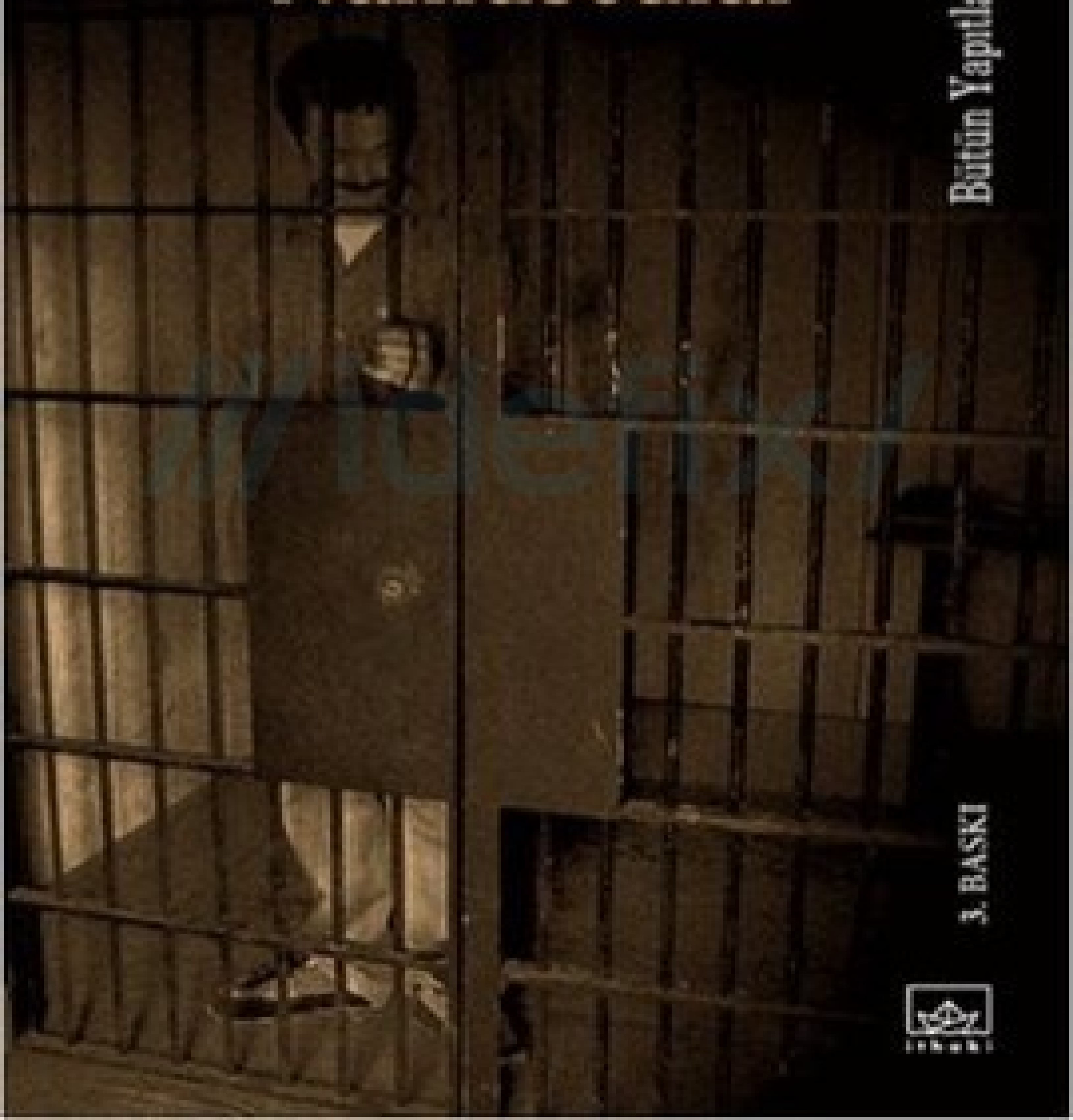
KEMAL TAHİR

Namuscular

Namuscular

Malatya Cezaevi Notları

BİLGİ YAYINLARI: 200

KEMAL TAHİR

MALATYA CEZAEVİ NOTLARI: I

Namuscular

Birinci Basım Ağustos 1974

BİLGİ YAYINEVİ

BİRKAÇ SÖZ

1973'de, 20 Nisan'ı 21'e bağlayan gece, sabaha karşı 5,30'da Kemal Tahir bir daha açmamak üzere gözlerini kapadı ve bizi ebediyen terketti. Her şeye rağmen beklenilmeyen korkunç bir olaydı bu, anî olarak geldi ve bizi şaşkına çevirdi. Kemal Tahir hiç bir şey söylemeden, hiç bir vasiyette bulunamadan aramızdan ayrıldı. Ancak bu büyük romancı bütün söylemek istediklerini, romanlarında hemen hemen söylemişti.

Arkasında bir sürü sarı defterle, yarım kalmış birkaç roman bıraktı. Bu bırakılanları, biz, elimizden geldiğince hiç değiştirmeden yayınlamaya çalışacağız. Değiştirmek, ya da tashihde bulunmak bizim haddimize düşmez. Bazı yerlerde, çok samimî olarak, «Kemal Tahir öleli bir yıl olduğu halde, hiç bir şey çıkmadı», diye yayında bulunuldu. Ne var ki bıraktıklarını sıraya koymak, eski yazıdan yeni yazıya çevirerek daktilo etmek, pek de sanıldığı kadar kolay olmadı. Bir hayli uğraştık. Şimdi, aşağı yukarı bir şeyler meydana çıktı: Beşer yüz sahifelik, not halinde bırakılmış beş büyük roman: «Namuscular», «Dam Ağası» «Hür Şehrin İnsanları», «Sakin Bir Memleket», ve «Bir Mülkiyet Kalesi». Bunlar yayma hazır, imkân buldukça, sırasıyie yayınlayacağız.

Bu romanlarında Kemal Tahir, gazeteci Murat'ın kişiliğinde daha çok kendi yaşantısını dile getirmiştir. Sahife kenarlarına koyduğu notlardan anlaşıldığına göre, bütün mahpusların uyuduğu korkunç hapishane gecelerinde sabahlara kadar çalışarak bu sarı defterleri üst üste yığmış, korkunç hapishane yıllarını, oradan oraya sürülmelerini tadına doyum olmayan türkçesiyle anlatmıştır. Anadolu hapishanelerinin koyu zindanları, gerçek insan sömürüsü, mahpusların ıstırapları, sevinçleri, heyecanları, bütün bunların hepsi otantik olarak verilmektedir. Kişiliğini yapan görülmemiş cesaret, metanet, soğukkanlılık, şakacılık ve insancıl davranışlar, bu romanlarında da açıkça görülüyor.

Elimizde, bu hapishane notlarından başka, bitirmeye ömrünün vefa etmediği

«Topal İhanet», «Batı Çıkmazı» gibi iki dev romanı mevcut. Bunları da imkânlar nisbetinde değiştirmeden yayınlamayı düşünüyoruz. Ayrıca «Tarih Notları»nı da yayınlayacağız. Bu notların beş yüz sahifesi zaten sağlığında daktilo edilmişti. Bundan böyle eski yazı olarak kalan kısımları da daktilo edilecektir.

Bu vesileyle burada, Kemal Tahir'den geride kalanların hazırlanmasında bizden yardımlarını esirgemeyen Dr. Sabire Dosdoğru'ya, Nihat Ülken'e ve bu notları yayınlamakta büyük gayret gösteren Kemal Tahir'in editörü Ahmet Tevfik Küflü'ye teşükkür ederim.

Türk edebiyatına ve dünya edebiyatına ölmez eserler bırakarak giden Kemal Tahir'in ellerini saygı ile öperiz. Sağol.

Eşi Semiha Kemal Tahir

BİLGİ YAYINEVİNİN NOTU

Büyük romancı Kemal Tahir'in ardında bıraktıklarını düzenli olarak yayınlamayı amaçlayan Yayınevimiz, ölümünden sonraya kalanların ilki olarak «Namuscular»ı sunuyor. «Namuscular» yazarın «Malatya Cezaevi Notları'nın ilk kitabını oluşturmaktadır. İkinci kitap ise «Karılar Koğuşu» başlığı altında yakında yayınlanacaktır.

Kemal Tahir, cezaevi yıllarında tuttuğu bu notlardan, daha o zaman bir roman çıkarmıştı. Son yıllarında, bu ana metni bir roman bileşimi için temel olarak kullanmayı kararlaştırmış, 1973'de esere yeniden el atarak bu Akitabm başındaki bölümü oluşturan yeni bir romanın ilk sahifelerini yazmıştır.

«Namuscular'm bu yeni biçimini bitiremeden öldü.

Kitabın sonraki bölümleri 1945'te Malatya Cezaevinde yazdığı metni bütünüyle içermektedir. Ayrı ayrı zamanlarda yazılmış ana metinle, onun başına aldığımız son çalışmanın karşılaştırılması, Kemal Tahir'in gerek dil, anlatım, gerekse roman mimarisi yönünden geçirdiği değişikliklerin kavranmasına yardımcı olmaktadır.

Yayınevimiz hem anısına duyduğu saygının bir belirtisi olmak, hem de bu ilginç karşılaştırmayı sağlamak bakımından, Kemal Tahir'in ölümü dolayısıyla bitiremediği 1973'deki çalışmasını bu kitabın ilk bölümü olarak sunmayı uygun görmüştür. Onu 1945'de yazılmış olan «Namuscular'ın tamamı izlemektedir.

NAMUSCULAR

1973

Mazmanoğlu Hacı Aptullah bir haftadan beri, yani on iki yıl ağır hapis cezasının üç ay kaldığını anladığı günden beri yerinde duramıyordu. Mahpus damında mahpus milleti aklını sıçratıp sayı saymayı unutarak ayı günü birbirine karıştırmadıkça bin yıl cezası olsa kaçını yattığı, çıkmaya kaç gün kaldığı süresi süresine bilir, bilmekten başka apansız sorulsa, hiç duraklamadan aynen askeriye usulü hazır ola gelerek tekmilini verip savuşur. Mazmanoğlu Hacı Aptullah o sabah da rahat uyanmış, gerinmiş, esnemiş bir cigara yakıp bu günü sayarak ne kadar ceza kaldığını, her günkü gibi hesaba vurunca apansız tam üç ay cezası kaldığını anlayarak «hıh» diyerekten sol dirseğine dayanıp kalkınmıştı. «Ceza üç aya.... Hey koca tanrı ne demektir bu? Cezayı biz tepelemişiz yahu! On iki yılı on iki başlı yılan ejderhası gibi tepeleyip savuşmuşuz koca tanrının desteğiyle.... Oh ki gücüne kuvvetine kurban olduğum koca tanrı....» İşte davranış o davranış! Yatağı dirsekleyip yekinme o yekinme! O gün bu gündür uyku muyku, yeme içme, gülüp eğlenme hatta adam gibi öfkelenip ağız tadıyle dalaşma hak getire.... Her bir işin yarısında, «Aman üç aydan gün aldık. Ya nedir koca tanrı.... Biz bu on iki yılı sakın çiğnedik geçtik mi sayende gırtlağından kavrayıp yere çaldık mı?» diye elini bir zaman dizlerine bir zaman yanağına vuruyordu. Yeni huylar peydahlamıştı ki, mahpus milletini şaşırtan huylar peydahlamıştı. Dama oynarken oyunu yarıda bırakıp hemi de tam şu kadar taş kıraraktan damaya çıkacağı yerde bırakıp «Of of nedir hey allah!» diye sıçrayıp kalkmalar peydahlamıştı ki o sıra mendili kafasına yetiştirmese yarım metrelik yazma mendil suya sokulmuş gibi terden ıpıslak kesilmekteydi. Sazı çalarken, «Vay ki vay! Bizim saz maz nemize ey ihvanlar!» demesiyle fukara sazı duvara dayarken kırayazıp elleri apış arasında imleyerek iki büklüm savuşuyordu. Voltaya düşmüştü. İlle ki herkes yattıktan sonra aralık voltalarına düşmüştü ki fırt fırt gidip gelmesinden kovuşlar uykuyu yitirmişlerdi. Voltaları başkaca gitgide kısaltıyor, dört adıma belki de üç adıma indirip durduğu yerde topaç gibi dönüyordu. «Nedir?» diyenlere karşılığı, «Yanıma bir namussuz gelip koşulmasın diyerektir emmi!» deyip fırt diye dönüyor, başını biraz sallayarak voltayı bıraktığı yerden kapıyordu. Aslında yemekten içmekten

de kesilmişti. Yemeğin ortasında iştahı baltalanmış gibi kopuyor, bir lokmadan önce, iki saat içli köfte yesem doymazım sanırken ikinci lokmayı bir türlü yutamıyor, ne yapacağını şaşırarak ağzında dolandırırken kusası geliyordu. Lokma surda kalsın, bir bardak suyu bile artık ağız tadıyle içerek yürek yanıklığını söndüremez olmuştu. Bardağın tam yarısında şap aklına eve göndereceği haber geldi mi, suyu muyu bırakıp selâmlık kapısına koşuyor, geceyse voltayı ele alıp sabaha kadar hışır hışır fırlanıyordu.

Hasılı Mazmanoğlu Hacı Aptullah Bozo, on iki yıl cezanın üç ay kaldığını anladığı günden beri, Malatya Cezaevinde anasını yitirmiş kuzuya dönmüştü. Sabahın erkeninde canını kovuşlardan cümle kapısı tarafına atıyor, her söze karışırım sanıp, «ha hı» diyerekten şuradan şuraya seğirtip kasabadan haber soraraktan debeleniyordu. Bu zamana gelinceye kadar saygılı mahpuslardan iken bir aydan beri önce gardiyanların sonra da meydancıların daha sonra müdüriyet kısmında cümle kapısının iki yanında bulunan karılar koğuşuyle çocuklar koğuşunun maskarası olmuştu. Mahpusanede olup bitenlerle bütün ilişkisini tamamıyle kesmiş gibiydi. Eskiden pire zıplasa seyirtip sonuna kadar ilgilenen herif yanında adam kesseler dönüp bakmıyor, bu sıra pencereden bir karga karaltısı geçse, «Nedir ola?» diye seğirtiyordu. Önce dışarı çıkması yaklaştı, bunca yıldır nice nice bilmediği dalgalar olmuştur, ilgileniyor ki çoluk çocuk maskarası haline gelmesin, sandılar. Fabrikanın «Sümerbank Malatya bez fabrikası» «Zagonu», işletmede «Devlet Demiryolları beşinci işletmesi» olup bitenler başkaca gerek fabrika gerek işletme sebebiyle Malatya'ya gelip yerleşen yabanların şehir yaşayışında meydana getirdikleri değişmeleri de gayet merak ediyordu. Bir aralık mahpushane bakkalı Abo'dan bir küçük defter alıp aklına gelen adları alt alta yazdırır olmuştu. Çıkacağı gün çıkma alayına gelecek dostların ahbapların, tanışların listesiydi bu.... Paytonlarla, tam çalgılarla gelip alacaklardı elbette kendisini.... Ölüsü çıkmıyordu ya resmen dirisi çıkıyordu. Düşmanlar kına yaksın kına.... Yıkılası şu Malatya'nın gökleri gümbür gümbür gümülemeyince.... Çarşılarda esnaf, arastalarda ustalar çıraklar, «Nedir yahu? Hitler mi bastı?» diye işi bırakıp uğramaymca....

Bir zaman giyim kuşam mesele oldu. Ağabeysi İbrahim Efendi terzi yollamıştı ki ölçüyü alsın da tahliye gününe giyimi yetiştirsin! Vay ki Hacı Aptullah kudurdu. Yahu bu dışardakilerde hiç mi akıl kalmamıştır, hepsini

şeytan mı yelledi bunlardaki akim! Hele ki şimdiye kadar bütün Malatyalının akıllı bildiği Kahveci İbrahim Efendi.... Vah ki vah, yahu, biz on iki yıl mahpus yattıktan sonra nasıl bir teres olmalıyız ki pantol giymeliyiz, bacaklarımızda kıçtan cepli pantol! Ya biz dama düşmeden kıçtan cepli pantolonlulara Malatya'mızın sokaklarını dar etmedik miydi? Bizim mahpuslara düşmemizin bir ucu da ağı yere sürünen Antep şalvarı giyerekten efelenme belâsından değil midir? Ne olacak şimdicik? Biz demek boşuna mı yattık Koca reisin sırtımıza sardığı on iki yılları.... On iki yılları ki nice nice ciğeri Rus parasıyle kapik etmez herif altıda bir yatıp asrilere giderek her bir yıla dört buçuk ay yataraktan on iki yılı dört buçuk yılda bitirip gelmedi miydi? Bir hafta kadar Mazmanoğlu Hacı İbrahim'le anası Karı beyin bağlaşmaları duyuldu, mahpus damı, bir hafta kadar da bununla gönül eğledi. Kıçtan cepli pantol işine Mozo hiç yanaşmayacağa benziyor, «Çıkmayınca ne lâzım gelir Karı bey.... Senin İbrahim Efendi oğlun öyle mi bellemekte ya hiç çıkmayınca!» diye bağırıyordu. Bağırırken sol elinin şahadet parmağını tavana dikip sağ elinin şahadet parmağını yere uzatarak bir ayağı önde öteki arkada enikonu Karı beye hamle edecek gibi dikeliyordu. Bereket Karı bey anası böyle kuru gürültülere papuç bırakmaz yiğit Osmanlı karılardandı. Doğuştan sağırmış da hiç bir şey duymuyormuş gibi pencereden dışarıya bakarak öylece oturuyordu. Sonunda dikkat edenler Mozo'nun dışarda olup bitenlerle de gerçekten ilgilenmediğini anladılar. Kendisini bir içeri işlerine, bir dışarı işlerine atması şaşkınlığındandı. Uzun zaman mahpusta yatanların çıkar ayak böyle bir şaşkınlığa düştükleri çok görülmüştü. Bunun çaresi görmezden anlamazdan gelmek, umursamadığını da pek belli etmeden aldırmamaktı. İşte bu gün, mahpus damları için en namussuz günlerden sayılan Mayıs ortasının bahar günü, Mazmanoğlu Hacı Aptullah bir başgardiyan odasına gidip boş duvarlara, boş sokağa bakıyor; bir dışarı çıkıp iskemlede uyuklayan Çerkez gardiyan Murat Efendiyi dikkatle seyrediyordu. Rastlantıya bakmalı ki kapıdaki candarma nöbetçisi Mahmut Karafırtma da, tüfengini iki eliyle kavramış, sırtını duvara dayayıp çoktan uykuya dalmıştı. «Yahu nedir?. Dam boşalsa bunlar.... Yahu şuna candarma diyenin.... Yahu Abu olacak pezevenk ya nerede? Bakkal bakkallığını bilip dükkânını sabah sabah açmaz mı? Tuh yüzüne dürzü!» Bozo bir an içeri girip tahsildar Vahap Efendiyle dama oynamayı geçirdi aklından.... Sonra taşlan bulmak, dizmek, oynamaya başlamak.... Vermek almak.... Çok ağır bir işmiş gibi geldi

kendisine.... Ayak sesine başını kaldırdı. Hemen fırlayıp pencere demirlerini tuttu:

— Hey Zemzem Hatunun Dümtek!.... Bu nedir oğlum! Sabah sabah selâmsızdan mı? Ya biz burda ölmüş müyüz?

Zemzem Hatunun Dümtek dalgındı. Sarsılarak durakladı. Sanki ses gökyüzünden gelmiş gibi önce yukarlara baktı, sonra daracık sokakta değilmiş de Malatya ovasmdaymış gibi elini alnına siper ederek çevresini gözden geçirdi....

— Kimsin? Sesini alamadım koçum!

— Yahu ben Karı beyin Bozo değil miyim anan öle.... Ben on iki yıl mahpus damında değil miyim?

— Vay Bozo! Vay ki Karı beyin akıllı Bozo.... Demek sen on iki yıldır böylece burada mahpus damında.... Oh ne yaman! Yahu Bozo oğlum, vaktiyle ruh gibi ahbabın Mehmet'i bıçaklayıp buraya gelirken, «Hadi düş bakalım önüme» diyerekten bizi alıp gelmek yok muydu?

— Höst.... koca tanrı göstermesin, bugün bu nasıl bir söz?

—Dört yüz dirhem bir söz. Şundan ki bak bakalım, kelleyi kulağı şişirip suratını kıpkızıl kana kesmişsin! Beni surdan görüp bildiğine göre gözün görmekte, sesleyip doğru yolumdan çevirdiğine göre soluğun fırtına gibi esmekte.... Bunlar hep mahpusluğun depdebesi.... Ya benim gözüm bulanmış, sesim sulanmış, dizlerim tutmazlanmış, neden?

Dışarı mahpusluğun debdebesinden. Yak bakalım bir cigara akılsız Bozo. Vaktiyle bilmeden bir iş tuttun.... Meğerse Kan bey seni kadir gecesinde doğurmuş.... Postu kurtardın.

— Kurtardım mı? Yahu on iki yıl mahpusluk ne demektir?

— Aklımda yanlış kalmadıysa Bozo yavrum, sen askere gitmeden geldin girdin buraya.... On iki yıl mahpusluk ne demektir diye soru dedin değil mi? Bilmediğinden dedin! Bilmedin çünkü sürünmedin, mahpushane

penceresinde sırıtarak yaşadın.... Adam öldürme suçu işlemeyeydin, ele geceydin birinci askerliğin iki yılından sonra ikinci askerliğe götürürlerdi. Dört yıl gezinirdin ki ayağın kuru, sırtın kaputlu gezinirdin. Gezinirken bencileyin az biraz dişlerin dökülür, ciğerlerin sokulurdu, dizlerin tutmazdı. Gözünün feri söner suratın işkembeye dönerdi. Höst. Bende laf buraya kadardır. Mahpus damının penceresinde durup gelene geçene haykırdığına göre derdin olmalı. Doğru yoluna gideni sesleyip çevirmek dertli adam işi değil. Dileğin nedir anlayalım.

— Çevirmemizin nedeni Dümtek kardaşım, ne var ne yok? Çarşılarda arastalarda yaramaz bir iş... Ya da hayırlı bir iş...

— Oğlum Bozo.... Siz burada kapalısınız! Sizin zagon bizim dışarının zagonunu tutmaz. Bakarsın bizim hayırlı dediğimiz size hayırsız gelir. İyidir gidişatlarımız deyeyim de sen anla.... Hüvesi hüvesine bırakıp geldiğin gibidir. Hani bir mübarek Cumhuriyet bayramı gecesi durduğun yerde ruh gibi ahbabın fukara Mehmet'i vurup öldürüp geldiğin ferahlı günlerde olduğu gibidir. Hadi kal sağlıkla.... Çarşıdan bir isteğin var mı? Akşam dönerken bırakırım! Unutmazsam! Unutmaya da unuturum; çünkü senin derdin birdir, benimki yüz.... Belki de iki yüz.... Eyvallah koçum! Karı beyin getirdiği çorbayı kaşıkla da koca tanrıya dua et! Mahpusluk gibi keyfi ele geçirmişsin! Biz dışarda yaşamaktayız ki vay görürsün nasıl yaşamaktayız!

Zemzem hatunun Dümtek az biraz kafa sallayarak dahası belli belirsiz titreyerek geçti gitti.

Mazmanoğlu Hacı Aptullah, kısacası Bozo, bir zaman cıgarayı derin derin nefesledi; şu namussuz Dümtek tam da geçecek sırayı bulmuş, keyfini kaçırmıştı. «Ulan desem, herif görmedi, ya da görmezden geldi. Sen buradan ne demeye seslenirsin de sabah sabah....» Birden irkildi. «Yahu nerenin sabah sabahı! Bir sabah sabah bellemişiz! Ulan mahpusluk! Allah belânı vere mahpusluk! Yedin bizi mahpusluk! Güneş kuşluğu çıktı, nerdeyse öğle çizgisini tutacak. Dur oğlum! Ya bu Dümtek pezevengi bu zaman nereden uğradı? Vay başıma! Yahu olur mu? Aman sakın genelevlerde geceledi de bu namussuz, bize sabah sabah.... Bırak sabah sabahı, derbeder Bozo.... Cenabete çattın ve de boyunca belâya battın! Aman Topal Sefer nerededir yahu!....» Birden hoplayıp kapıya döndü:

— Sefer! Bire Sefer! Topal Ağa.... Yetiş aman!

Sefer'in topallığı sol ayağında idi. Sıkı basamadığmdan gövdesini her adımda savurup harmanlayarak dolaşırdı....

— Buyur Aptullah Ağa.... Yettim!

— Oğlum Sefer.... Amanı bilir misin! Namussuza uğradım, türkçesi resmen cenabete uğradım. Yahu biz sabah sabah.... Töbe.... Sabah sabah nereden çektik getirdik bu gün biz.... Bak bakalım yiğit Sefer, hamamcılarda sıcak su kalmış mı?

— Kalmışsa?

— Kap bir teneke çıkar yukarı.... Cenabete uğradık. Dökülüp temizleyelim de bugün işimiz akşama kadar uğursuz gitmesin! Ters gitmesin!

Sefer pek bir şey anlayamadı ama, «Hay hay» deyip savuştu.

— Hey hey hey, dedim yahu Battal ağa! Nereden nereye? Vay ben demem mi teyzeme! Bu herif azdı, yularını toparlamadın mı yandın demem mi?

— Vay sen misin! Merhaba oğlum, seni bana çıktı dedilerdi.

— Kim dediyse halt etmiş... Bizim daha iki ay on sekiz gün cezamız var.

— Yok canım! Vah vah! Ne kadar verdiydi koca reis sana yavrum?

Aklımda yanlış kalmadıysa.... Dur bakalım! Yedi yıl mı verdiydi?

— Nerenin yedi yılı emmi. Yahu sen şaşırttın mı, sen beni kime benzettin, ben Karı beyin Bozo değil miyim? Bana koca reis on iki yıl ceza vermedi miydi?

— Tamam! On iki yıl tamam! Evet, seni koca reis güzelce nalladıydı.

Bozo oğlum! Lâkin bana sorarsan kişi ne ederse kendine eder! Şimdi beğendin mi yaptığını? Karı dediğin el kiridir, yıkarsın geçer! Yıkaması boşamak.... Erkek kısmı her kızdığında karı öldürse dünya yüzünde karı kalmaz!

— Ne karısı yahu? Karıştırdın ki Battal emmi, büsbütün berbat ettin!

— Dur bildim! Öyle ya sen babanı öldür dündü, bağda domuz beklerken....

— Hele yanaş bakalım Battal emmi! Yak bir cigara.... Ben Karı beyin Bozoyum Bozo.... Mehmet'i öldürdümdü ya senin dükkânın yanındaki kahvede Cumhuriyet bayramı gecesi....

— Tamam! Bilmez miyim! Önceden vuruştunuz! Çektim seni dedim: «Yapma, iyilik getirmez dedim, tek dur! dedim, delikanlılıkta vuruşmak, evet vardır ama, uzatmak yoktur....» Peki beğendin mi şimdi? Bunca yıl. Nice nice serseriler adam oldu, iş tuttu. Evlendi barklandı. Ne denilmiştir: «Er çıkan yol alır, er evlenen döl alır» denilmiştir. Allahıma şükür ve de hemşerimiz göz bebeğimiz Malatyalımız İsmet Paşamızın sayesinde savaş dışı durum vaziyetini korumaktayız. Sizin burada bundan haberiniz var mı?

— Eh....

— İşler gayet kıyaktır. Tam bir koy, on al hesabıdır. Milletin akıllısı toprağa yapışsa bildiğin altuna kesmektedir. Malatyalı Malatya'mıza sığmazlanmıştır. Ankara'lara İzmir'lere belki de Ali Osman'ın taht yeri İstanbul'a hoplamıştır. Hemi de eski hesap sokaklarda ayak çerçiliği etmekliğe değil ha.... Mal mülk edinmekliğe.... İsmail Ağamızı bilirsin! Malatya'mıza Cumhuriyet zagonunca kızlı kahveyi ilk açan yiğidimizdir! İsmet Paşamız bin yaşasın, varlık vergisi çıkardı şimdilerde.... Sizin içerde bundan haberiniz var mı?

— Eh!

— İsmail Ağamız parayı heybeye depti, sürdü gitti, bir aynalı kahve getirmiş ki yok pahasına gâvur mallarından ele.... Bir ucunda durdun mu öbür ucundaki babanı tanımazmışsın!

— Ne olacak?

— Ne mi? Yavrum şuncacık şeyi kendi başına çıkaramadın mı? Aslan İsmail Ağamız parayı burada hangi işten kazandı? Kızlı kahve işinden değil mi? Haddini bilmezler ve de edebini tanımazlar, az laf mı ettilerdi senin yiğit İsmail ağana....

— Dur herif! İsmail neden benim ağam olmuş... Hayır istemem!

— Vay ki yavrum! Akim olsa mahpus olur muydun! Hayır olmazdın! Gider İsmail ağamızın yanma kızlı kahve şakiyede dururdun! Şimdi altunla oynardın! Belki de sana bir ekmek yolu gösterirdi, kıyamete kadar yaşayası İsmail ağamız!.... Heyvah ki sen sana ettin Bozo yavrum! Çünkü İsmail ağamız İstanbul'da açtığı kızlı kahvede şimdi kimleri tutsa iyi.... En ufağından Hamiyet hanımı, belki de Safiye hanımı tutup oturtmuş gıranfonun başına.... Safiye hanımlar, Hamiyet hanımlar, Müzeyyen Senar hanımlar çevirmekteymiş fonografın sapını.... Kahvesine adam birikmekteymiş ki kapıların camlarını kırmacasma.... Birbirini ezerekten ve de başkaca ezip çiğneyerekten.... Vali çağırmış geçende demiş ki: «Ne olacak bu işin sonu» demiş bizim aslan İsmail ağamız: «İsmet Paşamızın başı selâmet olsun için ben burada kız sesiyle ve de nice nice oğlan sesiyle saz sesiyle ve de gâvur işi çalgı kutuları sesiyle milleti avutmaktayım! Ben bunları avutmasam İstanbul'da senin gövdeyi kan toparlar götürürdü hey vali paşa, sen öylemi belledin!» demiş.

— Vali ne demiş buna karşı? İstanbul'un valisi?

— Buna karşı İstanbul'un valileri hiç bir söz bulup diyemezler, «Var yürü koca tanrı yolunu açık ede! Sıkışırsan ben buradayım» diyerekten anlından öpmüş İstanbul valisi ve de duyduğum doğruysa, «Kargaşalıktasın sana gereklidir» diyerekten rahmetli Atatürk'ümüz Gazi Mustafa Kemal Paşamızın eliyle beline bağlayaraktan, «Vur öldür, yakalanmadan sarayıma yetişmeye bak» diyerekten armağan ettiği altun kakmalı alaman çıplağını çıkarmış, senin İsmail Ağanın beline kendi eliyle bağlamış....

— Yahu benim değil şaşı gözlerine sövdürme doymaz Selime'nin Battal.... Biz burada mahpus olup.... Koca tanrıya şükür. Hiç bir pisliğe

bulaşmadan cezamızı yatıp çikmaklığa çabalamaktayız! Kavat İsmail ağamla benim ne ilintim olabilir?

— Vay ki Bozo.... Dünyanın değiştiğinden haberin yok! Ettin mi kendine edeceğini derbeder! Nolaydı olaydı, ah keşke bu cinayet halkası boynuna geçmeyeydi de İsmail ağanın kahvesinde şakit olaydın....

— Yahu Battal ağa.... Sen bizi sınava mı çekmektesin sabah sabah, bunlar nasıl bir laflar?

— Vay beğenemedin mi? İsmail ağamızın günahına girenlerden misin yoksa.... Tevekkeli koca tanrı seni buraya sokmadı. Sokar kurban olduğum.... Şundan ki sevgili kulu İsmail ağamıza laf istemez! Geçende ne oldu haberin var mı?

— Ne oldu? İsmail ağa üstüneyse, bana lâzım değil emmi!

— İsmail ağa üstüne elbet, ne sandın? Bizim bundan böyle bir lafımız İsmail ağamızın üstüne, bir lafımız padişahımız İsmet Paşamız üstünedir. Evet senin gibi aklı yetmezin biri kızlı kahve açmak meselesinde ileri geri söylenecek olmuş sarhoşlukla.... İsmail ağamız hiç kızmamış. Dilese itlerine parçalatır, çakalın kanını arayanda bulunmaz demiş... «Oğlum okuman yazman var mı?» Oğlan demiş «Var!» demiş, «Oh ne kadar iyi, surdan bana benim kâtibi bulun, bir kâğıt kapsın gelsin, kalemi de unutmasın!» Kâtibi sürüyüp getirmişler, İsmail ağamız demiş: «Ola yaz bakalım şu kâğıda bir dümbük!» Kâtip demiş: «Anlamadım!» Demiş İsmail ağamız: «Oğlum dümbüğün anlaşılmaz yeri yoktur, hele sen yaz!» Yazmış kâtip, İsmail ağamızdır almış kâğıdı, okuma bilenlere gösterip okutmuş, görmüş ki halisinden «Dümbük.... demiş, yallah bismillah!» Masaya sermiş demiş: «Ula kâtip koş, kasadan altun torbaların ikisini yüklen gel!» Altımu duymasıyle kahvede ses kesilmiş ki pire zıplasa duyulur. Kâtip iki meşin torbayı güç ile iniliyerekten getirmiş. İsmail ağamız torbaların ağzından mumlara bakmış ki bastığı mühür kız gibi durmaktadır. Besmeleyi çekip torbaları açmış... Dümbük, kâğıdının üzerine san kızları şarradak devirmiş. Devirmesiyle kurban olduğum altun neyi temizlemez ki.... Ortada ne dümbük kalmış ne kâğıt... Her taraf sarı altuna kesmiş ışıltısı kamaşmaya dönüp koca kahvede göz gözü görmez olmuş... İsmail ağamız gülmüş demiş: «Nasılmış bu böylece koçum, hani bakalım dümbük mümbük!» Bu

gün nasıl bir gündür Karı beyin Bozo herif dümbüğü hükümatın çürük kâğıt parasıyla silmekte değil, bildiğin madeni parayla silip süpürmekte.... Sen mahpushanede çürüdüğünden dünyayı unutmuşsun. Vah ki ne kadar yazık! Ver bakalım surdan bir cigara. Dileğin nedir söyle de, ben de gideyim ağır ağır, dönüşte getiririm.

Mazmanoğlu Hacı Aptullah Bozo şaşkınlıkla ille de umutsuzlukla çevresine baktı. Başgardiyan odasında bir eski masayla bir eski makam iskemlesinden başka hiç bir şey yoktu. Başgardiyan Kürt Ali Efendi okuma yazma bilmediğinden kâğıdı kalemi, defteri kitabı hiç sevmiyor; gözü önünde hatta yakınında bulunduğunu bilmesinden enikonu tedirgin oluyordu. Sofraya örtü olarak gazete serilmek gerekse iştihası kapandığına, peynir tatlısının bile keyfini çıkaramadığına çoktandır inanmıştı. Belki de bu sebeple odası masasıyla sandalyasına rağmen büsbütün çıplak görünüyor, insana işkence yeri ürküntüsü veriyordu.

Mazmanoğlu, «Vah mahpusluk vah! Vay mahpusluk vay! Ulan mahpusluk. Yedin bizi namussuz!» diyerek içini çekti. «Yahu nedir bu.... Biz bu sabah neremizden kalktık? Dün büğün biri «Yat oğlum mahpusluk gayet iyidir, yattığına bir ye de bin şükret!» dedi geçti. Başka bir kodoş dedi ki: «Oğlum sen sana ettin vah ki bu işin bu eşşek cennetine girecek sıra hiç değildi, padişahlığı kaçırdın diyeyim de anla.» dedi geçti, fazladan bir de cigaramızı çekip alıp yüzümüze tükürerekten geçti gitti. Ulan yuf olsun yuf!»

Gardiyan Çerkez Murat Efendi hâlâ uyuyordu. «Uyumaz bu köpoğlu! Aklı sıra bizi sınamaktadır, anahtara el atacak mıyız, atmıyacak mıyız?» Demir parmaklıklı kapıya yaklaştı. Evet, ikinci candarmalığını yapan Mahmut Karafirtma essahtan dalmış gitmişti, «üu Karafırtma'nın kıllıgışı yoktur. Allahm bir akılsız kulu.... Şunu kimse askere alır mı şuncacık aklı olan!» Cıgarasını ağzına tıkarken duraladı yine daha oynaka geçmişti aklından fırt diye birden üşenmişti yine.... Boş odaya girdi, pencerenin içine sol kalçasını iliştirip Abo'nun eski tahtalardan yapılmış penceresiz dükkânına daldı. Bu dükkânı arada bir gözünde portakal sandığı kadar ufalıyor, kuşağı dolayıp sırtlasa alıp gideceğini sanıyordu. Oysa namussuz Abo içini tepeleme doldurmuştur ki sekiz çift çömüş öküzü koşsan ırgalanmaz!»

— Nerede bu Abo namussuzu Bozo oğlum, cinayet seyrine mi seğirtti sakın!

— Cinayet mi? Ne cinayeti emmi?

— Vay sen duymadın mı fukara Mazmanoğlu! Hey vah!

— Birini mi vurdular dayı? Kim kimi vurdu?

— Birini öyle ya.... Birini.... Ya birini vurmakla bu pislik temizlenir miymiş? Oğlum Bozo, kaç zamandır demedim miydi, bunun sonu hayır getirmez!

— Nolmuş ki oh dayı.... Hele bir anlayalım ki....

— Herif, çoktandır toprağımıza kadem bastıydı Bozo.... Ben farkındayım! İhvanlarıma demedim mi? Dedim! Boş değil bu herif dedim!

— Kimdir? Hangi herif?

— Eski Malatya'nın kabristanına yerleştiydi gelip eli yeşil olası.... Sakal göbekte.... Bıyıklara adamlar asılır babayiğit! Dedimdi ama.... Olmasın bu işler! Dünya sahipsiz değil demedin miydi?: Ne olacak şimdi, buyur bakalım Bozo can!

— Kimdir bre dayı! Anlamayınca.... Biz bu kapalıda ne bilelim!

— Herif geldi. Bir katıra kendi binmiş, bir başka katıra göçünü sarmış... Göçü dedimse acem halısı şam ipeklisi belleme.... Bildiğin hurma lifinden iki hasır.... Bir yastık.... Bir de halisinden dağıstan yamçısı.... Taşta dil var, bu herifte yok.... İhvanlarla çok çabaladık, yalvardık, döndük avradına sövdük.... Sövmemiz yürekten değil, haşa sınamaktayız! Bildiğin sınava çekmekteyiz! Birkaç kez «Heyvah ya şeydi Battal Gazi efendim!», «Yetiş ey Ebamuslimi Horosanî efendimiz!» diye naralandığı duyulmuş. Yalan mundar ben duymadım. Aslına bakarsan dedim di ya....

— Kimi vurmuş? Kimdir bu yabanın katırlı belâsı! Ne yüzden vurmuş... Hele buralarını bir anlayalım ki dayı!

— Kimi derken.... Uyuma Bozo oğlum, ben hamam aralığına siperlenip tam yüz kişi saydım! Yüz kişi dedimse gövde saymakta değilim ha, düşen kelleleri saymaktayım!

— Etme dayı! Gönül eğlemekte misin? Ben o sıralarda hiç değilim.

— Yavrum ya şeydi Battal Gazi teberini ne yapalım? Vurmasıyla kelleyi şuraya düşüren mübarek teberi.... Önce senin mumcu köçeği biçti. Çünkü bunun çarşıdan aksatası haftada bir iki mum, haftada yüz dirhem afyon.... Mumcu köçek meğerse mumun bahasını arttırdıkça artırırmış! «Nedir?» diye sordukça, «Cenk halidir, böyle olur» diye gülüverirmiş. Duyduğum doğruysa afyonun bedelini de arttırdıkça arttırmış tiryakioğlu.... Duymamla koştum! Babası babamın hacı yolculuğu yoldaşıdır. «Olmaz dedim, yaraşıksız dedim, bizi dinleyen kim; az biraz zarar edilecekse de sineye çekilecek.... Çünkü böyle bir evliyalığa ayak basmış yiğidin toprağımıza konması ne devlet!» dedim. Evet mübareği bunaltmışlar, «Haktu» diyerekten teberin sapma tükürme siyle.... Olacağı buydu bunun.... Demirlere yapışıp iki yanma bakarak sesini alçalttı: Bana izin koçum, İslâm yoluna teber çekildi mi Müslümana durmak yoktur. Martine bakalım biz, mermileri kuru mu, yoksa az biraz ıslandı mı?

— Dur dayı! Sakın martini çekip.... Dur aman dayı.... Senin bildiğin gibi değil! Martinle teberle....

Herif «Şuıt» parmağını ağzına götürüp duvarlara sürtünerekten kaydı gitti. Hacı Aptullah, yalnız kalınca kendisini ancak toparlayabilmişti.

«Demek bu köşkerin Cemal'i sabah sabah çekmiş esrarı.... Tüh suratına, demek vardı ya....» Müdüriyet kısmını asıl cezaevinden ayıran kaim demir parmaklıklara doğru yürümüştü ki arkasından apansız bir bağırtı duyarak boş bulunup sıçradı.

— Nedir o? Nereye Bozo?

Döndü. Çerkez Murat gardiyan sağ yanağının altındaki diş çukurlarını karanlık karanlık göstererek gülümsüyor, Mazmanoğlu'nu şüpheyle süzüyordu; nerdeyse kalkıp üstünü arayacaktı.

Mazmanoğlu'nun buna çok canı sıkıldı. Cezası azalıp bir yıldan aşağıya düştü düşeli idarenin gösterdiği büyük güveni haksız çıkaracak hiç bir hata işlememişti. «Ne demek istemektedir bu avanak Çerkez? Şuna hele şuna!» kötüsü farkında değildi ama iki metre boyunda manda boğası kesiminde herif Çerkez gardiyanı Murat yavaş yavaş küçülüyor, gözüne fındık faresi gibi görünmeye başlıyordu. Bu hal yeni bir belâ idi. Bereket versin henüz alışamadığı için, «Şu pisi bir vuruşta ezip geçince ne lâzım gelir?» diyerek saldırıya geçmiyordu.

Bunlar, başka başka şeyler düşünerek biribirlerini göz kantarıyla ölçüp biçerken Nazlıca bibinin cırlak sesi duyuldu:

— Ah ki belâ! Vah ki belâ! Yoktur bunun kurtuluşu adamlar! Kıyamet belirtisidir, cehennemin Meyil deresine uçaraktan varıp yerleşmektir!

— Ne oldu ki anacığım? Esnafın kazığı belâsına mı uğradın! Teraziye parmak mı attılar, hesabı yanlış tutup elde biri mi unuttular?

— Hani terazi.... Nerede hesap! Bu hesap Arafat meydanında görülecek bir hesap! Oğlan karıyı yatırıp kesti ki yavrum vay başıma!

— Hangi? Aman ne demek bibi?

— Şu demek ki.... Demiş «Para!», fukara karı demiş: «Yoktur!», «Vay yoktur nasıl söz?» demesiyle sağ eline acem teberini sol eline arap cembiyesini almasıyle.... Çal çalmaz mısın! Dediydim ama.... Etme kardaşım, yanlızlık koca tanrıya mahsus, bul kendine bir can yoldaşı dediydim....

— Yahu koca nine, kim kimi vurmuş? Bizim Malatyalılımızdan mı?

— Ya kimden olacaktı? Vay akıl, şimdikilerde Malatyalılardan başka birbirini kesen mi kaldı?

— Öldürmüş mü? Anasını mı essahtan öldürmüş?

— Anasını elbet. Askerden gelip demiş: «Benim şanım şerefim var!» demiş: «Asker dönüşü kötü evde ahbaplarıma sofra vermesem hiç olmaz!»

Fukara parayı nerden bulur dul karı başıyla.... Demiş: «Aman oğlum on param varsa derime yapışsın!» demiş....

Çolak Hoca tespihini döndürerekten, kurumuş sol kolunu savuraraktan görünmüştü. Kocakarı topal Hocayı görmesiyle mahpus damının demir parmaklıkları ardında debelenen Hacı Aptullah'ı bırakıp Hocanın yolunu kesti:

— Duydun mu er dayanmaz Bülbülün topal Hoca.... Oldu mu bize olanlar?

— Ne olmuş deli kahpe.... Çekil yolumdan....

— Hani ya. Hitler efendimiz gelip düzeltecekti? Hani Alaman'ın kralı dünyalar durdukça durası Hitler efendimiz kurt ile kuzuyu bir arada gezdirecekti. Hani İslâm dini taşımaktaydı gizliden.... «Korkmayın avratlar, çoğu gitti azı kaldı» dediklerin hani?

— Nedir yahu Hacı Aptullah, bu çirkefi dalgalandıran belâ nasıl bir belâ?

— Birini vurmuşlar ama hoca emmi, ağzından alamadım, karıyı askerden gelen oğlu doğruyası.... Para isteyip vermediğinden....

— Hangi karıymış?

— Hangisi olur domuz çolak hoca, senin Gülsüm hanımı....

— Vay! Rahmetli Koçu buruğun Gülsüm hatunu mu? Oğlu mu? Onun oğlu var mıydı? Yanlışın olmasın!

— Vay anan öle.... Deli bunak.... Dağ gibi oğlanı unutaydın!

— Essaaah.... Kesmekte mi şimdicik kıtır kıtır....

— Kesmekte ki o kadar olur!

— Kesmekte iken.... Ya sen benim uğurumu.... Ya sen beni lafa tutup.... Savul kahpe! Zararım dokunur ki sana, gör nasıl zararım dokunur!

Çolak hoca, çolak kolunu savuraraktan başkaca bir hırslı çömüş soluğu peydahlayarak sıyrıldı, yolu eline aldı ki ardından martin kurşunu yetmez. Mazmanoğlu Hacı Aptullah on iki yıl süren mahpusluğunda bu anda içine düştüğü umutsuzluğu ancak birkaç kere duymuştu. «Ulan Mahpusluk! Allah belânı vere mahpusluk!» diye iniliyerek sakonun ceplerine saldırdı ki tabakaya ulaşıp cıgarayı tazeleye.... Bu sırada sokakta gidip gelme artmış, telâşlı adımlar sıklaşmıştı. Mazmanoğlu Hacı Aptullah, Çerkez gardiyan Murat Efendi, ikinci askerliğe alınmış candarma nöbetçisi Mahmut Karafırtma beraberce ilgilendiler. Daha ilk sözlerde üçünün de aklı karmakarışık oldu.

— Evet, vuruşma vardır! Çarşılı birbirine koyulmuştur. Kıran kıranadır!

— Neden?

— Bre Murat Efendi, bilmez gibi.... Bu gün nasıl bir gün ki.... Vuruşma kırışmaya neden aramalı!

— Demek çarşıda.... Talanda varmıştır öyle ya.... Çarşı karıştı mı baldırıçıplak takımı tutulmaz! Bizim bacanak dükkânı kapatmadıysa yandı! Yazık! Çarşının karışması hayır getirmez!

— Çarşıda bir şey yoktur! Bir it ölmekle koca Malatya çarşısı neden karışacakmış? Kürt baskını mı bu?

— Nasıl it? Tebelle girişmiş ki dayı, birinci hamlesinde yüz kişi düşürmüş.

— Kim düşürmüş? Yahu sen içerdesin Bozo, biz dışardayız allahımıza şükür! Sen mi bilirsin, ben mi? Surda karıyla dırdır etmişler, sen bizde kendini bilmez mi ararsın! «Oğlum desem erkek gibi bir erkek karı dırıltısına boş verecek değil midir?»

— Karıyı mı vurmuşlar çarşıda?

— Çarşıda bir şey yok; herif karının lafına laf yetiririm sanmasıyle kahpe, ekmek bıçağını nasıl yallah ettiyse.... Herifin karnını deşmez mi. Buyur bakalım!

— Sen ne demektesin ağa, karı mı vurmuş herifi? Hangi karı? Nerde vurmuş? Yok öyle şey!

— Yok da, ya biz gözümüzle gördüğümüzü n'apalım? Barsaklarını toparlamış herifin, «Aman bir payton arabası komşularım.... Her kaç kuruşsa bir payton arabası.... Ben bu yaradan ölmem! Beni hastane doktoruna yetiştirmenin kolayı!» diyerekten debelenmesini ben mi gördüm, sen mi?

— Etme dayı! Yanlışsın! Mesele çarşıda.... Mumcu köçeği eski Malatya kabristanında yatan....

— Hele oğlum Bozo.... Mahpus damında esrar dalgası olur ya, bu saatte bu kadar mı olur! Eski Malatya'mızın şehit kabristanında evliya uğratmak niyetindesin ama hiç yağma yok!

Bu sırada üç kişi birden yetişti.

— Vah ki ne kadar.... Kıza yandım!

— Dur yahu! Öyle bir kıza nasıl yanabilirmişsin! Pislik temizlenmedi mi güzelce?

— Pislik böyle mi temizlenirmiş... Öncesinden sen ayak bağını gevşet, önünü aç.... Salıver! Ne denilmiştir: «Yemiyenin malını yerler» denilmiştir. Şimdiki zaman ne zaman! Peki ne oldu şimdicik bakalım?

Hadi gül gibi karı mezara, sen eşşek cennetine.... Buna bizim koca reis on beş yılı sarar hiç bakmaz; nah bana inanmazsanız Bozo kardaşıma sorun.

— Karısını mı vurmuş herif?

— Vay, haberi size daha ulaşmadı mıydı? Evet kötülükte yakalayıp temizlemiş.

— Zampara?

— Bu günlerin köpoğlu zamparasından basılanı tutulanı hiç gördün mü bre Bozo! Oğlan pencereden cıpcıbıl komşunun havlusuna hoplayıp tatlı

canını kurtarmış.... Ne olduysa avanak karıya oldu. Bre kahpe desem, işte hovarda gezdirecek tetikliğin yok.... Sen bu yollara neden heveslenirsin?»

— Neyle vurmuş? Lüverle mi?

— Lüver!

— Lüver de.... Patlamasını biz neden duymadık?

— Yatakta patlattırmış besbelli.... Sesi boğuntuya gelmiştir. Başkaca işini bıçakla bitirmiş arkadan....

— Arkadan mı vurmuş?

— Arkadan dedikse sırtından demedik, öncesi Lüveri işletmiş, koç yiğit ardından hançeri asılmış...

— Nerenin hançeri.... Herif seğirterek geçerken durmuştu. Hırıl hırıl soluyordu: Hançer yok lüverdir! İki kurşun! Biri kızıl koltuktan, biri apış arasından.... «Ya öyle mi, al bakalım!» demiş, başkaca, «Bismillah!» diyerekten sıkmış... Keskin atıcılıktaki hüneri görmeli ki elli adımdan kurşunları vızır vızır yapıştırmış. Aslında kızın eniştesini vuracakmış ya.... Son dakkada niyeti kıza değiştirmiş!

— Kötülükte yakaladıysa.... Elli metreden sıktı ne demektir?

— Kimi kötülükte yakaladı? Malatya'mızın birinciye gelen şeyhinin kız ehli kızını kötülükte nasıl bastırabilirmiş elin yabanı?

— Yabanı! Anlamadım! Kocası değil mi?

— Yahu kızı verimkâr olsalar, herif kudurdu mu ki çekip vursun! Topal Sefer bir cinayet olduğunu kısadan içeriye duyurmuş, kapıdakiler meseleyi anlamaya uğraşırken mahpushanenin yola bakan bütün pencereleri çoktan bağrışmıya başlamıştı:

— Karısını mı vurmuş?

— Karı mı herifi....

— Bıçakla?

— Yoklüver....

— Kızını kurşunlamış... Kızını paralamış bıçakla fukara.... Kız babasını uyurken baltayla doğramış. Babası kızını kötülükte tutmasıyla....

— Zampara?

— Zamparayı bilmem!

— Vah! işte buna yandım! Benim aklım derinme ermez ama bu gidişin sonu ya heydir azizim. Oh tadından yenmez!

— Benim sezinlediğim bunda bir bityeniği olmalı. Dururken dururken, durup dururken kız kısmı babasını baltayla dörde neden bölsün! Eğer aklıma gelen gibiyse.... Koca reis!

— Ulan aklına gelen nedir namussuz? Kızından bir şey mi umdu demektesin! Ya Malatyalı seni ne yapar?

— Malatyalı doğru işe ne yapabilirmiş?

— Dışarda karılar azmıştır arkadaşlarım! Burada biz güven altındayız!

Benim bildiğim şu hükümatımızm kapıdaki candarmaları bizi beklemese bak gör Vahap efendi neler olur. Hele şu işe, şu işe hele.... Demek on dördüne girmemiş kız baltayı yallah etmesiyle öz babasını tepeden kuyruğa ikiye bölmüş... Nasıl bir kıyamet belirtisi....

— Evet insan uslanacağına azdı. Büyükte acıma, küçükte saygı kalmadı. Bir vuruşta şuncacık oğlanı gebertmek nasıl bir gâvurluk! Nasıl bir acımazlık....

— Hangi oğlan? Oğlan yok....

— Yok mu? Kim demiş! Oğlandır vurulan.... Çünkü baba öğüdü dinlemedi. «Parayı bozmadan getir de sonra içinden dilediğin kadarım al,

harcan» derim sanmış fukara herif.... Zamanın itine bunlar denecek laf mı? Suratına ite atar gibi atmasıyle....

— Fabrikada mı çalışmaktaymış oğlan?

— Fabrikada....

— Nah gördünüz mü kardaşlarım, bu fabrika kuruldu, Malatya'mızda İslâm terbiyesi kalmadı. Benim sözüme gelirsiniz.... Bu Malatyalı bu fabrikayı bir gece dümdüz etmedikçe.... İlerden önce bir nara ardından bir bağırtı duyuldu:

— Ulan mahpuslar, ulan kulaklarına dürttüklerini, hep mi öldünüz! Havadisim var havadisim, size tonla havadis getirdim!

— Aman durun uşak kimdir?

— Yahu kim olur, Tellâl sadıcın Osman değil midir?

— Dinleyelim öyleyse.... Haberin doğrusu geldi.

Gardiyan Aptullah Nurol Başgardiyanlık odasına girip çoktan beri aranan bir şeyi bulup getirmiş gibi «nah buyurun» anlamına zimmet defterini masanın üzerine attı: —Ohhh! Kahpeyi vurudu ki herif.... Gayetle güzel vurdu!

— Kötülükte mi yakalamış?

— Hangi herif?

— Nerde?

— «Suç üstü yapıp boşasaydın senden sonra alan vurup buraya geleydi» diyen olmamış mı namussuza?

— Aman Vahap Efendi.... Karısını değil kızını vurdu.

— Kızını mı?

— Vay dürzü vay....

— Biz burada çürürken dışarda işler aldı yürüdü desene bay Aptullah Nurol! Artık kızlarını babalan mı bastırır oldu dışarda?.

— Aman Vahap efendi.... Anlayamadım kardaşım!

— Neden? Babaların kızlarını kötülükte bastırmak kanun mudur?

Hayır değildir. Bu iş analara verilmiştir. Analar bastırır, eliyle koymuş gibi bastırır, bastırmasıyla hemen aslan kesilip ört bas etmeye sıvanır ve de öylesine gizler ki baba şurada kalsın kızın kendisi ve suç ortağı diyeceğimiz zampara bile kuşkuya düşer ki, biz böyle bir haltı karıştırdık mı, karıştırmadık mı?

— Yahu! İşin alayındasınız! Meseleyi anlıyalım! Kim vurmuş, kimi vurmuş, nerde vurmuş, vurulan ölmüş mü, ölmüş mölmüş mü, vuran tutulmuş mu? Biz tanır mıyız?

— Kızı tanırsınız!

— Vurulan kızı? Biz? Oğlum sabahtan beri «Kız mız» diyerekten şuna resmen eski kulağı kesiklerden yıllanmış kart kahpe desene.... Hangisinin babası bellidir ki bunların ırzı kırık pezevenk mezarını yırtıp çıkıp vuruyor da namusumu temizledim diyerekten gerisin geri ahrete dönüyor?

— Vay ki meseleyi anlıyalım diyene.... Oğlum sen bu maskaralıkla kimdir vurulan vuran, kimdir gardiyan Aptullah Nurol, kısadan demedi mi gör neler olur!

— Kız geçenlerde geneleve atılan Cemile.... Fabrikada çalıştı, aslında bizim köydendir bunlar.... Bunu on iki yaşında sattı babası.... Alan oğlanı askere götürmüşler. Ardından babasını da ikinci askerliğe alınca bunlar köyde kimsesiz kaldılardı. Gelen geçen az biraz gagalamış benim anladığım.... Muhtar bakmış ki düzen bozulacak, anası olacak kahpeyle bunları sürdü çıkardı köyden.... Gelip mekân tuttular buralarda. Oynak karıyı bilmez değilsiniz ya.... Haram torbadan şunu bunu koklamış karı tek durur mu? Köyden ardı sıra gelenlerde olmuş duyduğum doğruysa....

Bakmış ki fabrikada çalışmak tatsız.... Gizliden otlarım sanmış... Eski köy oynaşları moynaşları.... Fabrikadan yeni oynaşlar moynaşlar.... Komşular bakmışlar ki bunların evi önü kalabalıklaşmakta giderekten.... Mahallenin on yaşını aşmış kopukları da saç sıvazlıyaraktan dolanmaktalar tabanı yanmış it gibi. Sizin anlıyacağmız mahallede erkek geçinenler eve girmezlenmişler, sabaha kadar kapı önlerinde dolaşmaya başlamışlar.... Ahmet Polis de oralarda oturur, pusulayı tutmuş...

— Ahmet Polis.... Şu bizim.... Eski kodoş! Neden tutmuş, polis hakkı vermediğinden mi tutmuş? Müşteri taşımışsa komisyonunu mu inkârdan gelmişler?

— Gelmekle.... Benim bildiğim Ahmet polis bu işe üste verir. Tek mahallede oturduğu sokakta ve de bulunduğu aile yuvasında girme çıkma, gidip gelme hiç aralıksız sürüp gitsin!

— Polis Ahmet'in canı cehenneme.... Sen söyle bakalım Vahap Efendi, çok ceza verirler mi....

— Kime?

— Kızın babasına?

— İfadesine bakar, on beş sene verirler, yirmi iki sene bile verirler.

— Ama kızı kerhanede....

— Olsun.

— Çaresi aman Vahap efendi? İfadesi bilir dedin, çaresi?

— Çaresi.... İfadeyi düzgün verirse belki cezası azalır.

— Nasıl vermeli?

— «Kasten vurmadım» demeli. «Bir erkekle beraber gördüm, aklım başımdan gitti» falan demeli.

— Bilmez bu yollan fukara. Nasıl etsek?

— Git söyle.

— Bizi sorumlu tutarlarsa?

— Yok canım. Defteri koltuğuna al, soran olursa, «Ben mahkemeden geliyorum» dersin.

Kısımda el ayak çekilince kovuşların arasındaki fayans döşeli koridorda uyku tutmamış birkaç ağır cezalı ile yeni düşmüşlerden bir ikisi gürültü etmemeye çabalayarak dolaşırlar, birbirlerine söyleyecek laflan kaldıysa ya da biri yeni düştüyse ya da anlattıklarının arasından biraz vakit geçtiyse ellerinden kazanın nasıl çıktığını, karakolda mahkemede olanları, hemen hemen hiç değiştirmeden anlatırlar. Hamo voltaya binmiş, iyicene de dalgınlaşmıştı. Maho yanaşıp selâm verdi. Askeriye töresince ayak değiştirip yanına koşuldu.

— Uyku tutmadı mı kurban?

— Uyku.... Eh.... Tutsa da, kulak asma kardaşım....

— Aklıma düştü apansız.... dedim: «Şöyle olsaydı da, şu da şöyle olsaydı hey allah!».

— Dedik evet!

— Bana sorarsan, kardaşlığıma diyeyim, her kötülüğün başı sezinlemek.... Adamda sezginlik ya hiç olmayacak yada sezinledin mi, ver elini İstanbul gurbeti, Ankara gurbeti diyip savuşacaksın ki belâyı savuşturacaksın! Derin derin içini çekti: Evet her bokluğun başı sezinlemektir. Sen nasıl sezinledin ilk önden?

— Neyi nasıl sezinledim? Bende sezinleme yok.

— Sezinleme yok olmaz! Sezinleyeceksin mecburî.... Adam bindiği kısrağın yeni huylar peydahladığını ossaat sezinler!

— Kısrağa kurban olayım kardaşım.... Biz kara hizmetkârıyız! Biz ömrümüzde lafım burdan dışarı eşeğe binmemişiz doyasıya.... Sen ağa

seyisliği yaptığından kısrağın yeni huylar peydahladığını belki bilirsin.... Bize karanlık!

— Olmaz! Hiç olmaz! Ne denilmiştir: «Derdini demeyen dermanını bulamaz» denilmiştir, şundan bundan pirelenmedin mi az çok? Hele hele!

— Ne gibi?

— Hovardaya aldanan karının erine nefsi uyanmaz! Kırk yıl yanaşmasan nerde bu bizim herif diye aranmaz. Yanaşmağa kalksan el vermez! «Belim ağrımakta yüreğim bulanmakta» der mızmızlanır. Başkaca, «Ana haliyim» demeyi tutturur ki bu rezil ana hali ayda üçe dörde biner, belki de hiç ara vermez olmuş bellersin!

— Senin avrat böyle huylar mı peydahladıydı ?

— Hey ye....

— Bizimkinde yeni huylar peydahlamak yok.... Çünkü bizimki hovardayı kapıda taşımaya çabalamadı. Bu sebeple sezinleyemedik her hal.... Biz güvenmekteyiz ki yüz tanık getirseler, başkaca şeyhten imamdan görgücü getirseler hiç inanacağımız yok. Bizim kahpe durduğu yerde kaçtı.

— Durduğu yerde.... Yabanın herifine.... Töbe! Hiç duymadım.

— Bizim başımıza duyulmamış işler geldi kardaş! Haso da derin derin içini çekti. Ya sen? Sen nasıl sezinledin kardaşlığım en önden....

— Bizde de sezinleme yok! Yok, çünkü bizde çocuk dokuz baş....

— Etme kardaşlık! Bir tek karıdan mı bu dokuz baş....

— He ye! Bir tek karıdan....

— Bir tekse kocamıştır. Bu nasıl bir belâ kardaşlık, senin belâ?

— Benim belâ kardaşlığım ağa belasıdır. Köylülüğü bilmez değilsin. Köylülükte hizmetkâr kısmının ırzı namusu, malı mülkü ağanın gölgesinde olmakla....

— Ağa mı bozdu yüreğini kocamış karıya.

— Kocamış ama yiğitliğini ne yapalım, bizim karıda boy nah bu kapıdan girmez eğilmeyince.... Okkaya çeksen yüz okkadan artık değilse de eksik de hiç değil.... Göğüsleri vardı ki sen kardaşlığımdan neyini saklamak, her biri ekin doldurulmuş halı heybe gözü gibi.... Belini değme babayiğit kavrayamaz iki kolu ile.... Bacaklar dersen götür Murat suyu köprüsüne dayak olsun!

— Dokuz çocuk doğurmuş... Farımamış mı şu kadar?

— Farıma yok!

— Kaçı erkek kaçı kız bunların? Çocukları sordum.

— Dördü kız beşi oğlan.

— Vay başıma! Vay başıma! Bunca oğul uşaktan sonra öyle mi?

— Oğul uşak evet! Nefisli karıydı gayet, sabahtan akşama ekin biçse, taş taşısa.... Yatağa girdi mi Osmanlı padişahının sultan hanımı gibi gölgeden çıkmamış, bir ay herif görmemiş sanırdın; aygırlamış kısrak gibiydi. Bizi çekiştirirdi ki Yusuf peygamber olsan çıkamazsın pençesinden.... Ne yapar eder, seni mutlak günaha sokar! Bir kezle iki kezle kurtulsan, hak bereket diye dua et!

— Vay ki kahpe! Adam öldürür kahpe!

— Adam evet! «Bu oğuluşağı sana yapıveren benim ha, değerimi bil! diyerekten böğrümü burardı. Sana kalsa, sefil Maho beni uşaksız oğulsuz öldürecektin marazlı!» diyerekten gülerdi. Başkaca, ayıptır demesi, kıçımıza bir de şaplak çekerdi. Benim karının yiğitliğini bizim oralarda bilmeyen yoktur. Osmanlı karı dedin mi Maho'nun Aslı diye karşılığı karşı dağdan gelirdi iniliyerek. Dedim ya boyu benim ikim kadar.... Bizim oralarda bizim avradı, ekin biçerken başa koymazlardı. Çünkü sıraya o saat döndürür, iniş aşağıya dökerdi. Değirmende çoğu zaman çoğu pehlivanların yerden koparmayı göze alamadıkları kara ekin çuvallarına yallah bismillah diye sokulurdu, «Hele çekilin yavrularım.... Hele çekilin ki bir....» diyerek

bir koluyla kaldırıp hayvanın sırtına dayıyı verirdi. Kavgalarda küreği yabayı yada çoban sopasını, hele ki baltayı çekti miydi değme zaptiye çavuşu önünde duramazdı.... Biraz ofladı hışıladı: Demek koca tanrı bunu bu kadar yiğit yarattığından nefsini ere doymaz yaratmış... Senin avrat nasıldı?

— Nesi nasıldı?

— Nefisten yana, nefis azgınlığından?

— Benimkisi.... Benimki allah allah.... İşe bak sen kardaşlık.... Benimki nah şuncacıktı, sovanm cücüğü kadar deyim de anla.... Yatakta kavradım mı bitti gitti sanırdım! Dur hele, tamam kesimi ufaraktı ya, öfkesi yamandı arkadaş; öfkelendi mi yaban kedisine dönerdi; demek nefisliymiş namussuz, sezinliyemedim demek; öfkeli kan, bir de yiğit karı mı nefisli olur?

— Besbelli.... Bir akşam vardım ki geçmiş gitmiş...

— Evet! Geçmiş gitmiş... Bizi aldı bir düşünce.... Biz düşünmekteyiz. Düşünmekteyiz, laf gelimidir. Aklımız başımızda yok ki neyi düşünmekteyiz?

— Taman! Akıl baştan sıçramış olur öyle sıralarda.... Derken....

— Derken.... Geçti birkaç gün.... Böyle bir gece, gece dedimse akşam olmuş vakit olmuş... Ocakta ateş yok! Bizim ev ölü evi gibi.... Ağlasam mı biraz hey allah demekteyim, aslında yüreğim bir uzun hava çekmeli demekte.... Komşulardan utanmasam şeytan Beko'dan bir uzun hava koy vereceğim! Baktım dışarda bir ayak patırdısı.... Kimdir demeye kalmadı, baktım gelen Osman emmim.... dedi: «Ulan dedi, karı gibi ocak başında kül mü eşelemektesin yüreksiz? dedi. Er olsan avradın koyup kaçmazdı rezil!»

— Doğru....

— Doğru olmaz mı? Osman emmim salt emmim değil, karının da babası.... Bize bu lafı kaçan karının babası söylemekte hemşerim böylecene.... dedim: «Vay allah, vay allah, sen bana günah yazmayacaksın bundan böyle, vay allah! Amcamız bize böyle derse vay allah, eller ne

demez, var gel sen düşün vay koca allah!» Gözlerim karardı. Zamanlar ekin biçme zamanıdır. Amcam gitti. Deli gönül dedi: «Oğlum soyun yat! sabah hayır!» baktım yazı yaban ay ışığına kesmiş... Canım tütün istedi. Tütün istedi ya paketi çıkaracak güç nerede? Belkemiğini, yılan gibi ürpermekte yukardan aşağa.... O sıra gözüme ne çarpsa iyi kardaşım, benim kötü balta.... Ay ışığı tam ağzına vurmuş... Işılamakta ki ayna kaç para eder. Yorgunluktan ölmüşüz ya.... Cıgara paketine davranacak güç kalmamış ya.... Birden hopladım! Ellerime tüksürüp baltayı kaptım. Kapının pervaz direğine var gücümle yallah ettim. Delirmişiz öyle ya.... Delirmesek var gücümüzle yüklenir miyiz, dam başımıza yıkılır demez miyiz! Meğer baltanın sapı gevşememiş mi? Vurmamla demir vınlıyaraktan şuraya sıçradı gitti. «Vay anam biz bizi az kaldı ki düşmanın ağzına baltasız makasız.... Vay ki vay!» dedim. Dolandım odun yığınına.... Baltanın sapını sıkıladım. Denedim ki tamam! Aldım koltuğuma.... Yürüdüm it yürüyüşüyle lenk lenk.... Gölgeliklerden.... Sürdüm vardım karının kaçtığı herifin evine sokuldum.

— İt, mit?....

— O sıra nasıl bir sıradır ki ite mite bakıla kardaşım.... Essah! İt mit yok! Diyeceksin olur mu? Allahtır, oldu. Duvarın dibine çömeldim. Canım bir cigara çeksin! Yakmasam öleceğim. «Tek dur namussuz! Sırası mıdır. İnsanlıktan çıkıp canavar kesilecek sıradasın!» dedim ben bana.... Maho kıs kıs güldü, dirseyiğle Hano'nun böğrüne dokundu: Mahkemede koca reise dedik: «Aklımız başımızda yok....» Yemin bile içtik ama kulak verme kardaşlık, adamın aklı başındadır kötülükte.... Köyü dinledim uyumuş gitmiş!

— Köy tümden uyumaz! Sen sana gel!

— Uyumaz evet! Vardır, surda bur da bir iki uyumazı.... Hastası hovardası.... Yeni evlenmişi.... Köpek gibi emekliyerekten dolanıp dam başına çıktım. Ne görsem iyi? Bunlar dam üstüne sermemişler mi yatakları.... Bizim adamlarımız, kardaşım köylü olduğundan mı avanak olur, avanak olduğundan mı köylü kalır? Sen komşunun karısını çileden çıkarmışsın, fazladan alıp kaçmışsın. Hisarda yatar gibi dam üstünde yatar mı adam? N'olacak peki şimdi? Kendine de ettin bize de.... Hele namussuz desem, hele namussuz....

— İşini kolaylaştırmış sağ ol diyeceğine....

— Der miyim hiç, demem! Kapıyı dayaklayıp içerde yataydı vurmazdım vuramazdım. O fırtınayı o gece atlattım mı köyden göçerdim bir tarafa, bir yana....

— Yuf olsun! Ya erlik öldü mü?

— Erlik bizden ne kadar ırak.... Vara öldürmeyeydim de o da yaşayaydı ben de yaşayaydım!

— Yaşamaktayız ya koca tanrıya şükür hepimiz işte....

— Yok yaşamak.... Vurmasaydım, hep kurtulurduk.

— Aldırma! Olmuş işin kötüsü olmaz! Çıktın dam üstüne....

— Çıktım ya sen bana sor! Köse dağa tuz çuvalı çıkarmış gibi solumaktayım! Çömelime gelsem kalkacağını kalmamış! Dedim: «Aman Maho davran aman! Sen seni bıraktın mı yandın bil!» Ellerime tüskürüp baltayı kavradım, dedim: «Ya allah ya pir!» Kaldırdım ki vuram....

— Herife mi, karıya mı?

— Herif de yok karı da yok.... Farkında değilim! Say ki kardaşım hızır peygamber yetişti, bileğime yapıştı. Durdum öylecene, dedim ben bana: «Hele rezil! Kimliği bilinmeden nereye vurmaktasın! dedim: Elin suçsuzunu körlemeden öldürünce ne olur? Öte dünyada yatacak yer bulunmaz! Geri dur!» dediğim gibi, kardaşlığıma söyleyeyim, adamın böyle sıralarda aklı başındadır. «Aklımız başımızdan sıçradı istediğimizi bilmeden işledik» dedim ya koca reise, yalan! Dedim «Günah! Dedim, hele bakalım ki bir....» Yorganı araladım! Töbe koca tanrı bizi korumuş kardaşım, meğer yataktaki herifin anası değil miymiş... Az kaldı ki doğradı idik, karıcık gittiydi bok yoluna! Baktım ki koca karı uyumakta adam gibi horuldayaraktan.... «Töbe hey allah, sen günah yazma Maho kuluna!» dedim yorganı bıraktım! Karı anadan çıplak çünkü.... El karısının çıplaklığına bakmıyacaksm! Bilmezden uğrasan kafanı döndüreceksin şu yana....

— Yahu hayıflandığın işe bak sırası mıdır? Günah münah düşünmenin sırası mı, yüreksizmişsin ki kardaş kurban, büsbütün yüreksizmişsin!

— Yüreksiz adamızdır allahıma şükür.... Keşkeme büsbütün yüreksiz olaydık da. Bu vartayı atlataydık!

— Bırak şimdicik.... Olan olmuştur!

— Olan olmuştur, evet! Baktım iki yatak daha var! Baktım, orta yatakta herif yatmaktadır. Ölüm uykusundadır ki burnunu kessen alsan uyanacağı yoktur.... Öküz gibi solumak bunda.... Her solukta alt dudağı şişip kabarmakta sonrası yeniden boşalıp inmekte.... Baktım bir zaman.... dedim: «Ulan dedim, sen adamla eğlenmekte misin?» Geriledim, sıkı durdum, baltayı kaldırıp, «Hıh!» diyerekten kafasına yallah ettim, belden yukarsı yorganla beraber kara kazan gibi kabardı kalktı, basıp indirdim. Bu kez işe bakmalı ki kardaşım balta kafa kemiğine sıkışmış... Çekerim gelmez, çekerim gelmez. Dedim: «Aman Koca tanrı bize kuvvet!» zorlamakla baltayı allaha şükür söküp çıkardım bu keyifle güldüm, koca tanrı günah yazmasın, budaklı odun yarar gibi vurdum açıldı, vurdum açıldı. Yarı kemiği bulunca taze et kokusu burnuma çarptı.

— Kan kokusudur, kan kokusu....

— Kan evet... Durdum soluklanmak için.... Onu gördüm ki eski karısı öteki yatakta doğrulmuş bizi gözlemekte.... Meğer bizim karı doğradığım herifin yanında yatar değil miymiş... Hovardasını koynunda doğramaktayım da zıplayıp doğrulamamakta....

— Uykuda mı?

— Yok! Gözleri vıcırvıcır bakmakta.... Korku tutuğu olmuş besbelli!

— Vursana be herif.... İki de kahpeye vursana....

— Vuracağım! «Dedim sıra şimdi karınındır! Hey koca tanrı sen günah yazma!» Elime tüskürdüm! Aah kardaşıma diyeyim baltayı kaldıracak gücüm kalmamış...

— Aman....

— Aman ya.... Belki zorlatıp morlatıp kafaya bir iki vururduk ama eski karı birden bağırdı. Bağırdı dedimse korkmuş karı bağırtısı değil, inledi o kadar, kişinin iniltisi bu iniltiyle benim kahpeye bir gayret geldi, bir gayret verdi nedense koca tanrı kan bir hopladı, yorganı tepikleyip cıpcıbıl uğradı yataktan.... Bedeni aktır, söylemesi ayıp, ay ışığında şavklandı ki az kalsın gözümüzü kamaştıra.... Bir zaman dört ayak emekledi; baktım damdan aşağı kendini attı atacak.... «Dur kahpe» diye bağırıp baltayı fırlattım! İslâm dini açık, kardaşım istesem kafayı buldururdum. Döndürdüm elimin terazisini kulağını almış dibinden.

— Ölmeyince, böylesi ne kadar iyi olmuş!

— İyi olması.... Emmi kızı olduğundan, «Babası bize verir belki gerisin geri!» dedik besbelli.... Balta gidince dizlerde gövdemizi taşıyacak güç kalmamış.... Çöktüğüm yerde dermişim ki: «Vay Maho, vay Maho, günahlara battın Maho, allaha asi oldun garip Maho!».... Muhtar geldi, dedi «kalk ulan yürü!» Dedim: «Ben bana sahip değilim. Kalkamamaktayım muhtar ağa!» Dedi: «Olmaz öyle şey erliğine yazık! Hopla kalk!» Dediği gibi inanır mısın hoplamamla kalktım. Muhtar bizi ahıra kapattı ki herifin hısım akrabası bir kötülük etmesin! Ahırın sıcağında bizi bir ter bastırdı kardaşım, debelenmesek kendi terimizde boğulacağız! Bir yandan da karıya acımakta yüreğimiz.... «Yazık eksikliğine ne kadar yazık!» diyerekten....

— Herifin karısına mı?

— Yok yahu! Herifin karısı kimdir ki.... Bizimkine yanmaktayım. Karı yüklüydü.

— Senden olduğu ne belli?

— Herifle topu on iki gün kaldılar. Harman zamanı on iki gün nedir ki.... Kendin bilmez değilsin ya, harman zamanı köy yerinde çocuk tutmaz! Sen tuttursan yorgunluktan karı atar tohumu....

— Önceden surda burda çiftleştilerse nereden bileceksin fukara?

— Çiftleşme yok ya, var olsa da değersiz! Çünkü kötülükte karı çocuğa kalamaz. Bizim köyümüzde böyle derler bilenler....

— Doğurdu mu? Yoksa o gecenin korkusuyla bıraktı mı?

— Doğurdu. Hemi de oğlan doğurdu. Buradan akıl verdi sağ olsun Tahsildar Bedri efendi.... Sürdüm gittim, koca reise çok yalvardım kanlılar gibi, dedim: «Kölen olayım reis beyim, al benim kanımı bir şişeye, al oğlanın kanını başka bir şişeye.» Şaştı koca reis dedi: «Ne kanıdır, hangi oğlan?» Dedim: «Böyle böyle....» Kızdı koca reis... Biz ayağa kalktıkta söyledik. Edeple söyledik ellerimizi göbeğe koyduk. Koca reis bağırdı: «Suçlu otur!» Koca reis suçlu otur dedi mi oturacaksın ister istemez! Mahkemede kayıtlıdır. Çocuk anadadır. Ne vuranındır ne vurulanındır, ya kimindir desem yahu muhtarın değil ya!

— Karı ne oldu?

— Ne olur karıya? Amcam sattı başka bir herife....

— Sana başlıktan hisse vermedi mi?

— Aldığının yarısını verdi, yirmi beş kayma....

— Yirmi beş kayma mı? Kaç para eder öldürsen iyiymiş kahpeyi.... Aslına bakarsan önce karıyı vuracaktın!

— Amcam da o gece dedi: «Oğlum Maho, karıyı öldüreceksin! O ki soyumuza bu lekeyi çaldı karıyı bitireceğiz. Kürtlükte zagonu budur bunun.... Pislik böyle temizlenir!» Dedim: «Yok, karı milletinde suç olmaz. Çünkü saçı uzun aklı kısadır. Hayvan gibi fikri yoktur. Karının şeytanı er.... iki laf edersin veya incik boncuk verirsin, düşer ardına alışık kuzu gibi sürer gelir. Say ki inişe bağladığın sudur.» dedim.

— Merhaba!

— Allah kurtarsın!

— Gezintiye yasak var mı?

— Yoktur.

— Ya deminki sarı yağız oğlan.... Bize dedi: «Yenisin! Dolanma ayak altında. Seni ezerler!»

— Doğrudur ama, geceye değildir. Patırdısız gezinene gecede yasak yok....

— Nedir belânız kurban, adam vurmak mıdır?

— Namusculuktur, karıyı vurduk.

— Vay ki benim gibi desene kurban! Üstüne mi vurdun bilmezden.... Bastırdın mı hovardanın altında?

— Yok.... Ya sen?

— Bende de yok.... Sezinledin mi?

— Hiç.... Ya sen?

— Benimkisi de hiç!

— Ya?

— Şundan hiç ki kurban, geçti gitti bizimkisi, aldı bohçasını mohçasını.... Ya senin ki?

— Bizimkisi başka....

Tahsildar Bedri Efendi defterlerde silinti, makbuzlarda hile, başkaca vergi alıp karşılığında hiç makbuz vermeyerek sayısı hükümetçe de kendisince de belirsiz paraları zimmetine geçirmekten beş yıl on ay ağır hapse mahkûmdu. Bu cezanın altıda birini yatarsa çalışma cezaevlerinden birine gidecek, orada bir günü iki gün sayılarak bu belâyı üç yılda sırtından atıp savuşacaktı. Şimdi 1943 yılı Mayıs ayının 17 günü Malatya Cezaevi müdüriyet kısmında mahpusların ekmek hesaplarını yapıyordu.

Dışarda hava çok güzel olduğundan canı sıkkındı. Eli işe gitmiyor, sinek uçsa dalgın dalgın bakarak bıyıklarını çekiştiriyordu. Dalgınlık gibi tembellik de sarkık yanaklı ablak suratına, altlan şiş kısık gözlerine, kat kat gerdanına gerçekten yaraşmaktaydı. Aslına bakılırsa devlet kesesine el attıktan sonra yakalanması biraz dalgınlığından, çokça da tembelliğinden ileri gelmişti. Biraz tetik dursa, yediği haltı usulüne uy dursa, mal müdürü de, müfettişler de yüz yıl arasalar hiç bir suç bulamazlardı. İlk işlerde derli toplu çalışırken sonra dalgınlıkla tembellik ağır basmış, kilimin dört ucunu suya bırakmıştı. Düşündükçe çaldığına pişman olmuyor, fakat aptalca yakalandığı için kendisini ayıplıyordu. «Kim bilir kaç bin kişi bu gün bu hükümatı soymaktadır ki, şeytana sezdirmeden yağdan kıl çekercesine soymaktadır! Yürü eşşek ve de hayvan». Bir türküden her zaman söylediği parçayı yavaşça mırıldandı: «Ateşim arşa çıktı Irak durun yanarsınız. Vay ki yanarsız. Oy ki yanarsız!»

Birden koca mahpushanenin cümle kapısındaki sessizliği gidip gelme durgunluğunu yadırgadı. «Nedir oğlum? Şeytan geçmekte desem.... Fukara şeytan buralara uğrayamaz. Uğrasa bir yere geçemez! Çünkü, ele girer ki, bunca zamanın gül gibi namusunu lekeletmecesine....»

Gardiyan Çerkez Murat Efendi her zamanki gibi önüne bir iskemle çekmiş, arkalığına kollarını kavuşturup başını dayayarak uyumuştu. Malatyalıların ve de Malatya mahpus dammm kısaca Bozo diye çağırdığı Mazmanoğlu Hacı Aptullah karşıdaki başgardiyan odasında derinlere dalmış burnunu karıştırıyordu.

«Bu Hacı Aptullah on iki yıl cezayı hayır, allahm izniyle tüketmedi, burnunu karıştıraraktan tüketti. Evet her bir kimsenin bir huyu var, bu bizim Bozo'nun da ille burun karıştırması!»

Bozo, burun karıştırmak illetini, mahpus damında, bunaltıdan vede mahpus damı işsizliğinden peydahlamamıştı. Mahpusa düşmeden önce de böyle burun karıştırmak huyu vardı. Bu yüzden çubuk gibi delikanlı çağında nice nice namlı kahpelerden doslar yitirmiş, mahalle kahvelerinde ahbap meclislerinde, dost geceleri muhabbetlerinde yiğitliğinin verdiği namı da yaşıtları arasındaki saygılı yeri de epeyce zedelemişti. Şimdi tenhalıktan yararlanırım sanıp dünyayı ünutaraktan sağ elinin şahadet parmağıyla burnunun derinlerine varmak turunu sarfederekten hap

yakalamak, yakaladığını çekip almak için zorlatıyor; bir yandan buna uğraşırken öte yandan bundan evvel avlayıp çıkardığı hapı sol elinin başparmağıyla şahadet parmağı arasında bura bura kurutup yere atmağa çabalıyordu.

«Yahu şunun elinden kabuklu ceviz yenmez, tuh allah belânı vere Bozo gibi!»

Evet bu Hacı Aptullah boktan yere adam vurup on iki yıl ceza yemiş anası Karı beyin aklına uyup çalışma cezaevlerinden birine gitmemişti. Gitseydi, cezayı altı yıl önce bitirmiş olacaktı. «Vay ki akıl! Ulan dağın ayıları akıllandı, bizim Malatyalımızın kimisi hiç akıllanmadı tuh yüzüne!»

«Yahu oğlum Malatya! Geçmişine sövdürürsün ki, Battal gazi efendimize kadar sövdürür bizi günaha sokarsın!»

Bir cıgara yaktı.

«Nah, buyur bakalım! Bir koca vilâyetin bir koca merkez cezaevi olup.... Vakit öğleyi tuttu tutacak iken.... Ulan oğlum akşam kız sanat okulu olsa az biraz patırdı duyulur! Vay ki mahpus damı bakkal hanesi sahibi dümbük Abo!

Demek sen dükkânı kilitleyip savuşunca.... Bizim buramız, suyu çekilmiş değirmene mi döner? Yuf olsun yuf!»

Kalemi kavradı, rakam dökmeye başlayacakken vazgeçti. «Dünyanın bir aptalı biz miyiz? Rakkam dökülecekti de kendi rakkamlarımızı döküp müfettişe tutulmasaydık ya.... Allah belânı vere tahsildar Bedri gibi.... Bari bilemedin ki bari bileydin ki böyle olur, hayfmı alaydın ya şu dünyadan dümbük!» Çok keyifli bir şeyler düşünüyormuş gibi gülümsedi, türküyü değiştirdi: «Yüz benden l Elli senden yüz benden l Gam yardan vefalıdır l Hiç sevilmez yüz benden.» Cıgaradan iki çekti öksürdü. «Bu tütünleri ne yaptılar yahu! Bunlara zehir mi kattılar?

Rejinin tütünü demekte ki: 'Benden sana hayır yok! Aklını başına devşir! Git sen sana kaçak tütün peydahla!' demekte ya.... Bizde bu işin yiğitliği hani?»

Gardiyan Çerkez Murat Efendi hafiften bir horultu tutturmuştu.

«Vay ki bir bu eksikti. Ulan bura nere köpek? Ula bura nasıl bir mahpus damıdır ki ilkokulda uğultudan durulmaz da burada çıt yoktur! Tuh allah belânızı vere!» Epeydir sokaktan da gelen geçen kesilmişti.

«Oğlum bu sokak nasıl bir sokak ki işleyebilsin güpegündüz hiç utanmadan?....»

Sokağın üç yüz adım ilerisinde Malatya'nın genelevi bulunuyordu. Bu ev taş döşeli bir avluyu çeviren iki katlı bir yapıydı. Her odasında bir genelev hanımı kendi başına, keyfince çalışmaktaydı. Çünkü Malatya'nın genelevinde çaça karılar yani patron yoktu. Kapıda gece gündüz bir bekçi nöbet tutar; alışverişe giriş çıkışa göz kulak olup ufaktan büyükten hiç bir kanunsuzluğa meydan vermezdi. Başkaca körpe jandarma teğmeni, savcı yardımcısı, komiser muavini baylar da, çok gizli yürütülen dostumsu birer ilintiyle kızların hoyratlar tarafından hırpalanmalarını, bedavacılar daha beteri haraçla yaşamak isteyenler tarafından sörnürülmelerini önlüyorlardı. İlle de zengin genelev hanımlarının paralarım işleten hacıdan hocadan birkaç büyük tüccar daha geriden, çok daha etkili olarak ortaklarını kurda kuşa karşı kesinlikle savunmaktaydılar. Mazmanoğlu Hacı ibrahim öteki adiyle Bozo aklına bir şey gelmiş gibi zıplayıp kalktı. Pencereye koşup dışarıya bir zaman kulak verdi, sonra odayı birkaç kere dolanıp of çekerek oturup burnunu karıştırma işini bıraktığı yerden sürdürmeye başladı.

Tahsildar Bedri Efendi, duvarlara bakarak arandı: «Dur efendi! Bu gün günlerden? Aman haa.... Salı olmasın sakın! Vallah da salıdır Billah da salı.... Hani kurban olduğum salı, hay kurban olduğum salı.... Yahu nedir? Biz mübarek salıyı unutmuşuz, mübarek cumayı unutmuşuz? Evet bu gün salı günüdür. Genelevimizde vatan hizmeti gören saygı değer hanımlarımızın izin günüdür ve de Mazmanoğlu Hacı Aptullah namı diğer Bozo oğlumuz Malatya Cezaevi müdüriyet kısmında haşa huzurdan ve de benzetmekte yanılma olmaz, tabanı yanmış it gibi izine çıkacak genel birleşmeevi hanımlarımızı beklemektedir. Ve de derinden derine of ların birini bir paraya çekmesi de bundandır! Ve de bana sorarsan arkadaş, oflaması yerden göğe kadar haklıdır! Şundan ki on bir yıl dokuz ay on sekiz günden beri mahpus yatmaktadır. Çıkmasına surda üç ay on iki gün on üç gün kalmıştır. Çıkar çıkmaz anası imansız Karı bey tarafından dur aman

demesine bırakılmadan evlendirilecektir. Ne fayda ki namussuz Şeyh Yusuf, fukara Bozo'dan çıkarayak birkaç para vurmak için ne demiştir? «Sen yatkın mahpussun, bu işleri çoktan unutmuşsun! Oysa çiftleşme işleri idmanladır, arası kesilince kendisi de kesilir, cenabet ince nazik işlerdendir. On iki yıl mahpus yatmış, karı yüzü görmemiş herife ilk günler rüsvaylık elverir ki rezilliği bir eşek yükü sabun paklamaz. İyisi birkaç pangonot vereceksin. Karı bey iki kara tavukla bir oğlak getirsin! Bir muska döktüreyim! Koluna bazubent sarayım! Koca Bozo oğlum damarına onbeş su kömüşü boğası çiftleşme gücü verelim, sallanaraktan çık git!

Bunun kemikleri cıvımıştır diyerekten seni adam hesabına almam sanır kahpe milletini önüne kat. «Aman Bozo amanı bilir misin! Köpeğin olalım, biz ettik sen etme, yakamızdan düş! Bunun sonunda bize ölüm görünmektedir aslanım!» diyerekten amana getirmeğe bakalım» demesiyle.... Bu bizim akılsız Bozo Şeyh Yusuf un bazubentini pazusuna takalı genelevimizin mübarek izin gününü böylece döneleyerekten beklemektedir ki kızları görünce bedenimize bir uyanma, uzaktan uzağa bir hırslanma mıdır; yoksama ki can çekilmiştir de hiç izi mizi kalmamış mıdır; yani biz nasılız, dışarının adamı gibi bir adamlarına benzemekte miyiz. Yoksama öz halimizde hiç mi değiliz? diyerekten kıvranmaktadır.

Kısmın tayıncısı Alo koridora çıktı. Voltadakilere bakıp içlerinde hatırlı kimse bulunmadığına emin olunca elini kaldırıp emri bastı: — Kısım ağaları, efendileri, beyleri, yataklara girmiştir! Volta yasak!

Yeni gelenler dolaşmasın yatsın, sopa yemeyim diyenler yorgan altına yallah! Yorgan altına.... Önünden geçen Maho'nun ensesine bir şaplak indirdi. Yallah kavat Maho, karı öldürenlere yalnız yatma cezası vermiştir koca reis, yallah yalnız yatağa....

Oysa Maho eski mahpustu. Bu yasak ona dokunmuyordu. Bu sebeple bir yandan eski mahpus olmanın imtiyazıyle şişinirken hemen ardından kendisine saldırılmış gibi can sıkıntısına kapılmıştı. Cinayeti nasıl işlediğini yeni gelen Huso'ya anlatmak isteği farkına varmadan yüreğini sarmıştı. Oysa lafa başlarken böyle bir niyeti yoktu hiç....

«Niyetimiz yok muydu? Hele yalancı köpek.... Sorarsın anlattırırsın ki herifi huylandırasın, kendin de huylanasın! Vezire pişmanlık elverecek ki

sabaha kadar of of çekerek uykuyu yitirecek.... Ya sen yitirmiyecek misin namussuz? Yahu nedir? Dünyayı bildiğin delilik sarmıştır. Bildiğin delilik.... Bir köydesiniz.... Herifin karısını çileden çıkardın! Dam üstüne yatak serip sarılıp yatmak nasıl bir akıl!

Diyelim herif anadan kavattır; eli silâha milâha gitmez! Oğlum sen köy yerini bilmez misin? Köyün istemezi en ödlek herifi lafa boğaraktan Şeydi Battal Gazi efendimize döndürmez mi? Karıyı çek al, sürü götür! Aradan on beş gün geçmeden herifinin gözü önünde başla kullanmaklığa.... Buna fukara Haso ne der diyerekten hiç fikir etme!

Buna Haso rezili hiç bir şey demese yüreksizliğinden koca tanrının kurban olduğum gönlü razı gelmez! Hayır gelmez! Hemi de hiç gelmemeli! Ulan karılarda akıl yoktur deriz ya, bizim gibi erkeklerde ya hiç akıl var mıdır? Gel bakalım Maho alçağına! Ulan köpek öldürecektin diyelim, karı öldürülür mü, yanında yatan kahpe avratlı dururken bu karı bu yatağa zorile mi gelmiştir? Hayır aldandığından gelmiştir. Daha iyi olurum diyerekten gelmiştir. Seni denedi, baktı ki adamlık senden ne kadar ırak! dedi: «Belki bu deyyus er gibi erdir. Bizi komşuya yabana muhtaç etmez yatak işlerinde belkime» dedi! Ulan bu kavat Alo bize ne dediydi geldiğimiz sıra.... Böyle bir dertleşme voltasında?.... Dedi:

«Oğlum Maho, sen karıya tutkunmuşsun ki oğlanı vurdun!» dedi:

«Nereden mi bildim rezil Maho, surdan bildim ki, adam sevdiğine kıyamaz! Dedim: «Ya sen nasıl kıydın kavat Alo? Tutkun değil miydin?»

Fikre vardı bir zaman Alo fukara.... Sonunda bir zaman dizini şamarladı, bir zaman suratını yoldu. Dedi: «Essah! dedi. Ulan essah! Demek ki kardaşıma diyeyim karı milletinin işi yaman kardaşım! Çünkü bu kahpeleri tutkunları da vurur tutkun olmayanları da....»

Maho bir cıgara yaktı. Bir zaman derin derin nefesledi.

«Diyelim ki doğrudur kavat Alo.... Şu halde, âdemoğlu kendi yüreğini bilmez!. Yürek kahpe avrat gibi desene Alo kirve! Günü gününü tutmaz. Bu gün seversin, dersin: 'Hey allah, benim ömrümden al şunun ömrüne kat!' Yarın kızdın mı dersin ki: 'Şunu yatırıp kesem pislik temizlene!'

Akıllı adam karı vurmaz. Karıyı vurdun mu atlayıp kurtulmalı, sınırı aşıp Suriye'yi tutmalı ki mahpusluk bindikçe binmesin! Evet, aslında er kısmı karıyı vurmaz. Resmen kendini vurur. Yahu el ayak tutarken kansızlık nasıl bir belâ! Hey allah, koca allah! Nasıl bir belâdır ha, 'Koca reis karı vurana tam cezayı neden vermektedir? Sen sana ettin!' diyerekten vermektedir. Haşa kötü karıdan yana olduğundan değildir. Bunca Yüzbaşı, bunca binbaşı, bunca savcı komiser, uzatmalı onbaşı başçavuşları, uzatmalı jandarma başçavuşları sorgu yargıçları, beyden efendiden nice nice tahsildarlar, tapu memurları öğretmenler, hiç mi tutmadılar karıları hovarda altında? Peki neden vurmazlar bunlar? Çünkü herifler akıllı.... Çünkü bu dünyada ölen kurtulur! Bırak varsın yaşasın reziller!» Sana yar olmayan kahpe, yeni herifine yar olur mu?

Haydi karı yar oldu diyelim, herifin gönlü geçmez mi, karı yar olmazsa bulur kendine bir başka oynaş... Çabalamak herife düşer! Varsın o girişsin o gebertsin, varsın o gebertsin! Herifin gönlü geçerse buna çalar sopayı çalar sopayı.... Allah yarattı demez. Alır senin öcünü ki kat katıyla alır!»

«Kat katıyla alır» derken Alo üç parmağıyle doksan dokuzluk tespih tutan elini boşluğa bıçak atar gibi vuruyordu.

Başında yün örme külah, sırtında ham ipekten bir uzun entari, belinde ayıntap işi bir kuşak, bacaklarında uzun paçalı beyaz don, çıplak ayaklarında ince yemeniler vardı. Bu sebeple voltada ayak sesi yerine kuru otlar arasında tembel tembel sürünen kalınca bir yılan hışırtısı çıkarıyordu. Öç almayı hemen unutmuştu ama tespihli elini boşluğa vurmayı sürdürmekteydi. «Hayır bende sezinlemek yok! Neden mi sezinlemek yok? Sezinleyemezsin çünki.... Yahu kardaşım, aklına gelmez ki.... Nereden gelecek aklına böyle bir bahlık! Hovardamız çünki, yabancı değil! Damadımız! Başkaca ağamızın oğlu.... Deme ya.... Derim ki gör nasıl derim! Benim haberim yok! Oğlan bizim büyük kıza dolanırmış ne zamandır! Kız bakmış tırnağından çıkası kalmamıştır! Anası olacağa demiş böyle böyle.... Biz fukara olup ağanın dede sürmesi hizmetkârı olup. Ağamızın oğlu kızımızı alımkâr olmakta.... Evet dediğin gibi.... Sevineceğimiz bir sıradır! Lâkin oğul, ağa oğlu amma bildiğin namussuz.... Adam değil ki kızı çıkarıp veresin! Kız surda dursun kardaşlık it eniği verilmez!

Doğrusun! Zengin yerdir. Kız rahat eder. Gel gör ki hiç olmaz. Neden mi? Ha şöyle.... Şundan ki bunun babasında.... Ağamız olacakta karı üç.... En küçük karıdan doğma bir kız kardeşi var bize güvey olacağın.... Bizim kız yaşıtı.... On biri tamamladıysa da on ikiyi daha tamamlamamıştır. Elimizde doğdu çünki.... Bizim kızla iki gün arayla doğdu. Şuncacık bebe! Bize damat olacak namussuz bunun ırzına geçmiş dediler. Aman ya.... Buna ekmek götürmüş sürüyü güderken.... Bakmış ki dağ başı halvettir. Başına çökmüş alçak! Olmaz yaa.... Ben de duymamla dedim hiç olmaz! Karı dedi «neden ne olmuş»? Dedi:

«Zengin yerdir rahat eder!» Oralarda doğrusun ya gel gör ki hey avanak avrat hiç olmaz! Karıdır bir kez aklına koymuş kardaşım. Dedi:

«Ağa yeri iyi yerdir» ille olacak! dedi: «Kız benim değil mi? Verdim gitti!» Dedim: «Dur karı dellenme! Bacısının başına çökmesi işini ya ne yapalım?». Dedi: «Ağa takımın düşmanı çoktur. Bakalım doğru mu?

Kız kısmisi surda ırzını kırdırır da ağasının anlını karalar! Köy yerinde biz neler gördük!» Laf uzadı dırdıra döndü. Ben eve ocağa giremez oldum. Geçti bir zaman.... Bir gün tarladayım. Oğlan geldi. Yakamı tuttu, dedi: «Beri bak Hamo, sen kızı neden vermezlenmektesin bunca zamandır?», Ağaoğlu sus yüzüne duramadım, dedim: «Vermemek yok evet... Nasıl bir söz, kaç paralık kancık ki senden esirgemiş olam. Nah kız senin götür dere boyunda kes. Kanını ararsam şu güneşe kör bakayım. Ne fayda ki evlenesi olmamıştır küçüktür. Senin hamlene dayanamaz!» Dedi: «Ulan neresi küçük? Er gördü mü aygırsamış kısrak gibi kişniyerekten sağrı titretmekte» dedi. Gülüştük. Dedi:

«Haşşöyle.... Sen karışma! Ben anasını razı eder alırım!» Evet, dediğim gibi.... Karı dünden razı.... Kızı verdiler. Aradan bir ay kadar geçti, bir gün anası evde yok.... Kız karşıma dikilip ne dese iyi.... Dedi:

«Ağa benim herif anamla yatmakta» dedi. Dedi dedimse adam gibi demekte değil, höykürdüyerek demekte ki biraz daha zorlatsa karnı yarılacak.... dedim: «Ulan kahpe bu nasıl bir laftır! Ben senin kemiklerini kırmaz mıyım?» Dedi: «Nah şu yemin şu ant... Gözümle gördüm ve de gözledim!» Baktım rezillik diz boyudur. «Yalandır yanlıştır, senin akim ermez, sen hele dur bana dediğini hiç kimseye deme!» Kızı defledim.

Girdim düşünmeye.... Olur mu olur! Oğlandan umarım ya.... Bunca zamandır bindiğim kısraktan.... Hayır bu güne kadar şuncacık kuşkulanmamışım. Yiğittir, Osmanlıdır. Olsa bir rezilliği köy yerinde gizlisi çok sürmez. Evet damadını sevmekte.... Hemi de fazlaca sevmekte.... Yemeyip yedirmekte, içmeyip içirmekte.... «Aman damadım acıkmıştır. Kahpe, ayran çorbasını yetiştir. Aman yumurta kırmayınca hiç olmaz! Surdan tuzsuz yağ küleğini yuvarla gelsin!» O günden sonra bulaştım kollamaklığa.... Bir gün ilerde yatmaktayım. Karı ocağa su koydu. Su kaynaymca kenardan işmar verip güveysini çağırdı. Beraber eve girdiler. Hangi eve, ne demek? Bizim eve girdiler. Sıçradım sokuldum pencereye.... Baktım bizim karı damadını önüne almış, girişmiş yıkamaklığa.... Biraz bekledim. Bekledim dedimse soluklarım ağzıma sığmazlanmış. Baktım hayır başka bir kötülükleri yok.... İçeri girdim. Dedim: «Kolay gele!»

Dediler «Hoş geldin!» Konuştuk, dedim: «Bunda bir kötülük yoktur ya kız daha bebedir, aklı ermez bu işler gündüz gözü yapılmasın yapılacaksa kız uyuduktan sonra yapılsın.» Karı birden öfkelendi, dedi:

«Bu nasıl bir kötü sözdür, bu da benim bir evlâdım.... Say ki benden çıkan oğlum. Üzerime binmeyin, sana inat kızıma inat soyunur koynuna girerim, ne olmuş namussuz, ne olurmuş namussuzlar!» Köyde ahbaplarım var. Bunlardan birisine ikisine dert yandım, dedim: «Bu nasıl iştir?» Dediler: «Berbat iştir. Biz neler duyduk. Sana lâzım değil! İyisi ağaya git, derdinin dermanını iste, derdini yan dermanını iste!»

Ertesi gün bekledim. Ağa değirmenden gelirken atının başını tuttum, dedim: «Şöyle şöyledir. Aman buna bir çıkar yol!» Kızdı gayet! Oğlanı istedi, yanına hizmetkârlardan ikisini katıp kızla beraber çiftliğe yolladı. Ben of dedim, ferahladım. Aradan geçti iki gün.... Karı baktım tavuk tuttu, çekti kafayı aldı, dedim: «Aman iyi, tavuk eti var bu gün bize!» Tavuk surda pişedurşün, karı yağlı ekmeğe çöktü. Dedim: «Oh oh! İyidir!» Bir de baktım ki ne göreyim papuçları attı kapıya.... Dedi:

«Ben kızı görmeye gitmekteyim! Birkaç gün kahrım!» Yalvardım dedim:

«Etme kan! Bu kadar çoluk çocuk vardır! Etme günahdır! Bunun sonu hayır getirmez! Sen sana gel aman karı!» Hiç umursamadı, önüne gerilecek oldum. Dedi: «Geri dur! Ben çiftliğe güveyim için mi gitmekteyim, hayır

kız için gitmekteyim!» Dedim: «Kıza ne olmuş?». Dedi:«Körpedir! Ne ossa olur! Çiftlik yeri netamesizdir, sen nereden bileceksin!». Dedim ben bana: «Bir sopa çeksem şuna hey allah!» Güldüm kendi kendime.... Çünki sopa çekmeğe gücüm yetmez ki karıya sopa çekilecek karı olsa ne kadar kolay.... Karı sürdü gitti, gitti dedimse belli ki belâsına gitmektedir. Çünki öylesine yolu tozutarak gitmekte, gitmeyi ben kimsede görmedim bu güne gelene kadar.... Karı gitti. Gün dikildi akşamı buldu. Ben duvar dibinde otura kalmışım!

Dizlerim beni taşımaktan geçmiş... Ortalık karardı. Ben beni yoklamaktayım! Hayır! İçim ekmek istemekte değil.... Dedim: «Aman olmaz ekmekten aştan kesilmek er kısmına hayır getirmez!» Odaya gittim. Canım sıkkın.... Birisiyle atıştık. Dediğim gibi, köylü çoktandır işin farkmdaymış. Demez mi kardaşıma diyeyim: «Bire namussuz!»

Dedim: «Dur arkadaş! Namussuz nasıl bir laf!» Dedi, «Namussuza namussuz derler! Bilmezliğe vurunca dümbük kısmı dümbüklükten kurtulmaz.» Dedim: «Ne bilmezliği?» Dedi: «Ulan güveyin olacak rezil, karınla yatmakta değil midir pezevenk?» Vay ki odanın damı başıma çöktü sandım, papuçları nasıl buldum, nasıl giydim, evi nasıl tuttum koca tanrı bilirse bilir. Çocuklar dediler: «Baba pekmez koyalım mı? Çökelek çıkaralım mı?» Vay siz misiniz bunu diyen. Aldım fukaraları beriye.... Sopadan geçirdim ki kafalarını gözlerini yarmacasına. O gece ekmek yemedim. Büyük oğlan dedi: «Ekmek?» Dedim: «İstemez!» Dedi:

«Nedir?» Dedim: «Bir şey yok!» Sabahta ekmek yemedim. Oysa ben bir dakka ekmek yemeden durur herif değilimdir. Evet o gün bu gündür yüreğimiz şişti bizim kardaşıma diyeyim, bu şişlik gitti gitti keseye vurdu. Keseye dedimse sözüm burdan dışarı torbalara vurdu, bildiğin hayalara.... Şimdilerde biz canımızı ferahlataraktan küçük su döker değiliz! Ertesi gün akşama kadar sırt üstü yattım. Biz hizmetkâr oğlu hizmetkârız arkadaş! Bizim hamurumuz işle yuğrulmuştur ve de bizim sülâlemiz ağalarımızdan kötü söz duymamıştır; çünkü biz ağa işine kendi işimizden hızlı saldırırız. Ben boş duramam, boş durdum mu bil ki hastayım! Adam mahpus damına düşmeyince boş durur mu, bir de mezara girmeyince.... Evet bizde laf vardır, boş adam mezarda gerek.... Dur bakalım onu da orada boş bırakırlar mı? Bulmuşlardır ona da orada elbet bir iş... Akşam ekmeğini çokça yedim.

Dedim: «Ha şimdi gelir, ha şimdi gelir!» Şimdi gelir dediğim, karıyı ummaktayım. Baktım sabah olmuş, baktım karı koynumda yoktur. Dedim: «Bismillah» çarıkları çektim. Sürdüm gittim, bize iki saat bir köy vardır, Kızılıbrık derler, ağası bizim ağaya düşman bir köy.... Vardım ağanın odasına indim. Olanı bir bir anlattım, dedim: «Ben bunları vursam gerektir ağa.... Sen ne dersin?» Ne dedi vur, ne dedi vurma.... Duvardan bir kurt tüfeği çekti, dedi: «Al bakalım yiğit Hamo!» Dedim: «Aman ağa! Bizim karıyı kendin bilmez değilsin ya.... Bir tek kurşunla düşmez! Oysa bu tüfek tek atar!» Ağa güldü, dedi: «Kürt tüfeğidir ola Hamo oğlum! Tek atar ama gayet yaman atar! Yiğide elverir!» Dedim: «Aman ağa....» Dedi: «Uzattın ki teres tadım kaçırdın! Yıkıl!» Ağa kısmıdır, çok söz edilmez. Tüfeği aldım eline vardım. Kâhyayı bulup barut kabağını kurşun kesesini aldım. Tüfeği temizleyip doldurdum: «Hayda rasgetire!» diyerekten omuzladım. Gece vakti yola çıktım ay ışığında.... Çiftliğe var dim, ay ışığı gündüzden farksız.... Bir çalının dibine silâhı sakladım ki uzaktan güveyimiz farkedip davranmasın! Eve yanaştım. Köpek möpek mi?

Köpekler bizi tanır, hepsi elimizde büyümüştür. Ay ışığı yayılmış ki gündüz kaç para.... Vakitler yaz ayları.... Damlarda yatılır sıcak geceler.... Ağa evinin damını gözledim bir zaman.... iki yatak serilmiş. Birisinde güveyimiz olacakla kız yatmakta.... Birisinde bizim karı.... Bekledim gözledim o gece bir vukuat yok.... Karı yerinde, güveyimiz yerinde.... Baktım sabah ışıdı ışıyacak.... Sinerekten Murat'ın kıyısına indim. Sazlıktır kıyı.... Başkaca ince kumdur ki taze pamuk yatak kaç para.... Geceyi nöbette geçirdiğimizden ikindiye kadar uyumuşum. İkindiliyin, allahın işine bakmalı ki bizim kız bir başına suya geldi. Sordum: «Ne oluyor? Bunların hali keyfiyeti nedir?» dedi: «Baba.... Gece oldu mu, güveyin beni uyutup yanımdan kalkar. Anamın koynuna gider. Ben uyumuşluğa vurmaktayım, ama yorganın altından gözlemekteyim. Güveyin yerine gelecek olur gerisin geri.... Anam bırakmaz! Aman buna bir çare, buna bir çare! «Dedim: «Sus kahpe! Sus! Ağlamak neymiş! Sen ağlama sus! Al gözümden bu gece.... Bak bakalım bu gece neler olur!» Dedi: «Aman baba, kurbanın olayım baba.... Bir iş edilecekse anam olacak çıksın aradan.... Bir iş edilecekse aman anama edilsin.... Aman benim herifime değme!» Dedim: «Sus, orasını allah bilir!» Kız gitti. Belimdeki ekmeği çıkardım. Yüreğim istememekte ama adam ekmek yiyecek mecburî.... Ekmeksiz hiç olmaz. Dalmışım. Bir de ben bana geldim ki ne göreyim, akşam inmiş, ben bir mendil ekmeği

yiyip bitirmişim. Susuzluk beni sarmış ki yüreğime ateş düşse öyle yanmaz. Evet, diyeceksin ki: «Koca Murat suyunun kıyısında bu susuzluk neyin nesidir?» Ben de bilmem neyin nesi.... Murat'a kapandım. Başladım içmekliye.... İçmekteyim ki Murat'ı tüketmedimse de tüketmemize de çok bir şey kalmadı. Bu yürek yanıklığı bana sorarsan arkadaş, susuzluk yangını değil. O gece bir iş olacak.... Allahm günah yazacağı bir işler ki gayet kötü bir işler! Yatsıdan sonra sürüp vardım, tüfeği sakladığım çalıdan besmeleyle aldım. Ezzasına baktım ki yerinde.... Dedim: «Ola Hamo! Allah belânı vere! Yerinde olmakla....»

Ezzayı değiştirdim. Nem mem kaparsa almaz, almayınca vurmağa giderken bakarsın seni vurmuşlar. Yavaş yavaş eve sokuldum. Dama yakın bir büyük dut ağacı vardır. Onlar hayvanlara bakmağa ahıra dolandılar, ben sıçradım ağacın başına çıktım. Ağaçtan damın yolu kesedir. Dallar üstüne uzamış damın.... Kendini saldın mı ayakların dama değer. Benim karı yatakları serdi. Bir yandan da türkü tutturmuş ki belli bir şey, keyfine söz yok. Ay ışığı dün gecenin ay ışığı.... Dün geceden artık da eksik değil! Ay ışığı adamı iri gösterir. Benim karı dersen zaten yiğitosmanlı.... Değme kanların ikisine, üçüne bedel! Ay ışığında bütün irileşmiş ki güç yetesi hiç kalmamış! İslâm dini açık.... Orada bunu canım çekmesin mi? Dedim: «Git işine rezil Hamo! Allah belânı vere!» Yataklan serince seslendi. Güveysiyle kızı geldiler. Kızla herif bir yatağa girdi. Bizim karı ilerdeki yatağa gitti yattı. Ağa kısmının yatak hali fukaraya benzemez arkadaş. İyi yediğinden et met.... Doyasıya yediğinden.... Aynca canın çektiğini yediğinden.... Toprakla boğuşup ezilmediğinden ille körpeliğinde beli güçlü olur bunların.... O sebepten karıyı ikiye üçe kimisi de dörde çıkarır. Yatmasıyla kıza çöktü kardaşım, çökmesiyle kurtçu itin canavara dalması gibi dalıp paraladı. Bir paralamaya paralama demeyip ardından bir kez daha paraladı. Herif beride bu işi görürken benim karı kafayı kaldırıp kaldırıp gözlemekte.... Gözlemesi neyse ne, tava gelmiş ki hırıl hırıl solumakta.... Kız, fukara, körpenin zebunu da zebunun körpesi.... Kudurgun canavarın hamlesine nasıl dayanacak?

Hırkadak uyudu, geçti gitti. Ne denilmiştir, uyku yarı ölüm denilmiştir. Biraz sonra herif kıza iki kez seslendi. Dedi: «Halime! Kız Halime!»

Sonra onu gördüm ki kafayı aygır gibi havaya dikti. Kaynanası olacağın yatağından yana baktı, meğer bizim kahpe bunu gözlermiş... Yorganı aralayıp hafifçe kolunu çıkarıp «gel» işmarı vermez mi? Güveyimiz kıza iki kere daha seslendi. Karşılık gelmeyince yataktan çıktı. Dört elle emekleyerekten yürüdü. Ay ışığında tüm çıplak olduğundan koca it gibi sokuldu. Adam eti kardaşım ay ışığında gümüş mecidiye gibi şavklanmaktaymış meğerse.... Şavkı gözümü aldı deyim de sen anla!

Güveyle kaynana bir yatağa girdiler mi şimdicik güzelcene.... Yüzüme bir esinti çarptı, fırın ağzından çıkmış bir esinti.... Fırın ağzıkaç para.... Bildiğin cehennem ateşinin sam yeli. Soluğum kesildi. Dudağım ossaat çatladı. Ertesi gün gördüm ki kan yürümüş, boynuma doğru inmiş gitmiş! Başkaca zırıl zırıl ter bastı bizi, kardaşıma diyeyim de tere battık ki olursa o kadar olsun!

Dutun yapraklan başlamaz mı hışırdamaklığa.... «Aman durun yapraklar!

Şunları uyanmayın aman ha!» diyerekten yalvarmaktayım. Meğerse yaprak hışırtısı duyacak sıraları değilmiş namussuzların.... Baktım aradan bizim karının sesi geldi. Kahpenin huyudur, o sıra kısrak gibi kişner! Bir kişnedi, bir daha kişnedi bildim ki işi bitmiştir, işini bitirirken herifinin neresini tutsa koparır; güveyimizin sesini duydum. Dedi: «Kız orospu! Etimi kopardın namussuz!» Karının kıçına bir şamar attı. Ben beride tüfengi doğrultmağa çabalamaktayım. Ne mümkün!

Dala takılır yaprağa takılır. Dedim: «Aman allah! Pisliği temizlemek yok mudur! Bunların kanını boynumuza yazmadın mı hey allah?»

Baktim, laflamağa durdular. Herif dedi: «Nedir niyetin? Yarın köye gidecek misin?» Karı dedi: «Yok!» Herif Dedi: «Ya babam gelirse kız! Keser bizi şart olsun!» Karı dedi: «Baban değil Malatya valisi gelse boştur. Ben bir kez çileden çıkmışım ve de sana tutulmuşum Bekir» Herif dedi: «İyi öyleyse.... Kal bakalım! Sen bir istersen ben beş isterim! Babam olacak dümbüğün anasını eşek kovalasın!»

Gülüştüler bir zaman.... Benim karnıma bir sızı düştü. Bacaklarımı sıkmasam «Yandım» diye bağıracağım. Ağzıma bir dut yaprağı aldım. Zehir gibi acıymış... Tukurdum gerisin geri.... Kasıklarımı bir kıskaç kavradı.

«Yahu nedir bizim erkekliğimizi mi söküp alacak bu namussuz titreme!» diyerekten ben beni kavradım. Kafamın içine bir gümleme doldu arkadaş, top atılsa duyacağım yok.... Şunu anladım ki bir çekişmeye durmuş bunlar, kulak verdim, evet oğlan kızın yanına gelmek niyetinde, benim kahpe ol görüp bırakmamakta.... İt gibi yalvarmakta ki hiç görülmemiştir. Orada anladım ki kardaşıma diyeyim, bizim karı azmıştır, elden çıkmıştır. Bize yar olacağı hiç kalmamıştır. Kulak verdim. Benim karı dedi: «Bir soluktur oh Bekir.... Bir solukcuk.... Vallah bırakmam, billah bırakmam! Sen bana bu kızı boğdurursun! Kızı da boğarım, seni de baltalarım! Dur azıcık!» Oğlan yalvardı dedi: «Bırak orospu! Benimki de can candır yoruldum kahpe.... Soluk alaşım kalmadı. Durmaktan hiç bir şey hasıl olmaz. Uyumazsan sabah ısırken bir daha deneriz bahtımızı,» Bunlar çekişirken yorganı açtılar. Ay ışığında anadan çıplak elleşmekteler. Tüfengi doğrulttum. Ellerimin terinden titremesinden zaptedeceğim geçmiş... La havle çektim. Uç kulfallah bir elham okudum. Yeniden tüfeği gözüme kaldırdım. Dedim: «Bir kurşunda ikisini çıkarmalı ki bir işe yaramali!»

Aklıma geldi ki ya değdiremezsem.... Ya karı ya oğlan sağ kurtulursa.... Karının elinden yakayı sıyırmak yoktur. Oğlana geldi mi, hareketli nagant yastığın altındadır. Dedim: «Dur aman.... Bekle ki uyusunlar!

Kudurdun mu köpek Hamo?» Sonunda oğlan yakasını karının pençesinden kurtardı. Karı güveysini kızının koynuna yollamağa razı oldu. Lakin kıza değmeyeceğine yemin içirdi, ilerde bir köpek uluyunca bunlar hoplayıp irkildiler. Karı yorganın altına girdi, oğlan sıyrılıp sürünerek yılan gibi kızm yanma sokuldu, itin ulumasıyla bendeki titreme de kesilmesin mi? Baktım, kasıklarımızın gerilmesi kalmamış, karnımızın gurultusu geçmiş. Şakaklarımdaki gümbürtü hiç yok.... işte o sıra beni aldı bir fikir.... Ben bunlardan hangisini vurayım? Kız der:

«Anamı vur!» Ben beni yoklarım, benim fikrim de öyle.... Çünki kancık it sürtünmese erkek itin bir işe gücü yetmez. Bunun burası evet doğrudur. Gel bakalım köpek yürek başka niyetlerde.... Demekte ki:

«Oğlum Hamo, sen bu Bekir olacak namussuzu şuncacıktan omuzunda gezdirir değil miydin? Şuncacıktan.... Don mon giymediği bebeliği sıralarından.... Bu alçak Hamo dayı diyerekten ardın sıra seğirtmez miydi? 'Oh Hamo dayı, beni omuzuna bindir' diyerekten yalvarmaz mıydı, ya

omuzumuza bindirdiğimizde ensemizden aşağı işeyip bizi berbat etmez miydi? Daha geçen yıla kadar bunları deyip gülüşmez miydik? Şimdi bu nasıl bir iştir? Hayır hakçası ben bu rezili kurşunlamalıyım ki.... Bir zaman aklı değiştirdim. «Yok karıyı vurmamış hiç olmaz» diye kıvrandım. Aradan ne kadar geçti bilmem, bir de baktım bunlar uyumuşlar. Karı horultuyu azıttı. Dedim: tamam «zamandır» Bir de baktım, niyeti karıyı vurmaya getirmişim. Dama ayak basınca baktım oğlanla kızın yattığı yatak yolumu kesmiş: Düşündüm bir zaman: Ben bana dedim: «Oğlum Hamo, sen şimdi karın olacak kahpeyi vuracaksın, sen mahpus damına düşeceksin. Bu namussuz güveyin sağ kalacak! Ölene kadar kimbilir kaç karıyı çileden çıkaracak.... iyisi mi pisliği kökten temizlemeye bak!» Yatağın başında aklımı değiştirdim. Benim kız uyku haliyle kocasına sarılmış ti.... Ne olacak on üç yaşındaki bebe iyiliği ne bilsin kötülüğü ne bilsin. Şimdi ağlar, şuraya gider güler, iyi ya.... Oğlanı vuracağız dedik ya, bunları nasıl ayıracağız ki bizim kıza bir kötülük erişmesin? Sen bendeki akla bak kardaşım, tüfeği yere uzattım. Kızı koltuk altlarından tutup yavaşça çekmeye başladım. «Yahu, desen uyansa da uyku şaşınlığıyla bağırsa.... Herif silâhı kapsa.... Gitti gidersin sefil Hamo!» Bereket kız hiç uyanmadı. Yeterince ayırdım, tüfeği aldım. Kızın üzerinden damadımız olacak alçağın kafasına namlıyı uzattım. Namlunun demiri kızın yanağına deydi değecek.... Tetiğe tam basacağım. Bir de baktım, batağın ilerisinde kuru ot yığını var. Dedim: «Dur Hamo, olmaz. Barut alazasıyla bunlar tutuştu mu ağanın çiftlik evini yakarız. Oysa ağanın bize bunca iyiliği vardır. Yaraşmaz.» Adam dara düştü mü kardaşım, aklına olmaz işler gelir. Yatağı dolandım, güveyimiz olacağın baş ucuna dikildim, namlıyı tam anlının ortasına yanaştırdım ki ha deydi ha deyecek.... Dedim: «Yallah bismillah!» tetiğe bastım. Ne dersin kardaşım koca kurt tüfeğinin sesini suncacık duysam ya.... Hiç.... Sanki almadı. Nedir demeye kalmadan onu gördüm ki, kafa kemiği bakır tas gibi şuraya yuvarlandı. Damadımız olacak gözlerini açtı, bana baktı; sonra gerisin geri kapattı çıkasıca gözlerini.... Kız silâhın sesine uyanmadı ne dersin, bizim karı uyandı, hemen doğruldu, dedi: «Nedir o? Bu gürültü nedir?» Beni görünce yüreği sızlandı besbelli ünledi:

«Bekir sen misin?» Seslenmedim, seslenmedim ama beni bildi namussuz! Elini dizine vurup dedi: «Ne bok yedin Hamo?» Sıçradı, çalındı. Anladım ki baltaya çalınmakta.... Tüfengi atıp evin ardındaki gübre yığının tarafına koştum, kendimi salıverdim. Karı bağırarak arkama düştü, beni iki

kez Murat kıyısına indirdi. Yüzmeyi evel eski öğrenemedikti de, halt etmişiz. Bizi oralarda baltayla bir zaman kovaladı. Can korkusuyla sazların arasında suya girip gizlendim. Karının bağırtısına çiftlik uyandı; çünki benim karı yaralanmış geyik tekesi gibi böğürerekten aranmakta ve de anadan çıplak olduğuna hiç aldırmadan aranmakta.... Dediğim gibi ay ışığı gün ışığından güçlü.... Karı elinde yalın balta şuraya seğirtmekte, buraya seğirtmekte.... «Bekir'imi yedin kahpe dölü.... Gel beni de ye!» diye bağırmakta.... Aklını sıçrattığı şundan belli ki biraz durup başka bir laf tutturmakta: «Yandm Hamo! Gel koçum! Nah baltayı attım! Gel yetiş!» diyerekten baltayı şuraya atıp göğüslerini yumruklamakta.... Neyse ki çiftliğin bekçisi koca Süleyman yetişti, giyimini kahpenin kafasına attı. Dedi: «Geçir şunu sırtına.... Şart olsun kurşunlarım seni.... Kuduz kancık! Sen bizim çiftliğimizin altun adını bakıra mı çıkaracaksın!» Karıyı güç ile zaptedip eve kapattılar da bizim tatlı canı kurtardılar. Durum vaziyetin böyle böyle olduğunu anlayınca sorgu yargıcı beyin yüreği bize çok acıdı, kardaşım, bizim kâğıtları üç yıl mahpusluğa göre yazdı. Ne faydaki Koca Reis razı gelmedi. Sordu dedi: «De bakalım Hamo, güveyin olacak namussuz, gözlerini ne zaman açtı, kafatası şuraya yuvarlandıktan önce mi sonra mı?» Dedim: «İslâm dini açık.... Kafatası şuraya yuvarlandıktan sonra....». Meğer, kardaşım, «Önce açtı» denecekmiş. Neden mi? Gözü açıkken vuruyorsun. Uykuda vurmanın cezası çok! Biz bilemedik. Bereket ağa geldi, tanıklık etti. Dedi: «Benim oğlum bir geberecek namussuz idi. Ne faydaki geldi bu fukaranın başında akşamladı domuz!» dedi. Kızına el uzattığını bile söyledi. Söyledi amma kanun dermiş ki «onun cezası başka, bu iş başka» dermiş. Ya peki bu nasıl bir kanun ki biz üstüne uğradık?

Oğlum Osmanlının kanunudur ki bildiğin orospu uçkurudur. Orospu uçkuru ne demek? Bilemedin mi kendi başına derbeder, Lastiktir. Ne yana çekersen o yana uzar. Demek bize geldi mi çektiler uzattılar. Ya bu namussuz Abuzer'e neden koca reis bir yıl verdi? Hey allah!

Şundan ki, Bedri efendinin dediğine bakarsan, bu rezil Abuzer, diyesi ki «Bizi everdi babamız olacak namert, ardından kurramız çıktı, körpe gelini koyduk askere gittik ki vatan ödevimizi yapalım. On dört ay geçti, Yüzbaşı taze evli olduğumuzu bilip bize izin verdi. Yüzbaşım bize izin vermeseydi oralarda öldük gittikti; çünki bizi karı açlığı kavramış ki tastamam belkemiğimizden, belki de yürek damarımızdan kavramış... Köye geldik, üç

gün üç gece evden çıkmadık. İslâm dini açık, senden nesini saklıyayım, doğrusu yataktan çıkmadık. Peki Abuzer, karıda bir şey sezinliyemedin mi; açlıktan tokluktan, acemilikten ustalıktan yana? Yok kardaş, nah yukarda koca tanrı.... Hiç bir sezinleme yoktur. Üç gün geçti, babamız olacak namussuz bizi çağırdı. Saldı alacakları toplamaya.... Bir defter verdiki vay babo! Bu herif dünyanın yüzünü azdan çoktan alacak saçmış ki benim gibi on köpek toplayım dese bir yılda üstesinden gelemez. Gittik seğirttik, oraya buraya koştuk, kimine yalvardık kimine hırladık, toplanacakları topladık. Para çıkınını anamız olacak kahpenin önüne atıp yatağa koştuk. Geçti iki gün. Dedi anam; «Seni baban çağırmakta!» Dedim:

«Nedir?» Dedi: «Bilmem....» Sürdüm vardım, el bağladım dedim: «Ne var?» Dedi: «Hayda göreyim seni kaçak götürmeye gideceksiniz!» Ne demektir kaçağa gitmek.... Alaman'ın Hitler harbi sırası.... Gidip gelmemek var gelip bulmamak.... «Ya biz bu avradın yanında hiç mi yatacak değiliz!» Bunu söylemekte değiliz aklımızdan söylemekteyiz, atadır. Olmaz olmaz, sürdük gittik. Nice nice belâlı mayın tarlaları, pusulu boğazlar atladık. Kaçağı getirdik, patayı çaktık dedik. «Tamam, düşmanının ömrü bu kadar olsun!» Ağama diyeyim seğirttim karının koynuna.... Geçti iki gün.... Anam olacak kahpe sesledi, dedi: «Baban ister!» Dedim: «Yahu ben canımdan bezdim, nedir bu herifin bizden alıp veremediği hey koca tanrı!» Seğirttim, dedim: «Buyur!» Dedi:

«Bostanı bekliyeceksin.» Dedim ; «Kime karşı?» Dedi: «Domuzlar yol etti. Uyudun mu gör neler olur!» Gittim, çoban kepesini attım başıma, beşliye sarıldım. Gece yarıyı buldu. Ne domuz var ne çakal.... Baktım uyku beni kaptı kapacak.... O sıra canım karıyı çekti. Biz burada mahkemedeki ifademizi söylemekteyiz! Mahkemede koca reis kısmına anlatmanın ayıbı yoktur! Eve seğirttim, gürültüsüz girdim. Bir de baktım ki din kardeşlerim, bizim yatakta yatanlar çift. Aklım başımdan sıçradı. Bir nara vurdum: «Ulan dinini imanını....» Baktım babam sıçradı çıktı bizim avradın koynundan anadan çıplak. Dedim:

«Vay ki yandın, baba sen misin?» Dedi: «Ulan eşşoğlu eşşek, bostanı neden bıraktın geldin!» Dedim: «Şu sebepten bıraktım ki babacığım!»

Çektim lüveri, tuttum yakasını, karnına tam beş kurşun sıktım ki pis kanı suratıma sıçramacasına.... Canı çıkarken kolumu öyle sarstı ki az kalsın dizi

yere çala.... Gürültüye anam olacak kahpe uyandı. Baktım debelenmektedir, dedim: «Bu ne iştir kahpe, doğrusunu söylemessen elden gitmektesin?» dedi: «Gördüğün gibi» Dedim: «Ya bu gördüğüm nasıl iştir?» Dikildi dedi: «Oh ellerin yeşil ola yiğit Abuzer kendi öcünü de aldın benim öcümü de» Dedim: «Bırak öcü möcü.... Ya bu nasıl rezillik?» Dedi: «Sen gittin arayı bunlar uydurdu. Bir yıldır her gece bu kudurmuş karına binmekte ki, allah yarattı demeden binmekte hey oğul!» Başladı ağlamağa.... Dedim: «Bu namussuz köyde muhtar yok mudur, hoca yok mudur?» Dedi: «Bunun hocayla muhtarla işi kalmadıydı Abuzer'im.» Dedim: «Ya gelince neden demedin?» Dedi:

«Bunlar üste çıkarlar diye korktum. Gelinine kaynanalık etmektesin diyerekten.... Bana inanmazdın belki!» «Vay gidi akılsız kahpe, allah belânı vere!» Bir tepme vurup karıyı kaldırdım. Korkudan belden alt yanı tutmazlanmış... Önce sandım ki tutmazlanmağa vurmaktadır. Bir sopa çektim, biraz yokladım, hayır, aklı sıçramış gitmiş, kapıyı pencereyi ayırmaktan geçmiş... Beli kırılmış yılan gibi yuvarlanmaktadır. Meğer korkudan ödü de çatlamış pisin! Kırk güne varmadan geberdi gitti de rezillik temizlendi oh ne güzel! Ya Abuzer Kardeşim, karı savcılıkta ne dedi? Dedi: «Evet doğrudur. Erim askere gittikten sonra kaynatam üstüme çöktü, ne ettimse uçkuru pençesinden kurtaramadım. Sonunda razı oldum!» Demiş ki savcı bey:

«Kaynanan olacak karıya, muhtara söylemek yok mudur?» Demiş:

«Örflüydü kaynatam! Köyde uğurunu kesen bulunmazdı. Korktum, razı geldim, sonunda alıştım.» Babam gibi canavara gerinemezdi kardaşım; on üçe girdiğinin üçüncü ayında aldık geldikdi. Babamız olacağm çileden çıkardığına çıkardığında on dördü bitirdiyse de on beşe girmiş değildi. Un beşe girmemiş demek körpe ki olursa o kadar olsun! Kekliğin gevreği.... Peki bu rezillik böyleyse adam bir kurşunda kahpeye çekmez mi? Çeki ver bir kurşun! Ulan kavat Abuzer adam o sırada kurşuna acır mı namussuz! Bir lüver kurşunu kaç kuruştur ki sen bunu sakındın kavat binti kavat!....

— Kirvee!

— Buyuur!

— Kiliiv....

— Kiliv'in sana kurban olsun! Emrin can baş üstüne!

— Aman Kirveciğim amanı bilir misin!

— Amanda neyimiş gözün kör ola.... Sen seni zahmete verme ki bakalım ne olur!

— Kiliiiv...

— Ne demektir bu Kiliv? Be Kirve?

— Kilivi mi sordunuz Bey, Kirvenin ne olduğunu merak mı ettiniz? Kirve bizim buralarımızın bir âdeti.... Diyelim ki oğlunuzu sünnet ettireceksiniz. Kendi durum vaziyetinize göre mahallenin ya da kasabanın ileri gelenlerinden birisine gidersiniz: «İzniniz olursa ben benim oğlanı sizin kucağınızda kestireceğim» dersiniz. Aslı budur bunun.... Ne faydaki değişti son yıllarda az biraz.... «Az biraz» dedimse adam akıllı değişti.

— Ne olur «Kucağında kestiririm» demekle.... Neyi değişmiş?

— Kucağında kestiririm demekle bey, sünnet düğünü masarifi yüzde seksen oğlanı kucağına oturtacak herife düşer. Bunlar o saat kaçsız göçsüz yakın akraba kesilirler. Biribirlerini yar başında tutarlar.

— Vahap bey size Kirve diyor, siz de Vahap beye kirve diyorsunuz; hanginiz hanginizin kirvesi?

Tahsildar Bedri efendi, Tahsildar Vahap efendinin yüzüne bir zaman baktı, la havle anlamına başını salladı:

— Söylesene kavat! Ben senin kirven değil miyim? Evet bey, söylemesi ayıp ben bu namussuzun kirvesiyim, çünki bunun körpe avradı; bu körpe avradı bizim kucağımıza verdi!

— Aman!

— Verdi ki Malatya'yı ayağa kaldırmacasma.... Diyeceksiniz ki körpe avradın nesi var ki sünnet edile.... Bunun körpe avratta sünnet edilecek yerler çoktu bey; salkım saçaktı ki sünnetçi ne dese iyi, ben bunca yılın sünnetçisiyim, böylesin! Bir de Sami Şerifte arap karılarında gördüm, dedi.

— Avradından başlarım ha.... Avradın olacak orospudan....

— Neden oğlum körpe avradı kucağıma vermedin de ben sana genelevden mi kirve oldum? Sende oğul uşak olmadığına göre.... Fakat ben onu bunu bilmem, bunun körpe avradı sünnet ettirdiğim iyi oldu. Yoksama Malatya'mızın altun adını bu kahpe az kalsın bakıra çevirecekti.

— Neden? Kapalı yerde olanları Malatyalı nereden bilirmiş... Kerametlerimi var bizim zampara takımı tereslerimizin?

— Yahu bunun körpe avradı her gece bir muhabbete konuk değil midir. Yoklayıp kullanmıyan mı kalmıştır?

— Ulan avradını....

— Sus arkadaş! Bey yenidir, kirvelik bilmez. Benim avrat sana kurban olsun!

— Vay, bize kendi avradını sürecek, hele namssuz dümbük! Oğlum senin pisi bu topraklarda kullanmayan kaldı mı? Ben senin avradı değil, araya sokulup avrat sokuşturmaya çabalayan şu Vaiz pezevenginin avradına demekteyim....

— Sizde hiç namus yok mudur imansız herifler! Beyden ayıp değil midir?

— Yine mi suç bizde Süleyman bey.... Kirveyi ben mi açtım? Beyin kendisi sormadı mı?

— Hepinizi kurşunlamalı namertler! Bibaht olduğunuzu bey nereden bilsin! Kanınızı aramasalar sizi kurşunlamak helâldir.

— Hep aklın fikrin vurmakta.... Vura vura bu hale gelmişsiniz!

— Allah belânızı vere.... Bizde bunun bir, lafı için adam ölür.

— Sizde lafla adam ölür. Avrada binmekle öldürülmüş adam hanidir. Oğlum ağa şimdi sen bize namusluluk mu satacaksın!

— Dur be herif, bir avrat lafıdır ortaya atarsınız! Çabalarım ki hangi avrat olduğunu bilmem. Bilemem! Bu bizim ağamızda avrat çoktur, benim saydığım beş taneden artıktır eksik değildir! Siz hangi avradı ortaya alıp ileri geri kullanmaktasınız?

— Hangisi olur pezevenk? En küçük avrat! Top kâhküllü yeni körpe avrat! Tahsildarlar için, candarma subayları için mahkeme reisleri savcılar için geçende aldığı avrada avrat... Küçük karının şanı size kadar yürüyüp gelmedi mi? Bir sarı varmış Macar katanası kaç para demekte binip gezinenler hoplatıp f erahlıyanlar....

— Vay bildim! Dedilerdi ki yeni bir karı aldı ya boşuna.... Dedilerdi ki bu herif öyle kahpenin hayır binicisi olamaz!

— Evet, böyle binicinin kısrağı değildir. Memurlar takımı şekva etmişler ki, demişler: «Ankara'ya yazarız! Ağalığın da tadını kaçırdın, namını maskara ettin! Biz gayri eski karılarla idare edileceklerden değiliz! İllâllahtır ve de yeter elverirdir! Bir yenisini alıp gelmez sen.... Demişler ki: «Başlarız koca avradın ortanca avradın....

— Vay yandım öyleyse bu dümbük buraya girdi gireli evi yatağı boş kalmaz olmuştur he mi?

— Kalır mı? Rakıyı katır yüküyle gönderen bu deyyusun evine inmekteymiş kardaşlarım.

— Evet herkes önce şaşar ama bey, sonra yavaştan yavaştan alışır!

— Neye alışır? Rica ederim!

— Alışır. Koca boynuzlu koç nasıl alışırsa öyledir bu iş aslına bakarsan bey.... Karı yüklüdür. Karnı burnunda dersiniz siz Türk adamı.... Karı karnını önüne alır dizliyerekten iki yana ırgalayaraktan gezdirir, şişinir ki

sanırsın o işi bu rezile etmemişler! Oysa ne demektir karının yüklenmesi? Günlerden bir gün başına bir iştir geldi demektir. Kim getirir el karısının başına bu işi komşunun hoyrat oğlu getirmediyse.... Herifi getirir. Kimi olur bu kahpenin bu herif yedi kat yabancısı.... Aldın mı aldım, verdin mi verdim demekle yedi katın yabancısı hısım mı olurmuş adama akraba mı olurmuş... Hoca okur, şimdilerde deftere parmak basarsın.... Atlarsın yallah bismillah diyerekten.... Şimdi alalım bakalım nedir? Bu Vahap efendi pezevenginin karısıyla olan ilintisiyle beni bu pezevengin karı ile ilintim arasında ne fark vardır? Öyleyse Vahab'm avradına şu bizim Vaiz efendi canı çekip sövünce bana ne olur? Hiç bir şey olmaz! Ya şuraya dikilip benim avrada söğerse ne lâzım gelir? Akrabam olmadığından hiç birşey lâzım gelmez!

— Hanımefendi duyarsa?

— Duyarsa adı söylendiğine sevinmeli! Bir işe yaramasa adı surda bur da söylenirimi?

— Gel hele müslüman! Duyduğum doğru mu? Gazan mübarek ola!

— Nedir?

— Sen biraz önce eşkıya meşkıya mı tutmuşsun!

— Bırak yahu! Yuf olsun yuf! Yahu, bu bizim şimdilerin zaptiyeleri böyle de, ya bu Bey dağında neden eşkıya kıtlığına kıran girmiştir. Surda durduk laflamağa başladık!

— Şuna keklik geçimini bekledik desene.... Vallah billah eve yazarım!

— Yazmakla.... Ev bizi bilir arkadaş! Biz on yıldır evdekine bacı kardaş demişiz! Bizim uçkur mühürlüdür ki açılması mahşere kalmıştır. Laflarken baktım ilerisi karıştı. Gözlerim uzağı eskisi gibi seçemez olmuş. Diyeceksin ki yahu bir gözlük.... Gözlük nerede arkadaş, bu dünya savaşı rezilliğinde gözlük hani.... Adam sende, uzaktan görüp de ne olacak? Boşu boşuna heveslenip isteği kursağında kalmak değil midir? Yakından görüp tadına bakmadıktan sonra.... Dediğim gibi ilerisi karıştı. Yahu bizim mileltimize ne oldu? Bizim milletimizi bir yüreksizlik kavramıştır. Adam çil yavrusu gibi

dağıldı. Kimi sağa kimi sola, kimi şuraya kimi buraya kaçışmakta çığrışaraktan.... Başçavuşa dedim ki: «Nedir oğlum! Seğirt bak!» Dedi: «Yoktur allahıma şükür bir vukuatımız.... Genelev hanımları izinli çıktığı günler böyle olur bu sizin Malatya'nın sokakları».... Derken birisi bağırdı ki: «Adam vuruyorlar!»

Baktım! Evet, birinin kolu kalkıp inmekte, kalkıp inmekte.... Dedim:

«Koşsana yüreksiz!» Vay ki yeninin zaptiyesi.... Sırtına vurmaktayım da palaskasını toparlamak gösterisiyle ayak sürümekte. Onu gördüm ki. Onu gördüm ki herif sel yatağına doğru it ayağıyla lenk lenk yürüdü, evet elinde bir şey parlamaktadır. Birisi bağırdı ki: «Karıyı vurdu, karıyı vurdu, karıyı vurdu. Karıyı vurdu!» Bunu duymasıyla bizim yiğit karakol komutanı Başçavuşumuz dedi: «Vay!» Seğirtti.

— Hele arslan!

— Boşa salladın arslanı, herife koşmakta değil....

— Ya?

— Düşmüş karıya koşmakta.... Zaptiyeye bak zaptiyeye, kitapta ne yazar? Önce katil yakalanacak yazar.

— Vay! işte o zaman tuttu senin eski zaptiyelik....

— Tuttu, ne dersin. Ben de herife seğirttim su yoluna girince yetiştim. Soluğu kesilmiş. "Kan tutar adamı böyle sıralarda, adam vurmağa alışık değilse.... Dedim: «Teslim ol, kıpranma!».

— Bıçak elinde mi?

— Elinde.... Sokuldum.

— Olur mu hiç müdür bey? Aklı başında yoktur sokulunur mu?

— Biz eski zaptiyeyiz ve de namlı mahpushaneciyiz arkadaş! Ben beni yana alıp sokuldum. Dedim: «Teslim!» Dedi: «Yok! Sana teslim olmam!»

Dedim: «Ya kime teslim olursun?» Dedi: «Vali paşaya teslim olurum!»

Dedim: «Demek aşağı idare etmez?» Dedi: «Etmez» Dedim: «Neden ulan köpek?» Dedi: «Çünki sen candarmasın, beni döversin!» Dedim:

«Hay vah hay vah nerde benim candarma urubalarım? Ulan namussuz, ben mahpushane müdürü değil miyim?» Dedi: «Yalandır. Vallah billah teslim olmam!» Gözleri kararmış ki fukaranın sivili askeri seçeceği kalmamış... Dedim: «Oğlum! Ben mahpushane müdürüyüm! Nasıl olsa seni bana yollayacaklar! Döveceksem de döveceğim! Çünki eli bağlı yollayacaklar! Gel teslim ol! Hakkında hayırlısı budur!» Dedi: «İyi öyleyse.... Nah işte biz teslim olduk! Sen de artık sütünün gereğini yap!

Bizi dövdürme! Mahpushane müdürü Mehmet bey bizim yabancımız değildir!» Yanaştım. Evet, herifi gözüm ısırmakta.... Dedim: «Ulan rezil! Sen kimlerdensin?» Meğer bizim köyden değil miymiş... İnek Mehmet derler.... Dedim: «Tuh yüzüne.... Kimi vurdun rezil?» Bıçağı aldım, dedi: «Kızı vurdum!» Dedim: «Ola hangi kızı?» Dedi:

«Kerhaneye düşen Cemile'yi vurdum!» Düşündüm hangi Cemile.... Biraz önce yanımızdan geçti ya.... Tanrı tanık, bakmadım alıcı gözüyle.... Yenileri hiç tanımaz olduk çoktandır. Kaç zamandır aşağıya uğradığım yok!

— Yalan söylemeyin Müdür bey.... Geçen hafta orada değil miydiniz?

— Geçen hafta mı? Yalan! Günahımı alırsın ki....

— Yalan söyledin mi bozuşuruz müdür bey, eve yazarım!

— Yazmakla.... Ben karıdan korkmam! Karı beni bilir. Allah bana töbeden bu yana haramı sormasın! Arada bir arkadaşlar sürer götürür. Ben muhabbetine meraklıyımdır. Oyununa göbeğine.... Candarmalar yetişti, el sürdürmedim.

— Dövecekler miydi?

— Yok canım bağlıyacaklardı! Dedim: «Yabancı değildir! Koyverin!»

Kolundan tutup karakola getirdim. Bulaştı ağlamaklığa.... Ağlamak olur ama bu kadar mı olur! Sarsılmakta ki sıkı durmasa kemikleri saçılacak!

Bir cıgara yaktı. Nefesliyince öksürdü: Yahu nedir? Bu namussuz bizi boğayazdı. Hayır! Ben artık savcılığa gitmeyeceğim bu gün.... Oturup para hesaplarına bakalım! Hükümatm parası üstünde.... Mahkûmları tutuklukları şuraya buraya yollama paraları.... İdare paraları.... Karavana paraları, ekmek paraları.... Hesapları şaşırdım çoktan.... Laf aramızda arkadaş, biz iki ucunu bir araya getirmekten çıktık hanidir. Diyorum: «Beş lira harcanalım da, ay başı koyarız!» Sonunda baktım, ay başında koymak yok! Aylığı yatırmaktayız, olduğu gibi.... Öksürdü: Bak midem kabardı! Hep içmenin belasıdır! Ellerini vurarak bağırdı: Sefer!

Ulan topal pezevenk! Yetiş namussuz!

Sefer, kapının dışında hazır olmalı ki «Buyur müdür bey!» diyerek girdi.

— Su.... Ulan su dedim! Dur habis nereye? Emir almadan nereye? Topal bacağına başlarım ki.... Gör nasıl! Ali nerde, Ali? Benim başgardiyanım olacak teres, ben gelince bana görünmeli değil midir?

— Sayım var müdür bey....

— Ne sayımı? Sayım da neymiş? Bulamadılar mı daha fazlamızı sakın!

Bitiririm! Allah beterinden saklasın! Yahu hiç görülmüş müdür bir mahpushanenin sayımı iki baş artık çıka.... Ulan siz beni şurada astıracak mısınız? Hiç görülmüş müdür, mahpushanenin sayısı artık çıksın! Artık, artık, artık demekteyim reziller.

Sefer suyu koşturdu. Müdür elini başına koyup iki yudum içti:

— Al şunu! Kan gibi su.... Ali efendiyi bul! Şuraları temizletsin!

Cinayet sonu savcı bey belki kalkar gelir! Yahu bu ne pislik? Yahu sizde hiç adamlık yok mudur? Gübrenin içinde oturana bakalım ne derler? Herif bize «Hayvan» dese haklı değil midir? Ben öğleden sonra yargıdayım!

Çünki tanığım. Suç üstüne girdiğinden bakalım herifin mahkemesi ne zaman biter! Ne verirler dersin?

— Belli olmaz! Olayı anlatmasına göredir. Tanıkların tanıklığına göre. Karakol komutam uzatmalı Aziz Çavuş sövüp sayarak geldi:

— Vay pezevenk vay! Vay ki eli kırılası dürzü! Yahu Cemile'yi adam vurur mu! El kadar kızı....

— Namusdur bu Çavuş!

— Namus mudur? Bire müdür kimin namusudur? Cemile'nin babası olacak dümbüğün namusu mu?

— Elbette! Namustur ve de temizlenmiştir. Başçavuş bunu söyleyen derviş gardiyan Aptullah'a suratını asarak baktı:

— Neden ulan derviş gardiyan? Bu nasıl temizlik?

— Hepten.... Kendisine de iyidir, sürünmekten kurtulmuştur, başkaca her gün günahlara girmelerden kurtulmuştur. Başkaca babasına temizliktir. Herif yere mi bakaydı köy yerinde.... Ayrıca vatan vazifesini gören bir askerimizdir. Ayrıca köyüne de temizliktir ki ne kadar bir temizliktir. Koca bir köy, komşuları karşısında yere mi bakaydı? Ne denilmiştir, «Temizlik imandan» denilmiştir.

— Şu Cemile kız öldürülünce he mi! Vay ki sizdeki temizlik.... Vay ki sizdeki namus! Oğlum gardiyan Aptullah! Sen boşu boşuna derviş olmamışsın, gidip Şeyh Osman'ın maiyetine bu yürek fesatmdan koşmuşsun....

— Sen şimdi oruspuya acıdın mı gerçekten Çavuş?

— Elbette acıdım.

— Yazık senin candarma çavuşluğuna ve de tezkere bırakmış uzatmalı çavuşluğuna.... Demek sizde böyle bir iş olsa sıntaraktan gezinir mi orospunun babası, kardaşı, köylüsü möylüsü?

— Bizi karıştırma! Şimdi ortadaki ölü bizim değil sizin.... Sizde adama acımak yok mudur?

— Adama acımak.... Adam mıdır orospu?

— Ya nedir? Adam değil de nedir?

— Orospu....

Bereket Aptullah'ı mahpuslar çağırdılar; aptes almak için kollarını çemizleyerek yürüdü. Çavuş söyleniyordu:

— Ulan hayırlı bir baba olsa kızı orospu olur mu? Fukarayı kucağıma aldım arabaya koyacağım. Arabacı yalvarmaya durmaz mı, «Aman döşemeleri başefendi döşemeleri batırmayalım döşemeleri, döşemeler kan olmasın....» Şeytan dedi ki kızı yere at da şuna tokatları ulaştır ardı ardına.... «Hassittir» dedim. Vurulmuş insanın vurulmuş kuştan farkı yoktur. Yüreği sanki bütün gövdesine yayılmış... Neresini tutsan orada vurmaktadır, sıcak sıcak.... Baktım, bereket kan kesilmiş! Şu namussuz paytoncunun bahtına ne demeli!

— Soluk alıp vermekte mi daha? Yarası kaç tane?

— Yarasına kim bakar. Soluk alıp vermekte ama gözleri kapalı.... Cemile! Kız, Cemile hanım!» dedim. Hani ağır bir şey kaldırırken kendini zorlarsın da zorlatırken dişlerini sıkarsın, öyle sıktı dişlerini.... «Ben ölür müyüm bu yaradan kardeşim?» dedi. Araba hızlanmış... Toz toprak.... Güneş tepeden bastırmakta.... Şaşırtmışım! «Merak etme sen, bu yaradan ölmezsin....» dedim. «Yemin et?» dedi. «Vallah billah! Nah işte yemin.» dedim. İnanır mısın dilimin ucuna nerdense hep «bacım» lafı gelmekte.... Her gelişte bir gerisin geriye yutmaktayız! Diyiversek bir bacım. Bir «bacım» sözü bize yapışıp gerçekten bacımız olacak değil ya.... Derviş namussuzu duymasın beyim, gerçek.... Adam orospuya dili varıp «bacım» diyemezmiş meğerse.... Oysa deyiversek kıyamet mi kopardı dese biri.... Hastaneye varmadan meğerse canı çıkmış gitmiş... Artık bilmem nerede teslim etti ruhunu.... Deseydim de duymazdı allalem!

— Ne kadar parası çıktı üstünde?

— 110 lira.... Başhekime teslim ettim, bir de kâğıt aldım. Götürdüm bölük komutanına verdim. Çevresine bakınıp sesini alçalttı: «Nasıl vurdurdunuz karıyı gözünüzün önünde?» diye çıkıştı bize tıfıl teğmen.... Yahu görsek yetişsek vurdurur muyuz? Buda mı keyf işidir?

MALATYA NOTLARI 1945

Öğle üzeri mahkemecilerle gelen gardiyan Abdullah, zimmet defterini başgardiyanın masası üzerine atarak,

— Herif karıyı vurdu güzelce! dedi.

— Bizim mahpuslardan mı?

— Yok.

— Kim vurdu? Nerede vurdu? Hangi kızı vurdu?

Bunu şoför Faik, şişman vücuduna, kırmızı ablak yüzüne hiç yaraşmayan bir heyecanla sormuştu.

Başgardiyan Ali efendi, yüzünü buruşturarak,

— Telâş etme şoför! Akşama getirirler, öğrenirsin. Böyle söyleyerek elini bıyığına götürdü. Bıyıklarını kazıttığı halde böyle üst dudağıyla burnunun arasında parmaklarını kımıldatmayı âdet edinmişti. Gardiyan Abdullah zimmet defterini tekrar eline aldı. Aralık duran kapıdan, muhafız jandarmalarla mahkemeden dönen mefkuflar arasındaki konuşmaların, karma karışık sesleri duyuluyordu. Şoför Faik dışarı çıktı, İstanbullu, seslere kulak kabarttı:

— Amma da vurdu ha!»

— İyi etmiş.»

—Biraz sıkı yürüseymişiz, yetişecekmişiz!

— Yetişip de ne olacak?»

— Seyrederdik, fena mı?

— Orası öyle.... Seyrederdik, bir güzel....

— Ölür mü karı?»

— İnşallah ölür.»

— Herif kaçtı. Allah vere de yakalanmasa....

Gardiyan Abdullah, bu hususta çok şeyler biliyormuş gibi, içinden pazarlıklı gülümsemesiyle İstanbullunun yüzüne baktı, İstanbullu gözlüklerini düzeltti:

— Hele anlat derviş... Sende havadis var.

— Vuran bizim o taraflı! Başgardiyan Ali, avucunun içinden alâkasız alâkasız sordu:

— Kimlerden?

— Sen tanımazsın. Adı Memet. Bütün Malatyalılar gibi.... Bu adı «Muhammed» diye telaffuz ediyordu: Tepeköy'den....

— Karısını mı vurmuş? Kötülükte mi yakalamış karısını?

— Karısını değil, kızını.... Başgardiyan elini yüzünden çekiverdi. Müdde-i umumi muavini, Hükümet doktoru bir de cezaevi müdürü ile karşılaşmadıkça asla telâşlanmaz bir adamdı. (Seferberliğe iştirak edip, İngiliz esir kamplarında bir müddet kalan insanlarımız, ayrı bir millet sayılabilir. Heyecanlanma ve telâşlanma kabiliyetlerini kaybetmişlerdir. Başgardiyan Ali efendi de, Sina cephesinde esir düşüp Seyidbeşir kampında geceleri, gözleri görmez eden ilâçlı suyu içerek mütarekeyi beklemiş ölüm artıklarındandı) Bıyıksız dudağını yoklamaktan başka iki mühim huyu daha vardı. Pantolonunun ütüsünü bozmamak için, oturunca paçalarını baldırlarından yukarıya kadar çekip beyaz yün çoraplarını ve beyaz donunu meydana çıkardıktan sonra daima sağ ayağını sol ayağı üstüne atar, üstteki ayağını bileğinden itibaren fırıldak gibi çevirir, yorulursa, diz kapağına çekiçle vuruluyormuş gibi titretirdi.

Herifin karısını değil de kızını vurduğunu duyar duymaz, deminden beri dışarıya bakarak çevirdiği ayağını birdenbire zıplatmaya başladı. Yedi

çocuğu olmuş, yedisi de yaşamamıştı. Bu sebeple çocukları pek severdi. Kanaatince babası ve anası sağ olan herkes, kaç yaşında olursa olsun, daha «çocuk» sayılırdı. Hiç bir şeye telâşlanmayan, hiç bir zaman kızmıyormuş gibi sakin duran bu adam, oğlu mahpus olup da iyi bakmayan babalara, sık sık gelmeyen analara var kuvvetiyle öfkelenir, kapıda onlara direk direk çıkışırdı.

Şoför Faik, şişman vücuduna pek yaraşan terlikleri çıplak ayaklarında şıkırdatarak, olup bitenleri beğenip beğenmediği anlaşılmaz bir yüzle içeri girdi:

— İş anlaşıldı beyim.... dedi. Kezban'ı babası vurmuş.

— Nerede vurmuş?

— Şurada....Mahpusanenin ilerisinde.... Basmış bıçağı. «Yaşamaz» diyorlar.

— Cadde üzerinde, öyle mi?

— Cadde üzerinde....

— Yakalamışlardır.

— Bilmem.

— Kim bu Kezban?

— Aman beyim! Bilemedin mi? Demin pencerede konuştuk.

— Deme, şu kurt kızı mı?

— Evet.

Baş gardiyan dargın dargın sordu:

— Hangisi bey?

— Demin bize.... Demincek.... «Mahpus ağabeyler! Çarşıya gidiyorum. Canınızın bir çektiği varsa getireyim! Emredin!» demişti ya?

— Güzel kızdı.... Körpeydi....

— Yazık! Vah vah! Acıdım. Adı Kezban'dı öyle mi? Pencereye bir jandarma geldi:

— Katili yakaladık....

— Nerde?

— Karakola getirdiler.

— Bizim karakola mı?

— Bizim karakola....

Başgardiyanla şoför Faik derhal dışarı çıktılar. Gardiyan Abdullah etrafına bakmarak, ayaklarının ucuna basa basa İstanbulluya yaklaştı. (Gayet ufak tefek, son derece hafif olduğu için her hareketiyle korkuyor ve kendisini müdafaa ediyor hissini veren bir adamdı.)

— Çok ceza verirler mi beyim?

— Verirler.

— Ne verirler?

— Onbeş sene verirler. Yirmi iki sene verirler.

— Ama kız kerhanede....

— Olsun.

— Çaresi beyim?

— Çaresi.... İfadeyi düzgün verirse belki cezası azalır.

— Nasıl desin?

— «Kasden vurmadım.» demeli. «Bir erkekle beraber gördüm. «Aklım başımdan gitti» falan demeli.

— Bilmez bu usulleri fıkara!.... Nasıl etsek?....

— Git. Söyle!....

— Bizi mes'ul etmesinler?

— Yok canım! Defteri koltuğuna al. Soran olursa «Ben mahkemeden geliyorum» dersin.

Abdullah zimmet defterini yardımcı olarak koltuğunun altına sıkıştırdı. İstanbullu, vurulan kızın yüzünü gözünün önüne getirebilmek için, gözlerini kısarak kendisini zorladı. Gözünün önüne on yaşında bir kız çocuğu geldi. Kerhanede bulunan bir kadına bu hayalin benzer tarafı yoktu. «Öyleyse.... Neden böyle düşünüyoruz? Bugün kısa beyaz çoraplar giymişti. Saçları sarı.... Hani anası tarafından yalanmış küçük bir buzağının tüyleri gibi ıslak dalgalı saçlar.... Çilli bir yüz.» İstanbullu, yorgun bir hareketle cigara yaktı. Kızın ağzı galiba şaşılacak kadar ufaktı. Ağzı bu kadar küçük olduğu için sanki sesi o kadar çocuk sesine benziyor, incecik, şımarık çıkıyordu. «Şoförün hakkı var. Bize «Mahpus ağabeyler!» dediydi. Ben de ona, «evi yapılasıca!» dedim. «Allah senden razı olsun. Çok yaşa!» falan dedim. İstanbullu kibrit çöpünü gizli bir iş yapar gibi yavaşça kırdı. Beş dakika sonra vurulacağını insan nasıl sezmez? Telepati diye bir şeyden laf edilir. Saçlı sakallı herifler ciltlerle yazılar yazmışlardır. «Neden yazıyorlar? Herkesi aldatmak için mi? Hissikablelvuku.... Malûm olma.... Kalbine doğma.... Tahteşşuur. Bari yavrucak ölmese....»

Birdenbire baskına uğramış gibi şaşırdı. Kaç ay oluyor? Geçen sene.... Sonbaharda.... Yağmurlu bir gün.... Kezban'ı kerhaneye götürürlerken görmüştü. Kız önde.... Sırtında eski, kirli bir entari. Başı açık. Yüzünü eliyle kapatmıştı. Arkasında bir polisle bir bekçi. Polis ikide bir, sırtını dürterek yürütüyor. Öyle ki.... Yaralı, yahut uykuda gibi her dürtüşte Kezban sarsak adımlar atmıştı. Daha arkada, askerlerden, çocuklardan

mürekkep bir kalabalık.... Adeta bir cenaze merasimi.... İstanbullu, pencerenin önünden geçen mahpusane müdürüne gülümsedi.

«Bir baba, evlâdını kolay kolay vuramaz. Yüzüne mi vurdu acaba? Yüzüne vurduysa ölmesi daha iyi.... Zaten güzel değildi ki.... Ama çirkin de sayılmazdı. Vay anasını.... Alıcı gözüyle bakmamışız.... Çok şükür....»

Tayıncı topal Sefer başını kapıdan uzattı:

— Müdür bey seni çağırıyor beyim! dedi. Müdür kırk yaşlarında kadardı. Hiç çocuğu olmamıştı. Hovarda ve sofuydu. İstanbullu, bütün kabahat sanki müdürdeymiş gibi somurtarak sordu:

— Haberin var mı?

— Olmaz mı? Herifi ben tuttum.

— Yok canım! Aferin.... Bravo!....

— Ben henüz Adliyeye gitmemiştim.... Köşe başında onbaşıyla duruyorduk. Kız yanımızdan geçti. Ben yenileri tanımıyorum. Kaç zamandır aşağıya uğradığım yok....

— Yalan söyleme.... Geçen hafta oradaymışsın....

— Geçen hafta mı? Yalan!

— Beni kızdırma.... Tövbe olsun yengeme yazarım. Senin saçlarını yolar.

— Ben karıdan korkmam.... Karı beni bilir. Onbeş senedir harama uçkur çözmüş değilim.... Allah bana onu sormasın.... Bazı bazı arkadaşlarla uğrarım ama.... Oturmaya, muhabbete meraklıyım....

— Sen cinayeti gördün mü?

— Gördüm. Elli adım ilerde ortalık karıştı. Herif meğer vurmaya başlamış.

— Ayakta mı?

— Evvelâ ayakta.... Sonra, tabii yere düştü. Birkaç bıçak da yerde vurdu. Baktım kaçıyor. Hemen peşine takıldım.

— Candarmalığın aklına gelmiş müdür!

— İyi bildin.... Biz eski candarma çavuşuyuz. Yenilere kulak asma! Bizim zamanımızda dağ, taş eşkıya doluydu.

— E!.... Peşine takıldın.

— Takıldım. Onbaşı kızın başına seğirtmiş... Be adam sen zabıta memurusun. Evvelâ katil yakalanacak.... Dedim ya, bilmezler.... Bereket ben arkasını bırakmadım. Su yoluna sapınca yetiştim. «Teslim ol! Davranma» diye bağırdım.

— Bıçak elinde miydi?

— Elindeydi.

— İyi cesaret! Aferin! Saldırdı mı?

— Ne haddine! Şöyle durakaldı. Adamı kan tutar. Zaten kaçarken sarhoş gibi sallanıyordu. «Sana teslim olmam. Ben valiye teslim olacağım!» dedi. «Neden ulan, eşşoğlueşek?» dedim. «Sen candarmasın, beni döğersin!» dedi. «Ben candarma değilim. Hapisane müdürüyüm!» dedim. «Yalan, vallah billah teslim olmam!» dedi. Gözleri kararmış fıkaranın. Sivili, resmiyi farkedemez olmuş. «Ulan, ben hapisane müdürüyüm. Nasıl olsa bana geleceksin. Teslim ol. Hakkında hayırlıdır,» dedim. «Öyleyse teslim oldum,» dedi. Bıçağı yere attı. Şuradan şuraya koşmuştu ama, istasyona kadar koşmuş gibi soluyordu. Candarmalar gelince el sürdürmedim.

— Döğmek mi istedilerdi?

— Hayır! Bağlayacaklar! Razı gelmedim. Kolundan tutup karakola soktum. Çünkü herif haklı!

— Kızını vurduğu için mi haklı?

— Elbette.... Rabbim vermesin.... Namus meselesi.... Namus meselesi kolay değil.

— Şimdi namusu temizlendi mi?

— Bırak şu lafları.... Bazı seninle anlaşamıyoruz. Tabii temizledi. Kız kerhanede dursaydı, temizlenir miydi?

— Kan böyle şeyleri temizleyemez müdür bey.... Bilâkis sabit kılar. Hem kerhanede kızım var diye adam utanmamak, iftihar etmeli. Kötü bir şey olsa müsaade ederler mi? Madem ki resmen defteri tutuluyor, vesika veriliyor, tahakkuku almıyor.... Fazladan, düzeni bozulmasın diye kapıya resmî elbesisiyle beli tabancalı bekçi koyuluyor.

— Tuttu yine tersliğin.... Benim o kadar derin işe aklım ermez. Ben kerhane iyidir demedim. Bizim şeriatimizde zina eden kadın taşa gömülecek....

— Aldırma.... O da bunun devası değil. Eğer bu derde ilâç olsaydı, hiç değilse Müslüman diyarında orospuluk kalmazdı.

— Babalık zor mesele arkadaş! Başımızda yok da atıyoruz. Baba yüreği dayanamamıştır. Ben artık Adliyeye gitmeyeceğim. Vakit geçti. Belki müddeiumumi de gelir. Haydi biz ekmek hesabımıza bakalım. Senetleri yazdın mı?

— Yazdım. Hazır....

— Hükümetin parası üzerimde geziyor. Mücrimin sevk paraları, masarif, idare, takibat tahsisatı, ben bu hesapları, görürsün, bir gün birbirine karıştırırım. Zaten arada sırada beş lira beş lira kaçırıyorum.... Bu ay başı, maaşı olduğu gibi yatırdım. Dün gece.... Dün geceyi hatırlar hatırlamaz öğürdü, işine bak, midem kabardı. Hep içmekten.... Karı bana kızıyor.

Zile birkaç kere vurdu. Topal Sefer'den su istedi. Su gelinceye kadar pencereden dışarısını seyrettiler. Karşıda bir kerpiç duvar, bir de tahta kapı vardı. Köşedeki mahpushane bakkalı 'Abu efendi henüz dükkânı açmamıştı.

Duvarın dibinde bir ihtiyar köylü, oraya atılmış bir eski paçavra yığını gibi oturuyordu. Müdür bey, birkaç yudum su içti. Masadaki kâğıtları karıştırdı:

— Sabahtan beri bir şey yemedim. Saat kaç?

— On ikiye on var.

— O.... Alâ! Vakit gelmiş... Şapkasını aldı. Hesaplara öğleden sonra bakarız. Saatin doğru mu?

— Doğrudur.

— Doğru değilse.... Malum ya cinayet var. Müddeiumumi belki uğrar.

— Gelsin aldırma, vakit tamam.... Kürt yemekten sonra gelsin. Sen eve git. Yengeme selâm ederim.

— Eyvallah.... Biraz da karakolda dururum. Bakalım nasıl ifade veriyor? Dışarı çıktılar. Müdür bar bar bağırmaya başladı:

— Ali nerde? Nerde başgardiyan Ali? Şunu çağırın.... Ben gidiyorum. Ali nerde ulan? İstanbulluya döndü: Söyleyiver, bir yere ayrılmasın. Müddeiumumi mutlaka gelir.... Şuraları süpürtmeli.... Yahu! Bu ne pislik.... Dış kapının nöbetçi gardiyanına çıkıştı: Sizde adamlık yok mu?

Gübrenin içinde oturuyorsun! İstanbullunun koluna dokundu: Ben tanığım! Suçüstüne giriyor. Öğleden sonra beni arama.... Fırıncı gelirse senetleri imzalat. Parayı yarın alsın., Şapkasını daima yaptığı gibi tersine giymiş, kurdelâyı sağa getirmişti. İstanbullunun ihtarı üzerine başını açtı. Kapıdan çıkınca tekrar yanlış koyup acele acele yürüdü.

İstanbullu, onu, cezaevi karakoluna girinceye kadar gözleriyle takip etti. İnsanları, tanısın tanımasın, böyle seyrederken, «Şu anda ne düşünüyor acaba?» diye merak etmek âdetiydi. Nöbetçi gardiyan, tayıncı topal Sefer'e, müdürün ağzıyle çıkışıyordu:

— Sizde adamlık yok mu? Biz gübrenin içinde mi oturacağız? Getir şuradan süpürgeyi.... Temizle şuraları.... Savcı gelecek.... Akşama kadar, cinayet hakkında hep acıklı havadisler duyuldu. Kızın babası askerdeymiş.

Askerden gelince.... Kızının kötü yola düştüğünü duyar duymaz.... Namus meselesini Allah kimseye vermesin.... Namusunu temizlemek için.... Lâkin başgedikli kadar bu dünyada gaddar herif yoktur. Adamcağızın şaşkınlığından istifade ederek ifadeyi aleyhinde tutmuş. «Ne olacak! Bacısı metres hayatı yaşıyor. Kendi namusunu bilmeyen elin namusunu nereden bilecek!....»

Malatya'nın zenginleri biçare babaya avukat tutacak olmuşlar. Avukatlar, «biz para kabul etmeyiz! İcabında davayı bedava göreceğiz» demişler. İki tanesi, yemin etmiş ki.... Eğer burada ceza verilecek olursa Ankara'ya gidecekler. Temyiz mahkemesine.... Baş müddeiumumi, iyi yürekli bir adam. Katili alnından öpmüş. Sorgu hâkimi «Oğlum! Kanunda biraz soluk olsa.... Ben seni mahpus damına bile tıkmazdım,» demiş. Sorgu yargıcı der mi der! Beş vakit namazında.... Ramazanları büyük camide Mevlit bile okuyor ki karılar ağlaşıyor.

Yalnız, cezaevi karakol kumandanı Aziz Onbaşı, tek başına ve şiddetle katilin karşısına çıkıyordu. Müdür katilin tevkifiyle uğraşırken Onbaşı bir araba çevirip kızı hastaneye yetiştirmeye çalışmıştı. Gidip geliyor, büyük bir öfkeyle bağırıyordu:

— Pezevenk! Eli kırılsın deyyusun.... Kezban'ı, adam vurur mu? Yahu, kızın ne günahı var? Sen bir hayırlı baba olsan kızın orospuluğa düşmez.

Katille beraber olduğu için gardiyan Abdullah'a kızıyor, bu sözleri hep ona karşı söylüyordu:

— Haklı mıyım Abdullah?

— Haksızsın Onbaşım! Herif ne yapsın? Öyle deme.... Öyle deme.... Rabbim Müslümana böyle belâ vermesin.... Bizim o taraflı olduğundan ben bilirim. Namuslu bir adamdır. Namus işi tevatür müşkül.... İçini çekti: Müşküldür Onbaşım!

— Pekâlâ! Şimdi daha kolay oldu? Allah belâsını versin! Ulan, siz hepiniz gâvursunuz.... Kürt değil mi kesmeli sizi.... Fıkarayı kucağıma aldım. Arabaya attım. O sıra.... Sen belâya bak ki beyim İstanbulluya döndü: Arabacı «Döşemeler kan olursa....» demez mi? Şuna palaskayı çeker

misin! Töbe yarabbi! Yanma bizim Salih efendi bindi. Yahu! Vurulmuş insanla vurulmuş kuşun hiç farkı yok. Yüreği sanki vücuduna yayılıyor da, her tarafında sıcak sıcak çarpıyor. Kızın kolunu tuttum. Kolu da yüreği gibi atıyor. Yüreği gibi.... Bereket kan kesildi. Namert arabacının talihi var. Kızın gözleri kapalı.... «Kezban! Kız Kezban!» dedim. Hani bir şey kaldırmak istersin.... Ağır bir şey!

Dişlerini sıkar adam. İşte öyle gayrete geldi. Nefes gibi konuştu:

«Ben ölür müyüm, kardeşim?» dedi. Araba hızlı gidiyor, toz toprak, güneş... Gürültü.... Birdenbire cevap veremedim. Eğildim de neden sonra, «Merak etme, sen bu yaradan ölmezsin!» dedim. Allah yalanı sevmez. Dilimin ucuna «Bacım» lafı geldi. Adam orospuya «Bacım» diyemiyor. Hal buysa bey, sen onlara hep «Bacım» dersin.... Keşke ben de deseydim. Baktım ki ruhunu teslim etmiş. Bizim yalanı artık işitti mi, işitmedi mi bilmem. Gardiyan Abdullah, derin bir hınçla içini çekti:

— İyi olmuş. Ortalık temizlendi.

— Neden ulan gardiyan?

— Gebermesi kendisine de iyi, babasına da iyi.... Ortalık temizleniyor. «Temizlik imandan» demişler.

— Duydun mu beyim? Şuna bak!....

— Duydum Onbaşı! İstanbullu kederle güldü: Fazla sıkıştırma. Bizim Abdullah dervіştir. «Muzur insanın katli vaciptir» diyerek sana bir de Kur'an lafı söyler.

Abdullah ikisine de şaşarak baktı:

— Siz şimdi orospuya acıdınız mı? Diye sordu. Onbaşı cevap verdi:

— Acıdım elbette.... İnsana acınmaz mı?

— İnsana acınır. Orospu insan mı?

— Ya insan değil de nedir?

— Orospu.... Adı üzerinde.... İstanbullu sözü değiştirmek için sordu:

— Parası var mıymış?

— Evet. Yüzon lirası çıktı. Sertabibe teslim ettim. Bir de makbuz aldım. Makbuzu bölük komutanına verdim.

Abdullah, alâkayla uzandı:

— Bak burasını iyi yapmışsın Onbaşı.... Makbuz almasaydın para yanardı.

— Sen sus... Sen gaddar bir herifsin gardiyan!

— Ben gaddar değilim. Hâşa! Beyi duymadın mı? Ayeti Kerime ne buyurmuş?

— Ayeti Kerimeye sözüm yok!.... Velâkin sen gaddar bir herifsin.... Şoför Faik başgardiyan odasından İstanbulluya seslendi. İstanbullu, demirlerin arasından uzanıp kendisini bekleyen kızların ellerini birer birer sıktı:

— Geçmiş olsun hanımlar! dedi.

— Eksik olmayın.

— Gördünüz mü başımıza gelenleri? Tözey'in biraz çarpık duran burnu sanki bir misli uzamıştı. Sesi de adamakıllı pürüzlüydü. Ondan daha uzun boylu, daha şişman ve daha güzel olan Ayşe korkuyla arkasına baktı:

— Hadi Tözey gidelim.

— Dur biraz.... İstanbulluya dargın başını salladı: Bir ağladım, bir ağladım. Sabandan beri ağlıyorum. Benim kızımdı, anladınız mı?

Yetişip türemiyesice! Nasıl kıydı kızıma?.... Elleri kırılsın....

— Nereye gidiyorsunuz?

— Komiser bekliyormuş... Beklesin.... Komiser! Vay komiser bey vay!

Bizim eve gelip boy göstermeyi bilirler. Bedavadan yatmayı bilirler. Cadde boyunda adam öldürüyorlar. Birisi yetişmemiş. Ayşe lafa karıştı:

— Görmemiştir. Görmeden yetişmek Allahın işi....

— Allaha canım kurban olsun.... Üçüncü kız, şoför Faik'in dostuydu. Kocaman vücuduna ve bir tuhaf bakan mavi gözlerine o anda hiç yaraşmayan bir kederle içini çekti.

— Malatya'nın genel birleşme evi'nde bunlar dört tane birinci sınıf mal'dı. İstanbullu dördüncüleri olan Münevver'i sordu. Tözey,

— Evde bıraktık dedi. Kızın ötesi berisi meydanda. Karakola bu mesele için gidiyoruz. Omzunun üzerinden başının bir hareketiyle karşıdaki bakkal dükkânını gösterdi: Baksanıza Bekçi Hasan da beraber. Korkuyoruz. Bizi de vururlar diye.... Herifi getirdiler mi?

— Hayır. Daha getirmediler.

— Başgardiyan nerede? Çağırın şunu bana.... Tembihatım var. En kötü koğuşa kapanacak. 'Kızını vurana idam verirler' diye duydum, doğru mu?

— Zannetmem. İdam vermezler ama cezası ağırdır.

— Kaç para eder.... idam vermezlerse.... Vallaha, billaha mahkemelerde adalet yok....

— Cezası en aşağı onbeş senedir. Beğenmiyor musun?

— Elbette beğenmiyorum. Aşmalı namussuzu.... Aşmalı!.... Size hepimiz ricaya geldik. Sakın ona istida yazmayın. Bak istida yazarsan, ölümü öp.... Nerdeyse ağlayacaktı. Haydi söz verin. Gel buraya Ayşe.... Sen de bir şey söyle canım!

— Ne diyeyim kardeş? Geç oluyor. Karanlığa kalacağız. Komiser bize öfkelenir.

— Umurumda bile değil.... Yazmayacaksınız öyle ya?

— Yazmam.

Şoför Faik'in dostu, göğsünü sarsarak güldü:

— Mektup yaz ağabey.... Sizden mektup almayınca Tözey kuduruyor. Bize etmediğini bırakmıyor.

Tözey somurttu:

— Yalana bak!. Ben mektup için mi kızıyorum? Çamaşırlarını yollamıyor. Canı bir şey istiyor mu diye sorduruyorum. 'Allah razı olsun' diye karşılık veriyor. Çiğ köfte ister misin?

Şoför Faik damağını şaklattı:

— Hastaya çorba sorulur mu? Sesini alçalttı: Çiğ köfte yalnız gitmez.... Artık ağalık sizden....

— Akim fikrin rakıda.... Biz evde, rakıyı bir hafta yasak ettik.... Bekçi tembihli.... Sarhoşları içeriye almayacağız. Kıza Mevlût okutacağım. Size de şeker gönderirim.

Bekçi Hasan yaklaştı:

— Haydi Tözey! Komiser, 'Acele gelsinler' dedi.

— Aldırma! Katili döğmemiş bile.... insan hiç ölmemeli.... Ölmek kötü bir âdet! İnsan doyasıya yaşamalı. Komiser bey geçen akşam benim odada Kezban'ın saçlarını okşadı, okşadı da, «Sana bir dokunan olsa kemiklerini kırarım!» dediydi. Bugün Münevver duymuş, herkeslere, «Pekâlâ oldu. Herif namusunu temizledi. Aferin!» diyormuş. Erkeklerin hepsini kesmeli.... Hepsini....

Ayşe güldü:

— Murat beyi de mi kesmeli? Tözey, İstanbulluya muhabbetle baktı:

— Murat beyin ne suçu var. Mahpus bir adam. Mahpuslar iyi adamlardır.

— Şimdi Kezban'ın babası da iyi adam olacak. Mahpusa getirirler. Tözey cevap vermedi. (Buna tenezzül etmedi demek daha doğruydu.) Hiç de şaşırmadı. Bütün emsali gibi, mesleğine ait birkaç meseleden başka bir şey düşünmeye pek alışık olmadığı belliydi. Bir adım geri çekilerek İstanbulluya boydan boya göründü:

— Bak!.... Nalın giydim. Nalınlarım güzel mi? Ben de senin gibi artık nalın giyeceğim.

Küçük tombul ayakları tertemiz ve çıplaktı. Çok çocuk doğurmuş genç bir kadın gibi her halinde bir yorgunluk vardı. Yüzünün bütün güzelliği gülümsemesinden ibaretti. Somurtkan durduğu zamanlar, huysuz bir oğlana benziyordu.

Kızları gören jandarma onbaşısı koşarak geldi. Tözey ona döndü:

— Hastaneye sen mi götür dün? Onbaşı, hazır ol vaziyetine geçip selâm verdi:

— Ben götürdüm komutanım!

— Ne söyledi?

— «Ben ölüp kurtuluyorum. Allah geride kalanları da tez vakitte bu pis dünyadan kurtarsın!» dedi komutanım.

— Doğru söylemiş.

— Doğru söyledi komutanım.

— Selâm verip durma, sinirime dokunuyorsun.

Kızlar, genel birleşme evinin bekçisi Hasan efendinin önü sıra yürüdüler. Oturduğu iskemleden kalkmak isteyen İstanbulluyu bir el hareketiyle şoför Faik durdurttu:

— Hele otur bey.... Şunları bekleyelim.

— Gene bir domuzluğun var.

— Bizimki rakı getirecek.

— Aferin.... İyi yürekli olduğu belli bir şey!

— O ne yılandır ben bilirim. Kezban'ın ölümüne sevinmiş. Gök gözlerinin içi gülüyor. Ben bindiğim kısrağı tanımaz mıyım? Yüreksiz kahpe!.... Rahmetliyi demek kıskanıyordu.

— Söylerim ha!

— Söyle.... Yüreksizdir. Önünde adamı kes, kılı kıpırdamaz. Bak, Tözey merhametli! Bir de kıza edepsiz derler. Adamın hovardasından, sertinden fenalık gelmiyor beyim.... Aman, Abu dükkânı kapatıyor. Şoför Faik, elini pantolonunun kemerindeki saat cebine attı: Abu! Hey madrabaz herif! Selâmsız sabahsız ne cehenneme savuşuyorsun? Hele gel!

Bakkal Abu, siyah fötr şapkasını azametle düzelterek pencereye yaklaştı. Böyle yeni tıraş olduğu günlerde, vaktiyle ne güzel bir delikanlı olduğu meydana çıkıyordu. Cıgarayı hiç söndürmeyen tiryakilerdendi. Şimdi dükkânı kapatmakla meşgul olduğu için, uzun kiraz ağızlığını yanan cıgarayla beraber, mintanının yakasından ensesine sokmuştu. Biraz sakat olan sol kolunu her hâline bir azamet veren acayip bir şekilde sallayarak yürürdü.

— Kıza acıdım diye lafa başladı. Kıza çok acıdım. Ben bu fıkaralara hep acırım.

— Hem acırım dersin, hem de vakit buldukça iman tahtalarına, insaf etmez çökersin.

— O başka, ahmak şofer! Şoföre şofer diyordu: Ben iman tahtalarına çökerken de acırım. Rospuya (Orospu kelimesinin ilk harfini daima yutuyordu), rospu kısmına acıyacaksın.

— Ulan, seninki «Kısrağa dost gibi bak, düşman gibi bin!» hesabı!

— Yahu şofer! Sen kısraktan ne anlarsın. Benzin yağı, dış lastiği, direksiyon.... İşte senin işin bunlar! Kısraktan biz anlarız. Biz, eski adamlar!

İhtiyar reis de eski adamlardan olduğu için herif, görürsün, idam eder. İçini çekti: Lâkin herif de haklı! Vurmasın da ne halt etsin? Kızı kerhaneye düşüyor. Velhasıl iki ucu boklu değnek!

Birdenbire ümitsizlendi ve o kadar süratle öfkelendi: Canım beyim! Şu dünya batacak bir dünya olmuş. Pis bir dünya! Cümlemiz rezil olmuşuz!

Kezban geçen sene fabrikaya giderdi. Fabrikaya.... Altmış kuruş yömiye! On iki saat ayak üzeri çalışacak. Demek karıya ayakta çalışmak makbul değil! O zaman on iki saate altmış kuruş verirlerdi. Yatıverdi mi, dakikası iki buçuk lira! Şu halde karının yatkını makbul zamanımızda.... Töbe estafurullah! Aklına geldi mi? Geçen kış dükkâna her zaman uğrardı. Bir mum alırdı, yüz gram zeytinyağı alırdı. Borca bırakacak diye suratımı asardım. Sonra mektebe öğretmen olunca.... Allah belâmızı versin! Kerhaneye düşüp sırtına entari giydiydi, sen bendeki iltifatı görme. Kız, sulu bankaya kasadar olmuş. «Kezban hanım hele buyur! Kezban hanım bize merhaba yok mu?» Rospu kısmı parayı düşman gibi sarf eder. Kumarbaz da öyledir. Besbelli, ikisi de hınçlarını alıyorlar. «Sen bizi rezil ediyorsun! Al bakalım!» demeye gelir. Dünya namussuz olmuş. Bizi Tokma *(Tokma: Malatya'da bir su ismi.)* boyuna götürüp kurşunlamalı....

— Ulan seni bir dinleyen olsa büyük camiin baş hocası beller. Şunda, beyim, üç kâğıtçı Abu hâli var mı? Hele domuz! «Bul karayı, al parayı!» diyerek milleti soyduğun zamanları unuttun mu?

— Kırk yıl günahkâr bir yıl töbekâr demişler, şöfer. Ben şemsiyenin üzerinde üç kâğıt atıyorum. Parasını kaptıran 'kazanacağım!' diye yutuluyor.

— Sen uzatma! Şuradan yarım kilo domates, beş kuruşluk soğan, bir demet maydanoz getir.

Abu ısmarlananları getirdi. Düşünceli düşünceli dükkânı kapattı. Heybesini sırtladı. İstanbullu, geçen kış fabrikada çalışan Kezban'ı düşünüyordu. O kadar genç olduğu halde, bir eski yatak çarşafının içinde o kadar yaşlı, öyle bitkin görünmek amele kadınlara mahsus bir şeydi. Korkunç bir şey! Bunların ne acayip talihleri var. Biraz şık olsalar, orospulaşırlar, biraz kendilerini yamalı bezlere kaptırsalar ihtiyarlık yakalarını tutar. Dükkâna girmeye cesaret edemezdi de yağmurun, karın

altında kenarda beklerdi. Delik yün çoraplar bacaklarının yuvarlaklığını kaybetmişti. O zamanlar yüzünü hiç merak etmediğini İstanbullu hatırladı. O zaman da, kerhaneye gittikten sonra da bu kızın yüzüne dikkatle bakmamıştı, ikisinde de acıdığı için galiba! «Sahi! Dur bakalım!» İstanbullu, âdeta yüksek sesle böyle söyleyerek sanki bir şeye hazırlandı. Bir gün, kerhane hizmetkârlarından ihtiyar Cumalı, «Çekil ulan! Yol ver!» diye elindeki sepetle amele Kezban'ın göğsüne vurmuştu. O sıralarda Kezban asker karısıydı. Kocası 3371'i imiş.

Kerhane hizmetkârlarından Cumalı, topaldı. Seferberlikte, Sina cephesinde yaralanmış. Başgardiyan Ali efendi biliyor. ilkbaharda, kızlar çarşıya giderken Kezban mahpusanenin önündeki çeşmede Cuma'ya kunduralarını temizletmişti, iki ay evvel göğsüne sepetle vuran topal Cumalı, iki ay sonra Kezban'ın kunduralarındaki çamurları temizlemek için — çömelemediğinden — yere diz çökmüş, elleriyle iskarpinleri yıkamıştı.

«Pekâlâ! Ayrıca cennet cehennem diye neden gevezelik etmişler yahu! işte insanlar öçlerini, birbirlerinden bu dünyada kolayca alabiliyorlar! Aferin Abu! Dünya batacak bir dünya olmuş. Pis bir dünya! Eğer bütün bu olup biten işleri götürüp Tokma boyunda kurşunlayamazsak!.... Aferin Abu! Feylozoflukta Mustafa Şekip'ten de, Rıza Tevfik'ten de ustasın. Üçünüzün işi de 'bul karoyu, al parayı!' ama seninkinde soyulanın yüzde bir kazanması ihtimali var, ötekilerin karşısına gidenler yüzde yüz milyon zararlıdırlar. Aferin Abu!» İstanbullu bir cigara yaktı. Bu gece rakı olmazsa, mahpusluk fena çökecekti. «Ümit orospularda.» diye düşündü. Deminden beri Onbaşının gitmesini bekleyen jandarma Salih buna arkadaşları pek saf olduğundan «Salih Efendi» diyorlardı etrafını kollayarak pencereye yaklaştı.

— Merhaba beyim!

— Merhaba Salih efendi. Yak bakalım bir cigara!....

— İstemez beyim.... Sen iç.... Sen iç....

— Ben de içiyorum.

— Yoook.... Cigaran kalmayıverir. Sen mahpussun beyim!

— Aldırma.... Zaten bir paket cigara oniki sene yetmez ki.... Yak hele.... Salih Efendi cigarayı yaktı. Vaktiyle askerliğini yaptığı halde, şimdi ikinci defa ihtiyata çağırılmıştı. Yorgun ve usanmış gözleri vardı. Çeşmeden ip gibi akan suya bakarak dertleşti:

— Babalık zor iş beyim!. Babalık gayet zor! Yemez yedirirsin, giymez giydirirsin. Sonra evlât gelir yetişir, başına belâ olur. Ben kıza da acıdım, herife de.... Arabaya Onbaşıyle beraber bindik. Adam kısmı ne kolay ruhunu teslim ediyor. 'Gık' demeden gidiverdi. Yallah! Can çıkınca adam ölür. Can demek, anlaşılan kan demek.... Öyle ya.... Kan sızıldı mı hayvan olsun, insan olsun, işi tamamdır.

— İyi bildin Salih efendi! Ruh demek kan demek.... İstanbullu kederle güldü: Huy canın altındadır diye bir laf ederler. Can gidince leş kalıyor. Şu halde huy dediğimiz de leşimiz olacak. Ne dersin?

—Vallaha, biz derinini bilmeyiz beyim.... Sen daha iyisini bilirsin. Ben kur'a askerliğimi de candarmada yaptım. O zaman da, Elâziz'de mahpusane bekledim. Bir işin farkındayım. Buraya iyisini bilenle, hiç bir şey bilmeyen giriyor. Elâziz'de bir doktor vardı. Tanıyor musun bilmem. O da İstanbulluymuş.

— Evet, Doktor Hikmet!

— İyi adamdı. Allah selâmet versin! Doktor dedim de aklıma geldi. Kızın çantasında yüzon kayme çıktı. Doktora teslim ettik. Sertabibe verdik.... Doktor kıza bakmadı bile.... Doktor kısmının yüreği katı oluyor. Ölümü göre göre herifler kanıksıyor besbelli! Çantasında nüfus kâğıdı zuhur etmedi. Bu kötü karıların nüfus tezkeresi olmaz mı?

— Olmaz. Vesikaları var.

— Ekmek vesikası mı?

— İyi bildin. Ekmek vesikası....

— Acıdım fıkaraya.... Yüzon lirayı çantasına koymuş ki pazardan gazyağı, tuz, falan alacak. Alamadı.... Sen ölümü uzak sanırsın, ölüm

arkanda gülü gülüverir. Adam öleceğini bilir de ne zaman öleceğini bilmez.... Biraz düşündü. Burnunu çeker gibi omuzundaki tüfeği iki kerre yukarı atıp düzeltti: Adamın ne zaman öleceğini bilmediği daha iyi. Şu ölümlü dünyada en zor mesele namus meselesi.... Bizim karakoldaki arkadaşlardan beş tanesinin karısı kaçmış. Oğlanların tütünü tepelerinden çıkıyor. Gecenin yarısında, uyku arasında 'Of!' çektiklerini duy san gözlerin yaşarır beyim. Namus işi müşkül! Bu kancığın da kocası askerdeymiş. Mektubu okuyan adam, bir akıllı adam olsa da, şöyle şöyle yerine gelince sevabına, öksürüp geçiverse.... Tayıncı topal Sefer içeri girdi:

— Ne yiyeceğiz beyim?

— Hiç bir şey yemiyeceğiz.

— Ciddî mi?

— Bu akşam oruç tutulacak oğlum!

— Pekâlâ! Ben yumurta aldım.

— İyi etmişsin. Tözey bize ilâç getirecek.

— Ciddî mi?

— Evet.

— Anladım. Faik yukarda salata yapıyor. Islık çalıyor keyifle.... Domuz şoför.

— Başgardiyan nerde?

— Koğuşlara ampul takmaya gitti. Şimdi Tözey de gelecek mi?

— Gelecek.

— Gelsin. Tözey iyi karıdır. Kezban'ın vurulmasına ne diyor?

— Hiç! Ne diyecek? Ağlamış.

— Elbette ağlar. Tözey yürekli bir karı. Halbuysa Ali efendinin karısı oh çekiyor. Neden 'oh' çekersin vâlde? Biçare senin sürülerini mi sürdü, götürdü? Töze'yi görünce pencereye yaklaştı: Merhaba bizim Tözey!

— Merhaba bizim Sefer.

— Nasılsın?

— Nasıl ne demek? Baksana bizi vurup öldürüyorlar. Sen imdada geliniyorsun.

— Hepimize Allah imdat ede. Ölen mi ölüyor, öldüren mi ölüyor daha belli değil....

Tözey ve şoför Faik'in dostu, etraflarına bakmarak demirlerin arasından kâğıtlara sarılmış iki şişe uzattılar. Sefer, bunları kıl şalvarının derin ceplerine sokuverdi. Kerhane bekçisi Hüseyin efendi, memur olması hasebiyle, tabancasının kılıfını ilikliyor gibi yaparak, mahpusaneye gizlice rakı verildiğini görmemiş oldu. Tözey giderken İstanbulluya parmağını salladı:

— Dediğim gibi. Pezevenge sakın istida yazmayın. Assınlar namussuzu.... Gidi deyyus! Türeyip türemiyesice.... Evi yıkılasıca....

— Bâş üstüne....

— Allah kurtarsın şekerim.

— Allah kurtarsın ağbi.

— Allah kurtarsın Murat bey.

— Allah kurtarsın hepimizi....

— Yarın çamaşırlarını gönder.

— Daha temiz.

— Temiz olup olmadığını siz bilmezsiniz, ben bilirim.

— Bâş üstüne....

Geçip gittiler. İstanbullu, bir müddet Tözey'in takunyelerinden çıkan tahta gürültüsünü dinledi. Katili cezaevine ortalık kararırken getirdiler. Sırtında düğmeleri çözük yeni bir asker ceketi, ayağında lâcivert çulâkiden bir külot pantalon vardı. Kelepçenin anahtarını bulamadıkları için ellerini edeple göbeğine bağlamış gibi duruyor, galiba tabiî olmayan bir süratle soluk alıyordu.

Gardiyan Abdullah, abdest almayı sonraya bırakarak, çıplak ayaklarında takunyeler, yün çorapları elde, koşa koşa geldi:

— Geçmiş olsun Memet!

— Eksik olma.

— Sakın aldırmayacaksın, eline sağlık. Ne verdiler?

— Onbeş sene!

— Yok canım! Ne mümkün! Sen yanlış anladın mutlaka! Aman bey!.... Abdullah bir yere tutunmak istiyor gibi İstanbulluya baktı: Kötü yerde olduğunu söylemedin mi?

— Söyledik.

— Kerhanede deseydin.

— Dedim. Zaten bilmeyen mi var?

— Öyleyse.... Gardiyan Abdullah çoraplarını masanın üzerine attı: Bu nasıl iş beyim? Hem de namus uğruna.... Namus meselesi yüzünden.... Sen haklısın bey. Hak seninle beraber imiş. Bu gidişat, bir vakit böyle kalmaz. Görürsünüz yıkılır bu devran.... Zulm ile âbâd olanın âhırı berbâd olur. Onbeş sene mi? Yanlışlık olacak. Bunun ağır tahriki, hafif tahriki yok mu?

— Bilmem. «Temiz et» dediler. Temiz nasıl edilecek?

— Temiz etmeli elbette.... Mutlaka temiz edeceksin. İşte bizim Murat bey sana bir temiz yazıversin. Zorlu yazar. Korkma, para almaz. Bedavadan bir temiz. Tayıncı topal Sefer, sardığı cıgarayı katilin ağzına koydu:

— Abdullah iyi söyledi Memet dedi, bizim bey yazar. Zaten sen gelmeden «onbeş sene verirler» dediydi. Öyle değil mi beyim? İstanbullu başını salladı:

— Fazla vermişler. Temiz bozar. Sana beş sene ceza yeterdi. Aldırma.... Onbaşı içeri girdi. Anahtarı hışımla kelepçenin küçük kilidine soktu. Fakat açmadan evvel, sanki kelepçesi alınınca sözünü dinlemeden yürüyüp gidiverecekmiş gibi telâşla söylendi:

— Hemen vurursunuz! Şimdi ne oldu? Onbeş sene.... Yat bakalım eşek cennetinde.... Hani avukatlar bedava müdafaa edeceklerdi. Hani müddeiumumi alnını öptüydü.... Allah akıl vere.... Murat bey dayansın lâyihaya....

Katil bileklerini oğuşturdu. İstanbullu, kelepçeyi ilk defa taşıyan insanlardaki bu hareketi iyi tanıyordu. Demirden kalan soğukluğu daha doğrusu pisliği hemen temizlemek arzusu.... Bir rahat nefes almak, bir nekahat!

Yüzüne birdenbire bir yerden ışık vurmuştu. Elmacık kemiklerinin pek çıkık olduğu, üzerlerinde incecik kırmızı damarlar bulunduğu görünüyor, zaten yüzünde başka bir yere insan dikkat edemiyordu. Ağzına demin tayıncı Sefer'in sıkıştırdığı cigaranın dumanından kurtulmak için bir gözünü yummuştu. Asker ceketiyle zararsız ve merhametli bir köy bekçisini hatırlatıyordu. Mahpuslara yemek getiren kadınlar ve çocuklar, büyük kapının demir parmaklığı önünde ses çıkarmadan toplanmışlardı.

Gardiyan Abdullah çoraplarını tekrar masaya bırakıp kalabalığa çıkıştı:

— Kapıyı kestiniz. Geri! Candarma sür şunları.... Başgardiyan Ali efendi, müdahale etti:

— Bırak çocukları.... Şunun üstünü ara!.... Milleti nereye sürüyorsun?

Yemek getirmesinler mi?

— Ben nöbetçi değilim Başefendi.

— Nöbetçi olmak mutlaka lâzım mı? Arkadaş arkadaşa yardım edecek. Sende hamiyet ne geziyor. Zaten kimse vazifeye bakmıyor. Burası mahalle kahvesi değil. Ara şunu! dedim.

Başgardiyan Ali efendi, birisine sertelirken, gözlerini tavana diker, nefretle, haysiyet kırıcı bir yüz buruşturması ile konuşurdu. Yine öyle yapmıştı. Nihayet İstanbulluya dostça gülümseyip bir iskemleye oturdu.

Abdullah «lahavle» mânasına başını sallayarak aramaya başladı. Bu işi zevkle, hattâ ihtirasla yapardı. Evvelâ kasketi çıkardı. Evirip çevirdi, mıncıkladı. Masaya çorapların üzerine bırakıp omuzlarını tuttu. Kolları üstten ve alttan sıvazladı. Ayrıca koltuk altlarına yumruklarıyle birer darbe vurarak oralara sert bir şeylerin gizlenip gizlenmediğini aradı. Her vuruşta Kezban'ın babası bir kerre sıçramıştı. Sıra cüzdana gelince, kâğıtları masaya koydu. Ayrı ayrı açıp baktı. (Halbuki okuma yazma bilmiyordu.) Paraları saydı. Yetmiş kuruş. Cüzdanın tekrar cebe koyulmasını sabırla bekledi. Adamın kuşağını, parmakladı. Yoklaya yoklaya takip ederek beline sarıldı. Bacakları da kollar gibi aşağıya kadar sıvazladı. Apış arasına da hafif bir yumruk indirip Memet'i üçüncü defa zıplattı.

— Dur hele.... Dur.... Memurlukta ayıp yok! diye güldü. Sonra sırtına bir şamar indirerek 'yallah!' dedi.

Fakat Başgardiyan bir göz işaretiyle ayakkabıları göstermişti. Abdullah yemenileri çıkarttırdı. Terden siyahlanmış yün çorapları da elledi, yemenilerin içini parmağıyle araştırdı. Tabanlarını yere vurdu.

— Bir şey yok! dedi. Memet'e aşağıdan yukarıya gülümsedi: Kusura bakma Memet... Vazife.... Sen askerlik ettin. Bilirsin.

— Bilmez miyim!.... Lâkin çocuklar gelmiş. Yani «karım» demek istiyordu: Biraz diyeceğimiz vardı.

— Hani nerde? Dur, Ali efendiye danışalım. Ali efendi, 'olmaz' mânasına başını salladı. Katili, demir kapıdan içeriye soktular. Diğer yemeklerle beraber, yeni gelenin karısı da içeriye bir çıkın uzattı. Abdullah bezi çözdü. Tabağın kapağını kaldırdı. Bulgur pilâvı, iki tane kuru soğan. Bir de tahta kaşık. Masanın deliğine sokulu şişi Abdullah pilâvın içinde sağdan sola, soldan sağa gezdirdi. Tekrar bağladı. Kadına Kürtçe bir şeyler söylüyordu ki başgardiyan Türkçe bağırdı:

— Bir pilâv yapar getirirsiniz! Yahu, herif burada betonun üzerinde mi yatacak? Şimdi,hasta mı olsun! Koş, haydi yatak getir.... Yorgan getir. Cigara içer mi? Cigara getir. Paran varsa harçlık ver.

— Para ne geziyor Ali efendi.... Bizde fazla yatak ne geziyor.

— Yatak, getir dedim. Kızı öldürttünüz. Herif içeri girdi. Şunu görüyor musun beyim? Hep kabahat şu rezilde.... 'Anasına bak, kızını al' demişler. Ağlama pis karı! Evvelâ ağlanacaktı. Defol.... Kadın, iki adım gerileyerek durdu. Boynunu bükmüştü. Sırtında çok eski, çok yamalı, rengini kaybetmiş bir yatak çarşafı, çıplak ayaklarında, topukları tamamiyle aşınmış nalınlar vardı. Yüzüne kapattığı eli kir içindeydi, îki yanında iki küçük çocuk sanki yalnız kirden ibaret iki acayip mahlûk trahomlu gözlerine konan sinekleri koğmaya bile lüzum görmeden duruyorlardı. Başgardiyan artık tamamiyle öfkelendi:

— Ne durdun? Sen lâftan anlamaz mısın?

— Kabı, kaşığı geri versin!

— Hangi kabı? Pilâv kabını mı? Hiç şunda akıl var mı? Herif pilâvı

eteğine mi boşaltacak? Defol! Yıkıl huzurumdan.... Yatağı getirdiğin zaman alırsın. O zamana kadar ziftlenir. Hoş, yemese de bir şey lâzım gelmez. Rızkını tamam aldı. Onbeş senelik rızkını. Kızı yediniz namussuzlar. Fıkarayı, şurada yediniz! Mahpusta rakı içmenin keyfi yoktur da, bir acayip kibri vardır. Yasak edilmiş bir şeyi, birkaç kişiyi atlatarak yapmaktan gelen ve arkadaşları birbirine o ana mahsus, meyhane samimiyeti ile bağlayan biçare bir kibir. (Ama doğrusu gardiyanlar ekseriya farkederler de, yüzlemezler.) Şoför Faik, mezeleri şimdilik duvara dayalı

küçük masaya hazırlamıştı. Birer fincan içiyorlar, ağızlarına birer lokma salata alıp, pencerelerin önüne koydukları iskemlelere basarak dışarıya bakıyorlardı. İstanbullu, üçüncü fincandan sonra yine aynı şeyleri düşündü: «Rakı dünyada mahpus olamıyor. Tıpkı dışarıdaki gibi, işte midemi kızdırdı. Cigara daha tatlı....»

«Dışarıdaki gibi....» Dışarıda akşam olmaktaydı. İstasyon caddesinden ameleler geçiyor, boz mintanlı erkekler, boz entarili kadınlar, işten çıkanlar da, işe gidenler de aynı süratle yürüyorlardı. Amele aileleri.... önde baba.... iki adım arkada ana.... Sonra sekiz yaşından onüç yaşma kadar kızlar ve oğlanlar.... İşten gelenlerin de, işe gidenlerin de üzerlerinde, başlarında pamuk kırıntıları....

Berikiler oniki saat ayakta durmaktan, ötekileri gündüz ölü gibi uyumaktan yorgun.... Bu da bir çeşit mahpusluk.... Affı, beraatı, şahsî veya nakdî kefaletle tahliyesi kabil olmayan bir mahpusluk.... Biraz daha büyücek tabiî.... Biraz daha genişçe....

Saçları biryantinli ustabaşı muavinleri, kapları omuzlarında ekserisi çocuk arabaları sürerek memur karıları geçmeye başladı. Daha sonra paytonlara kurulmuş büyükler....

Karakolun bayrağını indirmek için Onbaşıyla üç jandarma direğin önüne geldiler. Süngüler takıldı. Esas vaziyeti alındı. Bayrak titreyerek iniyor. İki işçi delikanlısı golf pantalonlarından gençlik teşkilâtına mensup oldukları anlaşılan iki çocuk dimdik durarak selâma iştirak etti.

İstanbullu da mırıldandığı şarkıyı kesti.

İki payton dolusu sarhoş, bayrağın, amelelerin, memurların farkında olmadan, geniş kol hareketleriyle edepsiz bir gürültü halinde yuvarlanıp gittiler.

Bir elinde yarım tenekeden saplı kovası, ötekinde çalı süpürgesiyle harp zamanının kadın çöpçüsü, sarhoşları sürükleyen atların bıraktığı şeyleri topladı.

Şoför Faik öteki pencereden sordu:

— Neye güldün beyim?

— Dünyaya güldüm.

— Nesi var dünyanın? Millet işte yaşıyor.

— Çöpçü karı da yaşıyor mu?

— Vızır vızır. Git sor. Haline şükreder. Görürsün.

— Şu mavi mantolu bayanı gördüğü halde, başka türlü yaşamak olduğuna akıl erdiremediğinden şükreder.

— Artık orasını bilmem....

— Bileceğiz. Aklı ermeyenin çoğu, aklı erenlerin omuzunda.... Çöpçü karı kim biliyor musun?

— Ne bileyim? Buğdayın kilosu yüz otuz kuruşa çıktı. Adıyaman ahalisi olduğu gibi şehre dökülmüş. Kızlar bir ekmeğe uçkuru çözüyorlarmış. Adıyamanlıdır.

— Adıyamanlı falan değil.... Bizim Memetçiğin anası.... Oğlu vatan müdafaasına.... Anası sarhoşları çeken atların gübrelerini temizlemeye.... Şoför Faik içini çekti:

— Doğru bey.... Allah belâsını versin!

Birer fincan daha içtiler. Birbirlerine kederle gülümsediler. Tekrar iskemlelere tünediler. (Pencere insan boyu hizasında yapıldığı için iskemleye çıkmadan dışarısını görmek kabil değildi.) Dışarıda, biteviye akşam oluyor. Kargalar, yanmış kâğıt parçaları gibi, burasını hiç tutmayan yüksek bir rüzgârın içinde simsiyah savruluyorlar, kavaklara konup kalkıyorlardı.

Şehirde ağaçlar pek sık olduğundan akşam yemekleri için yakılan ateşler kerpiç bacalardan çıkar çıkmaz dalların arasında, mavi sis parçalan gibi kala kalmıştı. İngiliz adasına benzeyen bir bulut, tek başına kırmızı gökte yüzüyordu. Şoför Faik, güzel sesiyle hafiften bir türkü tutturdu:

— Mendilin işle yolla! Ucun gümüşle yolla, İçine beş elma koy Birini dişle yolla!

— Yaşa şoför! Kesme arkasını....

— Şu dağlar kömürdendir, Geçen gün ömürdendir, Feleğin bir kuşu var, Tırnağı demirdendir.

— Kezban'la yattın mıydı? Doğru söyle....

— Kısmet olmadıydı, yetişemedik.

— Kerhaneye düştüğü zaman sen dışardaydın.

— Dışardaydım ama, bir kerre bizim kaltaktan göz açamadım. Sonra karı ilk düştüğü zaman kenef gibiydi. Fabrikada çalışanları görüyorsun. Açlıktan, uykusuzluktan avurdu avurduna çökmüştü. Canlı cenaze.... Üst yok, baş yok. Alt odalardan birisinde pis, sünepe geziyor. Senin Tözey acıdı. Para verdi. Yukarıya aldı. 'Kızım' dediğini duymadın mı? Sonra da biz içeri düştük. Kezban yürümesini, sırıtmasını öğrendi. Dost tuttu.

— Kim dostu?

— İsmetpaşa'dan bir Hüseyin var. Hukumat Hüseyin Hükümet kelimesini Hukumat diye söylüyordu. Dur hele.... Sen onu bileceksin. Burada mahpus yattı.

— Bildim.... İyi çocuktu. Acımıştır.

— Acımaz mı? Ben bile acıdım. Yazık.... İstanbullu, miyop olduğundan fazlalaşan karanlıkta gittikçe bir şey görmemeye başlamıştı. Birdenbire arkasında elektrik yandı. Pencereden indiler. İstanbullu:

— Yazık!.... dedi. Hepimize yazık.... Haydi sofrayı kur. Elleri pantalonunun cebinde, canı cigara isteyerek, fakat inadına içmeden odada «volta vurmaya» girişti. Bu odada yalnız yatıyordu. Burası kendi odası.... Kapı aralığı da sayılırsa genişliği sekiz, uzunluğu yedi adımdı. Sol köşede portatif karyolası duruyor. Ortada, hem yemek, hem çalışmak için büyük bir masa. Sağ köşede bir dolap, dolabın üstünde iki gözü kitapla dolu, boyasız

çam tahtasından kitap rafı. Bunların üzerinde hikâye ve romanlar için not dosyalan, müsvedde kâğıtları, bir çay fincanının içinde dört, beş günlük kurumuş çiçekler.... Kapının karşısındaki köşede şair Nâzım Hikmet'in yağlıboya büyük portresi. Bunun altında kızıl ordunun kadın birliklerine mensup bir süvari resmi. Duvarda boydan boya Cumhuriyet gazetelerinden kesilmiş renkli haritalar. Libya, Balkanlar, Şark cephesi.... Uzak şark ve kurşun kalemle çizilen hareket mevkileri. Stalingrad'da henüz döğüşülüyor. Alman ordusu Vladikafkas'a inmiş. Elalemeyn tehlikede.... Dünya sanki burada nefesini kesmiş... Baskın bekliyor. Bir silkinecek.... Bir davranacak. Çörçil'in sözüyle: «Bir hedef ya boğazınıza sarılmıştır yahut ayaklarınızın dibindedir.» İstanbullu yavaşça, «Allah belâsını versin!» dedi.

— Kimi kalaylıyorsun bey? Kızın babasını mı?

— Yok canım! Şurayı yapan mimarı.... Bu nasıl bir mimar? Pekâlâ!

Haydi diyelim ki sana pencereleri yüksek yapmanı emrettiler. Planı çizerken yüreğin titremedi mi? Ulan namussuz desem, şuraya oğlunun üç tekerlekli ve lespitini koyar mısın? Çürür, paslanır diye koymazsın. Anladın mı şoför?

— Hayır beyim.

— Pekâlâ! Bak ben ne düşünüyorum: Şurasını mutlaka kız mektebi yapmalı. Pencereleri yıktırman boydan boya her taraf cam olacak. Camlı köşk gibi. Tavanları bile buzlu cam olmayacak. Pencereye, kapıya demir takmak yasak!. Demir yasak.... Kilit yasak.... Kelepçe yasak.... Hepsi yasak.... Adamı bağlamak yasak....

— Rezil kısmını nasıl zaptetmeli?

— Rezil kısmını mı? Rezilliğini dünyadan sürüp çıkararak....

— Hele iç bakalım bey.... Çabuk olalım. Nahiye müdürleri belki misafir gelir. Hele içelim. Bu dünya, böyle gider....

— Yağma yok. Böyle gelmiş ama, böyle gitmez. Bir yerde, görürsün, tekerlenir. Boynu altında kalır.

— İnşallah.... istemeyenin gözü kör olsun!

Şoför, dışarı çıkıp aşağı seslenerek topal Sefer'i çağırdı. Sefer içeri girince havayı sevimli bir hayvan gibi kokladı:

— Kokuyor beyim!

— Koksun oğlum! Gardiyan kısmı, fıkara olduğundan, ömründe rakı içmemiştir. Bir şey anlamaz. Karnın aç mı?

— Aç değil....

— Yak bir cigara.... Rakı vereceğim ama koğuşta kokar.

— İstemez. Ben şu kıza acıdım.

— Hep acıdık.

Sefer, İstanbullunun verdiği cigarayı kulağına koyup kendi tabakasını çıkardı.

Yirmi beşlik tütün içiyordu. Fakirdi ama gönlü zengindi. Büyük bir ciddiyetle, — ameliyat yapan bir operatör gibi. Onu şimdi neden operatöre benzettiğini İstanbullu bir türlü anlayamadı cigara sardı.

— Herif ağlıyor beyim! dedi.

— Babası mı?

— Babası!....

— Neden ağlıyor? O da mı acımış.

— Bilmem. Söz söyleyemiyor. Ağlıyor. Bu herif bu cezaya dayanamaz.

— Hangi koğuşa verdiler. Namusçuların yanma mı?

— Hayır.... Nahiye müdürlerinin koğuşuna.... Müdürler yemeye buyur ettiler. İçi almadı. Müdürler oturmaya gelecekler.

— Öyleyse.... Biz rakıyı çabuk bitirelim. Sen şurada biraz kâğıt, paçavra yak. Anason kokusu kaybolsun. Ali efendi yemeye gitti mi?

— Gitti.

— Nöbetçi gardiyan kim?

— Banazlı Hacı!

Geri kalan rakıyı acele acele içtiler. Onlar yemek yerken Sefer, beton döşemeye biraz pamuk, bir iki gazete koyarak yaktı. Sonra kapıyı ardına dayadı. Masa örtüsünü savurarak her zaman yaptığı gibi rakı kokusunu dışarıya kovaladı. Nahiye müdürleri dört taneydiler. Köylüden toplanan hükümet hissesi buğdayı aşırıp satmaktan mevkuftular, ikisi yerli, ikisi yabancıydı. Yerliler zengin ailelerin çocuklarıymışlar. Yabancılardan bir tanesi de İzmir eşrafından Rıza beydi. Hukukta okumuştu. Her gün tıraş oluyor, mahpusanede entariyle dolaşan yerli meslektaşlarını ayıplıyordu. Ağlayan babanın tesirine kapılmıştı. Adamcağız ağlıyormuş. Boğulacakmış. Yemek yiyememiş. Abdest alıp namaz kılmış, insan bu dünyada namusu için yaşadığından.... İstanbullu, 'namus' sözüne gülümsedi:

— Efendiler! dedi, İstanbul tevkifhanesinde bir kurt Musa ile beraber yattık, idam altındaydı. Yalancı şahitlere hakim yemin verdirirken zıplayıp kalkmış. «Namus dedikleri hangi köydür. Ne tarafa düşer! Bir kerre onu sor!» diye bağırmış.

— Namus yok mu dünyada? İstanbullu, sesini mahsus tatlılaştırdı:

— Dünyada, tabiî, namus var. Lâkin akıllı adamlar için.... Bütün mefhumlar akıllı adamlar için var. İşte o sebepten ben dil inkılâbı ile ne halt etmek istediklerini anlayamıyorum. Complexe d'inferiorite'yi aşşağılık duygusuna çevirirsek bundan Kezban'ın babası ne anlar? Namusu da Allah gibi beliyorlar.

— İyi söylediniz.... Herkes namusu kendine göre anlar. Bu sebeple, ben olsam, meselâ Kezban'ın babasına hiç ceza vermem, iğneyi kendimize batıralım çuvaldızı âleme.... Hâşâ huzurunuzdan.... sözüm meclis harici,

kızınız kerhanede.... Kahveye çıkamazsınız, memleketi bırakıp defolmalı.... Vuruyorsunuz. Mahkeme onbeş sene veriyor.

— Aklıma şöyle bir şey geldi Rıza bey. Zenginlerin, şu zenginlerin kızları hiç mi kötülük etmez? Kadınları hiç mi hovarda taşımaz? Neden hep fıkaralar namus uğruna katil oluyorlar?

— Bu onların namusu olmadığına mı delâlet eder? Yani fakirlerin demek isdedim.

— Namusu bilmediklerine.... Onlar kan her şeyi temizler zannediyorlar. Halbuki kan, herhangi bir lekeyi silmez, bilâkis sabitleştirir. Ben Memet'i tanımıyordum. Benim gibi buradaki üçyüzelli mahpus da tanımıyordu. Şimdi bedin, mecmuu dünyayı tutar. İşte namusu temizlenmedi, tersine, payimal oldu. Bir bu.... Bir de Kezban'ı vurmak neyi halleder? Kezban'ı vurmak.... Kız kötü olmuş. Bunda sizin de benim de hissem yok mu? Orospuluk tek başına icra olunur bir zenaat değildir. Belki tek başınıza her şeyi yaparsınız. Lâkin orospuluk mutlaka iki kişi ister. Hattâ ikiden de çok fazla.... Bir kadın.... Bir sürü erkek.... Bir tek orospuya, binlerce hovarda.... Ekserisi aile babası, kız çocuk sahibi insanlar. Namuslu insanlar.... Camiye gidenlerden, kurban kesenlerden, mevlüt okutanlardan....

— Bütün bunların kötü olan kadınla suç ortaklığını anlayamadım.

— Anlatayım: Komşumuzun kızı, yahut karısı oynak.... Durun daha baştan başlayacağım. Hepimiz zampara adamlarız. Bununla öğünürüz. Bu işin ustasıyız. Söyleyin bakalım, ne kadar orospu olursa olsun ilk defa gördüğümüz bir kadından sıkılır mıyız?

— Sıkılırız.

— Biz erkekliğimizle sıkılırsak, kadın elbette bizden daha utangaç olur. Şu halde, benim talip olmamdan ziyade, onun yabancı bir adam önünde soyunması daha zordur değil mi?

— Tabiî, evvelâ zordur.

— Tamam.... İşte oraya gelmek istiyordum. Evvelâ zordur. Şimdi kaldığımız yere geliyorum! Komşumuzun kızı, yahut karısı oynak. (Komşu misâldir. Kızı karıyı ve bizi mahalleden alıp istediğiniz yere götürebiliriz.) Bu oynak kız bana —ben soldaki komşuyum— göz ediyor. Yumuşak davranıyor. Tenhada tutup, «Yavrum! Bu işin sonu fenadır. Sen anlayamıyor sun. Doğru durmazsan, babana yahut kocana söylerim,» diyorum. Evvelâ zor olduğuna mutabıktık değil mi? Öyleyse fena halde utanır. Utanmak da elbette mutlak ve ebedî bir şey değil. Bir müddet sonra size döndü. Siz sağdaki komşusunuz. Siz de aynı şeyi söylediniz. Karşıdaki komşu bizim şoför. O da öyle söyledi. Zina nasıl vuku bulur?

— Orası doğru.... Evet... Lâkin bizim konuştuğumuz kerhane meselesi!....

— Gelelim kerhaneye. Kezban kerhaneye düşeli şu kadar ay oldu. Siz de zaman zaman oralara gittiniz. Kezban için söylemeyeyim. Diğer kızların orada bulunması yüzünden hiç vicdan azabı duydunuz mu?

— Vicdan azabı büyük kelime. Tabiî insan olarak acıdım.

— Pekâlâ! Siz, ben, buradakiler vicdan azabı duymadık, birisini vurup öldürmek istemedik de Memet neden Kezban'ı vurdu?

— Babası değil mi?

— Babalığın sosyal menşeini burada araştırmak uzun olacak. Demek ki o biçarenin bizden fazla bir şeyler duyduğu, kendisini bir başka türlü mesul saydığı muhakkak.

— Muhakkak.

— İyi ama Kezban kerhaneye kendi isteğiyle gitmediği gibi, kerhaneyi de kendisi icat etmiş değildir. Ben gördüm. Bir bekçi, bir polis bir sürü de kalabalık yavrucağı arkasından iteleyerek zorla oraya götürdüler. Bir sürü nizam onu orada, aynen bizi burada tuttuğu gibi, zorla tuttu. Şu halde, Memet'e fenalık eden sâde Kezban değil, aynı zamanda kerhane ve kerhaneyi zarurî kılan şartlar.

— Haydi buna da doğru diyelim.

— Kerhane kalûbelâdan beri mevcut olduğuna ve hayırlı bir rüzgâr esmedikçe daha asırlarca mevcut olacağına göre ve bu akşam artık Kezban orada yok diye Malatya şehrinin genel birleşme evinde sermayelerden birisinin eksil meşinden başka bir değişiklik vuku bulmadıysa, kızı öldürmek neyi halletti?

— Doğru, tabiî.... Cehalet de bu işte....

— Evet, cehalet bu işi biraz daha karıştırdı. Beş çocukla bir kadın daha sokakta kaldı. İşte o kadar. Buna karşı biz yalnız acıyoruz. Ve acımakla vazifemizi yaptığımıza inanarak vicdan huzuru bile duyuyoruz. Neden hükümetimiz tekkeleri kapattığı halde kerhaneleri kapatmıyor? diye düşünmüyoruz.

— Kerhane olmasa fuhuş gizli yapılır da ondan.

— Gizli fuhuş yok mu? Barları, çalgılı gazinoları, müstahdemin idarehanelerini, güzel daktiloları, metres hayatını saymıyorum. Mahalle aralarında kaç tane kerhane dolduracak umumî kadın var. Bu mükemmel bir teşkilâttır. Bu mükemmel teşkilâtın resmî pençesine düşen Kezban'ı öldürmek bir şey halletmiyorsa baba kabahatlidir ve onbeş sene ceza hakkıdır efendim. Meseleyi şöyle düşünmeli sanırım: Kerhane ve orospu topyekûn bir milletin yüzkarasıdır. Bir memlekette açık veya kapalı orospuluk yapılıyorsa orada istiklâlden, milliyetten, vatan sevgisinden, şereften ve namustan bahsetmek için insanın hiç değilse kerhanedekiler kadar yüzsüz olması lâzımdır. Ne çare ki bu işler giderek tabiî hale gelmiş. Bir tarafta namusunu temizlemek meşru hakkı, bir tarafta hastalık korkusuyle kerhaneyi devam ettirmek meşru mazereti.... Biz nelere alışmışız yarabbi! İstanbullu bir an durdu. Bir şey hatırlamış gibi elini kaldırdı. Yüzü karma karışık olmuştu. Durun bakalım! Daha âlâsı var. Orospuluk bile milliyetçiliği, yüksek ırkçılığı propaganda eden vasıta haline geliyor. Yani birkaç sene sonra onu, yalnız mazur görmeyeceğiz, bir taraftan da alkışlayıp tamime çalışacağız.

— Artık mübalâğa ediyorsunuz;

— Mübalâğa nasıl söz! Mübalâğa birisini aldatmak için kullanılır. Şaşırtıp aldatmak için. Eğer, burada kim olursa olsun birisini aldatmak

istesem, ben de sabahtan beri herkese uyardım. «Herif iyi etti, namusunu temizledi,» derdim. İnsanları aldatmanın en doğru yolu, en kestirme yolu, sözlerini tasdik etmektir. Orospuluk bir yüzkarası olmaktan maalesef çıkıyor müdür bey, bir ırk üstünlüğü misali oluyor. Kezban'ın babasına ben işte o sebepten kızıyorum. Şoför, şuradan kitabı ver. Başta duruyor. Küçük, pis bir kitap.... Şurada canım.... Kalktı. Kitapları raftan çıkardı. Birisini getirip masaya koydu: İşte beyler, güldü: Ne tuhaf! Sizin evden getirttiğiniz kitaplardan birisi imiş. «İzmir Hikayecileri Antolojisi». Okumadığınız anlaşılıyor.

— Küçük kardeşim göndermişti. Okumaya vakit bulamadım.

— Öyleyse.... Lütfen sabredeceksiniz. Yaprakları acele acele çevirdi: Size efendiler, İncili şerif okumuş bir muharrirden bahsedeceğim. İncili şerif okumuş bir muharrirden ve bir Türk orospusundan.... Halis kan bir orospu.... Aradığı yeri buldu: İncili şerif okumuş muharririn adı ve soyadı: Ertuğrul Deliorman. Tanıyor musunuz? Müdür bey?

— Hayır. Gençlerden olacak.

— Evet, gençlerden.... Babası adı Salih. Anası adı: Sıdıka, Doğum tarihi: 1332. Ooo, pek de genç değil. 26 yaşında.... Tahsili: İlk tahsilini Bulgaristan Eskicuma Türk rüştiyesinde ikmal etmiş. Türk sefareti vasıtasıyle Balıkesir muallim mektebine yerleştirilmiş. 1936'da Sivas'tan mezun olmuş. Şimdi, inkılâp sayesinde kızlarla erkeklerin bir arada okudukları ilk mekteplerden birisinde hocadır. Kendi ifadesine göre ilk dinlediği kitap Süleyman çelebinin mevlidi.İlk okuduğu İncili şerifmiş. Muharririn hayatına gelince: İlk yazısı Balıkesir'de «Türk ili» gazetesinde çıkmış ve daha onaltı yaşındayken aynı gazetede «Sesler» başlığı altında her gün bir fıkra ve muhtelif imzalarla röportajlar, hikâyeler, romanlar yayınlamış. Vallaha uydurmuyorum. Aynen okuyorum. Gelelim eserlerine ve edebî mesleğine: İlk öğretmenliği Malatya vilâyetinde olduğundan tesadüfe ne dersiniz? hemen bütün hikâyelerinin mevzularını buradaki Ayvalık köyünden almışmış. Son üç dört senedir, İzmir kazalarında öğretmenlik yapmış. Şimdi «Yeni Asır» gazetesinde muharrirlik etmekteymiş. Mecmua ve gazetelerde çıkmış hikayeleriyle, henüz neşredilmemişlerinden meydana getirdiği dört, beş kitabı varmış. Kendi tabiriyle «iki yakası bir araya gelince» neşredecek. Size şimdi hikâyeyi okuyacağım. Aynen: İsmi: «Gâvur!». Başlıyorum:

«Geceleyin kasabanın en canlı sokağı muhakkak ki «kırmızı fener» sokağıdır. Meyhanede ipi kıranlar, içkinin ve ebedî kadın daüssılasının köpürttüğü hakikî hüviyetlerini etrafa taşıra taşıra faytonlarla o sokağa girerler.

Hadisenin olduğu gece «kırmızı fener» iki tarafa yalpa vuranlar, kapı kapı dolaşanlar, karışık içkilerin kamçıladığı seslerle doluydu. Çünkü gündüz çılgın bir neşeyle Cumhuriyet bayramı kutlanmıştı. Böyle gecelerde Allah'ın affedemeyeceği hiç bir günah yoktur. Kapısında gemici feneri yanan evlerden üçüncüsü âdeta kudurmuştu. İçerisi hınca hınçtı. Dışardan kapıya yüklenenlere «anakadm» ağız dolusu küfürler savuruyordu. Fakat laf anlamayan, «Kezban, Kezban» diye haykırsan....» İstanbullu gülümseyerek durdu: — Beyler! İşte bakın. Vallaha uydurmuyorum. Hâdise garip bir tesadüften ibarettir. Belki bu mevzuda bu kitabı hatırlayışım da bu tesadüften ileri geldi. Vaka Malatya'nın «kırmızı fener» inde ceryan ediyor. Kahramanının ismi de «Kezban». Size de öyle gelmiyor mu? Biz sanki hikâyenin şu anda, vaktiyle yazılmış bu hikâyenin mabadini yaşıyoruz. Devam ediyorum.

Müsaadenizle diye hay kırışan bu insanlara küfür para etmeyince tatlı dil dökmek mecburiyetinde kalıyordu:

— Beyler! Kezban değil ya, marsık Emine bile boş değil bu gece.... Başka akşam buyurun, yarın akşam buyurun.

Kezban iki aydır bu kasabada çalıştığı halde, bir türlü doyulamayan bir kadındı. Nereden geldiğini, nenin nesi olduğunu doğru olarak bilen yoktu. Bu hayata yeni mi atılmıştı, yoksa tramvaylı şehirlerin umumhanelerinden mi buraya gelmişti? Soranlara kahkahayla gülerek:

— Bir orospunun hayatı ne olacak arslanım! derdi. Bak keyfine sen. Son derece neşeliydi. Müşterilerini eğlendirmek, memnun etmek hususunda müthiş sabır sahibiydi. Oturduğu yerde duramazdı. Gramofona oynak bir plak kor, mayosu içindeki (geceleri kırmızı mayo giyerdi) kıvrak vücudunu kıvıra kıvıra döner, dönerdi. Yorulunca başım avuçlayarak oturan müşterilerden birinin kucağına yığılır, fıkır fıkır gülerek gözleri kapalı birkaç dakika öylece kalırdı. Gece bir hayli ilerlemiş, sokağın yükü biraz

hafiflemişti. Kezban gene gramofona uymuş, tahta döşemeleri zıngır zıngır titretiyor, çaça kadının:

— Deli misin sen ayol? Akşamdan beri yirmi müşteri savdın otur, dinlen biraz. Aa, böylesini hiç görmedim. Şeytan kulağına kurşun, hasta olacaksın, kız! diye bağırışına mukabele olmak üzere karşısında parmaklarını şakırdatarak göbek çalkalıyordu.

Tek, tük müşteri kapının küçük penceresinden şöyle bir göz atıyor, içeri girmeden geçip gidiyordu.

Saatin onikiye yaklaştığı sırada, kapı çalındı. İçeriye ağızlarında pipo, sarı saçlı, uzun boylu iki kişi ile beraber yine şık giyinmiş, göbekli bir adam girdi. Kezban oyununu bozmamıştı. Gelenler garip bir dille selâm vererek hasır iskemlelere yerleştiler. Plak durmuştu. Uzun boylulardan biri ağzındaki piponun yanı başından dumanla karışık birtakım anlaşılmaz kelimeler çıkararak ellerini çırptı.

Kezban onlara bakmadan ana kadının kollarına yığıldı. Yabancılar, alâkayla Kezban'ı, laubalilikten fazla kadın samimiyetiyle dolu vücudunu seyrediyorlardı. Karşılarında, oturdukları yerde uyuklayan biri şişman, öteki geçkin, üçüncüsü çukulata renkli kızların varlıklariyle yoklukları birdi sanki.

Kezban çaça kadının kucağında kalakalmıştı. Gözleri hâlâ kapalıydı. Belki de uyuyordu.

İstanbullu nefes aldı:

— Buraya, hikayeci üç yıldız koymuş. Yani tasvir ve takdim bitti. Bu hikâyenin yazılmasına sebep olan asıl vaka başlıyor demek. Birer cigara buyurun. Devam ediyorum:

«Bu iki yabancı, mütehassıs sıfatıyle bir dost memleketden getirtilmişlerdi. Harp yangınından çok uzakta bulunan bu kasabada yaşamak onlara sonsuz bir zevk ve huzur veriyordu.

Sabahleyin, bol kahvaltılarından sonra iş otomobillerine binerler, toz, toprak içinde «askerlik» oynayan çocukların, sığır mayıslarını eşeleyen tavukların ve kaldırım üzerinde güneşleyen komşu köpeklerin, daracık sokağın iki keçesine kaçışlarını keyifle seyrederek ve onlara anlamadıkları bir lisanla bağırarak kasabaya onbeş kilometre mesafedeki işlerine giderlerdi. Onları zaman zaman yoklayan bir yokluğun sıkıntısı vardı: Kadın! Hayır, güzel olması şart değildi.

Sadece kadınlık edecek kadınların yokluğu. Kendi memleketlerini düşünüyorlardı. Akşam paydosundan sonra mendil, gömlek, kravat gibi sık sık değiştirdikleri şuh kızlarla herhangi bir parka, herhangi bir gazinoya, herhangi bir kabareye giderler, bol bol dans ederek doyasıya eğlenirlerdi. Ne kaygısız hayattı o!....

Fakat burada? İşte bir yıl oluyordu ki aşağı yukarı yirmi beş bin nüfusu bulunan bu Anadolu kasabasındaydılar. Bu bir yıl içinde hiç bir genç kıza kur yapmak fırsatını dahi ele geçirememişlerdi. Ne taassuptu bu!.... Her pazar günü park, tren zamanı istasyon, hınca hınç kadınla dolardı. Fakat bu, iriyarı endamlı, geniş omuzlu, mavi gözlü, sarışın, pipolu delikanlılara «alıcı gözüyle bakan» bir tek genç kıza rastlamamışlardı.

Bu akşamki baloya, onlar da usulen davet edilmişlerdi. Her zaman, bir veya iki erkeğe mukabil, tümen tümen kadın ve genç kız vardı. Daha evvel tecrübeyle öğrenmişlerdi ki bunlardan herhangi birisini dansa kaldırmaya teşebbüs etmek kös kös geri dönmekle neticelenirdi. Bu yüzden kendi dillerini pürüzsüz konuşan genç kaymakamın kendilerini büfeye davet edişinden istifade ederek bir aralık ondan «dam» rica ettiler. Netice hiç de ümit ettikleri gibi çıkmadı. Bu teklif karşısında genç kaymakamın yüzü birdenbire karıştı. Böyle bir şeyin olamayacağını, burasının bar olmadığını, arzu ederlerse falanca yerdeki «Türk Barı» na gitmelerini izah ve tavsiye etti.

Bunun üzerine sarı saçlı ve pipolu iki genç tercümanlarını yanlarına alarak faytoncunun rehberliğiyle buraya geldiler.

Kaymakam «Türk barı» demişti. Lâkin ne garipti bu Türk barları!.... Sokak başında faytondan inmişler, biraz yürüdükten sonra bir kapıyı çalmışlardı.

Kapının üzerindeki küçük pencereye çıkartma resim gibi ihtiyar bir kadın yüzü yapışmış, sessiz bir kritiği müteakip, onları içeriye, bir toprak avluya, oradan da yarı çıplak vücutlu bir kadının oyunu ve şakrak sesi ile dolup taşan basık tavanlı bir sofaya almıştı.

İlk dakikalarda yadırgadıkları bu yer, git gide hoşlarına gidiyordu. Hele o kadın, ihtiyar ana kadının kucağında, bir ortaçağ ressamına model olacak derecede nefis vücutlu kadın! Onlara her şeyi unutturmuştu. İki yabancı

Kezban'ı işaret ederek burnundan geliyormuş hissini veren yumuşak ve sisli kelimelerle şişman tercümanlarına bir şeyler söylediler. Tercüman gözlerini kendilerinden ayırmayan çaçaya Kezban'ı göstererek:

— Mösyöler, bayanı istiyorlar! dedi.

— Müthiş yorgunum anne, beni mazur görsünler!

Cevap yabancılara tercüme edildi. Fakat şişman tercümanın yanındaki uzun boylusu sertleşen sesi ile bir şeyler söyledi:

— Ne demek? Böyle yerlerde müşteri reddedilmez.... demiş. Kezban birdenbire doğruldu. Kaşları çatılmış, avurtları sıkılmıştı:

— Yorgunum efendim! insanı hasta yapan yorgunluktan anlamaz mı bu adamlar? diye hiddetle söylendi. Onları, düşman gibi, kinli bakışı ile süzüyordu. Tercüman bu cevabı ötekilere tercüme etmeye lüzum görmeden,

— Bu mösyölerin kim olduklarını bilmiyorsun galiba hanım? dedi. Hem ne olursa olsun, bir orospu, müşterisinin arzularını yerine getirmeye, zevkini yapmaya mecburdur .

Kezban göğsünü yumrukluyordu:

— İşte ben, orospuyum ve müşterimin zevkini yapmayacağım. Anladınız mı? Mösyöler kim olursa olsunlar. Arzularını yerine getirmiyeceğim işte.... Dudakları titriyor, göğsü hızlı hızlı inip çıkıyordu. Diğer kadınlar, şaşkın şaşkın ona bakıyorlardı. Kendi aralarında sık sık Kezban'ı çekiştirirlerken «Ne para canlısı karı!

Ölecek kadar yorgun oluyor da, gene müşteri kabul eder, altın bileziklerden artık kolları görünmez oldu,» derlerdi. Çaça kadın bile hâlâ şaşkınlıktan kurtulamamıştı. iki yabancı, yerlerinden kalkmışlar, tercümana asabî asabî bir şeyler söylüyorlardı. Tercüman lalettayin bir umumî kadından yediği bu hakareti hazmedememiş gibi yerinde duramıyor, oflayıp poflayarak;

— Senin gibilerin hakkından polis gelir. Polis lâzım polis! diye yüksek perdeden söyleniyordu.

Kezban iradesini kimsenin eğiltemiyeceğinden emin halile ve gururla cevap verdi:

— Buyrun efendim! Polis iki adımlık yerde.... Arzu ederseniz ben çağırayım. Şişman adam, hakikaten dışarı çıkmıştı. Biraz sonra yaşlıca bir polisle içeri girdi. Gürültüyü duyan diğer evin sermayeleri açık saçık kıyafetleri ile birer ikişer geliyorlar, onların etrafında halka oluyorlardı.

Tercüman, hiddetli bir sesle, vaziyeti polise izah etti. Kezban bir sandalyeye çökmüş, onlarla alâkadar değilmiş gibi bir tavır almıştı. Ecnebilere daima nazik olmayı, onlara kolaylık göstermeyi kendi vazifesinin mühim bir düsturu sayan polis, Kezban1 a döndü:

— Mösyöler içeri girdikleri vakit, seni çiftetelli oynarken bulmuşlar. Demek ki yorgunluk bahane.... Şu halde, buna sebep ne Kezban?

Genç kadın sandalyesinden tekrar fırladı. Sabrı tükenmiş gibiydi. Kollarını savurarak,

— Sadece istemiyorum. Anladınız mı sebebini? Evet, yorgunluk falan hepsi bahane.... İstemiyorum efendim, istemiyorum.

— Fakat vazifeni unutuyorsun.

— Vazifem mi? Yapmıyorum vazifemi....

— Mecbursun.... Polis,

— Sonra, senin için fena olur.... deyince «kırmızı fener» in dilberi, âdeta deliye döndü. Zaten tırnaklarını avuçlarına geçirecek derecede asabi idi. Birden parladı:

— Bana hiç bir şey olmaz polis bey. Boğazına bir şey tıkanmış gibi boğularak devam etti:

— Ben gâvurlara orospuluk yapmam polis bey.... Yutkunuyor, dudakları daha fazla titriyordu. Kendisini tutmak istediği besbelliydi. Fakat rolünde muvaffak olamadı. Gözlerinden iri iri taneler dökülmeye başladı. Boğuk bir sesle:

— Beni nihayet buradan başka bir yere sürebilirsiniz. Elinizden bundan başka ne gelir polis bey? Fakat sürüleceğim yer gene bir Türk memleketi değil midir?

Herkes susuyordu. Polis bile söylemeye hazırlandığı cümleleri yutmuştu. İki yabancı alık alık kadına bakıyorlardı. Kezban sıkılan yumruklarını kalçalarına vurarak kesik kesik söyleniyordu:

— Ben gâvur orospusu değilim polis bey!

Bir sandalyaya yığılmış, başı kolları arasında hıçkıra hıçkıra ağlarken ağzından,

— Ben Türk orospusuyum polis bey.... Ben Türk erkeklerinin orospusuyum. sözleri döküldü.

Diğer kadınlar başları önlerinde susuyorlardı. Yaşlı polis, gözlerindeki ıslaklığı etrafa göstermemek için ağır ağır bahçeye çıktı. İstanbullu kitabı ileri doğru sürdü. Yumruğunu üstüne koydu:

— Anladınız mı? «Ben Türk erkeklerinin orospusuyum polis bey.»

Sırtında kırmızı mayosu.... Bir saat, kendi kendine dans etmiş, bundan başka, akşamdan beri yirmi Türk erkeği ile yatmış, kanı yüzde yüz hâlis bir Türk kadını.... Yüzde yüz ırkçı bir hikâye.... Hem de realist... Hem de yanık.... Yalnız «Kezban» ismini beğenmedim.

«Ayhan», «Gökhan», «Kayahan», «Begümhan» falan olmalıydı da okuyucunun fikrini Turanlara, Anayurda doğru sürüp götürmeliydi. Irkçılık artık kerhaneye kadar girdi. Millî bünyemize elhamdülillah yerleşti. Gayrı bize hamdolsun zeval yoktur.

— Böyle şey olmaz. Uydurduğu belli bir şey!

— Zanneder misiniz? Size bir küçük hikâye daha anlatacağım. Bunu birisinden dinledim. Bir şair mebusun oğlu anlattı, iş Bankasını soyduğundan mahpustu. Almanya'ya gidip gelmiş yiğitlerden. Orada Naziliğin Alman milletinin ruhuna nasıl yerleştiğini ispat için insanın gözlerini yaşartan bir hikâye söylemişti: Bir «kırmızı fener»li haneye gitmiş. Berlin'de.... Bereket versin orada nüfus kâğıdı sormuyorlar. Bir mayolu kız beğenip yukarı çıkmış. Soyunmuşlar. Kadıncağız bizim oğlanın sünnetli olduğunu görür görmez yataktan sıçrayıp duvara kadar kaçmış, var kuvvetiyle bağırarak, eline ne geçerse Türk delikanlısının suratına fırlatmaya başlamış. Feryada yetişmişler. Vaziyeti öğrenen feryada iştirak etmiş. Aralıkta «yahudi» kelimesinin sık sık geçtiğini bizimki fark edince işi anlamış. O da bilmukabele «Türk, vallaha Türk, billaha Türk!» diye narayı basmış. Polis gelmiş. Artık orasını sormadım. Bizdeki gibi ihtiyar, gözü yaşlı, bir kanun mümessili mi, yoksa bıyığı terlemiş bir S.S. muharibi mi? Her neyse.... Pasaport meydana koyulmuş, hecelenmiş. Türklük, güneş gibi, meydana çıkmış. Gürültü bastırılmış. Oğlan zifafa nail olmuş. Kanının hakkını Aryen kızından parası mukabilinde almış, îşte iki hikâye. Yalnız bizimki daha orijinal. Bir kerre vaka Cumhuriyet bayramı gecesine denk getirilmiş. Aferin!

Demek radyolarımız, Türk kadınının nasıl olup da esaretten kurtulduğunu ballandırırken bizim Kezban kırmızı mayo ile göbek atıyormuş. Tabiî atacak. Vazifesidir. Duymadınız mı, ırkdaşımız ve aynı zamanda kanun mümessili polis bey, o ihtiyar ve gözü yaşlı memur ne diyor? «Fakat vazifeni unutuyor musun? Mecbursun.... Sonra senin hakkında fena olur,» demiyor mu? Göbek atmak da, gâvurlarla yatmak da bazı Türk kızları için, Cumhuriyet bayramı gecesi demek vazife imiş. Vazife. Aksi takdirde sonu fena olur. Buna adıyla sanıyla «grev » derler. Halbuki dünya iş bölümü üzerinde durur. Ne yapalım?

Ben muharrirlik edeceğim. Bizim kız katili Memet'in oğlu amele.... İkimiz de hakkımıza bu memlekette kanuna hürmet için razı olacağız, işbölümünü inkâr mı ediyorsunuz? işbölümü var! Siz harpte öleceksiniz. Ben Patagonya'da sefaret kâtipliği yapacağım. Bazı Türk kızlarına, «şu kefere misafirlerimizle dans ediversenize» diye teklif edemiyen kaymakam bey, aynı kefereleri «Türk barına teşrif buyurun» diyerek yine bir Türk kızı olan Kezban'ın başına neden musallat ediyor? Hep işbölümü denilen muvazeneye riayet için....

— Şu halde, iş bölümünün aleyhinde misin? Kanaatinizce işbölümü olmamalı mı?

— İş bölümünün lehinde ve aleyhinde olmak diye bir hadise yoktur. Hepimiz işbölümünün içinde doğar, içinde ölürüz. Mesele iş bölümünde değil, iş bölümünün zor yerine düşmüş vatandaşın orada ebediyen kalmasının vatan ve millet selâmeti sayılmasındadır. Vazife, her şeyden mukaddes... Hangi vazife? Orası belli değil.... Bizim Trahom hastanesindeki doktor da vazifesini yapıyor, şu anda polis dairesinde, yahut jandarma tavlasında vatandaşa sopa atan, işkence eden insan da vazifesini yapıyor. Bu iki vazife arasında hiç mi fark yok? En büyük Türk âlimi merhum Ziya Gökalp, «Gözlerimi kaparım vazifemi yaparım» buyurmuş. Kezbanlar, gözlerini kapayıp vazifelerini yapmaya mecburdurlar. Eskiden bu iş için şart aranmazdı. Şimdi, küçük bir fark oldu. Kezbanlar, «Türk erkeklerinin orospusu olduğunu» hiç unutmadan gözlerini kapayacak, vazifesini yapacak!. Kezban'ın babasına neden kızıyorum? Yahut da ona niçin sizin gibi acımıyorum! Bir evi yahut bir sokağı, kerhane yapıyoruz. Kızların ellerine vesika vererek oraya doldurup zenaatlerinden temettü alıyoruz. Fazla olarak vazifesini yapmak istemeyince üstüne kanunun beli tabancalı mümessilini göndererek cebretmeye kalkacak kadar hayasızlığı gökyüzüne çıkarıyoruz. Bizi bıçaklayacağına, yani bütün Kezbanların namusunu arayacağına evlâdım öldürüyor. Hepimiz de öyle yapıyoruz. Gücümüzün yettiğine vuruyoruz. Biz âdinin bayağısı, bayağının âdisi olmuşuz. Kendimizi methetmemizin sebebi burada, ihtiyar Rum karısı, Beyoğlu'nun güneş görmez sokağında komşusuyla yaptığı bir kavga esnasında Türklüğe hakaret edebilir mi? Kanun «eder» diyor. Yaramızı bildiğimizden gocunuyoruz. Namus telâkkisi vardır. Lâkin tersine çevirip fıkaranın boynuna bukağı gibi geçirilmiş duruyor. Zenginlerin namusu

başka, fıkaranın namusu başka.... Bir kadın operatör ahbabım vardı. Kadınları doğurtur. Kürtaj değil. Doğurtur. Kibar ve zengin kızların zedelenmiş bekâretlerini pis bir usulle tamir ederdi. «Doğurttuklarını beni çok severler. Her zaman gelir ararlar. Fakat kızlıklarını tamir ettiğim hanımlar, beni o andan itibaren unutmayı seviyorlar. Ben de onların bu unutkanlıklarından memnunum. Çünkü bir anlık zaaf denilen yalana inanmam. Beş bayan pekâlâ, küçük bir «nahiyeyi» her felâkete karşı muhafaza edebilir, içlerinde üç kere önüme kadın yatıp kız oğlan kız kalkanlar oldu. Uç kere aynı soğuk ve utanmaz eda ile beni tanımazlıktan geldiler,» demişti, işte görüyorsunuz, operatörlük de bazen nankör bir zenaat oluyor.

— Haklısınız. Fenalık yok demiyorum ama, yavaş yavaş düzelteceğiz. Bu biraz da tahsil ve seviye meselesi.... Eski telakkiler birdenbire sökülüp atılamaz. Yavaş yavaş hepsi yoluna girecek.

— Eski telakkilerden iyiye doğru değil, hayasıza doğru «yükseliyoruz.» Eskiden, taassubun yol kestiği devirde, İslâm orospusu olduğu için gâvurla yatmayan Kezban'ın macerasından, bir hoca, cami kürsüsünde vaaz mevzuu çıkaramazdı. Haya ederdi. Şimdi, Türk ırkından olduğu için gâvurla yatmayan orospucuğun acıklı, pardon, şerefli hayatı, babayiğit ırkçılarımızın millî ideallerini ispat eden bir vesile oluyor. Bir antolojiye bilhassa o hikâye almıyor, iyilik yapmak için vakit geçirmek mazeret değildir. Yavaş yavaş fenalık yapılır. Komşunun karısını yavaş yavaş kandırır da baştan çıkarırız. Harf değişmesi, şapka giymemiz, hep birdenbire olduğu için tuttu, yaşadı. Düşman yenilince «yavaş yavaş» diyerek imha muharebesi durdurulur mu? İzmir'e, Sakarya'dan onbeş günde inmek yanlış da, oraları köy köy zaptederek gitmek mi doğru.... Orospuluk püsküllü festen daha ehemmiyetsiz püsküllü belâ mı ki yavaş yavaş kaldıracağız? Hayır. Orospuluğun kökleri iktisadîdir. İktisadî temele dokunmak kabil olamıyor. Bu iktisadî temel durdukça orospuluk, içtimaî zaruretlerden madut olmakta devam edecektir. Yerli nahiye müdürlerinden Sadık bey, gayet haklı bir söz bulmuş gibi, masasında otururken şüphesiz kendisine pek yaraştırdığı bir azametle lafa karıştı:

— Geçenlerde de «iktisadî» dediniz. Her şeyi iktisada getiriyorsunuz? Bundan başka, insanları idare eden bir kuvvet yok mu?

— Meselâ nasıl bir kuvvet?

— Manevî bir kuvvet.

— Yani Allah mı?

— Evet.

Sadık bey, gecelik entarisiyle bıyık takmış bir kadına benziyordu. Ona bakarken, İstanbullu, deminden beri derdini bol bol döktüğü için duymaya başladığı ferahlığı birdenbire kaybetti. Tekrar öfkelendi:

— Yani, Memet'in kızını öldürmesi Allah tan mı?

— Tabiî.... Takdiri ilâhi.

— Kezban'ın orospu olması da mı Allahtan?

— Elbette.

— Öyleyse.... Siz Allaha pek acayip bir iş gördürüyorsunuz.... Kirli bir iş... Ertesi gün, cezaevi müdürü İstanbullunun odasına çıktı. Kederli ve ümitsiz bir hâli vardı:

— Onbeş sene verdiler. Duydun mu?

— Onbeş sene vermişler, idamdan başladı. Esbabı muhaffefe görülerek onbeş seneye indi. Aklında mı damadını öldüren Ömer'e de on beş sene verdilerdi.

— Yahu, bunlar namus uğruna başını belâya sokanlara düşmanlık mı ediyorlar?

— Hayır. Namusçular, işi bilmiyor. Millette tabiî cahillerde bir kanaat var: İnsan karısını canı istediği zaman vurabilir sanıyorlar.

— Kötülükte görürse vurmasın mı?

— Bir erkek karısını kötülükte görüp öldürürse zaten ceza on dört aya kadar indiriliyor. Bir şartla: Kadınından şüphelenmemiş olacak ve oda kapısından girince münasebet halinde bulacak. Vazııkanunun kanaatince erkek kısmı, bu vaziyette mutlaka adam öldürürmüş ve mazur imiş.

— Öyleyse neden bu kadar ağır ceza veriyorlar?

— Dedim ya şartı var.

— Şartın da Allah belâsını versin, şurtun da. Sen bir kahve pişirt.

— Başüstüne.... İstanbullu, kapıdan Sefer1 e seslendi. Kahve söyledi. Müdüre bir cigara verdi Tabiî sade içersin?

— Sade elbette. Dün akşam....

— Haberim var. Başçavuş söyledi. Kafayı çekmişsiniz. Havadis dinlemeye vakit bulabildin mi?

— Ne havadisi! Ben bu sözlerin hiç birisine inanmıyorum. Bu kadar adam ölse dünyada insan kalmaz. Yalnız Almanlar kazanıyor.

— Sen şuna bak. Bizde civcivleri sonbaharda sayarlar.

— Hep «Almanlar yenilecek» diyorsun. Herifler ilerliyor.

— Aldırma.... Keskin sirke küpüne zarar.

— Hayır! Ben İngilizlerden şüpheleniyorum. Kancık bir hükümet. Rusları ezdirecek. Hani ikinci cephe açılmıyor ki....

— Açılır. Stalingrad düştü mü, düşmedi mi?

— Mahallelerini alıyorlar. Bugün, yarın düşer.

— Bizim radyo ne söylüyor?

— Hep aynı laf. Biz bitarafız. Hangisi bize vurursa gözünü oyarız. Alman dostumuz, İngiliz müttefikimiz. Yok, doğrusu iyi idare ediyorlar.

Allah razı olsun. Bizimkiler doğrusu kurnaz....

— Evet, kurnaz.

Sefer kahveleri verdi. Müdüre bir de cigara sardı. Başgardiyan Ali efendi bir kâğıt getirip imzalattı. Müdür işlerini hatırladı:

— Ben ekmek parası almak için Maliyeye gideceğim. Dün gelen herif, ana tarafından bize akraba olurmuş. Şuna bir temyiz lâyihası yazıver, sevaptır.

— Pekâlâ!

— Karar sureti çıkaralım mı?

— İstemez. Lüzumsuz masraf etmeyelim. Vakayı biliyorum. Bir şey yazarız.

— Hiç olur mu? Sen masrafa bakma! Karar suretini çıkarsınlar. Bir istida vermeli, karar sureti istemek için. Bir istida da müddet talebi.... Şöyle dokunaklı yazacaksın. Okuyanlar ağlamalı.

— Kolay. Yanık yazacağız.

— Artık, sen idare ediver. Ben gidiyorum.

— Güle güle....

Müdür gittikten sonra İstanbullunun üzerine bir tembellik çöktü. Kendisinden ne zaman bir istida yazması istense bu vıcık vıcık tembelliği hissediyordu. Cezaevi atölyesine kundurasının söküğünü diktirmek için inse, marangozlara takunyasının kopmuş kayışını yaptırmak istese, terziye söküğünü diktirmek lâzım gelse, aynı duyguyu karşısındaki insanların da duyabileceğini düşünerek üzülürdü. Bugünkü devirde her şeyin parayla alınıp satılması bir bakıma güzel bir icattı, «insanlar, zenaatlerinden zaman zaman öyle bıkıyorlar ki onlardan, böyle bıkkınlık sıralarında yardım istemek âdeta gaddarlık oluyor.» İstanbullu kurşun kalemini yokladı. Bir parça kâğıt aldı. Takunyalarını tıkırdatarak aşağı indi. Asıl mahpusanenin kapısını açtırıp koğuşlara geçti. Birkaç kişi, Asrî cezaevine gönderilmeleri

için yol paralarının gelip gelmediğini sordular. «Arslan» tayın parası istedi, İstanbullu verdiği on kuruşun derhal kumara gideceğini bildiği için:

— Bununla katık al. Sefer sana yarım tayın versin....dedi. Üst kata çıkan merdivenin başında «ağa» lardan ikisine rastladı:

— Safa geldin bey. Haydi kahve içelim.... — dediler. Çok da ısrar ettiler.

— İşim var! Sonra.... Öğleden sonra., diyerek zorla ellerinden kurtuldu. Sağdaki kısma girdi. Bahçe açık olduğundan koridorda kimse görünmüyordu. Sokak üstündeki koğuşa baktı, ilerde, köşede kalabalık vardı. Memet de aralarında oturuyordu. İstanbulluyu görünce hepsi birden sıçrayıp kalktılar.

— Oturun! Oturun rica ederim.

Elini sallayarak hızla koştu. Kayserili Tevfik, yatağına örttüğü seccadeyi derhal yere serdi. Üstüne iki büyük minder attılar. İstanbullu, Tevfik'i de beraber çekerek oturttu.

— Merhaba!

— Merhaba bey.

— Merhaba!

— Ateşi yak!....

— istemez. Beş dakika oturacağım.

— Yağma yok. Gelmek senden ama gitmek bizden.... Sen ateşi yak.... Kulak verme.... Taze kahve çektik ki....

— Ah Kayserili, tezgâhtarlıktan vazgeçmezsin. Siz neden dışarıya çıkmadınız?

— Kitap okuyorduk.

— Ne kitabı?....

— Bir iyi kitap. «Uğru Abbas» derler bir kitap,

— Haydi devam edin. Ben de dinlerim. Tahsildar Dursun efendi, gümüş kenarlı gözlüğünü düzeltti. Kürtçeyi hatırlatan tuhaf Türkçesiyle kaldığı yerden okumaya devam etti:

«Bunda hikmet ne ola....»

— Durun bakalım.... Yeni başlamışsınız. Dursun efendi şunu başdan oku!

— Gözüm olasın beyim.... Senin yanında ne haddimize al sen oku....

— Olmaz. Ben dinlemeyi severim.

— Sen bilirsin. Günah benden gitti.

«Rivayet olunur ki Hazreti Peygamber aleykisselâm zamanında bir uğru var idi. Adına Uğru Abbas derler idi. Her gece uğruluk eder idi. Hazreti Peygamber aleykisselâm ona ve onunla söylesene lanet eyler idi. On yıl bu kişi daima bu işi işledi. Çünki ecel geldi. Akibetilemir vefat eyledi. Kavim ve kabilesi bu adamı götürüp bir kuyuya bıraktılar. Derhal Cebrail aleykisselâm gelip hazreti Peygamber'e haber verdi ve etti ya Muhammed Rabbin Hakcelallâ hazretleri sana selâm eyledi ve buyurdu ki benim has kullarımdan bir velî kulum vefat eyledi. Anı kuyuya bıraktılar. Var anı çıkarup eshap ile namazını kılasın ve her kim anın namazını kıla ehli cennet ola dedi. Çünki Hazreti Peygamber işitti. Taaccüp eyledi. Gelip ol kuyudan Uğru Abbas hazretlerini çıkardılar. Hazreti Resul aleyhisselâm etti, suphanallah on yıldır ben buna lanet ederdim. Bunda hikmet ne ola dedi. Anda ol meyti yuyup ve kefenleyip namazını kılmaya hazır oldular. Resul aleyhisselâm mübarek baş parmağının üzerine durdu. Eshap sual eylediler ki Ya Resulallah niçin mübarek ayağınızı düz basmadınız. Resulekrem buyurdu ki gökten ol kadar ferişte indi ki ayağım basacak yer bulamadım dedi. Hakkın hikmetine hayran oldular. Ol kişiyi defneylediler. Hazreti Resul aleykisselâm buyurdu ki ol Uğru Abbas akrabasından bir kimse bulup getürün. Amelinden sual edelim ne amel işler idi ve bu mertebeye neden erişti. Vardılar bir bâliga kızın bulup Hazreti Resule getirdiler. Resulekrem etti ya kız! Senin baban ne amel işlerdi? Biliyor musun? Ol kız etti:

Ya Resulallah babamın hakka yarar bir ameli yoğidi. On yıl uğrılık ederdi. Yalnız anı biliyorum ki geçen Recep ayı geldikte heman pâk gusul edip ol ayda artık uğrilik etmezdi. Ve evden dışarı çıkmayıp bu ay Allahı tealânın ayıdır deyu bu duayı okurdu. Hazreti Resul aleyhisselâm işidicek, ya kız, ol dua kandedir dedi. Kız ol duayı sandıktan çıkarıp Hazreti Resule götürdü, Resul aleyhisselâm dahi duayı okuyup yüzüne sürüp bu duanın nuruna taaccüp eyledi ve etti acaba Uğru Abbas bu duayı kande buldu derken derhal Cebrail nazil olup etti ya Muhammed Hakcelallâ hazretleri sana selâm edip buyurdu ki bu duayı Uğru Abbas bir zahit kulumun evine uğruluğa girdi idi. Sandığını açıp mal ve akçe ararken sandık derununda bir hokka bulup anın içinde bu duayı buldu. Sevinerek evine geldi. Okuyup acebe kaldı. O zamandan beri uğruluk etmeyip bir kerre sabah ve bir kerre yatsı namazından sonra okumaya başladı .Ve dahi çok çok sevaplar eyledi. Gayrı uğruluk eylemedi. Daima elinden ve dilinden bırakmayıp okurdu, imdi ya Muhammed senin ümmetinden bir kimse bu duayı okusa veya bile götürse Hak Celallah buyurur ki azmi celâlim hakkı için ol kuluma yerler ve gökler ağırlığınca ve göklerde melekler ve yer yüzünde olan mahlukat adedince ve denizler katresi kadar sevap yazarım. Ve cennette nice köşkler ve saraylar veririm ve kavimler sağnışınca günahı olsa bağışlarım eğer bir kişi bu duayı yazdırıp kefenine koyup kabire götürse kabir azabından ve Münkirnekir heybetinden emin ola ve kabrine cennet pencereleri açıla ve mağrip ile maşrık miktarı vâsi ola ve Huri kızları yoldaş ola. Kıyamet günü yüzü ayın on dördü gibi ola ve kıyamet ehli anı tazim ile görüp kendi hallerine pişman olup diyeler ki alemi dünyada ol duayı bulup okuya idin şimdi biz dahi bu sevabı bulurduk diyeler imdi bu duayı zinhar gaflet etmeyip yazıp götüreler ve okuyalar ve kabrine koyalar şek ve şüphe etmeyeler her kim şek getürse kâfir olur neuzubillah teala hazreti Resulallah salıyılalallah aleyhivesselâm emreyledi cümle sahabeler yazıp götürdüler ve ümmetine tekrar vasiyet eyledi ki bu duayı yazdırana ve okuyana ve bir şehirden bir şehire götürene ve yazmaya heves edenlere yarın kıyamet gününde şefaat ederim ve her kim bu duayı daim okusa arş âlâda bir melek çağıra kim muştuluk olsun ya Tanrı dostu Hak tealâ senin günahını yargıladı diye allahu âlem duayı Uğru Abbas... » Tahsildar Dursun efendi, gözlüğünü düzeltti. Öksürdü. Kitabı pencerenin ışığına kaldırarak derin bir besmele çekip uzunca bir dua okudu. Herkes gözlerini yarım kapamış dinliyordu. İstanbullu fark ettirmeden, kızını öldüren Memet'e bakıyordu. Dün akşam hiç uyumadığı yüzünün sarılığından belliydi. Gözlerini duman

yakmış gibi kırpıştırarak anlamaya çalışıyordu. Dimdik oturduğu ve parmağını bile kımıldatmadığı halde, dehşetli bir telâş içinde bulunduğunu İstanbullu, galiba gözlerini kırıştırmasından sezdi. Hiç hazır olmadığı halde uçsuz bucaksız bir merhamet hissetti ve yavaş yavaş Dursun efendinin kekeleyerek okuduğu Arapçaya öfkelendi. Elini kaldırıp susturacağı sırada Arapça bitti tekrar Türkçe başladı:

«Evvelki günü iki rekat namaz kıla, surei fatihadan sonra her ne okursa okusun namazdan fariğ olmaya burada bir kerre Selevatı şerif getire. Bin altı yüz altmış kerre ya Allah diye andan sonra her gün bin yüz kerre Lâilâhe illallah diye yüz kerre de Muhammeden Resulallah diye ramazan ayının aherine değin doksan bin kelimei tevhid eder. Ol kişi kabre girincek Münkir Nekir suali gelincek ol meytin çevresi timur hisar olur Hak teala hazretlerinden nida gelür ki ya Münkir ve Nekir dünün ger diye siz benim o kuluma sual edemezsiniz. Zira benim ol kulum dünyaca Kelimei tevhid okudu. Kıyamete kadar rahat ola....»

Dursun efendi içini çekti. Ötekiler de «amin» der gibi aynı ıslak sesleri çıkardılar. Dursun efendi acıklı bir ciddiyetle gizli bir şey söylüyor gibi:

— Mühre geldik dedi, iyi dinleyin,

Hak celallah hazretleri buyurdu ki benim kullarımdan her kim bu mührü görüp ve işidip yazdırmazsa, azmi celâlim hakkı için ol kulumun imanı şüphelidir ve Habibimin ümmeti değildir. Ol kulum cehennemden halas olmaya, imdi her kim ümmeti Muhammetten ola azmi celâlim hakkı için bir akça verip yazdırsa kalmış orucunu öderim ve eğer üç akça verip yazdırsa cümle günahını bağışlarım. Dört akça verip yazdırsa dünyasını mamur ederim. Eğer beş akça verip yazdırsa ahiretini ruşen ederim. Ve dahi oğlunu ve kızını bağışlarım. Altı akça verip yazdırsa cennette bir köşk veririm. Ol köşkü havaya kaldıralar ve eğer yedi akça verip yazdırsa sekiz cennet kapıları açılır. Dokuz akça verip yazdırsa cümle malın ve rızkın Allahu teala hıfzede on akça verip yazdırsa bir feriştah yaratırım ol feriştahın yetmiş bin ağzı ve yetmiş bin dili ola anın için kıyamete kadar teşbih edeler ve sevabın okuyana ve okutana bağışlayalar ve bu mührü götürene bağışlayalar ve her kim iki rekat namaz kıla ve el kaldırıp hacet dilese cemi haceti reva ola....» İstanbullu dayanamadı:

— Dursun efendi, bu kitapta mühür de var mı?

— Var beyim.

— Hele oku bakalım....

— İste buyur: «Lailâheillallah Muhammeden Resulallah ya rahman ya rahim ya mestean ya Muhammed ya Ebubekir ya Ömer ya Ali ya Hasan ya Hüseyin ya Yahya ya Ha Um ya Allah lahavle velâkuvvete ı la bıllaahySazim celli celalehu.» İşte mühür bu. Niye güldün?

— Aklıma bir şey geldi.

— Anlat allasen....

— Fareye demişler ki.... «Şu delikten bu deliğe gir, sana bir tulum peynir vereceğiz». Fare bakmış bakmış da «olmaz »demiş. «Neden yahu! Sen deve mısın?» diye şaşmışlar. «Yol yakın, navlun çok Bunda bir it oğlu itlik var» demiş. Siz bu kitabı nereden buldunuz?

— Memet'e mührü şerifi söylemiş de Memet okutmak için getirdi. İstanbullu, Kezban'ın babasına döndü:

— Bir akçe bu günkü parayla kaç kuruş tutuyormuş? Fıkaralar için on kuruş.

— Sen fıkara mısın?

— Fıkarayız.

— Kaç akçalık mühür alacaksın Memet gülümseyerek önüne baktı, İstanbullu ısrar etti:

— Söylesene....

— Bakalım.... Kısmet...

— İyi ama.... Yahu sizin fare kadar aklınız yok Üç akçaya cennette köşk alınır mı?

— Beyim, dünya Kuran üzerine duruyor. Biz iman etmişiz.

— İyi ama, buradaki dolandırıcılık meydanda. Müslümanlıkta duayı parayla satmak olmaz. Sonra ne güzel!.... Uğru Abbas duasını oku! Cennete geç. Peki namaz, oruç, hac, zekât nerede kalıyor? Elli sene rezillik edeceğiz, elli birinci sene Şeyh Yusuf a bir mührü şerif yazdıracağız, Ferištah bize dua edecek. Üç akçaya Müslümanlığı değişmek olur mu, günahtır.

Kayserili Tevfik'ten başka herkes yarım ağızla «evet» dedi. Kayserili Tevfik;

— Bey doğru söylüyor diye devam etti, böyle saçma şey olmaz. Bu kitabı mahpusları aldatmak için yazmışlar. Gönlümüze ferahlık vermek için.... Yalana bak! Ben adam vurmuşum. Uğru Abbas duasını okursam günahım silinecek.... Yağma mı var! Doksan bin defa Allahuekber denilecekmiş. Bunu Müslüman nasıl sayacak? Buna teşbih dayanmaz. Elâzizli şeyh Kâmil efendinin müritlerinden birisi izahat verdi:

— Teşbih doksandokuz tanedir. Her devir edişte bir tanesini sol elinin iki parmağına sıkıştıracaksın. Yirmi devirde yirmi çekirdek. Tespih tamam olunca doksan dokuz tane yüz. Doksan dokuz tane yüz ne tutar bey?....

— Dokuz bin dokuz yüz.

— Öyleyse doksan bini bulmak için tespih kaç kere devredilecek?

— On kere....

— İşte gördünüz mü? Her işin kolayını Allah bize göstermiş. Lâkin bir şartı var: Bıkmıyacaksın. Yarın yine çekersin. İbadetten bıkmak Rabbimin gönlüne güç varır, günahtır.

— İbadetten bıkılma mı? Töbeyarabbi! Kayserili Tevfik yüzünü buruşturdu:

— Biz nelerini gördük. Hele ceza tasdik gelsin.... Bakalım nasıl bıkarsın Memet ağa!

— Aman tasdik gelir mi?

Hepsi İstanbulluya döndüler. Dursun efendi sordu:

— Tasdik ederler mi dersin beyim?

— Belli olmaz.

— Şuna bir lâyiha yazıver, sevaptır.

— Yazacağım. Müdür beyle görüştük. «Karar sureti çıkarmalı» dedi. Sen bana künyeni söyle bakalım Memet.

— Künyemiz.... İzollunun Tepe köyünden Kadir oğlu Memet Arslan. Tevellüt de ister mi?

— İstemez. Karar sureti için bir istida yazacağım. Bir de mühlet isteyeceğiz. Birisi, merakla sordu:

— Temyiz bozar mı beyim?

— İnşallah bozar.

— İnşallah....

— Bozmaz mı ne mümkün?

— Ben ummuyorum. Uç sene de aşağı vermişler. Cezası onsekiz seneydi. Buna Kocareis merhamet etmiş.

İstanbullu, böyle söyleyene hayretle baktı. Pek uzun yüzlü, gözleri siyah bir sicim gibi yumuk, dişlek bir adamdı. Kendisinden pek emin konuşuyordu. İstanbullu sordu:

— Senin fişin dolduruldu mu?

— Hayır beyim. İki ay sonra dolacak.

— Sana onsekiz sene mi verdiler?

— Onsekiz sene.

— Sen de mi kızını öldürdün?

— Hayır. Ben de namus uğruna yatıyorum. Karının oynaşını vurdum.

— Ceza verileli çok oldu mu?

— İki sene oldu.

— Ben gelmeden evvel. Tevekkeli, tanışmıyoruz. Neden «esbabiye» ye sokmadılar?

— Sokmadılar. Kocareis bana öfkelendi.

— Öfkelenmekle olmaz. Sen işi anlatıver.

— Karı başkasına kaçtı. Biz düşünüyoruz. Aklım başımda yok beyim.... Böyle bir gece.... Gece. dedimse akşam üzeri. Amcam eve geldi. «Sen yiğit olsan karın başkasına kaçmazdı ulan!» dedi. Amcam yabancı değil. Karının babası.... Bize bu lafı kaçan karının babası söylüyor böylece.... «Vay Allah! Vay Allah! Sen benim kusuruma artık bakmayacaksın Allah! Amcam böyle derse eller ne demez», diye düşündüm. Gözüm karardı. Böyle ekin biçme zamanı.... Soyunmadım. Ay ışığı var. Bir yorgunum, bir yorgunum.... Bel kemiğim yılan gibi ürperiyor. Baltayı aldım. Kötü bir balta.... Yukardan aşağı bir denedim. Fırladı şuraya.... İndim derenin içine.... Baltanın arasına bir yonga soktum. Koltuğuma aldım. Gittim karının kaçtığı evin altına çömeldim. Köy uyumuş. Arada, tek tük uyumayanlar da belki vardır. Köpek gibi emekliyerekten dama çıktım. Hey köylü milleti! Sen bir kerre komşunun karısını çileden çıkarıp kaçırmışsın. Hisarda yatar gibi dama yatak serilir mi? Bizim köylümüz bey, hem kendine eder, hem komşusuna.... Ev içinde yatsaydı vurmazdım. O da kurtulurdu, ben de kurtulurdum. Hep kurtulurduk. Daha öylece, soluyarak çıktım. Yukarda aklım başıma geldi. «Elin garibini yanlışlıkla öldürürsün. Günah Hüseyin!» dedim. Kurnaz kurnaz güldü: Mahkemede «Aklımız başımızda yoktu» dedik. Aldırma.... Adamın aklı başında oluyor. Baltayı kaldırmışken öylece durdum. Yorganı açtım. Rabbim bizi korumuş bey. Herifin anasını, az kaldı doğradık gittiydi. Kocakarı adam gibi horul horul uyuyor. «Tövbe yarabbi!»

diye yorganı çektim. Ayıp bir şey. Malûm ya, bizim oralarda anadan üryan yatarlar. Karı namahrem! Öteye gittim. Yıldız alacası, birden açıldı. Herifi gördüm. Öküz gibi soluyor. Dudağı davul gibi şişiyor da hemen boşalıyor. «Ulan sen adamla eğleniyor musun, rezil!» Baltayı kalasına «Hmhhh!» diyerek yallah ettim. Yorgandan bel tarafı, kazan gibi kabardı. Tekrar yere düştü. Bu sefer balta kemiğe sıkıca gömülmüş. Çekeriz çıkmaz, çekeriz çıkmaz. Odun yarar gibi bir ayağımı omuzuna bastım. iki tarafa ırgalayarak yavaş yavaş çektim. Bir taraftan da gülmem tuttu. «Yarılacak kütüğün kaması kendinden olacak», diye gülüverdim. Herifin eski karısı ötede yalnız yatarmış. Benim altımdan kaçan da herifin koynundaymış. Ben koynundaki kocasını çam gibi doğruyorum. Gözlerini vıcır vıcır açmış bakıyor da, korkudan kalkıp kaçamıyor. «Hıhhh!» diye vurdukça kafa, çeneye kadar yarıldı. Burnuma taze et kokusu, kan kokusu çarpınca ayılmışım.

«Ceza şimdi karıya geldi. Yarabbi! Sen günahımı affet!» dedim. Lâkin elim bir türlü varmıyor. Bereket eski karı bir kerre bağırdı. Adam gibi değil, kurt dalamış gibi bir ses. Bu ses ovayı tekmil tuttu beyim. Gök gürlemesi gibi meret! Karı bağırınca benimkine bir gayret gelmiş. Kendini damdan attı. Ayağımın arasında çıplacık kımıldadığından, besbelli, öfkelenmişim. Baltayı bir kerre salladım. Sol kulağına değmiş. Adam, el terazisiyle öldürüp öldürmediğini bilir beyim. O dakikada bir cesaret gelseydi, onu da bitirirdim. İslâm dini aşikâre bey, ben korktum. Üstümde bir bıçak kaldı. Çünkü baltayı savurmuşuz. Bir bıçak.... Kaçtım tarlalara doğru.... «Vay Hüseyin, vay Hüseyin! Artık sen Allaha karşı âsi oldun!» dedim, içime bir ağlamak gelsin, bir ağlamak. Dizlerim tutmaz. Boğazım kurumuş. Sıtma bastırınca adam nasıl takattan düşer, işte öyle bir iş geldi başıma.... Şaşırmışım. Nereden bildin diye sor. Karıma acıdım. Herifin ilk karısına değil, benimkine acıdım. Karı yüklü idi beyim. Sonra biz mapustayken doğurdu. Dinim gibi biliyorum ki oğlan benim. Lâkin mahkemede bize öfkesinden «Bundan değil, ölenden!» dedi. Herifle on iki gün yattılardı. Harman zamanı on iki gün neye yarar? Harman zamanı, köy yerinde çocuk tutmaz. Bir de karı kısmı bir kerre kötü oldu mu, öldüm Allah çocuğu tutmazmış. Biz böyle biliriz. Reise bunları hep söyledim. Kanlı gibi yalvardım. «Reis bey, benim kanımı bir şişeye, çocuğun kanını bir şişeye koy. Tıbbı adli doktoruna yolla!.... Tabancanın kurşununu bilirlermiş, çocuğun babasını haydi, haydi bilirler» dedim. Bunları ayağa kalktım da, edepli edepli, yalvararaktan söyledim. «Suçlu otur!» diye bağırdı. Kocareis,

«suçlu otur» diye terslerse artık ne diyeceksin. Oturdum. Şimdi mahkemede kayıtlıdır. Çocuk ne benim ne de o herifin.... ikimizin arasında sayılıyor.

— Karı duruyor mu?

— Karı başka kocaya gitti.

— Karıyı neden evvelâ öldürmedin?

— Amcam «Karıyı öldüreceksin! Bunun usulü böyledir. Pislik temizlenir» dediydi. İki gün düşündüm. Karı milletinde bir vakit suç olmaz. Eksik etek!.... Aklı yoktur. Hayvan gibi bir mahlûk. Aklı var, fikri yok.... Karı milletini tekmil biz kandırırız. İncik verirsin, boncuk verirsin. Bir laf söylersin. Karı aldanır gider. Karı su gibidir. Be herif! Sen bir karıyı baştan çıkarır, evine götürürsün. «Bu Hüseyin ne der bu işe?» demezsin. Suç erkeklerde.... Sen erkeği görüyor musun beyim? Hüseyin nasıl sığdırdığına herkesi şaşırtacak kadar uzun uzun içini çekti. Kendi kendine konuşuyor gibi dalmıştı

— Lâkin. Cesaret edip karıyı öldürmek varmış beyim.

— Hüseyin, sen karıyı seviyormuşsun. Adam sevdiğine kıyamaz.

— Gayrı orasını bilmem!.... Reis de senin gibi söyledi: «Anlaşıldı» dedi

— karıya kıyasıya vurmadın. Niyetin herifi öldürüp sonunda karıyı tekrardan kabul etmekti» dedi.

— Doğru mu?

— Bilmem ki.... Adam kendi yüreğini hiç bilmez. Yürek, dünya gibidir. Bir günü bir gününü tutmaz. Bu gün seversin, akşam için geçer. «Şunu öldürsem de kurtulsam» dersin. Gece koynuna girer, bu sefer de «hey Allah, benim ömrümden al da şunun ömrüne ekle», dersin. Karı kısmı şeytanın kendisi beyim. Bize onsekiz sene dört ay gün verdiler.... Parmaklarını birbirine geçirdi

—Öldürdüğüm gece herifle bir yatakta yatıyordu. Kim bilir. Belki herif de kendi kendine, «Hey Allah! Benim ömrümden alda şunun ömrüne kat!»

demiştir.

— Duası kabul mu oldu? Gözlerini yere aldı

— Bizim oralarda geceleri çıplak yatarız. Onlar da çıplak yatıyordu. Eski karısı ilerde yalnız yatıyordu. Bunlar beride, sıcacık sarılmışlar.... On iki günlük karı olduğundan demek hevesi geçmemiş. Herif öldü kurtuldu. Biz burada her gün ölüyoruz. Adam, adamı vurmamalıymış. Adamı vurmuyorsun, kendini vuruyorsun. Varsın yaşasınlar. Elbet karıdan bıkardı. Sopayı çalardı. Sopayı yerken benimki «Aman ne olaydı da eski kocamda otursaydım», derdi. Pişman olurdu. Öyle değil mi beyim?

— Öyle....

Mahkeme kararlarını pek ziyade merak eden Kayserili Tevfik yavaşça sordu:

— Neden tam ceza vermişler beyim? Ahmet İstanbulluya bırakmadan elini kaldırdı:

— Bize de tam ceza verdiler. Demek ki usul böyle.... Karın kötüye düşünce, bu mahkeme hazzediyor. «Oh, tamam! İyi bir iş.» diye seviniyor.

Ahmet çenelerini sıkmıştı. Çıkık elmacık kemikleri ve çukura kaçmış gözleriyle tatara benziyordu. Yumruğunu hafif hafif dizine vurarak, dargın ve kindar anlattı:

— Köy yerinde hizmetkâr kısmının ırzı, namusu ağanın elindedir. Ağa kısmı hizmetkârının ırzına ters bakmayacak. Lâkin dünya bozulmuş beyim. Bende çocuk dokuz tane. Bir karıdan dokuz çocuk. Dördü kız, beşi oğlan.... Benim karıyı bizim oralarda bilmeyen yoktur. Osmanlı bir karı. Boy, benim ikim kadar. Çalışır, amma öylesi çalışır. Değirmende çoğu zaman erkeklerin yükleyemedikleri çuvalları «hele çekilin yavrularım!» diyerek bir koniyle hayvana atıverir. Küreği, yabayı çekti mi, sekiz dokuz erkek önünde duramaz. Büyük kızı, bizim ağanın oğluna verecek oldu. Ben razı gelmedim. Ağa oğlu! Baş üstüne! Zengin yer.... Kız rahat edecek. Lâkin adam o adam değil.... Babası üç evli, en küçük kandan doğma bir kız

kardeşi vardı, onbir oniki yaşında, şuncacık bir kız! Bunun ırzına geçmiş dediler. Kardeşinin ırzına geçmiş...

— Tuh, Allah belâsını versin!

— Razı gelmedim. Lâkin karı, «ille de olacak!» dedi. Dırdır dan bıktım. Usandım. Bir gün tarladayım. Oğlan geldi. «Ahmet, Sen kızı neden vermezsin?» dedi. Yüz yüzden utanıyor. «Ağa sen bilirsin! Kız senin, götür kes... Lâkin daha ufak!» dedim. «Ulan nere si ufak? Erkek gördü mü, kısrak gibi sağrısını titretiyor», diye güldü. Gülüştük. Kızı verdiler. Aradan bir ay kadar geçti. Bir gün anası evde yok. Kız geldi. Ağlıyor çocuk. «Ne var?» Dedim. «Ağa, benim herif anamla yatıyor.» dedi. «Ulan o nasıl bir lakırdı! Kemiklerini kırarım!» dedim. Kız yemin etti. «Yalandır, hele sen dur. » diyerek kızı yolladım. Girdim düşünmeye.... Bizim karı damadını hakikat çok seviyordu. O günden sonra kollamaya başladım. Bir gün ilerde yatıyorum. Karı ocağa su koydu. Su kaynayınca kenardan işmar edip güveysini çağırdı. Beraber bizim eve girdiler. Sıçradım pencereye.... Bizim karı, damadı önüne almış yıkıyor. Biraz bekledim. Baktım, başka bir kötülükleri yok. İçeri girdim. «Kolay gele!» dedim. «Hoş geldin!» dediler. Konuştuk. «Bunda bir fenalık yok ama kız daha çocuktur. Aklı ermez. Bu işler yapılmasın!» dedim. Karı birdenbire öfkelendi. «Bu da benim bir oğlum! Kafamı kızdırma, sana inat, soyunur koynuna girerim! Ne olurmuş?» dedi.

Ertesi gün, ağa değirmenden gelirken atın başını tuttum. Meseleyi şöyle şöyle anlattım. Hiddetlendi. Oğlanı, bizim kızla beraber çiftliğe yolladı. Aradan iki gün geçti. Karı, tavuk pişirdi. Yağlı ekmek yaptı.

«Kızı görmeye gideceğim» dedi. Yalvardım, etme karı! Bu kadar çocuk sahibi olduk biz. Günahtır!» dedim. Razı gelmedi. Kız cahilmiş. Yalnız başına.... Çiftlik gibi yerde.... «Şuna bir sopa çekeyim.» dedim. Gücüm yetmeyecek. Gülmeyin kardaşlar.... Doğrusu bu! Karı gitti. Ben aşdan yemekten kesildim. Meğer, köylü işin farkında imiş. Böyle şeyleri dünya işitiyor da sen duymuyorsun. Odada böyle oturuyoruz. Canım da fena sıkılmış. Birisiyle atıştık. Bize «namussuz» demesin mi? «Ulan» dedi

— Karın güveyinle yatıyor pezevenk!» dedi. Akşam eve gittim. Çocukları bir kerre sırasıyla dayaktan geçirdim. Yüzlerini, gözlerini

paraladım. O gece ekmek yemedim. Büyük oğlan, sofrayı hazırladı:

«Haydi!» dedi. «İstemez!» dedim. «Ne var?» dedi. «Bir şey yok», dedim. Sabah da ekmek yemedim. Halbuki ben bir dakika ekmek yemesem duramazdım. O günden beri, beyim, yüreğim şişti. Sonra şişlik keseye vurdu. Hayalarımıza.... Şimdi, canım çekerek abdest edemiyorum. Ertesi gün akşama kadar sırt üstü yattım. Ben şöyle el gibi çocukken işe girmişim. Ben boş oturamam. Boş oturdum mu hasta olurum. Adam boş durur mu? Boş adam mezarda olur. «Dur bakalım, o da orada boş mu? Ona da orada, mutlaka bir iş bulmuşlar», derim, düşünürüm de.... O akşam da çocuklara bastım sopayı. Ertesi gün de karı gelmeyince, çarıkları çektim. Bize iki saat bir köy var. «Kızılibrik» derler. Ağası bizim ağaya düşmandır. Oraya gittim. Macerayı bir bir anlattım. «Ben bunları vuracağım ağa, sen ne dersin?» dedim. Bana bir kurt tüfeği verdi. Kürt tüfeği bilir misin beyim?

— Bilmem.

— Uzun olur bizim tüfekler. Uzaktan iyi vurur. Lâkin tek atar. Bir kerre attın mı, namluyu temizleyeceksin, yeniden dolduracaksın. Yarım saatin işi! Velhasıl uzatmayalım, tüfeği sırtladım. Oradan gece vakti yola çıktım. Çiftliğe vardım. Bir çalılığın dibine silâhı sakladım. Eve yanaştım. Bereket köpekler bizi tanır. Ay ışığı gündüz gibi. Yaz ayları damda yatar insan.... Damı gözlemeye başladım. İki yatak serilmiş. Birisinde kızla güvey olacak yatıyor, birisinde benim karı. O gece bir şey fark edemedim. Sabah olurken Muradın kenarına indim. Sazların içine, kuma yattım. İkindiye kadar uyumuşum. İkindi üzeri, Allahdan olacak kız yalnız başına suya geldi. Sordum. «Baba, gece oldu mu, beni uyutup yanımdan kalkıyor. Anamın koynuna giriyor. Ben uykuya vuruyorum. Halbuki uyumuyorum.

«Aman buna bir çare!» dedi. «Ağlama! Sen ağlama sus! Al gözünden bu gece!» dedim. Kız gitti. Belimdeki ekmeği çıkardım. İçim hiç istemiyor, ama bir iki lokma yiyeceğiz. Öylece dalmışım. Bir de ayıldım. Akşam olmuş. Bir mendil ekmeği bütün bitirmişim. Susuzluk beni sarmuş. Yanıyor şuram. Ateş düşmüş yanıyor. Belli bir şey! O gece elimizden kaza çıkacak. Yatsıdan sonra tüfeği besmeleyle doldurdum. Eczasına iyice baktım. Yavaş yavaş eve yaklaştım. Dama yakın büyük bir dut ağacı var. Onlar hayvanlara bakmaya gidince ben ağaca çıktım. Benim karı yatakları serdi. Bir taraftan da türkü söylüyor. Keyifli.... Ay ışığı adamı büyük gösterir. Karnım her

tarafı gözümde büyüdü. Yataklar serilince seslendi. Geldiler. Kızla herif bir yatağa girdi. Öteki ilerdekine yattı. Ağa kısmının karıcılığı fıkaranınkine benzemez beyim.... İyi yediğinden, toprakta yıpranmadığından beli kuvvetli olur. Kızın iki defa icabına baktı. Sonra kız uykuya vardı. Biraz sonra herif kafasını at gibi havaya kaldırdı. Kaynanası olacağın tarafına baktı. Meğer domuz karı uyumazmış. Kolunu beyazca çıkarıp işmar etmez mi? Güvey, kızın adını sesledi. Cevap çıkmayınca kalktı. Adamın eti ay ışığında gümüş gibi parlıyor beyim. Şavkı gözümü aldı. Güveyle kaynana yatağa girdiler. Yüzüme bir rüzgâr çarptı. Fırından çıkmış bir rüzgâr. Dudağım ossaat çatladı. Zırıl zırıl ter bastı bize.... Dutun yaprakları da inadına hışırdıyor. Töbeyarabbi! Benim karının huyudur, Allah'ın emri sırasında keçi gibi bağırır. Adamın göğsünü paralar. Yüzlerini karaladıktan sonra güvey, «Kız orospu! Boynumu kopardın!» dedi. Kıçına bir şamar attı. Allahdan da utanmaz mı adam. «Ulan, çekin yorganı üstünüze!» diyerek az kalsın bağıracağım. Avuçlarım terden ıslanmış. Tüfeği doğrultmak ne mümkün? Kız uyanır diye de korkmuyorlar. Herif «Yarın gidecek misin?» diye sordu. Karı «tıh» dedi. «Babam gelirse kız!», «Baban değil ya isterse Malatya valisi gelsin! Ben bir kerre çileden çıkmışım Bekir!» dedi. «İyi öyleyse....» dedi bizim damat... Gülüşüyor reziller.... Benim karnıma bir sızı düştü. Yanıyor içim, yanıyor.... Ağzıma bir dut yaprağı aldım. Acı geldi, tukurdum. Ateş, başıma çıktı. Şuralarım bir hoş oldu beyim.... Seslere kulak veriyorum. Kafamın içindeki gümbürtüden, silâh atılsa nafile, duyulmaz. Yalnız anladım ki oğlan geri gelecek, bu sefer karı bırakmıyor. İt gibi yalvarıyor. İşte o, zaman anladım ki benim kan azmış. Gayrı faydasız.... Yalvarıyor.... «Bir soluk dur. Dur hele.... Vallaha bırakmam.... Seni paralarım. Dur!» diyor. Arada bir de gülüşüyorlar. Oğlan, «Yoruldum, orospu! Ben yoruldum.» dedikçe.... Ahmet gözlerinin yaşardığını, eline bir damla düşünce anladı. Kibrit çöpüyle betonu çizmekten vazgeçti. İstanbulluya gülümsedi: — Kusura bakma beyim.... Namus meselesi zor mesele.... Tüfeği doğrulttum. Baktım ki ellerim titriyor. Lahavle çektim. Üç Kuluvallah bir Elham okudum. Tekrar tüfeği gözüme aldım. Aklıma geldi!.... Ya vuramazsam.... Ya ölmezse.... Oğlanın başı altında haraketli Nagant tabanca var. «Dur hele.... Bekle hele....» dedim. Nihayet karı, oğlanı kıza göndermeye razı oldu. Lâkin kıza değmeyeceğine yemin verdirdi. Titreme ellerimden yüreğime vurdu. Yüreğim, karnım titriyor. Dişlerim birbirine çarpıyor. Boğulacağım ötesi yok. Sesinden uyanacaklar diye dilimi aralarına sokmuşum. Sabahleyin küçük aynaya baktım. Dilimin kanı,

ağzımın iki yanından çeneme akmış. Dilim delik delik olmuş. İlerden bir köpek uludu. Sesi duyunca, içimde titreyen damar şırpadak durdu. Artık kaç saat geçmiş bilmem. Dam üstündekiler uyumuşlar. Karı da horluyor, herif de.... «Zamandır» dedim. Ağaçtan sıyrıldım. Beni adanı dam saymadıkları belli bir şey.... Merdiveni bile çekmemişler. Yukarı çıktım. O sıraya kadar niyetim karıyı vurmak.... Lâkin dam üstünde dura kaldım. Kızla oğlanın yattığı yatak önümde.... «Ahmet! Sen karıyı vuracaksın. Karı ölecek.... Sen dama gireceksin. Bu namussuz, başka bir hizmetkârın namusuna dolaşacak.... İyisi mü....» dedim. İşte orada aklım değişti. Yatağa yaklaştım. Benim kız, uyku içinde kocasının göğsüne iyice sokulmuş. Ne olacak? Onüç yaşında bir çocuk. İyiliği ne bilsin, kötülüğü ne bilsin!.... Şurada ağlar, şurada unutur. İyi, ama biz bunları nasıl ayıracağız. Tüfeği yere uzattım. Kızı yavaşça geri çektim. Bak şu bendeki fikre bey. Uyanırlar da beni vururlar diye düşünemiyorum. Aklıma bile gelmiyor. Bereket uyanmadı benim kız.... İyice ayırdıktan sonra tüfeği aldım. Kızın üzerinden damadım olacağın şakağına namluyu uzattım. Öylesine ki namlunun demiri kızın yanağına değdi değecek.... Tetiğe basacağım sırada bir de baktım, yatağın ilerisinde kuru ot var. «Şimdi barutun harile bunlar tutuşur. Ev bunun babasının malı. Bunun babasının bize iyiliği var.» dedim. Adam o sırada her şeyi düşünüyor. Şakaktan sıkmak olmaz. Öyleyse.... Yatağı dolandım. Baş ucuna dikildim. Namluyu tam alnının ortasına dayadım. Tetiği çektim. Ne dersin bey, tüfeğin sesini hiç duymadım. Kafa kemiği, bakır tas gibi şuraya yuvarlandı. Damadın gözleri açıldı. Bana baktı, kapandı. Kız silâhın sesine uyanmadı ama, bizim karı ilerden, «Ne o gürültü!» diye doğruldu. Beni görünce güveyi si zannetmiş olmalı ki «Bekir!» dedi. Seslenmedim. Seslenmedim ama beni tamdı. «Ne bok yedin!» diyerek sıçradı. Tüfeği atıp merdivene koştum. Peşime düştü. Artık kaç saat bilemem, bana oraları dar getirdi beyim.... İki kerre Murat kenarına indirdi beni. İki kerre çiftliğe sürdü. Bâzı öküz gibi böğürüyor, bâzı çakal gibi inliyordu. Hitanımda bacaklarımın kuvveti kesilince baktım beni öldürecek, çiftlikteki yanaşmalara doğru kaçtım. Beni karının elinden kurtardılar. İşte bizim iş böyle oldu beyim.

— Sana evvelâ üç sene mi vermişlerdi?

— Üç sene.... Mustantik iki defa sordu. «Oğlum dedi. Tüfeği dayayınca gözünü açtı mı?» dedi. «Açmadı. Sonra açtı.» dedim. «İyi düşün evlâdım.

Ateş etmeden evvel, demek açmadı mı gözlerini?» diye bir daha sordu. «Açmadı.» dedim. «Açtı» demeliymiş. Biz bilemedik. «Öyleyse, yavrum, sana üç sene gün verdireceğim. Evrakı öyle tuttum. Var, yürü ellerin yeşil olsun.» dedi.

— Şu halde, mustantik işi beğendi öyle ya?

— Beğendi beyim. Çünkü bizim ağa oğlunun üzerine şahitlik etti. Ağa mustantiğe dedi ki: «Ölen domuz, bir yerde Ölecekti ya.... Ne faydaki geldi bu fıkaranın başında akşamladı.» dedi. Kızma el uzattığım söyledi. Kırdığı cevizleri hep hikâye etti.

— Mahkemede söyledi mi?

— Söylemez mi? İşte o sebeple Kocareis üç sene verdi ya.... Lâkin temyiz mahkemesi onbeş seneye çıkardı. Ben böyle bir kanun görmedim.

— Kanunu bırak....

— Oğlum, kanun değil bunların ki, orospu uçkuru....

— Lastik, birader, uzadıkça uzar.

— Allah belâlarını versin....

— Ulan Alman! Yetiş kâfir oğlu kâfir! İstanbullu, son sözü söyleyene ters ters baktı:

— Almanı karıştırma.... Alman'ın daha iyi olduğunu nereden bildin?

Dursun efendi, gözlüklerini emniyetle düzeltti:

— Şuradan bilir ki beyim, bunlardan yezidi olmaz. Bunlar Allanın bir belâsı.... Yahudinin hesabı.... Vaktile Sivas'a vali göndermiş padişah!

Vali, geldiğinin akşamı ağa, tüccar, bezirgan takımını ziyafete çağırmış. Yedirmiş, içirmiş. Kahveden sonra, Sivas'ın en zenginini aşağıya buyur etmişler. Ahıra sokmuşlar. Direkte bir tiftik keçisi bağlı duruyor. Vali sormuş: «Ağa bu nedir?» «Bu mu? Sayenizde tiftik keçisi Devletlum!»

«Vay bu mu tiftik keçisi! Hele yıkın!» Adamı sopanın altına yıkmışlar. Bir, beş, onbeş, valinin çavuşu yaklaşmış,

«Lüzumsuz yere dayak yeme efendi, beş yüz lira ver de hayatım kurtar.» demiş. Adamcağız beş yüzü saymış. Duvarları tutunarak giderken bir takrip meseleyi yukardakilere çıtlatmış, ikinci zengini buyur etmişler. Vali sormuş: «Bu nedir bu?» Adam bakmış bakmış.

«Keçi» dese dayak muhakkak.... «Bu mu Vali paşa hazretleri!. Bu halisinden koç.... Hem de Erzurum koyunu.... Mor koyun cinsi....» «Bire yıkın!» Yıkmışlar. Onu da sızdırmışlar. Velhasıl, sıra yahudiye gelmiş. Yahudi ahıra girince vali, «Bu nedir bezirgan?» demiş. Yahudi derhal elini belindeki kemere atmış, «Paşam demiş, bu ne keçidir, ne koyundur. Bu Allah'ın bir belasıdır.

Her kaç lira iktiza ise emret!» Onun gibi.... Bunlar da ne Alman'a benzerler, ne de İngiliz'e benzerler. Bunlar Allanın bir belasıdır.

— İyi ama Alman daha beter....

— Sen beter diyorsun, ben değil diyorum. Herifin biri yola çıkmış. Yol çatında başka bir yolcuya rastlamış. Beraber giderlerken yağmur başlamış. İkinci yolcu heybeyi açmış, birinci yolcuya bir muşamba vermiş. Biraz gitmişler. İkinci yolcu, «Nasıl muşamba?» diye sormuş. «İyi kardeşim!» «İyi elbette. Gördün mü, ben ihtiyatkâr adamım. Muşamba olmasaydı, şimdi ıslanacaktın....» Sağ ol kardeş.»

Biraz daha gitmişler.... «Muşambada maşallah muşamba.... İyi düşünmemiş miyim? Yolda birine rastlarım, yardımım dokunur, diyerek bir tane fazla aldım. Zibidinin iti gibi sır sıklanı olacaktın. Ha?»

«Eksik olma efendi!» Biraz daha gitmişler. «Babadan vasiyet var, diye başlamış, muşambanın sahibi, ihtiyatı elden koma dediydi. Cennetlik bir adam bizim peder. Muşamba olmasaydı, suya düşmüş sıpaya dönecektin.» «Sahi.... Öyle.... Allah razı olsun....» Biraz daha gitmişler. Yolları bir ırmağa uğramış. Köprüyü geçerlerken muşamba sahibi tekrar, «Nasıl muşamba! Hey pederim. Toprağın bol olsun.... Sana bu muşambayı vermeseydim....» derken öteki artık dayanamamış, muşambayı yere çalmış. Kendini köprüden

suya atmış, bir dalmış çıkmış, bir daha dalmış çıkmış. Nihayet yarı beline kadar suyun içinde doğrulmuş... «Ulan namert! Muşamba olmasaydı bundan daha beter mi ıslanacaktım. Yürü, seni gözüm görmesin!» demiş. Biz de öyle olduk beyim!. Bir ıslandık ki, Alaman bile gelse bundan beter ıslatamaz.

— İyi ama, bak bizim Abuzer'e bir sene ceza verdiler.

— Aman! Ona da mı çok vereceklerdi, yahu! Oğlan öz babasını, karısının koynunda yakalamış... Böyle sırada adam vurmayacağız da ne zaman vuracağız?

— Sen ona bakma! Abuzer.

— Buyur beyim.

— Babandan şüphelendin miydi?

— Ne mümkün beyim! Adam babasından şüphelenir mi?

— Nasıl ifade verdin?

— Olduğu gibi söyledim. «Biz bıraktık askere gittik reis bey dedim, ondört ay sonra izin çıktı. Köye geldik. Üç gün evde oturdum. Babam beni alacak toplamaya yolladı. Bir gün sonra yallah değirmene.... Postalları çıkarmadan, bu sefer de kaçak almaya.... Yahu biz karının yüzünü hiç görmeyecek miyiz? Bir gün «bostanı bekleyeceksin» dedi. Gittim. Gece yarısı, canım karıyı çekti. Kusura bakma reis bey, burası mahkeme olduğundan doğrusunu söyleyeceğiz. Burada siz, peygamber postunda oturuyorsunuz. Eve geldim. Gürültü etmeden içeri girdim. Bir de ne bakayım, yatakta iki kişi yatıyor. «Ulan! Dinini imanını!» diye bir nara vurmuşum. Babam karşıma dikildi. «Sen misin baba!» «Benim eşşoğlu eşek, bostanı neden bıraktın?» «Şu sebepten bıraktım ki....» tamam beş kurşun sıkmışım göğsüne.... Bir elimle yakasını tutup, göğsüne sıktım kurşunları.... Pisin kanı suratıma fışkırdı. Can verirken kolumu, zelzele gibi sarstı. Yere çaldım. Gürültüye çıra yakmış, anam koştu. «Kız bu ne rezillik!» dedim. «Sen gittin arayı uydurdular. Bir senedir her gece beraber yatıyorlar hey oğlum!» diye başladı ağlamaya.... «Bana neden

söylemedin?» «Geline kaynanalık ediyorsun, diyerek inanmazdın yavrum!» «Ulan Allah topunuzun belâsını versin!»

Bir sene verdiler. Bir şey kalmadı. Biz cezayı tükettik bey.... Allah size yardım etsin!

— Karı ne oldu?

— Korkudan çatlamış. Kırk gün sonra öldü.

— İfadede ne söylemiş?

— Evet, kaynatam üstüme çöktü. Ne yaptımsa elinden kurtulamadım. Sonunda razı oldum.» demiş. Daha çocuktu bey.... Oniki yaşında var yoktu.... Aklı mı erer?

— Bak, Abuzer, eğer anan söyleseydi, onları kollasaydın cezan idamdan, Memet gibi, onbeş seneye inerdi. Bizim millet cahil olduğundan ifade vermesini bilmez. Karıdan şüphelenince, kanun «vurmayacaksın, boşayacaksın» diyor. Ama şüphelenmeden, apansız üstlerine varır da, kötülükte rastlar vurursan, o zaman mesele başkalaşıyor. Erkek kısmı, aklını kaybediyormuş. İstanbul'da böyle bir vaka oldu. Bir şoför karısından şüpheleniyor. Lâkin kimseye fark ettirmiyor. Karının oynaşı, oğlanın en aziz arkadaşı. Hangi gün, nerede buluştuklarını iyice öğreniyor. O gün şirkete gidince doktora çıkmış. Hasta olduğuna dair bir rapor almış. Eve uğramış, bakmış karı yok. Komşulara sormuş. Anasına gitti demişler. Anasına gitmiş. Kocakarı «Buraya gelmedi» demiş. «Öyleyse söyle de eve erken dönsün. Ben hastayım valde,» demiş. Doğru arkadaşının evine. Kapıyı çalmış. Arkadaşı açar açmaz, herif göğüsleyip içeri dalmış. Kan karyolada anadan doğma yatıyor. Kocasını görür görmez yatağın altına girmiş. Oğlan eğilmiş, tabancayı boşaltmış. Gitmiş karakola teslim olmuş, ifadesinde «Ben bunca senelik karımdan hiç şüphelenmemiştim. O gün hastalandım. Eve geldim. Kaynanama gitmiş olduğunu anlayınca oraya gittim. Sonra «Evde kimse yok. Arkadaşa uğrayım da bir çay pişirteyim,» dedim. Kapıyı açıp beni görür görmez, benzi attı. Kekeledi. «Hayrola!» dedim, demedim, içerden bir karı sesi, arkadaşımın adını seslendi. Karımın sesini tanıdım. Odaya yürüdüm. Sonrasını bilmiyorum.» Ondört ay verdiler. Yattı, çıktı.

— İyi ama bey, biz bu usulleri bilmeyiz.Biz kurduz!

— Kabahat sizde değil, kabahat evvelâ fıkaralıkta, sonra cahillikte.... Fıkaralık şu sebepten kabahatli ki.... Karıyı parayla satın alıyorsunuz. Kötü yola saptığını sezince boşayamıyorsunuz. Kolay mı? Üçyüz lira masraf etmişsiniz, batmışsınız. Halbuki adam bindiği kısrağı bilmez mi? Karının fikri bozulunca. Su vermesinden bellidir. Lâkin doluya koyarsın almaz, boşa koyarsın dolmaz. Sopa atarsın, kötü söylersin. Daha beter yüz göz olursunuz. Cahillik sonra yakanıza sarılır. «Şunu yakalayıp hovardasıyla birlikte öldüreyim.» dersiniz. Cahil adam aklına bir şey kilitledi mi kurtulamaz. Konu komşu da, «Vur, namusunu temizle», derler.

— Haklısın bey.

— Boşamak gitsin.

— Lâkin adamın nefsi bırakıyor mu? Adam öcünü arayacak oluyor.

— Peki, zenginler neden bizim gibi düşünmüyorlar?

— Bırak namertleri.... Zengin demek namussuz demek....

— Hepsi değil tabiî.... Zengin kısmının da elbet namuslusu var. O karıyı boşar, kurtulur, iki ay sonra parayı sayar, onbeş yaşında bir kız daha alır. Memet, ağır ağır sordu:

— Kızı kötü yola düşerse?.

— Oraya hiç aldırmaz. Meseleyi biraz da unutturur da birisine veriverir. Tahsildar Dursun efendi güldü: — Hakkın var beyim. Bizde bir Nail ağa vardı. Şimdi para babasıdır. Parayı pezevenklikte kazandı. Bu Malatya'ya çalgılı kahveyi ilk defa o açtı. Bir gün paydostan sonra Mazmanoğluyla çekişmişler. Mazmanoğlu «kavat» diyecek olmuş. Nail ağa, gülmüş. Okumak, yazmak da bilmez. Otelin kâtibini çağırmış. «Yaz şuraya bir 'kavaf kelimesi», demiş. Kâtip kocaman bir kavat yazmış. Ağa cebinden keseyi çıkarmış. Şarkadak altını devirmiş. «Haydi Mazmanoğlu, oku bakalım....» demiş. Akıllı adamlar gülmüşler. Mazmanoğlu, «Allah belânızı versin» demiş, yürümüş. Sen parayı bilir misin?

— Bir de, paralı adam sinirli olmuyor. İşi tıkırında.... Düşünüyor besbelli. Diyor ki: «Bir orospu yüzünden hapse gireceğiz. Kârımız kesilecek. Adam sende. Affederim gider kaltak!» diyor. Sen halbuki, zaten barut gibisin. Yarı aç, yarı tok.... Köy yerinde karın, kızın kötü yolda değilken odaya koymazlar. Bir de alnına kara bulaşmışsa, iki adam arasına hiç çıkılmaz. Her dert fıkaranın başında arkadaşlar.... Asıl namussuzluk, bu devirde fıkaralık....

Memet, yere bakarak ihtiyatla sordu:

— Demek, bizim cezayı temyiz tasdik mi eder beyim?

— Belli olmaz Memet. Biz elimizden geleni yapacağız. Namuslarına kalmış bir mesele.

— «Sizin kız kerhaneye düşerse ne halt edersiniz?» diye yaz.

— Yazacağız.

— Vicdanları varsa.... Kayserili Tevfik, elini kaldırdı:

— Vicdanı karıştırma....

Bu sırada, kapıdan içeriye «kavat Alo» girdi. Elli, elli beş yaşlarında, saçları, sakalları bembeyaz, fakat son derece güçlü kuvvetli bir adamdı. Bacağında beyaz bir dondan başka elbisesi yoktu. Pazıları, göğüs adaleleri pehlivana benziyordu.

— Ulan, burada mısınız reziller! Diye bağırdı.

Gözleri pek fena gördüğü için yaklaşınca İstanbulluyu fark ederek durakladı:

— Kusura bakma bey.... Seni fark edemedim. Ben bu namussuzları arıyorum sabah beri....

— Kimleri arıyorsun Alo?

— Hüseyin ile Ahmet'i.... ikisinin de tepelerine dikildi. Balyoz gibi yumruklarını başlarının üzerinde savurmaya başladı: Ulan avratlarını.... ettiğimin kavatları.... Sabah beri.... Ulan deyyuslar.... Ulan kelime-i şehadet getirin....

Elden gidiyorsunuz.... Düşün önüme.... Yallah! Bedri efendi çağırıyor.... «Nerde bizim pezevenkler! Şunları sür, getir!» dedi. Haydi!

Herkes ve herkesle beraber Hüseyin'le Ahmet de gülmeye başladılar.

Kavat Alo bir nara attı:

— Kalkın dedim, avratlarını.... Ulan kalkın....

«Namusçular» gözleriyle müsaade isteyerek kalktılar. Kavat Alo iterek onları dışarı çıkardı. «Kavat Alo» da adı üstünde namusçulardandı. O da karısını vurduğundan onsekiz seneye mahkûm edilmişti. İstanbullu içini çekti. Dursun efendi gözlüğünü düzeltti:

— Ne oldu bey! Sen daha, bizim namussuz Bedri'nin tayfasına alışamadın mı?

— Alışamadım Dursun efendi!

— istidadın yok....

— Hamdolsun evet....

— İstidadın yok dedim ya.... Bak görürsün. Onbeş güne varmaz, Memet'i nasıl alıştırırlar.

Memet korkuyla sordu:

— Beni neye alıştıracaklar Dursun efendi?

— Okumaya alıştıracaklar!

— Allah razı olsun. Şeyh Yusuf efendi de alıştıracak. Ben Kuranı kolayca söker miyim?

— Kolayca sökersin.

Ötekiler gülmeye başlayınca Memet hepsinin yüzüne ayrı ayrı baktı. Neden olduğunu kendisi de bilmeden başını önüne eğdi. İstanbullu yavaşça sordu:

— Bedri efendi, niçin hep namusçulara musallat oluyor?

— Namusçu olduklarından....

— Anlıyorum. Hazin şey!

— Hazin ama, bir bakıma haklı!....

— Haklı olamaz. Çünkü bunlar maksadı sezemiyorlar ki.... Büsbütün şaşırıyorlar. Bir kötülüğü, bir başka kötülük ile tedavi etmek mümkün değil....

— Bizim Bedri hiç bir şeyi tedavi etmek gayreti göstermiyor ki.... Eğleniyor.

— Ben insanlarla eğlenilmesini sevmiyorum.

— Sen insanları mahpus etmeyi de sevmiyorsun ama beyim, kanun bu işi pek seviyor.

Kayserili Tevfik, garip olduğu için Malatyalıların birçok hususiyetlerini tenkit etmekten hoşlanıyordu. Güzel yüzünü astı:

— Ben Bedri efendiye bu işleri hiç yaraştırmadım dedi. Kendi kredisini de düşürüyor. Fıkaralara da yazık.

— Siz yalnız «yazık» dersiniz. «Aferin, herif namusunu temizlemiş» dersiniz. Herkes de öyle söylüyor. Lâkin bir lokma ekmek isteseler veren bulunmaz. Bedri'ye gelince: Söğer, sayar ama, kumarda kazanırsa bunlara para dağıtır. Kayserili Tevfik, gönülsüz gönülsüz tasdik etti:

— Orası doğru.... Eli açık bir adam. Lâkin o huyu olmasa.... İstanbullu kederle gülümsedi:

— Dünya, tersine dönmüş Tevfik. İyi adam bile iyiliği fenalıkla beraber yapıyor. Galiba bir gün gelecek, hepimiz yalnız iyilik yapmaktan hem korkacağız, hem utanacağız.

Cezaevinin o sıralarda mevcudu üçyüzelli üçyüzaltmış arasındaydı ve iki günden beri esas defterlere göre iki kişi fazla çıkıyordu. Mahkûm defterini saydılar: Yüzsekseniki, mevkuf defterini saydılar: Yüzyetmişüç. Para cezasından da iki kişi var. Yekûn: Üçyüzelliyedi. Ekmek defteri de tadat edildi. Sekiz kişi ekmeksiz olduğu için, işte, hasılı cem: Üçyüzkırkdokuz. Gel gelelim, iki günden beri, daha doğrusu iki gün iki gecedir içerisi sayılıyor, mahpus iki kişi fazla görünüyordu. Başgardiyan, İstanbulluya kim bilir kaç defa tekrar hesaplattırdı:

— Yaz bakalım beyim: Onbir karı koğuşu. Ondört çocuk koğuşu. Sağ alt koğuş: Seksenbir. Sol alt koğuş sekseniki, sağ üst koğuş yetmişdokuz, sol üst koğuş doksaniki. Topla şunları allasen....

— Topla diyorsun ama, benim hesabım kuvvetli değildir ki.... Sen bu hesabı tahsildarlara yaptırmalısın.

— Topla beyim.... Hele topla.... Ben şaşırdım.

— Neye şaşırıyorsun? Dışarda ahval perişan olduğundan.... Ekmek bulmak gayet müşkül olup.... İki kişi, ziyaret günü içeri kaçmıştır.

— Alayın sırası değil beyim.... Müdür bey bana kızıyor. Hele şunları vur biribirine....

— Alay mı? Yahu, ben doğru söyledikçe bu bizim millet alay zanneder. Gözünü aç sergardiyan.... Buğdayın kilosu yüz kuruş... Burada tayın bedava. Duyan olursa iki kişi değil, ikiyüz kişi gelir. Jandarmalara tembih et... Ondokuz dokuza dokuz elde var bir. jandarmalara tembih et, «içerden dışarı kaçan olmaz, duvardan atlayı atlayı vermesinler.» dersin. Dokuz, elde kaç vardı. Elde bir. iki, üç, onbir, ondokuz, yirmialtı, otuzbeş. Üçyüzelli dokuz, iki mahpus fazlamız var. Sergardiyan bu iş, gayet tehlikeli bir hal aldı. Akim varsa, iki kişiyi gizlice bırakıver. Beni bırakırsan, müddeiumumiye gidip söylemem.

— Ah bizim elimizde olsa.... Hele bir daha yazı ver elim.... Şuraya, şu temiz kâğıda çek.... Başgardiyan artık rakkamları ezberlemişti. Gözlerini tavana dikerek yazdırmaya başladı: Karı koğuşu onbir.... Çocuklar ondört, alt sağ koğuş seksenbir....

Netice tabiî değişmedi. Kanuna rağmen Malatya cezaevinde iki tane suçsuz vatandaşın yatmakta olduğu rakamların belagatli diliyle meydana çıkıyordu. Başgardiyanda nihayet telâş başlamıştı. Bir kişi noksan çıksa maazallah bu telâş iki gün evvel kıyametleri koparırdı. Galiba «Fazla mal göz çıkarmaz» diye düşünmüş, aldırmamıştı.

— Müdür bey gelecek. «Gelirsem mevcudu tamam isterim. Sonra sen bilirsin,» dedi. Aman beyim, kalk şunları beraber sayalım.

— Şimdi herkes bahçede, koridorda.... Atölyede.... Gece sayarız.

— Gece mi? Müdür bey gelecek diyorum. Ben şimdi hepsini koğuşlara tıkarım. Herkes, beş dakika yatağının üzerine oturuversin.... Geberirler mi bu reziller? Düdükler çalındı. Gardiyanlar koşuştu. Mahpus, gülüşerek, homurdanarak, ümitsizlikle başını iki tarafa sallayarak koğuşlara girdi.

Koğuşları görmedikçe sefalet kelimesinin lisana hangi sebepten girdiği ve nerede kullanılacağı anlaşılmaz.

Herkes betonun üzerinde yatıyordu. Ranzaların beheri seksen dört liraya çıkıyormuş. Karyola getirmek, tahtadan kerevet yaptırmak şimdilik nedense yasaktı. Dünya üzerinde kaç çeşit çul, kilim parçası, halı eskisi, çuval, bez, hasır varsa yerlere serilmişti. Bunların üstüne, duvarların dibine minderler, yataklar toplanmış duruyordu. Pencere içlerine kâseler, tabaklar, tuz kabakları, sabun kutuları, küçük çıkınlarda biber, nane, bulaşık bezleri, cigara tablaları, kurutulan meyve çekirdekleri koyulmuş, duvarlara erzak torbaları, elbiseler, kasketler, çay ibrikleri, yarım gaz tenekeleri, bağlamalar asılmıştı. İnsanların mütemadi kederi ve öfkesi bütün bu eşyaya ve duvarlara sinmiş gibi içeri girenlerin yüreğine birdenbire merhamet ve ürperme çöküyor, hele gece olup tavandaki yirmibeş mumluk ampuller yanınca, ancak evinden uzakta kalmaya mecbur köylülerin duyabileceği iflah etmez gurbet hissi ve yalnızlık âfeti de bütün bu uygunsuzluğa karışıyordu. Karanlıkla beraber başlayan kurt kavalı, geç vakitlere kadar

kaybolmuş çocukların korkusunu ve şikâyetini uzatır dururdu. Kürtler, iki kerre ezilmiş bütün milletler gibi insanların yüzüne daima gülümseyerek, keder ve korkuyla bakarlar ve bu gülümsemeyle bu korkulu bakışlar, koğuşa yaraşırdı.

Mahpusane köylüler için bir çeşit hastalıktır. «Dermanı yok, bu cenabet illetin dermanı yok bey!»

İstanbullu saymaya başlayınca birisi yumuşak yumuşak sordu:

— Af mı var beyim? İstanbullu gülerek başını salladı. Artık hepsi, küçük sesleriyle tek tek konuştular:

— Af olmaz mı? Hükümet uykusunu kaybetmiş... «Ben burada padişahlık edeyim, tahta oturayım da.... Hem de koca hükümet olup.... Ne demek!» diye uyku arası zıplıyormuş.

— Verirler öyleyse.... Görürsünüz.... Affı bize verirler.

— Verirlermiş ama ırzına geçeriz diye korkuyorlarmış.

— Bu af dediğin de dişi mahlûk mu?

— Dişi mahlûk. Sen ne sandın?

— Öyleyse ağırlık almadan vermez.

— Bu hesap af hesabı değil....

— Ya ne hesabı?

— Kayıp hesabı! Bizden biri inşallah kay, bölmüştür.

— Çobanlığın zorluğu burada.... Bakarsın, hayvanlardan birisi noksan.... Arayıp bulacaksın. Mal canın yongası....

— Susun yahu! Biz vazife görmeyecek miyiz?

— Vazifeye canım kurban olsun Başefendi. Biz Murat beyle konuşuyoruz. Bey, eksik miyiz, fazla mıyız?

— Fazlayız Abuzer! İki kişi fazla çıkıyor. Bak bakalım, yabancı var mı?

— Yabancı ne demek. Türk umum Türk demektir. Hep kardeşiz. Sen şu dağdan, ben bu dağdan.... Gazete ne yazıyor beyim?

— Aman gazeteden de haberi var. Bu nasıl bir kurt....

— Beğenmedin mi? Arslan gibi bir kurt.

— Oğlum, kürdün arslan gibisi olmaz. Eğer bunu gazeteden öğrendinse, belli bir şey, gazeteler yalan yazar.

Saymadan bir netice çıkmadı. Üçyüzellidokuz rakkamı sanki cezaevi idaresiyle iddiaya girmişti. Müdür bey, telâş içinde geldi. (Her zaman gelirken ve giderken telâş içindeydi? O kadar yumuşak bir adam olduğu halde bu telâşın sebebini İstanbullu bir türlü anlıyamıyordu.) Başgardiyana, yukarda İstanbulluyu sinirden öldürecek kadar manasız surette bağırdı. Nihayet bir gardiyan,

— Murat bey! Müdür seni çağırıyor! diye posta geldi.

— Hayrola müdür bey!

— Ben istifa edeceğim. Artık Ali de vazifeye bakmıyor. İstifa edeceğim. Gidip dut kurusu satacağım. Ben bıktım.

— Ne olmuş. Telâşlanma canım....

— İki kişi fazla geliyor. İki kişi....

— Canım, defterlerde bir yanlışlık vardır.

— Kâtip nerde?

— Kâtip geldi, gitti. Başkâtip çağırmış.

— Yahu! Ben ne halt edeyim? Kâtip hafız imiş. Türkü söylemeye çağırıyorlar.

— Kabahat senin. Şuraya bir daktilo alalım, dedim.

— Etme birader. Benim eğlenecek sıram değil.... Bir de daktilo eksikti. İşte bizim kâtipten âlâ daktilo mu olur. Götürüp yanağını

okşuyorlarmış. Namusum berbat oldu.

— İyi türkü söylediğinden kanları kaynıyordur. Sen şöyle otur. Bir kahve pişirsinler.

— Kahvenin sırası mı? Ali! Eşşek herif!

— Buyur.

— Mahpusu bahçeye cemet. Bir masa ile iki iskemle çıkarsınlar. Defterleri götür. Defterleri sen götür. Bir de esas defterleri kaybolur. Yahu siz beni astıracak mısınız?

İstanbullu, müdür beye bir cigara verdi. Ali dışarı pencereden dışarıyı işaret etti:

— Kırmızılı geçiyor. Koş müdür!

— Hangi kırmızılı.... Vay canına! Bu kıza gittikçe bir hal oluyor. Şuna bak.... Töbe yarabbi! Allah beterinden saklasın! Sen de şimdi bana kız gösteriyorsun. Ne halt edeceğiz?

— Canım müdür bey, eksik olmasın da fazlanın zararı yok.

— Nasıl zararı yok?

Daktiloyu kenara bırakarak küçük masayı koşturdular. Sergardiyan Ali efendi, defterleri koltukladı.

Müdür bey, dışarı gidecekmiş gibi şapkasını başına geçirdi. Tesadüfen olsun, kurdelenin fiyongasını sola getiremiyordu. İstanbullu her zamanki

gibi ihtar etti.

Müdür bey, her zamanki gibi evirip çevirip şapkayı yine yanlış giydi.

— Radyoya bakarsan seninkiler yenilecek.

— Kim benimkiler?

— Ruslar.

— Neden benimkiler imiş. Kuvâyi milliyeye sandık sandık altın, gemiler dolusu tüfek, cephane verirlerken ben iptidai mektebine gidiyordum. Eski harflerle elifba okuyordum. Şimdi benimki mi oldu?

— Ruslar yenilecek.

— Zannetmem. Stalingrad düşmüş mü?

— Düşmemiş ama, bir şey de kalmamış.

— O «bir şey» mühim meseledir.

— Canım efendi! Bok mu kaldı, dünya kadar toprağını aldı.

— Almak marifet değil, oradan çıkmak marifet. Bu iş «baba hırsız tuttum» a dönecek görürsün.

— İngiliz kalleşlik ediyor. Hani ikinci cephe....

— Elbette kalleşlik edecek. Onun da zenaatı o. Bak görürsün. İşte buraya yazıyorum müdür bey.... Hitlerin eline Malatya cezaevi de geçmeyecek.

— Neme lâzım herif, Allah için, yiğit herif.... Dünyayı önüne kattı. Yenilirse de kabadayılıkla gidecek. Helâl olsun....

— Birisi evini bassa, karının ırzına geçse «Neme lâzım, yiğit herif!»

der misin?

— O nasıl söz?

— İşte dosdoğru bir söz.

— Bana dokunmayan yılan bin yaşasın!

— Yahu müdür, nasıl dokunmadı, işte ayağında kundura yok. Şu haline baksana....

Müdür, terbiyeli bir çocuk gibi eğilip kunduralarına baktı. Bunların yüzü parça parça olmuş, bombeleri çökmüş, topukları çarpılmıştı. Bakıştılar. Müdür kederle gülümsedi.

— Allah hepsinin belâsını versin! Doğru! Alavere, dalavere kurt Memet nöbete! Adı «Memet» olduğu için bu söz kendisine pek münasip düşüyor, her tekrarlayışında seviniyordu.

Cezaevi avlusu, küçük taşlarla dolu, çırçıplak bir toprak bahçesiydi. Çimento ve kireç tozları toprağına o kadar sinmişti ki, oraya her çıkışında yapılmakta olan bir binayı insan arıyordu. Güneş burada daha kuvvetli, daha parlaktı. Duvarlar, üzerlerinde jandarmaların gezinmesi için alçak yapıldığından bahçe ferah görünüyordu. Kenara, betondan bir havuz yapılmıştı. Bir karış derinliği olan bu havuzun üzerinde, ince borudan on iki musluk akıyordu. Muslukların çoğu bozulmuş, kopmuş, su lüzumsuz yere akmasın diye, buralara bezden ve ağaçtan tıkaçlar koyulmuştu.

Mahpusları doğru saymak istisna edilirse, işi pek iyi bilen başgardiyan, masa ile iskemleleri kapının yanma, gölgeye koymuştu. Müdür bey birisine, İstanbullu birisine oturdu. Evvelâ mahkûm defterini açtılar.

Anadolu'nun her mıntıkasından fazla burada isim benzerliği vardı. Malatyalılar:

«Malatya'nın «hacısı», Besni'nin «Vakkas» ı, Urfa'nın «Vahap» ı, Hekimhan'ın «Aliseydi» si, Adıyaman'ın «Abuzer» i pek boldur,» derlerdi. Mahkûm defterinin birinci numarası «Hüseyno» ya aitti. Mahalle bekçisini öldürdüğü için, dokuzyüzotuzüçteki aftan istifade edememişti. On beş sene dört aydan beri yatıyordu.

Adı okununca, başını iki yana sallayarak, sırtında arkası tamamiyle kopup düşmüş paltosunu kavuşturarak sola geçti. (Başını iki tarafa sallamasının sebebini İstanbullu merak edip sormuştu. Küçüklüğünde, tepesini ustura ile kazıtıp perçem bırakmışlar, alnındaki kâkülün ucuna para ve nazarlık bağlamışlar. Çocuk gözünü kapatan bu çıngırdakları her saniye, bertaraf edebilmek için başını sallamış, senelerce aynı hareketi yaptığından artık huy olup kalmıştı. Önden de, arkadan da bakılsa yorgun bir öküzü hatırlatıyordu.)

İkinci mahkûm, İsmet Paşanın uzak akrabalarından dokumacı Hamdi idi. O

kadar zayıftı ki her an nefesi tıkanmış da boğulacakmış gibi insana sıkıntı veriyordu. Üçüncü numarada yemenici Memet Emin.... Dördüncüsü.... Mahkûmlardan sonra mevkufların yoklaması başladı. Bu defterin de en başında idama mahkûm edilmiş bulunan Tecdeli Ali bulunuyordu, (idamlıkların hazin bir talihi var: idamlık mahpus asla mahkûm defterine kaydolunmaz. Evrakı bozulmazsa bir gece saat üçte götürülüp asılır. Ertesi gün mevkuf defterindeki kaydına kırmızı mürekkeple hükmün infazı yazılır.) İstanbullu okuyup dururken kızını öldüren Memet, sıradan çıkıp azametle yaklaştı:

— Beni de okuyuver beyim!

— Dur, sıran gelsin!

— İyi ama bizim işimiz var. İstanbullu şaşırarak başım kaldırdı. Kezban'ın babası omuzuna bir torba asmış, bu torbanın içine kaim bir kitap galiba Kur'an koymuştu. Müdürle akraba olduğundan âdeta şımarıyordu. Müdür, dalmış gitmişti. Yoklama sesi kesilince işi fark etti:

— Ne oluyor? diye sıkıntı ile sordu.

— Hiç.... Kezban'ın babası atıldı:

— Memet bey.... Diyorum ki.... Beni evvelâ okusun.... Benim işim var.

— Ne? Ne diyorsun herif?

— Beni evvel okutuver. işimiz var. Kur'an okuyacağız.

— Kur'an mı? Sen mi okuyacaksın?. Ulan sen okuma bilir misin?

— Bilmem.

— Öyleyse.... Ulan rezil! Yıkıl....

— İyi ama.... Evvelâ okuyuverse....

— Git... Git dedim.... Gitsene eşşoğlusu.... Elini o kadar şiddetle salladı ki, sanki bu şiddetle ayağa kalktı. Memet korkarak geri çekildi. Mevkuf defteri bittikten sonra, ekmek defterini beriye aldılar. Adı okunan sıçrayıp içeri giriyordu. Sıra Memet'e gelince, müdüre de, İstanbulluya da darılmış olduğu pek belli olan bir yavaşlılıkla duvarın dibinden ayrıldı. Kur'an torbasını bir eliyle göğsünden iki karış ilerde tutarak bahçeyi terk etti. Müdür arkasından,

— Allah beterinden saklasın! diye homurdandı. İstanbullu güldü:

— Aldırma.... Cezası daha tasdik edilmedi. Allah imdada yetişsin diyerek namaz kılıyor, okuyor.

— İyi ama okuma bilmez ki....

— Burası neresi müdür bey, dakikada öğretmişlerdir. Arapça değil mi uydur uydur oku!

— Töbe de.... Günah!. Yahu! Bu dünyada akıl kalmamış mı?

— Ya kalmamış, yahut lüzumundan fazla....

— Yahu! Ben bıktım.... Haydi karıları, çocukları da sayalım. Müdde-i umumiliğe gideceğim.

Kadınlar koğuşunda onbir kişi vardı. Adile'nin anası çocuğunu kucağına almıştı. Müdür Adile'nin yanağını okşadı. Çocuk koğuşunu sayarken yer değiştiren küçük kurt çocuğunu tokatladı.

İki kişi tahliye edildiği halde, deftere işlenmemişti. Adları okununca arkadaşları bu hakikati meydana çıkarmışlardı. Müdür bey, hafız kâtibe söve saya tahliye tarihlerini işaretledi. Şapkasını alelusul ters giyerek çıkıp gitti. İstanbullunun ilk işi tayıncı Sefer'i çağırmek oldu:

— Bana baksana....

— Buyur beyim. Tözey çamaşırları yolladı.

— Onu bırak. Kezban'ın babası var ya....

— Memet. Biliyorum.

— Boynuna bir kuran asmış. Okuyor mu?

— Okuyor.

— Okuma bilmiyormuş. Geleli yirmi gün olmuyor. Nasıl öğrenmiş?

— Adam gibi okumuyor.

— Ya....

— İşte. Kitabı önüne alıyor, yapraklarını çeviriyor. Hani sen şu kitabı çevirirsin Sefer, Fransızca lügati gösterdi: İşte öyle çeviriyor.

— Eee....

— E'si yaprağı bir bir çevirirsen okumuş gibi sevabı varmış.

— Kim söylemiş?

— Şeyh Yusuf....

— Kitabı da o satmıştır.

— O sattı. Beş liraya....

Sefer gittikten sonra İstanbullu bir cigara yaktı ve birdenbire Memet Akif ten bir mısra hatırladı:

«Din de kürkün aynı olmuş, ters çevirmiş giymişiz!»

Tahsildar Bedri ve arkadaşları, İstanbullunun kanaatine göre ayrı bir insan cinsi, nevi bu dünyada ya inkiraza yüz tutmuş, yahut da yeniden yeniye türemeye başlamış bir kabile idi.İstanbullu Çankırı cezaevinden Malatya cezaevine sürgün edildiği sırada, yola çıkmadan evvel ve trende Malatya hakkında duyduğu ve bildiği şeyleri birer birer gözden geçirmiş, yeniden tasnif etmiş ve birtakım peşin kanaatlere gelmişti. Bu kanaatlere göre Malatya derebeyliğine ve isyana yakındı.

Haklı olsun, haksız olsun, siyasî bir mesele uğruna silâha sarılmış insanların bu şehirde kendilerine mahsus âdetleri cari olmak lâzımdı. Şarklılar derebeyliğin romantik meziyetlerini hâlâ muhafaza ediyorlardı. Eşkiyalık ederken kadını soymazlar, birbirlerini vururken araya bir kadın girse ona hürmeten silâhlarını indirirlerdi. Namus ve din meselelerinde son derece mutaassıp idiler. Mert ve açık yürekli, yani iptidaî insanlardı.

Geldiğinin ikinci günü, bahçeye indiği zaman kendisini duvarın gölgesinde hazırlanmış bir yere davet ettiler. Burası kilimler, halılar ve döşeklerle döşenmişti. Çaylar kaynıyordu.Orada, beş tane ihtilastan mahkûm tahsildar, dört tane ağa, iki tane şeyh ile tanışmış ve o zamana kadar hiç işitmediği «kirve» kelimesini öğrenmişti.

Tahsildarlardan birisi ve belli ki memur takımının elebaşısı Bedri efendi idi. Bu, gayet uzun boylu, gayet şişman, kırmızı yanakları, elleri hele parmakları şişman vücuduna göre son derece güzel ve nazik bir adamdı. Lisanı, İstanbul şivesinden pek az ayrılıyor, hiç gülmeden şakalaşmasını biliyordu. Çay dağıtılırken diğer bir tahsildara, Argalı Vahap ismindeki güzel ve kibar delikanlıya mütemadiyen «Kirve» diye hitap ettiğini İstanbullu nihayet fark ederek sordu:

— Affedersiniz, bu kirve ne demektir Bedri bey?

— Kirveyi mi merak ettiniz beyim? Kirve buraların bir âdeti.... Çocuğunuzu sünnet ettireceksiniz. Kendi vaziyetinize göre mahallenin,

yahut kasabanın ileri gelenlerinden birisine gidersiniz. «Ben bizim oğlanı sizin kucağınızda kestireceğim.» dersiniz. Bu teklifi yaptığınız adam hemen hemen mutlaka kabul etmeye mecburdur. Kabul etti mi sünnet düğününün masrafını yüzde doksan kendisi yapacaktır. Sünnetçinin önünde çocuğu kucağına alır. O andan itibaren iki aile akraba olur. Nasıl akraba, birbirlerine nikâh düşmez halde akraba. Adeta kardeşlik. Ekseriya namahremlik kalkar. Ölünceye kadar, hattâ babalar öldükten sonra bu akrabalık sürer. En müşkül vaziyetlerde kirveyi hiç çekinmeden imdadınıza çağırabilirsiniz.

— Ne güzel bir adetmiş! Bu kirve sözü Kürtçe midir?

— Malumuâliniz Kürtçede birçok Farisî söz var. Ben esasını pek bilmiyorum. Ama bu kelime «girift» kelimesinin değiştirilmişi olmalı.... Arada sırada «kiriv» diye kullanırlar da ondan çıkarıyorum. «Kiriv» derler. Bir de kibrite kirbit denildiği gibi «kivre» şeklinde de telaffuz ederler.

Tahsildar Bedri efendi bu izahatı verirken İstanbullu, trende gelirken Kürdistan'ın derebeylik romantizmi hakkında düşündüklerini tasdik eden ilk dostluk ve yardımlaşma alâmetine rastladığından memnun oluyor, etrafındakilerin neden gülümsediğini ve Diyarıbekir ağalarından Hamdi bey oğlu Süleyman beyin Bedri efendiye neden kaş, göz eğdiğini anlamaya lüzum görmüyordu. Nihayet beğenen bir gülümsemeyle sordu:

— Şu halde, siz, beyefendinin kirvesi misiniz, yoksa bey efendi.... Adınızı belleyemedim. Kusura bakmayın.

— Vahap.

— Yoksa Vahap bey sizin kirveniz mi?

— Ben onun kirvesiyim! İstanbullu öğreneceğini öğrenmiş gibi susunca üçüncü taksildar vaiz efendi, hiç ummadığı bir sualle lafa karıştı:

— Neden sen Vahab'ın kirvesi oluyor muşsun bakalım?

— Çünkü karısı kucağımda....

— Karısı mı kucağında?

— Evet.

— Karısının nesini sünnet ettirdin.

— Şeyini.... Biraz biçimsiz imiş. Konudan komşudan ayıp olacak diye.... Malum ya bizim yenge her gece bir yerde misafirdir. Tahsildar Vahap,

— Ulan avradını.... diye başlayacak oldu.

— Sus kardeşim. Beyefendi henüz acemidir.... Benim avrat sana feda olsun....

— Bırak şu pisi.... Malatya'da kullanmayan kalmadı. Ben senin avradı değil, şu vaiz olacak pezevengin avradını.... Meclis hep bir ağızdan kahkahayla gülmeye başlamıştı, İstanbullu kendi hesaplarının böyle bir netice vermesi karşısında öyle şaşırmıştı ki artık hayret bile edemiyordu. Asıl şaşılacak taraf, bundan, bu muazzam ve müthiş küfürlerden en fazla konuşan üç kişinin keyiflenme siydi. Buna yalnız keyiflenmek de denilemezdi. Âdeta mütelezziz oluyorlar, uçsuz bucaksız bir saadet duyuyorlardı. Yavaş yavaş aklını başına toplayan İstanbullu, sözü bu mecraya getirmek isteyenlerin daha başlangıçta önlerine dikilen Süleyman beye hayretle bakarak âdeta imdat istedi.

Süleyman bey, mecliste kendisinden başka bu türlü şakadan hoşlanmayan ikinci adamdı. Elli yaşında gösterdiği halde bir genç kız gibi utanarak Bedri efendiye çıkıştı:

— Sizde hiç namus yok mu? Beyden ayıp.... imansız herifler!

— Süleyman bey, kabahat şimdi bizim mi? Bey kirveyi kendisi sordu.

— Sizin bedhah olduğunuzu nereden bilecek.... Hepinizi kurşunlamak. Kanınızı aramasalar, sizi vurmak helâldir.

— Hep akim fikrin vurmakta.... Vura vura bu hale gelmişsiniz. Süleyman bey, kabahat kendisinde imiş gibi mahcup bir yüzle İstanbulluya döndü:

— Bey, kusura bakma! Bunları işte gördün....

— İyi ama....

— İşte bu kadar. Allah belâlarını versin bunların. Bizde, bu lakırdı için adam ölür.

Bedri efendi, koca göbeğini hoplatarak güldü:

— Gördünüz mü? Hemen ölüm, hemen ölüm!.... Sizde bu laf için adam ölürmüş de sen bu yaşa kadar nasıl yaşadın a, Süleyman bey....

— Yeter dedim ya....

Herkes gülüyordu, İstanbullu o zaman, bu taifenin «ham» bir insan bulmanın tadını güzelce çıkardıklarını anladı.

Ağaların içinde en uzun boylusu, dudağı yarık bir adamdı. Gülerken yüzü âdeta iki parça oluyordu. Bu iki parça gülüşün acayipliğini seyrettiği için, uzun ağa kendisini hemen topladı:

— Bedri efendi, ilk günüdür, keselim bu sohbeti! dedi. Bu kadarcık söz Bedri efendiyi hakikaten öfkelendirmeye yetmişti. Elini hışımla kaldırdı:

— Süleyman bey malum! Bey de yeni geldi. Acemidir. Ya sana ne oluyor avradını.... kavatı....

Ötekiler eskisinden daha çok güldüler. Uzun ağanın yüzü büsbütün iki parça oldu. Bedri efendinin karışma kirvelik ettiği tahsildar Vahap efendi masum bir çocuk gibi sordu:

— Hangi karıyı kasdettiğin anlaşılamıyor. Bizim ağa da karı beş tane.

— Hangisi olacak pezevenk.... En küçük karısı.... Küçük karının şanı

buraya kadar geldi. Bir sağrı varmış, Macar katanası gibi....

— Öyleyse bu herif ona binicilik edebilir mi?

— Sorduğuna bak. Kendi binmeye almamış ki.... Kaymakam, jandarma kumandanı şikâyet etmişler: «Ağa biz gayrı eski karılardan bıktık, usandık. İllallah! Bir yenisini al, başlarız avratların geçmişinden» demişler. Onların hatırı için aldı yeni karıyı....

— İyi öyleyse.... Ağa hapse düştü düşeli ev misafirsiz kalmıyörmüştür.

— Kalır mı? Rakıyı gönderen bu deyyusun evine iniyormuş. Süleyman bey «ne yaparsın» manasına, İstanbulluya bir işaret verdi. Hakikaten yapılacak bir şey de yoktu. Uzun ağanın en küçük oğlu ile torunu da kendisi ile beraber mahpus idiler. Birisi babasına, birisi dedesine söylenen bu sözlere, yakın oturdukları yerden kirli kirli gülüyorlardı. Tahsildar Bedri efendi işin felsefesini izaha başlamıştı:

— Herkes evvelâ bir şaşar. Sonra alışır.

— Neye alışır Bedri efendi?

— Şakaya alışır. Çocuk olmak neye delâlettir. Kadınla yatmaya. Ben karıyla yatıyorum efendim. İyi amma ben karımın nesiyim? Anası değilim, babası değilim, kardeşi değilim. Benim karımla benim aramdaki sıhriyet meselâ bizim hatunla Vahap arasındaki sıhriyetten farksızdır. Şu halde, avrat dediğine sövülünce bundan bana hiç bir hata gelmemek icap eder. Bilâkis ben onu, bir muayyen mesele için almışım. Eve oturtup besliyorum. Sözle de olsa bir başkası aynı meseleden dolayı kendisini methederse, kendisine talip olursa sevinmeliyim. Gurur duymalıyım. Arkadaşlarımın arasında kadrim itibarım artmalı.

— Bir türlü anlayamıyorum efendim!

— Belli.... Vah vah!

— Hanımefendi duyarsa....

— Neyi duyacak?

— Böyle şakaya alındığını....

Müdür efendi, İstanbulluya acıyarak baktı, sonra arkadaşlarına döndü.

— Vaiz, bak bey ne diyor? Vaiz efendi, ağdalı ağdalı anlattı:

— Bir gece bunlara gittim. Parayı muhasebeye yatırmışım. İçtik. Otele döneceğim zaman sofrada beni dürttü. Karının oturduğu odanın kapısını açtı: «Kız bana bak! dedi, Vaiz efendi misafir gelmiş. «Ben yalnız yatamam, diye tutturdu bu gece berabersiniz. Göreyim beni mahcup edersen karışmam....» dedi.

— Tabiî lâtife ediyorsunuz, böyle şey olmaz.

Vaiz yemini bastı. Ötekiler de tasdik ettiler, İstanbullu hayretten ziyade korkuya yakın bir hisse kapılmıştı. Yavaşça sordu:

— Hanımefendi ne dedi?

— Ne diyecek efendim. Terliği çekip üstümüze yürüdü, ikimizi de kapıya kadar kovaladı.

— Şu halde, haberi var....

— Olmaz mı? Haberi olmasa şakanın tadı çıkmaz ki.... Vaiz efendi, Bedri efendiye döndü: Haydi beye anlat şu bizim Adana seyahatini....

— Adana seyahati iyi akıldı. Lâkin dünyadaki bütün Nahiye müdürlerini Allah kahretsin....

Bedri efendi, çaydan bir yudum aldı. Hudutsuz bir öğünme içinde anlatmaya başladı:

— Bir gün bu vaiz, bir tahsildar arkadaş daha, bir de ben içmeye başladık. Bilmem kaçıncı şişede Nuri olacak pezevenk şeytan gibi aklımıza girdi, «Haydi Adana'ya gidelim» diye tutturdu. Barda para yiyecekmişiz.

Biraz yalvarttık, razı olduk. Bu sefer de «iyi ama karıları da beraber götüreceğiz.» demez mi? Bak, buna fikrimiz yattı. Fikrimizin yatması şu cihetten ki.... Bizim avratlar huyumuzu bilirler. Bildikleri için de bizimle şuradan şuraya gitmezler. Aman şunları kandırmanın kolayı.... Bereket versin şansımız iyi rasgeldi. O sıralarda bizim oğlanı evlendirmek gayretine düşmüşüz, karı içerden, ben dışardan kız arıyoruz. Hemen evlere dağıldık.

Adana'da bir zenginin kızı koca arıyor oldu. Bize «Yetişin bre gelin,» diye haber uçurulmuş. Benim karı evlâdının mürüvvetini görecek, hemen davrandı. Bunların avratları da dünür gitmeye meraklı.... Taktılar takıştırdılar, sürdüler sürüştürdüler. Sepetlere nevaleleri doldurduk. Akılları başlarına gelmeden üçünü de trene attık. Adana'yı düşünüp gülüyoruz kendi kendimize, keyifleniyoruz. Karıları orada bir otele yerleştireceğiz. Biz yallah bar'a.... Tren Gölbaşı'na yaklaşırken ben bu vaiz olacak avradını.... me «Oğlum, pencerede görünmiyelim, Sıtkı istasyona inmiştir,» dedim. Sıtkı oranın Nahiye Müdürü. Tabiî her trende gelir. Piyasaya bir kere çıkar, ben böyle dememişim, pencereye abanın demişim. Herif bizi gördü. Görmesiyle içeriye hücum etmesi bir oldu. Bir taraftan da «inin, haydi aşağı. Bırakmam şartolsun. » diye bağırıyor. Yalvarmaya başladım. Nihayet «Karılar da beraber. Biz Adana'ya gidiyoruz. Mesele şöyle şöyle.... Aman oyunu bozma,» dedim. Namusu tuttu pezevengin. Bizim karıyı buldu. «Yengeciğim. Bu namussuzların arkasına düştünüz siz nereye gidiyorsunuz. Kız lafı bütün yalan. » dedi. Yemin etti. Karı milleti değil mi beyim, hemen kandılar. Bize laf düşürmeden sepetleri toplayıp aşağı indiler. Çaresiz biz de beraber. Oraları kalabalık olmasa, rezillik alıp yürüyecek. Bereket versin ahali çok. Sıtkı, «Hele siz önden yürüyün. Doğru bizim eve. Hay yengeciğim, sen bu deyyusun huyunu bilmez misin?» diye gülüyor. Karılar önde biz arkada Nahiyeye doğru yola çıktık. Nahiye ile istasyonun arasında bir kıraç tepe vardır. Yokuşa sardık, sarmadık arkamızdan «Pat pat...» bir ayak sesi. Sıtkı döndü. «Vay Recep bey.... sen de mi istasyonda bulunuyordun?» dedi. Herifi bize takdim etti. Yol müteahhidi imiş. Herif yanımıza geldi ama, gözü ilerde yürüyen karılarda. Nihayet dayanamadı, sordu: «Kim bu hanımlar?» Ben Sıtkı'ya meydan bırakmadan anlattım: «Velinimet dedim, biz kumpanyayız....» «Ne kumpanyası bu böyle. ?» «Halis tiyatro kumpanyası»«Deme. », «Dedim gitti. Şartolsun biz kumpanyayız. Vaizi gösterdim: İşte komik. » Herif bunu tepeden tırnağa bir kere süzdü. Besbelli bu bizim Vaiz komiğe pek benziyor. Şüphesi kalmadı bunun soytarı olduğuna, sevindi. «Demek şimdi bu karılar oyuncu karıları mı?» «Ne sandın velinimet., çekirdekten yetişme oyuncu karıları bunlar. » Benimkini tarif ettim: «Şu yeşil mantolusu bir göbek çalkalar, alimallah, bulgur kaynatıyor sanırsın. Damarların boşalır. Yanındaki kahve rengi manto giyenin marifetini nasıl anlatmalı. İşte müdür bey şahit... Sor da bak.... Bir gözler var can alır. Üçüncüsü velinimet en az kullanılmışı odur. Biz buraya gelmeden Malatya'da oynadık. Vali bir gece muhabbetine üçyüz

lira verdi. Lâkin huyludur. Genç meraklısı....» Müteahhit yutkunmaya başlamıştı. «E, şimdi ne olacak?» diye yalvarmaya başladı. «Efendimiz, biz buraya geldik ama müdür bey oyun oynamaya müsaade etmiyor. Karılar cilveli olduğundan cinayet falan çıkar diye korkuyor. Halbuki evet, karılar cilvelidir. Lâkin öyle işin acemisi değiller. Üçü de eski kulağı kesiklerden.... Onar hovardayı bir kapıdan alır bırakırlar da biri birinin ruhu duymaz. Biz bu kadar masraf ettik. Şimdi oyun oynamadan gidersek....» Müteahhit yumruğunu sıktı. Belli ki müdürle araları iyi.

«Oyun kolay. Müdür beyden ben size müsaade alırım. Yalnız bir şartla, bu akşam biz bize bir muhabbet yaparız. Yarın akşam oyuna başlarsınız. Kabul mü»? «Artık orasını müdür bey bilir.» «Müdür bey ne bilecek. Bu akşam ziyafet benden, bağın birine çekiliriz. Saz çalan var mı içinizde?» Nuri'yi gösterdim. «Mükemmel cümbüş çalar. Her telden çalar ya.... dile cümbüşü meşhurdur» «iyi öyleyse.... Bu akşam biz bize....», «Emredersiniz velinimet...»

Kanlar müdürün evine girdiler. Biz kahveye gittik. Müteahhit hazırlık yapmak için koşarak gözden nihan oldu.

Herif bir sofra hazırlamış Başvekile mahsus... Başına çöktük efendim. Etrafa bakmadan atıştırmaya, çekiştirmeye başladık. Bizim velinimet evvelâ ses çıkarmadı. Sonra kıvranır oldu. Hakkı var. Karıları bekliyordu. Karılar nerde? Biraz içtik, iki amele hizmet ediyor. Velinimet kendi kendine söylendi: «Kebap hazır ama, misafirler hazır değil. » «Hangi misafirler velinimet?» dedim. «Bayanlar tabî. » dedi.

«Bayanlar gele dursunlar, hele kebap teşrif etsin. » dedim. Kebap geldi. Biz kolları sıvadık. Kebaba hücum ettikçe adamcağız imdat arar gibi etrafına bakıyor. Nihayet rakının verdiği cesaretle, «Nerde kaldı bu bayanlar?» diye ciddî ciddî sordu. Kulağına eğildim. Bağıra bağıra meselenin içyüzünü anlattım: «Velinimet., yeşil mantolu afetin burada bir belâlısı varmış. Tabiî son dakikada haber verdi. Yavrucuk utandı besbelli. Jandarma başçavuşu olacak habis kendisini kerhaneye atmakla tehdit ediyormuş. Ortalıkta kimse kalmadığı zaman mahfi gelecek. Tabiî velinimet... Kadıncağız istikbalinden havfediyor. Kahverengi tayyörlüsü derseniz zaten körpe.... Nüfus memurunun metresi imiş. «Şimdi bir duyarsa beni de sizi de perişan eder» diye ağlıyor. Hiç merak etmeyin. Bizim komik

bu işlerin erbabıdır. Tertibatını almıştır. Biraz vakit geçsin. Sabır.... aman sabır. »

Somurttu ama seslenmedi. On dakka sonra bizim keyfimiz sinirine dokunmuş olmalı ki. «Nerde kaldı bu kaltaklar?» diye bir kerre celallendi. Komiğe döndüm: «Hakikat geç oluyor. Git getir....» dedim.

«Ulan sen git getir.» dedi. «Sen gideceksin pezevenk!» diye davrandım. «Ölsem gitmem....» «Gitmezsen avradını....» «Aman kardeşim bu nasıl bir söz. Müdür beyden ayıp. » «Müdür beyin de avradını....» «Yahu., sen serhoşladın. Hiç olmazsa velinimetten sıkıl. »«Velinimetin de izzetli saadetli avradını....» deminden beri kendisini zorla zapteden Nahiye müdürü makaraları koyuverdi. Velinimet öyle kızdı ki yekden o da bize sövdü. Sabaha kadar bir eğlendik, bir eğlendik....

— İyi ki sizi çekip vurmadı.

— Yiğit yiğiti gözünden tanır demişler. Biz adamımızı tanırız beyim. Eğer her avradına söğdüğüm çekip beni vursaydı, abdi hakirin şimdi kemikleri dahi çürümüştü. Dünyada böyle avradını.... ettiklerim kıyamet gibidir.

Bedri efendi, böyle söyleyerek o zamana kadar lafa karışmadan gülümseye gülümseye dinleyen kısa boylu, çember sakallı ağa efendiyi gösterdi. Bu ağa efendi, fazladan hacı idi. Şimdi beş oğlu ile beraber bir cinayet meselesinden dolayı mevkuf bulunuyordu. Güzel ve tatlı küfüm aynı lezzetle iade ettikten sonra vaiz efendiye döndü:

— Hele mademki açtınız, beye, hapisane müdürüne oynadığınız oyunu da anlat bari....

— Şimdi pezevengin lafını etmeyelim. Keyfimize bakalım.

— Olmaz, anlat...

— Efendim. Malatya'ya bir jandarma bölük kumandanı gelmişti. Anlı, şanlı bir yüzbaşı. Ayağı bu toprağa basar basmaz, «Aman benim avrada söğecek bir ahbap yok mu? Huyluyum ben.... Ölürüm vallaha. » demiş.

Gelip yeşil otelde beni buldu. Tanıştık, bilıştik. On dakikada kırk yıllık dost olduk. Haşa meclisten dışarı, ben çok pezevenk gördüm. Lâkin yüzbaşı Kani bey gibi işinin ehli deyyusa rastlamadım. Şimdi Bedri'ciğim kızar. «Benim hakkım zayi oluyor. Benden baskını yoktur», diye öfkelenir ama, siz kulak asmayın. Yüzbaşı Kâni'nin yanında bu pezevenk on para etmez.

— Kirve.... Haşa meclisten avradını bellerim. Kısa kes...

— Derken efendim, günün birinde bizim cezaevi müdürü Mehmet bey telâşlı telâşlı Adliyenin merdivenlerini çıkarken yüzbaşı Kani bey yolunu kesip yakasını toplarladı. «Ulan sen hapishane müdürü müsün?», «Evet yüzbaşım.», «Bir de evet diyor, ulan sen benim karıya söğmüşsün.» «Aman estağfurullah ben mi?» «Sen.» «Kurban olayım yüzbaşım yanlışlık vardır.» «Yanlışlık ne demek? Burada kaç tane hapishane müdürüsünüz siz?» «Ben yalnız başıma hapishane müdürüyüm ama....» «Herif aması kalmış mı? Karıya söğmüşsün»

«Vallaha, billaha yalandır yüzbaşı bey. Ben de eski jandarmalardanım. Senelerce karakol kumandanlıkları yaptım. Bana Mehmet Çavuş derler. Eşkıyaları yakaladım, iki kere yaralandım.» Ben orasını bilmem. Sana tekaüt maaşı bağlayacak değilim. Benim avrada sen nasıl söğersin» Beyefendi, bir yanlışlık olmuştur. Haşa sümme haşa.... Benim hanımefendiye sebtetmek ne haddime....», «İnkâr etme, ben yerinden haber aldım. Söğmüşsün» «Vallahi söğmedim» «Söğmüşsün»

«Billaha söğmedim», «Söğmüşsün» «Siz Müslüman değil misiniz. Dinim Rabbane hakkı için söğmedim. Allah beterinden saklasın.», «Söğmüşsün ulan, bundan daha beteri mi olur. 'Ben bu yeni yüzbaşının avradını şöyle şöyle edeyim.' demişsin ya....» «Demedim yüzbaşım, şartolsun demedim.» Etrafa toplananlara yanık yanık bakıp yardım istedi. Bulamayınca, «Size bu iftirayı kim söyledi?» diye sordu.

«Ben birinden haber aldım.» «Kam bu biri?», «Orası sizi alâkadar etmez.» Bizim müdür, Allah selâmet versin fazla sıkıştırılmaya gelmez. Yumşak adamdır, lâkin birdenbire öfkelenir. «Mademki inanmıyorsunuz. Ne yapalım yüzbaşı. Benim işim var. Bırak yakamı», dedi. «Yaka bırakılır mı? Avradıma söğ.... Bir de geçip gidecek....»,

«Yahu söğmedim diyorum.» «Söğmüşsün. Haydi itiraf et. Sonra fena olur.» Bir, iki kere sarsınca müdürün artık tahammülü kalmadı. O da yüzbaşının yakasını kavradı. «Yüzbaşı! diye bağırdı, ben senin avradına söğmedim. Lâkin inanmıyorsun. Yemin ettim, şart ettim inanmıyorsun. Söğmeden Söğdün diyeceğine söveyim de elinden geleni arkana koyma.... Al işte yüzbaşı senin avradını bende, bütün Malatya ahalisi de evire çevire....» Artık dayanamadık, Bedri ile kapının arkasından meydana çıktık. Biz güleriz, yüzbaşı güler, ahali güler.... Müdür bizi görünce işi anladı. Artık sövmeye kantar aramayın.... Güle güle karnımız yarıldı.

— Bundaki zevki anlayamadım....

— Ayrıca bir zevki yok. Zevki içinde. Biz avrat meselesine lüzumsuz ehemmiyet atfedenlere kızıyoruz. Bir küf üre adam öldürüyorlar, birbirlerine dargın duruyorlar. Bunlar hep cahillik alâmeti.

— Tellâkkilerde asriliğe doğru bir inkilâp yapıyorsunuz demek?.

— Çok doğru söylediniz beyim.

— Lâkin dikkat ettim. Yalnız hanımefendileri yad ediyorsunuz. Valdelerle hemşireler, kerimeler....

— Yok.... Oraları karıştıramayız. Kötülük eden karıyı boşar kurtulursunuz. Ehli namus valdeyle hemşirede. Değil mi beyim.... Siz de pek doğru bulmadınız mı? İstanbullu korkuyla dikildi:

— Hayır, hayır yanlış anlaşılmasın. Filhakika ben bekâr bir adamım, size nazaran bu eğlenceden daima kârlı çıkarım. Fakat zevkine varamadım, varamayaçığımı da anladım. Beni denemeyeceğinizi ümid ederim.

— Estağfurullah beyim.... Cebir yok.... Arzu var. Vaiz efendi, Bedri beye döndü

— Gördün mü kavat? «Beyfendi bizden değil» dedim. Nasılmış?

— Zarar eder....

— Ben zarara razıyım Bedri Bey.

— Siz bilirsiniz. Bir kere deneseydiniz fena olmazdı.

— Bu gidişle daha epey buradayız. Biri birimizi tanımaya vakit var. O zaman göreceksiniz ki ben küfürden nefret eden bir adam değilim. Bilâkis küfürün yerinde yapılanını severim. Bu huyu mahpusanede peydahladığım da zannedilmesin, İstanbul'un kibar âleminde küfürleriyle meşhur bir arkadaşım vardı. En nazik hanımlar ellerini öpen, önlerine diz çöküp hüngür hüngür ağlayan baylardan usandıkları zaman ona müraacat ederler, «Rica ederim. Bir küfür ediverin. Erkeğe hasret kaldım,» derlerdi. Demek bazı kibar hanımefendiler de benim kanaatımda. Sizden ayrıldığım nokta şudur: Ben küfürün çok ciddî bir iş olduğuna kaniim. Alay mevzuu edilmesine yüreğim razı olmaz. Sizi ayıplamıyorum. Belki bugünkü şartlar içinde sizin icadı da denemek bir çeşit rahatlıktır. Beni şakalara karıştırmamak şartıyle ahbap ahbap yaşarız. Bu şifahî mukaveleye o günden sonra iki taraf da ciddiyetle ve dikkatle riayet etti. İstanbullu, yalnız ertesi gün bir küçük tahkikat yaptı ve öğrendi ki Bedri bey ve arkadaşları bütün «tolerans »larma rağmen son derece namuslu aile babaları idiler. Ve her küçük şehir kadar dedikoducu olan Malatya'da, bilhassa karıları en namuslu, en şerefli kadınlardan sayılıyorlardı. Bu adamlara İstanbullu, «Küfür liberalistleri» adını taktı. Malatya'da yaşadıkça bu âdetin, kasabada birkaç memurla, mahpushanede birkaç ağaya ve diğerlerine inhisar etmediğini, yavaş yavaş nahiyelere oradan da köylere dağıldığını, âdeta bir gizli mezhep gibi genişlediğini ve mezhep saliklerinin, birbirlerine müridana bağlı olduklarını, yardım dahi ettiklerini öğrendi.

Mahpusanedeki elebaşlarının mezhebi yaymak için seçtikleri sahaları ise hazin bir tâli ile namus uğruna cinayet işleyen biçarelerdi. Bedri bey ve avenesi bilhassa bunları ısrarla takip ediyorlar, cahilliklerinden ve fıkaralıklarından istifade ederek kolayca mezhebe alıyorlardı. Böyle okumuş efendilerin kendilerine akran muamelesi yapması, demek ki, bizim köylülerin pek hoşuna gidiyordu. Seneler de geçse «Beylere» sövmeyi göze alamadıklarından kendilerine bol bol sövdürüyorlar, zevkten yan baygın düşmüş gibi avratlarına her "«övülmede gözlerini süzerek feylesofça gülümsüyorlardı. Kezban'ın babası Mehmet'in mahkemesi cürmümeşhut kanununa tabî olduğu için dosya zarfında pek az evrak vardı. İstanbullunun temyiz lâyihasına yazdığı göz yaşartıcı fıkralar. Asker baba, kötülüğe sülük etmiş körpe bir yavru, vatan vazifesinden alnı açık avdet ettiği günün

ertesinde nagihan rasgelmiş falan filan beş para etmedi. Karar bir rekor teşkil edecek kadar acele tasdik edildi. 27 günde....Tasdik havadisi, mahpusaneyi, cinayet havadisi kadar yürekten salladı. Bütün o zaman söylenenler, yeniden tekrarlandı. Namus fedaisine acıdılar. İdamlık Necde'li Ali ve otuz seneye mahkûm olanlar bile Mehmet'in onbeş senesi için dizlerini döğdüler, beddua ettiler. Birkaç kişi bahçede İstanbullunun etrafını çevirdi:

— Bu ne hal bey?

— Bu ne biçim bir iş?

— Bunlarda hiç mi namus yok?

Şehnehanlı Mistik dayı ismindeki ihtiyar, kalabalığı yardı. Orta yere dikildi. Pek uzun boylu olduğundan ileri doğru eğilmiş gibi dururdu. Ayakları dünyanın en büyük ve en yamru yumru ayakları idi. Ancak cezaevi atölyesinde çalışan yemenici Mehmet Emin'in dediği gibi yumuşak yemenileri giyebiliyordu, Mahpusanede ekseriyeti teşkil eden sayısız hakikî bigünahlardan birisiydi. Köye delikanlılar kahpe getirmişler. Mistik dayı bunun encamından ürkerek manî olmak istemiş. Üstüne yürümüşler. Sövüşürlerken yiğeni arkadan yetişmiş, Mıstık'ın belindeki Nagant'ı aradan yakalamış, «Ver de şunları vurayım» diye çekiştirmeye başlamış. Meselenin başından beri Mıstık'ın niyeti köyde bir kötülük çıkmasın değil mi? Kılıfa sımsıkı yapışmış. Mistik tabancayı vermemek, yeğeni çekip alarak adamları vurmak isterken «Küt» silâh patlamış, çıkan kurşun araya giren biçarelerden birisinin göbeğine saplanmış, herifi «ifadeye gayrı muktedir» bir halde Malatya memleket hastanesine yetiştirmişler. Tahkikat önceleri iyi gidiyormuş. Sonra araya eski düşmanlıklar karışmış. Yeğeni ben vurdum diye bar bar bağırırken şahitler «Mistik çekip vurdu» demişler. El altından hastaneye haberler uçurulmuş, kendisini biraz toplarmış gibi olan mecruf hikmeti hüda «Beni Mistik keyfi vurdu» der demez ruhunu teslim etmemiş mi? Tabancanın kılıfın içinde patladığını tıbbıadlî keşfedip zahire ihraç edememiş, Mistik işin sarpa sardığını biraz geç anlayıp zira pek hasis bir adamdır Reis, Müddeiumumi için kesenin ağzını açmış ama, bir rivayete göre, vasıta olan herif dört bin lirayı afiyetle yiyip görülecek yerleri görmemiş. Eski kanun üzerine Mıstık'a Çanakkale'de, Sina'da, Kafkasya'da, İran'da ve Galiçya'da döğüşen bu kahraman çavuşa kasten adam öldürmek

suçuyle onbeş yıl ceza vermişler. Temyiz tasdik etmiş. Yaş haddini tecavüz eylediğinden şimdilik asrı cezaevine de gidemiyor, bütün entari giyen erkeklerin insana verdiği acayip hisle yüzünü boyamış bir kocakarı gibi bahçede, koğuşta, hükümete, kanuna, konuya, komşuya sövüp sayarak dolaşıyor. Kalabalığı yarıp ortaya çıkınca, eski muhtarlarda rastlanan hakaretli bir bakışla köylülere baktı:

— Neye şaştınız hayvan herifler., diye bağırdı. Daha usulü, nizamı öğrenemediniz mi? Temyizde oturanlar ancak on seneden aşağı olan cezaları tetkik ediyorlar. Ceza on seneyi aştı mı, «Doğru., işte meydanda bir şey. iyice şahit dinlemişler. Doğru olmasa on seneden fazla vermezlerdi. Haydi basalım imzaları,» diyorlar. Lâkin on seneden bir gün aşağı verilmişse.... «Dur bakalım.... Bu işte bir bityeniği var. Para oynamış. Bekleyelim. Eve bir şey bırakan olmazsa Adaleti düşünürüz,» diyerek dosyayı şuraya koyuyorlar. Anladınız mı, reziller.... Sonra yere tükürerek, devaynasına vuran bir leylek hayali gibi yürüdü gitti. Mehmet'in eline 1957 senesinde tahliye edileceğini bildiren gün kâğıdının verilmesinden bir hafta sonra İstanbullu, tayıncı Sefere sordu:

— Mehmet ne yapıyor Sefer? Kur'an okuyor mu?

— Kur'an ne gezsin beyim.... Kur'anı kumara bastı.

— Ne halt etti.?

— Kumarda yutuldu. Yatağı verdi, yorganı verdi, sonunda Kur'anı da verdi, iki liraya şeyh Yusuf a geri sattı.

— Ne olacak şimdi? Müslümanlık elden gitti mi?

— Bırak pisi beyim. Karıyı sıkıştırıyor. «Para getir bana, evrakı

Ankara'ya kaldıracağım» diyerek on lira aldı. Demin karı ağlaya ağlaya on lirayı getirdi.

— Şimdi içerde kumar var mı?

— Olmaz mı beyim.... Hem de büyük kumar.... İstanbullu, gözlüğünü taktı. Cigara paketini, kibritini, ağızlığını ve tespihini alıp takunyalarını şıkırdatarak merdivenleri indi. Demir parmaklıklı kapıyı açtırıp asıl mahpushaneye girdi. Minder'in tahsildar Bedri beyin koğuşunda serilmiş olduğunu söylediler.

Burası üst sağ koğuşun yemekhane siydi. Orta yerinde karşılıklı iki koğuş kapısı bulunan dar bir koridordan geçti. Binanın cadde üzerindeki kanadının sonuna kadar yürüdü.

Bir tarafı mutfak bir tarafı yemekhane olarak ayrılmış kısma girdi. Kumarbazlar pencerenin dibindeki köşeye yerleşmişlerdi. Etraflarını meraklılar aldığı için kimlerin oynadığı kapıdan görünmüyordu. Bedri bey, yerinden kımıldayarak,

— Şuraya bir yatak serin. Kahve pişirin! diye emretti. Oyuncular da yarım ağızla birer «Merhaba» çekip işlerine devam ettiler. Bedelcilik ettiği anlaşılan İzmirli Ali bey, İstanbulluya bir cigara verdi. İstanbullu yavaşça sordu:

— Kim kazanıyor Ali bey?

— Kumarda kazanan olmaz beyim. Kumarbaz istasyon, para tren.... Gelip gider.

Ortaya kırmızı yüzlü güzel bir minder konulmuştu. Etrafında dört tane «istasyon» vardı. Birisi kocaman vücuduyle bir merkez garı gibi Bedri bey, öteki üçü sırasiyle Şeyh Yusuf, Erzincanlı Mevlüt, Kürt Bekir'in Cuma Ali. Şeyh Yusuf üç numara makine ile sakallarını tıraş eden ve daima sarıklı dolaşan ihtiyar bir adamdı. Tombul yüzünde ince maden çerçeveli gözlükleriyle gözleri sanki yerlerinden fırlamış burnunun ucuna sarkmış gibi duruyordu. Düşmanını öldürdüğü için onbeş sene, eşkıyalıktan sabıkalı olduğundan da bir sene, topyekûn onaltı sene cezası vardı. Öldürdüğü adamın başparmağıyla iki gözü yakalandığı zaman cebinde çıkmıştı. Sabıkalı olduğu için asri cezaevine gidemiyor, bu sebeple hiç çekinmeden kumar oynuyordu. (Asri cezaevinde mahpuslar çalışır. Orada çalışarak geçirdiği altı ay cezalarının bir senesine karşı hesaplanır. Fakat bu hakkı elde edebilmek için mahpushanede inzibatî ceza yani kumardan, kavgadan

zindana atılmak cezası görmemek lâzımdır. Mahpuslar asri cezaevine gidip cezalarının yansını mahsup ettirmek gayesiyle uslu dururlar.) Erzincanlı Mevlut pek sağlam yapılı, fakat pek kısa boylu bir delikanlı da aynı vaziyette idi. Erzincan zelzelesinde şehir batıp, sağ kurtulan arkadaşları felâketzedelere yardımla meşgulken köye kadar gitmeyi daha akıl kârı görmüş, evvelce de hapishane müdürüyle arası açık olduğundan kaydına «firari» işareti düşürülerek aftan istifade ettirilmemişti. Malatya'ya sürgün gelmişti. Zelzele yağmasından epey mal edinmişti. Şimdi bunları kardeşleri vasıtasiyle sattırıp gelen parayı muntazaman bu minderde kumara veriyordu. Kürt Bekir'in Cumalı'ya gelince: Ufak tefek bir adamdı. Anlattığı hikâyelere bakılırsa elli yaşında olması icap ediyordu. Halbuki bedenen küçük yapılı insanlar gibi genç gösteriyordu. Malatya mensucat fabrikasında açılan asri cezaevine gitmiş, fakat ancak üç ay barınabilmişti. Gizlice köyüne gitmekten geriye iade etmişlerdi. Nizamname mucibince tekrar oralara gönderilmesine imkân kalmadığından namlı bir mütegallibe olan babası Bekir ağanın verdiği harçlıkla kumar oynar, her hafta gelen paranın muhakkak iki mislini borçlanırdı. Bu üç kişinin üçü de Bedri beyin burada liderlik ettiği avrata sövme mezhebine salik idiler. Binaenaleyh kumar, pek rahat bir hava içinde devam ediyordu, İstanbullunun oturur oturmaz öğrendiğine göre bugünün kumarı pek ciddî ve pek heyecanlıydı.

Bir kere Erzincanlı Mevlut ağabeylerine, «Mavzerleri sakladığınız yeri Hükümete haber veriyorum. Bir haftaya kadar yüz lira çıkarmazsanız şartolsun Erzurum divanı harbine hazır olsun,» diye bir tehdit mektubu yollayarak beş günde telgraf havalesiyle yüz lirayı getirtmişti.

Cuma Ali, babasına bir haber uçurup «Yatağı satıyorum. Yetmişbeş liradan aşağısı işimi dünyada görmez,» diye her zaman tekrarladığı ve en müsbet netice verdiği tecrübeli tehdidi savurmuştu. Bütün bu gayretler, tedbirler, Millî Korunma Kanunu mucibince tevkif edilen Samanoğlu isimli zengin tüccar için almıyordu. Samanoğlu meşhur hovardalardan ve kumarbazlardandı. Harbin başından beri, vurduğu vurgunun hesabını şaşırdığını arkadaşlarına yeminle kendisi söylemişti. Heyhat ki girmesiyle çıkması bir olduğundan, ancak dün gece Şeyh Yusuf'a üçyüz lira yutulmuştu.

Şimdi şeyhten bu üçyüz lirayı almaya uğraşıyorlardı. Hayatı baştan başa rezillik ve namussuzluktan ibaret olan şeyh Yusuf un iki meziyeti vardı. Son derece namuslu bir kumarbazdı. Pek fıkara olduğu ve çok zaman yavan ekmek yediği halde bin lira kaybetse mızıklanmaz, kederlenmez, borç istemekten başka bir vesileyle kimseyi rahatsız etmezdi. (Borcu da kendisini yutanlardan değil hiç kumarla ilişiği olmayanlardan isterdi.) Parası varken tasavvur edilemeyecek kadar cömertti. Herkese paket paket cigara dağıtır; dört, beş kişiyi davet için, çeşit çeşit yemek pişirirdi. Eski ve meşhur kumarbazlardandı. Yüz sanliraya bir zar atıp kaybettiği ve kalkarken kılını bile kıpırdatmadığı yeminle söyleniyordu.

Bunların dördü de kumarı hakikî İngiliz centilmenleri gibi sanki spor olsun diye oynamaktaydılar. Seyri ötekilere bakıldığı zaman duyulan merhamet ve öfkeyi vermiyordu, İstanbullu, asırlardır insanları mahveden bu acayip ve pis iptilâyı bu dört kişinin hareketlerinde ve yüzlerinde taraf tutmadan ve içi sızlayıp yüreği sıkılmadan rahatça tetkik etmeye başladı....

Tahsildar Bedri bey ile Erzincanlı Mevlud'un yüzleri kıpkırmızı, ötekilerin yüzleri sapsarıydı. Hayat şu anda bu dört insan için zarların üzerindeki siyah noktalardan ibaretti. Arada gidip gelen banknotlar vesile ve teferruattan ibaretti.

Terli avuçlarda hınçla buruşturulan renkli kâğıt parçaları «vesile» ve «teferruat» kelimelerine de pek ziyade yakışacak kadar değersizlenivermişlerdi. Şimdi zarlar Erzincanlı Mevlut'taydı. Daima korkak oynadığı için daima kaybeden Mevlut, belli ki en fazla şeyh Yusuf tan çekiniyordu. Zarları sallarken,

— Postanı açık tut avradını bellediğim....diye yalvardı.

— İşte açık oğlum....

— Aç şunları.... Aç diyorum. Atmam şartolsun.... Üç lira aldım. Beş

liranın içine iki tane iki buçukluk mu sokuyorsun sakalı boklu....

— At... Haydi at... Beş liranın ikisi önüne....

— Haydi yavrum zar.

Zarın biri minderden dışarıya yuvarlandı. Minderden dışarda sayılmadığı için Mevlut tekrar eline aldı. Sallamaya başladı:

— Tut bakalım....

— Yutturuyor musun oğlum, ben senin baban yerindeyim. İşte tuttum. Zar. İki bir geldi. Barbut denilen bu oyunda «Düşse», «Dübeş», «Düşeş» tam kazanıyor, Şeşbeş «önüne» kaydıyla tutulanı bir de «ne gelir» denildiği zaman bütün tutağı alıyor, aynı şartlar içinde «Henyek» «Dubara», «Dört cihar» ve «İki bir» kaybediyordu. «Beş liranın ikisi önüne» dediği postada iki lira kaybetmiş oldu. 5 liralarla beraber zarlar da Şeyh Yusuf a geçmişti. Tutma sırası tahsildar Bedri'deydi. Minderin üzerine iki tane ikibuçuk liralık koyup parmağını aralarından geçirdi:

— At şöylece....

— Haydi yavrum düşeş.

Şeyh Yusuf böyle söyleyerek zarları orta yere fırlatıp boş kalan yumruğunu «Hıhh.» diyerek göğsüne vurdu. Kazanacak, kaybedecek bir şey gelmediğinden zarlar bu sefer Bedri beye geçti. Şeyh Yusuf postayı yedi buçuk liraya yükseltti:

— At.... ne gelirse....

— Ne gelecek şeyh. Al sana düşeş... Hakikaten düşeş geldi. Tahsildar yedi buçuk lirayı alırken bir de mani söyledi:

— «Ay gibi doğdun karşıma. Sancak saçlı Emine.»

— Emine'nin de Allah belâsını versin sancağın da.... Bu ne kadar düşeş.

— Sana düşeş atıyorum ama bu pezevenklere kırılıyorum, ilk hamlede Cuma Ali'ye kırılarak dört lira kaybetti:

— Ne ettin vicdansız.... diyerek zara tükürdü.

Seyek'ten sonra mutlaka kazanacağına iman etmiş olan şeyh Yusuf, bu zarı görür görmez postayı arttırıyor, bu yüzden kısa bir münakaşa başlıyordu:

— Yahu. Bu seyek nedir?

— Papazın uğuru....

— Olmaz, postayı arttırma....

— Ben arttırırım. Paranı seviyorsan oynama.... Biz burada çocuk avutacak değiliz. Sabahtan beri biz para kaybediyoruz.

— Daha iyi ya.... Haydi at. Kaybettiğini beşer kuruş beşer kuruş çıkaramazsın. Mevlut zarları fırlatıp göğsünü yumrukladı:

— Haydi oğlum Kılıç. Tuh. Namussuz.

— Bak yavrum zar. Sana namussuz dedi yavrum. Şunun elini kırıver. Yallah. Düşeş misin velinimet...

Zarlar, bu sefer Cuma Ali'nin eline geçmişti Kimine borcu vardı, kiminden alacağı:

— Senden iki isterim. Sen benden üç istersin tahsildar.

— Canım alacağını al, borcunu öde.... Benden nasıl üç istermişsin. iki istersin.

— Aman bir liramızı da diri diri götürecek. Kısa günün kârı az olur diyerek.... Burası vergi dairesi değil pezevenk.... Sen adam mı soyacaksın.

— Zar gelirse soymak değil, ciğerinizi alacağım. Ne sandın? Aha bu iki lira ardı var. Bir «iki bir» oğlum. Ödeşelim de görmemişe dönsün.

— Görmemiş babandır.... işte sana bir düşse....

— Ulan dubaracı. Sen düsseyi rüyanda mı gördün? Haydi babam. Her zar atışta göğüslerini yumruklayıp «Hıhh» diye bağırdıklarından beton duvarlar

inim inim inliyordu.

Şeyh Yusuf un gene şansı açılmıştı. «Tut» dediğini yutuyordu. Üç postada zavallı Mevlut'u tertemiz etti. Son lirası da gidince pehlivan yapılı çocuk, sol böğründen vurulmuş gibi içini çekti. Etrafına bir şey görmeyen kanlı gözlerle baktı. Dünyanın en münasip, en ciddî, en tabiî sözünü söyler gibi, İzmitli Ali beye:

— Şuradan beş lira ver.

— Veririm baş üstüne.... Yalnız yatağı rehin bırakırsın.

— Kaça?

— Eskisi gibi yatak, yorgan, kilim kırk lira. Bir hafta beklerim. Elli lirayı getirir malım götürürsün.

— Kırkbeş ver.

— Olmaz.

— Kırkiki ver. İki liraya bizi kırma....

— Olmaz dedim ya....

— Allah belânı versin.... Say paraları....

— Yağma yok. Getir pırtıları....

— Getirmezsek inkâr mı ederiz? Ver beş lira.... Sıramız geçiyor. Durun yahu. Sıra bende.... Durum.... Bana atacaksın tahsildar.

— Sana nasıl atacakmışım?.... Paran hani. Ulan sen adam mı soyacaksın?

— At şuraya.... Hele bir at... Yatağı getireceğiz....

— Olmaz. «Delinin defteri duvar,» demişler. Ben ağlayacağıma sen ağla.... Para hani....

— Para Ali beyde....

— Ali bey bir makbul adam mıdır? Elin deyyusu....

— Hakikat, Deyyus bu Ali bey....

— Deyyusum elbet.... Siz ne sandınız....

— Ulan kendini huzurumda methetme.... Birisi de doğru sanır.... Aklımı karıştırmayın. Biz burada resmen kumar oynuyoruz. At bakalım şeyh. İki buçuğun ikiyüzkırkı önüne....

— Postayı doğru tut.

— Ulan sakallı pezevenk. Bundan doğru posta mı olur?

— Buna kimse zar atmaz. Ikiyüzelliye ne gelirse.... Atayım mı?

— Olmaz. On kuruş bana lâzım.

— Neden lâzım?

Çekişmeden canı sıkılan Cuma Ali tahsildarın yerine cevap verdi:

— On kuruşu sonunda urgana verip kendisini asacak. At da şu rezilden dünya kurtulsun.

— Asmazsa....

— Asmazsa pezevenktir.

— Sonra asmazsa bak karışmam.... Haydi yavrum Düşeş... Hıhh. işte düşeş. «Düştü gönlüm bahri gama cunbadak.»

— Urgan parasını da aldın kavat... Kes sesini, hâlâ türkü söylüyor. Bu herif şarkıya merak sarmaya başladı. Dururken basma bir iş getirmesin. Aklını oynatıp.... Uykulunun oğlu gibi, salya sümük bir yanda, daltaşak sokaklarda gezinmesin ....

— Orasını bilmem. Daha iki zarı böyle doğarsa hepimizi donsuz bırakacak. Türküyü biz söyleyeceğiz.

Bu söz Mevlufu dalgınlıktan uyandırdı. Kaba etine iğne batırmışlar gibi tuhaf bir ses çıkararak ileri doğru sarsıldı. Sıçradı. Yemenileri bile ayağına geçirmeden betonda çıplak ayaklarla şap şap koştu. Deminden beri tahsildar Bedri, İzmitli Ali beye yirmiyedibuçuk lira borçlanmıştı. İki buçuk lira daha istedi. İlk atışta kazandı. İki buçuk lirayı geri verdi. Şimdi elinde kalan iki buçuk liranın elli kuruşu da, tabiî, Ali beyindi. Bedelciye, her alışta iki buçuk liraya elli kuruş faiz vermek, kaybettiklerini faizsiz borçlanmak kanundu. Eğer bedelcinin şansı varsa, borç verdiği adamlar bir düzüye kaybedip kazanmazlar, aynı iki buçuk liralığı bir verip bir alırlardı. Bu suretle karşıdaki oyuncuların her zarda elli kuruşları bedelcinin cebine girerdi. Kanun böyle olduğu için, kendi parasıyle oynadığı halde, İzmitli Ali bey, tahsildarın kazanmasını da istemiyordu.

İstanbullu geldi geleli, Kezban'ın babası Mehmet, ayakta duranların arasında kumar seyretmekteydi. Kendisi oynuyormuş gibi elleri titriyordu. Onun da gözleri kızarmıştı.

Mevlut'un kalkmasından istifade ederek önündekileri yavaşça aralayıp minderin kenarına oturdu. Sabahleyin karısından aldığı on lirayı muska gibi bükmüştü.

— At bakalım şeyh efendi.... Bir bir at... dedi.

— Bir bir mi? Ulan pezevenk, topal eşekle kervana mı karışıyorsun?

Burada senin kanının diyeti dolanıyor.

— Ben kaç gündür otuz lira verdim. Yatağı verdim. Günahtır.

— Günahı bana sen mi öğreteceksin? Çek arabanı....

— Etme şeyh efendi.... Etme kurbanın olayım.

— Atmam şartolsun....

— At, bir defa at... Allanın yok mu? Peygamberin yok mu?

— Allaha Peygambere kurban olayım. Posta gibi posta tut...

— Hele bir de şunu at... Bir defacık.... Bir defa at da, sonra hiç atma.... Mahsustan, onu üzmek için şeyh nazlanıyordu. Nihayet Cuma Ali ile tahsildar Bedri bey araya girdiler. İlk zarda Mehmet iki lira kazandı. Zarları eline aldı. Fakat Şeyh Yusuf beş liranın içine ikinci bir beşlik ile iki tane lira saklamıştı.

— At ne gelirse.... dedi.

Zar dubara oturduğu için Mehmet bütün parasını birden kaybetti. Evvelâ müthiş bir ümitsizlikle zarlara hücum etti. Mızıklanmaya, hatta döğüşmeye hazırlandığı sesinden belli oluyordu:

— Sayılmaz. Ben saymam....

— Neyi saymazsın ulan deyyus?

— Saymam.... Beş liranın içine büyük para koydun.

— Büyük para nerde? işte bir beşlik iki tane de tek lira....

— Olmaz. Beş liranın içine yedi lira koymuşsun. Sen de bir şey söyle Bedri bey.... Bana da günahtır.

— Ulan avradını.... ettiğimin rezili.... İçine büyük para saklamamış

ki! Beş liranın içine beş lira koymuş ....Haydi defol.... Biz oyun oynayacağız.

— Gitmem.... Ne mümkün.... Ben de oynayacağım. Yanında oturana döndü —: Surdan beş lira ver.

— Ne beş lirası?.

— Beş lira kardeşim.... Şimdi veririm. Beş lira ver, altı lira veririm. Yedi lira veririm.... Para değil mi? Şimdi veririm. Ben dolandırıcı değilim.... Hırsız değiliz biz.... Paranın değeri mi olur? Haydi....

— Bende para yok....

— Veririm. Sekiz lira veririm.... —Ümitsizlikle ellerini dizine vurdu—: Vallaha veririm. Şartolsun veririm.

— Şart ettin de inandım. — Sen neye inanırsın?

İzmitli Ali beye döndü:

— Ali bey şuradan beş lira ver.

— Ceketi bırak, on lira vereyim.

— Ceketi mi? Al, buyur.... Al işte.... Yırtar gibi soyundu: İşte buyur. Ver on lirayı.... Ceket senin malın.... Al.... İzmitli Ali bey, pazarlıksız razı olduğu için şüphelenmişti. Mehmet'in zıddına basmak istiyormuş gibi ceketi evirip çeviriyor, güneşe kaldırıyor, tersini, yüzünü muayene ediyordu. Neden sonra on lira verdi.

Mehmet, kazanacağı yüzde yüz muhakkak imiş gibi, ümitle tekrar mindere eğildi:

— At bakalım şeyh.... At bakalım. Bir bir at.

— Yahu sıra şeyhte değil.... Ben tutacağım, zarı tahsildar atacak....

— Ben zararlıyım Cuma Ali ağa....

— Ben de zararlıyım.... Haydi uzatma.... Mehmet gene iki elde on lirayı kaybetti. Bu müddet içinde Mevlut mahpusaneyi baştan başa dolaşmış, para bulamayınca yatağı sırtlayıp gelmişti. Dengi yere bırakmayı bile düşünemeden Mehmet'in ikinci on lirayı yutulmasını ayakta seyretti. Namusçu Mehmet'in «ipi kesilince» yatağı koğuşun köşesine yıktı:

— İşte yatak.... Ver kırk beş lirayı....

— Kırk dedik.

— Kırkbeş. Ben yatağı sana sattırmam. Parayı bulurum.

— Öyleyse daha iyi. Kırk veririm, elli alırım.

— Kırkbeş vereceksin.

— Öyleyse bir haftaya kadar ellibeş getirirsin.

— Orası kolay....

Mevlut kırkbeş lirayı aldı. Kendisine münasip bir yer ararken koğuşu koşarak dolaşıp para bulamayan Mehmet arkasında peydahlandı. Soluyarak,

— Mevlut ağa.... dedi. Mevlut duymadı bile....

— Mevlut ağa....

— Ne dedin?

— Beş lira ver....

— Sittir ordan....

— Ver beş lira.... Yedi vereceğim.... Ayağını öpeyim.... Bak ceketi mi de aldılar. Benim ceketim de gitti. Yeni asker ceketim.... Ben farkında değilim, oynamış, yutulmuşum. Farkında değilim....

— Hele deyyus... Farkında değilmiş. Sen karıya bile oynarsın ama, karı eline geçse....

— Karı para getirecek, sana veririm, iki lira kâr var.

— Hassittir....

— Vallaha getirecek.... Beş lira.... İzmitli Ali bey dayanamadı:

— Oyunu bozacaksın. Beş lira istiyor. Dakikada iki buçuk lira kazanan sulu bankayı öldürmüş de pezevenk.... Şimdi.... Lahavle velâkuvveti.... Defol.... Şimdi gardiyen gelecek....

— Gelmez.... Varsın gelsin. Ben gardiyana yalvarırım. Beş lira daha ver.... Gardiyan gelene kadar bir zar atalım.... Sevaptır. Mevlut oturmuştu. Kumarbazlar tekrar işe başladılar. ilk postada minder sahibi olan Ali bey, manoyu okudu:

— Elli var.

Kazanandan elli kuruş minder hakkı aldı. Üçüncü elde tekrar,

— Elli var dedi. Tekrar elli kuruş aldı.... Bu akşama kadar böyle devam edecekti.

Kavat Ali, işte tam bu sırada uykudan kalktı. Çulun altında çıplak yatıyordu. Başının altına koyduğu gömleğini avucuna top gibi yumaklayıp terlerini sildi, İstanbulluya mahcup mahcup gülümsedi.

— Terlemişiz beyim.... Bu namussuzlar adamı uyutmuyorlar ki.... Mahpushanede ona herkes «Kavat Alo» derlerdi. Bu kötü lakaba kızmazdı. Gençliğinde pehlivan gibi kuvvetli ve emsali az bulunur erkek güzellerinden olduğu söyleniyordu. Köyünde hem ağa, hem de zenginmiş. Hâlâ tarlalarının hesabını bilmezmiş. Lâkin ne fayda.... Kız kardeşleri hacir altına aldırmışlar. Mahkûm olduktan sonra da fazladan vesayet ilâmı çıkartmışlar. Şimdi, merhametlerine kalmış bir şey, ayda on gönderiyorlar, onbeş gönderiyorlar. Başından geçenler, beyaz saçlı, beyaz bıyıklı bu güzel ihtiyara hiç yakışmıyordu. Kırk yaşma yakın, Malatya'da bir kahpeye tutulmuştu. Bir ev kiralayıp beraber oturmaya başlamışlardı. Hazır paralar tükeninceye kadar kimse felâketi fark edemedi. Sıra tarlaları satmaya gelince köy halkı hep birden ayaklandılar. «Ne demek olsun.... Köyümüzün Hanedan evlâdı olup.... Bir ekmek sahibi Ağazade....» dediler. Kız kardeşlerinden birisinin kocası da tesadüfen Muhtar bulundu. Beygiri çekip Malatya'ya koştu. Avukatlara danıştı. Gece gündüz içen Alo'yu kolayca hacir altına alıverdiler. Alo çalışmayı denedi. Borç aradı. Nihayet yavaş yavaş, herkesi, baba dostlarını bile alıştırarak, ip omuzunda hamallık etmeye kadar düştü. Bir hamal parçası, Malatya'nın meşhur kahpesi kocagöz Emey'i besleyebilir mi? Alo gene yavaş yavaş, eve hovardaları toplamaya başladı. Gizli gizli yapılan bu yeni zenaat sonunda bütün Vilâyete malûm olduğu zaman hamal Alo'nun adı (Kavat Alo) olup çıkmıştı. Utanmadı, itiraz etmedi. Yaş ilerledikçe, mütemadi keyif geceleri

devam ettikçe Kavat Alo süratle çöktü. Nihayet facia gecesi gelip çattı. Raziye bir haftadır kavga çıkarıp Alo'ya yüz vermemişti. Bir haftadır bütün yalvarmaları fayda vermedi. Karı Alo'yu koynuna almıyordu. O gece bu dertle Alo hovardaların rakısını su gibi içti. Gece yansı âdeta delirdi. Misafirleri sopayla kovaladı. Raziye'yi zorladı. Emeline muvaffak olamayınca baltayı çekip karıyı bin parça etti. Tepeden tırnağa kan içinde karakola gidip ağlaya ağlaya teslim oldu. Karıyı hâlâ seviyordu. Öldürüp kimseye bırakmadığı için memnundu. Mahpusanede koğuş hizmetçiliği yapar, Bey ve Ağa taifesinin bulaşıklarını yıkardı. Kumarbazdı. Bütün hakikî kumarbazlar gibi cebine giren paranın bir meteliğini bile kumardan başka yere sarf etmezdi. Her zaman oynamıyordu. Oynasa da, devamlı oynaması için ilk ağızda kaybetmesi lâzımdı. Yoksa bir lira kazanıp geri çekilir, oyuncuları çileden çıkarırdı. «Alo'yu paralamak» Malatya cezaevinde, yalnız kumarcıları değil, bütün mahpusları alâkadar eden bir hadiseydi. Her üç ayda bir kere bu hadise vuku bulur, herkesin yüzü gülerdi. Alo üç ay damla damla biriktirdiğini on dakikada veriyor, çıplakları sevindiriyordu. Şimdi uyanıp gömleğini giyince, aklını kaybetmiş gibi gözleri dönmüş Mehmet'le karşılaştı:

— Alo beş lira ver....

— Ne beş lirası.... Töbeyarabbi....

— Beş lira ver....

— Alay mı ediyorsun avradını....

— Beş lira ver.

— Çekil önümden....

— Beş lira ver. Ortada para dönüyor. Kazanırsam yatağı, yorganı, kilimi, ceketi kurtaracağım.

— Seni kim yuttu?

— Şeyh Yusuf.

— Ne verdin?

— Yirmi kayme verdim. Şeyh kazanıyor. Üçyüz lira dün gece aldı. Şimdi de Vallaha yüz liradan fazla aldı. Haydi, beş lira ver.

— Dört yüz lira mı?

— Dört yüz lira.... Ben ceketi kaybettim....

Alo artık dinlemiyordu. Kocaman ellerinde bir titreme başlamıştı. Sık sık yutkunuyordu. İstanbullu'ya gülümsedi. Gülümsemede, af istemek, ölümden korkmak, kazanmak hırsı.... Her şey vardı. Kalabalığı yararak karşı duvarın köşesine gitti. Arkasını dönüp göğsünde bir şeyler aradı. Sonra bir yumruğu sımsıkı mindere yaklaştı.

— Savulun ben geldim.... Şeyh Yusuf.... Pezevenk.... Kelimeyi şahadetini getir.... Şeyh Yusuf aşağıdan yukarıya baktı. Zarları zorla elinden alacakmış gibi altına saklayıvermişti:

— Oynayacak mısın?

— Oynayacağım....

— İki lira alıp kalkmak yok....

— Kalkmak yok....

— Kalkarsan, bak.... Tepelerim.

— Kalkarsam tepele.... Yalnız zarları çabuk toplamayacaksınız. Benim gözlerim fark etmez....

— Yalana bak.... Dört cihar at sen.... Bak nasıl fark eder.

— Dört ciharı inşallah hep sen atacaksın.

— Tut öyleyse....

— Aha tuttum.... Yere bir iki buçuk lira koydu

— Şunun yüzellisi önüne....

Herkes nefesini kesmişti. Alo kazanırsa kalkacağı muhakkaktı. Kaybederse, Şeyh Yusuf un bugünkü şansına göre Alo paralanacaktı. Şeyh Yusuf evvelâ bir şeşbeş atıp yüzelliyi hakladı. Arkadan ötekileri de dolaşıp (Ötekiler de Alo'yu mahvetmek için postaları azaltmışlardı) bir lirayı da aldı. Zar Mevlut'a geçti. Bu sefer Alo bir lira kazandı. Zarları şeyh Yusuf un burnuna doğru salladı:

— Tut postanı....

— At, bir liraya ne gelirse....

— Tuttun mu?

— Tuttum....

— Yum gözünü geliyor.

Zarlardan birisi minderden dışarı fırladığı için tekrar salladı.

— Tuttun mu kerhane şeyhi?

— Tuttum Kavat Alo.

— Parana da mı acımıyorsun. İşte düşeş.

— Vay yavrum.... Dört cihan düşeş mi belledin.

Lira gidince, Alo bu işi hiç beklememiş gibi şaşırdı. Gözleri hakikaten az görüyordu. Yırtıcı bir kuş gibi çömeldiği yerden etrafına bakındı. Namazı yeni bitiren küçük Hüseyin'e işaret etti.

— Yahu Hüseyin. Gel bakalım.... Gel oğlum. Bak bizi soyacaklar.... Başkasına benim emniyetim yok....

Kazanırsa gözlük vazifesi gördüğünden dolayı Hüseyin'e maktuan bir lira vermeyi âdet edinmişti. Hüseyin doğru çocuktu. Kimseye göstermemeye

çalışarak biraz para daha çıkardı ve tutuştular. Önceleri alıp veriyor, keyifleniyor, şeş ciharı mutlaka,

— Yaşa yavrum.... Şeşbeş., diye kapıyordu.

— Ne şeşbeş... Şeşcihar.

— Dur bakalım.... Zarları gözlerine kaldırdı: Ne var arkadaş. Ben düşeş zannediyorum. Mahkemeye gitmeden hakkımı ver. Lâkin üst üste üç kere kaybedince telâşlandı. Yanında oturan Kezban'ın babasına döndü:

— Başıma daha ne gelecek.? Bu şeyh bizi temizleyecek.... Ulan at bakalım. Vay avradını.... Şeyh.... Ulan elinde senin zehir mi var. Bana bir balta verin şunun elini keseceğim.... At bakalım....

— Tut arslanım....

Zarları Alo aldı, bir müddet salladı:

— Ulan zar.... Ulan Allahsız zar. Allahsız.... Attı, kaybetti.

— Vay başıma gelenler.... Etme zar.... Allah mı, dinini seversen zar.... Bir defa gel.... Şunu bir defa kırayım.... Bir defa.... Vallaha başka istemem.... Bir defa.... Hele at... Hele at... Ulan mindere atsana.... Cebinden acele acele para çıkardı: At, ne gelirse.... At... Bir defa gel zar Padişah.... Bir defa. Sana bir şeycik demiyeceğim.... Sesim çıkarsa kahrolayım.... Şeyh kazandı, ikinci postada Alo'ya bir dubara attı. Alo paraları önüne çekmeden zarları yakaladı. Işığa kaldırdı. Uç kere öpüp başına koydu:

— Aferin kemik.... Aferin kemik.... Maşallah sana.... Hep böyle isterim. Hep düşeş oturacaksın. Tut postanı şeyh....

— Tuttum kavatoğlu efendi....

— Al düşeşi....

— O senin cilvendir. Zar cilveyi sever. Sen al düsseyi....

— Aman. Bu da nasıl bir iş... «Düşse» diyor, düşse geliyor. Benim ecelime mi susadı bu it zar. Yahu benim canımı alacak bu zar. Gömleğinin sol tarafındaki cepte para bulamayınca on yedi lira kaybettiğini anlıyarak dehşetle etrafına baktı. Yanında oturan Mehmet'in kafasına vurdu:

— Bakma. Sen benim zarıma bakmayacaksın, istemem.... Defol yahu.... Defol.... Uğursuz. Avradını bellerim....

— Benden ne istiyorsun? Ben de yutuldum.

— Öldürdüğün Kezban'ın üzerinden eşekler geçsin.... Kalk defol.... Tekrar elini boş cebine daldırdı. Bir şey bulamayınca yüzünü sıvazladı. Zarları sallayan Cuma Ali,

— Hele tut Kavat... Yoksa temizlendin mi? diye sordu.

— Temizlendin mi ne demek? Tutacağım....

Gömleğinin önünü boydan boya yırttı, öteki cebinden —bu gömleğin de bir sürü cep vardı bir çıkın para çıkardı. Bunlar iki avuç miktarında gümüş yirmibeşlikti. Hepsini birden mindere döktü:

— At şuna.... At ne gelirse.... Kaybetti.

— Tuhh. Battım.... Ulan zar. Ulan puşt zar. Ulan imansız zar.... —Bir taraftan da gömleğini yokluyordu. Bir çıkın daha çıkardı. Bunda da gümüş ellilikler vardı. At şuna kurt Bekir'in oğlu.... Şuna da at. Sırası gelinceye kadar çenesini titreterek bekledi. Arada bir, «Of of oof. » diye göğsünü yumrukluyordu.

— At şuna ne gelirse....

Gene kaybetti. Bu sefer elini evvelâ yere sonra var kuvvetiyle ağzına vurdu:

— Namussuzum, Allah'ı mı inkâr edeyim.... Ben bu zarı kesecektim. Kesik diyecektim. Dilim tutuldu. Dilim varmadı.... Üst üste birkaç tokat daha attı: Ah Alo.... Ah pezevenk Alo.... Ah babanın avradını Alo.... dilin varsa da kesik deseydin. Dübeşi bir kessem.... Bir kesik desem.... Vay

kavatoğlu. Ağzından pembe salyalar akıyordu. Şeyh Yusuf, kana ehemmiyet vermeden hem zarları salladı, hem de yumşak yumşak söylendi:

— Alırken iyi miydi? Cilveli orospu. Bu Raziye mi, kesiyorsun? Tut bakalım....

— Tutacağım.... Tutacağım....

Gömleğini tamamiyle paraladı. Para bulamayınca donunun uçkurunu çekip çıkardı. Bunun arasına büyük banknotları dikkatle dikmişti. Artık rakamlara bakmaya lüzum görmüyordu.

— At... dedi. Attılar. Kaybetti.

— At., dedi. Attılar kaybetti.

Nihayet donunun uçkurunu ve sonra ağını parçaladı. Para kalmamıştı. Kirli tırnaklariyle vücudunu baldırlarından omuzlarına kadar aradı. Mıncıkladı. Göğsünü iki defa çizdi. Kanını yüzüne çaldı. Çömeldiği yerden bir kere sıçradı. Fakat doğrulamadı. Balyoz kadar büyük yumruğunu göğsüne vurdu. Arkası üstü devrildi.

— Malımı alacağınıza canımı alın.... Paramı aldınız canımı da alın! diye tepindi.Başını betona vuruyor, edep yerini çekiştiriyordu. Yırtık donu dizlerinden aşağıya kaymıştı. Etrafında üç aydan beri türlü mahrumiyetlerle biriktirdiği paraların çıkınları sürünüyordu.

— Kalk ulan ayıptır., dediler. Oturdu. Başını yumruklayarak, göğsünü tırmalayarak ağlamaya başladı:

— Paralarım.... Benim paralarım.... Ben onları onar para onar para biriktirdim.... Onar para onar para.... Küçükten biriken para uğurlu derlerdi. Öldüm. Malımı aldılar. Yandım.... Şeyh Allah belânı versin.... Avradını bellediğiminin şeyhi.... On para on para biriken paraya güç mü yeterdi? Bitti deyyusun gücü. Hep düşeş... Hep düşeş... Ulan düşeşçi kavat... Şahit olun arkadaşlar. Ben bu şeyhi vurur öldürürüm.... Ben bu paraları alırım. Ben bu koğuşta birinizde para bırakmam tahsildar.... Soyguncu tahsildar. Namussuz tahsildar. Şeyh.... Vay sakalı boklu vay. Ulan Mustafa Kemal....

Mezarında kurt kaynaya (çok ayıp). Şeyh Sait biçaresini sen neden asarsın? Bunu assana Atatürk.... Bunu götür, asıver. Vay paralarım.... Vay paralarım. Ulan benim param adama hayır eder mi? Benim param bir vakit hayır etmez.... Suratına sağlı sollu iki tokat indirdi. Gebersene Kavatoğlu.... Şurada uyuyorsun. Senin zar oynamak neyine.... Bunlar babanın koca boynuzlu sarı öküzleri mi?. Sen nereye koşuyorsun?

Dinleyenler artık tahammül edemediler. En yukarda tahsildar Bedri beyin en altta şeyh Yusuf un kahkahaları olmak üzere gülmeler çın çın öttü. Kavat Alo şaşırarak sustu.

— Ulan bana mı gülüyorsunuz pezevenkler?

— Topla donunu pis herif.

— Donumda ne var? Donumda metelik kalmadı....

— Topla, dedim. Sen işi azıttın....

Tahsildar Bedri bey bu sefer ciddî konuşuyordu. Kavat Ali korkarak donunu topladı. Edep yerini kapattı. Yaralı bir köpek gibi duvara sürünerek dışarı çıktı. Para çıkınladığı paçavralar yerde kalmıştı. Şeyh Yusuf,

— Elli lirasını aldım., diye ne kadar yemin ettiyse de kimse inanmadı. Kavat Alo, gene «parçalanmış», iki buçuk aydır türlü rezilliklerle topladığı 130 lirayı onbeş dakikada verivermişti.

Üç gün, üç gece hiç yemek yemeden yatacak, dördüncü günün sabahında gülerek karşı koğuşa gidecekti. Şeyh Yusuf la şakalaşmak için.... Şeyh Yusuf un meşhur bir sözü var ki doğrudur: «Kumarbazın onuru olmaz ki utana....»

Ziyaret günleri mahpusane, muhacirler tarafından günübirliğine doldurulmuş bir han'a benziyordu.İstanbullunun oturduğu İdare kısmında çocuklar koşuşur, heybeli, torbalı, paketli, bohçalı kadınlar, izinden gelmiş askerler, kur'ası çıkmış delikanlılar, şaşkın ihtiyarlar, toprakta yorulmuş orta yaşlı erkekler iner çıkardı. Gardiyanların yatması için yapıldığı holde, boş duran iki oda ve koridordaki demir parmaklıklı kapı konuşma yeri olarak

kullanılıyordu. Odaların bir tarafı asıl mahpushanenin merkez salonuna açılan demir parmaklıklı büyük pencerelerden ışık almaktaydı. Demirlerin bu tarafında ziyaretçiler, öbür tarafında mahkûmlar bazen ayakta, bazen oturarak adamlariyle konuşurlardı. Mahpus delikanlılar kadınlara gösteriş yapmak için giyinmeyi, tıraş olmayı ihmal etmezler, aralıkta ikişer, üçer kişilik gruplar halinde, tespih çekerek dolaşırlardı.İstanbullu, odası dış tarafta olduğu için ziyaretçilerin çoğunu — bilhassa küçük çocukları tanıyordu. Bunlar kışın, odasına ısınmaya gelirler, köyden, Allahtan, ölümden ve muharebeden konuşurlardı. Giderek küçükler «Gözlüklü

Dayıya» ayrıca küçük hediyeler bile getirmeye başlamışlardı. Besni kazasından, İbrahim'in kızı Feyziye, Adıyaman'dan bir gözü kör Nuri ve küçük kız kardeşi Emiş, Pütürge'den Abuzer'in yeğeni yedi yaşında Hüseyin, Banazi'den Hacı Emir ağanın torunu Cemal, Malatya'nın içinden şekerci Vahab'ın kızı Sevim, Hacı Abdullah'ın yeğenleri Melâhat, Nuriye, Kirpinin Hüseyin'in kızı Mabuş, belli başlı dostlardandı. Baharda çiğdemden başlayarak, son güzde elmaya kadar, sırasiyle kiraz, dut, gül, mışmış (kaysı) üzüm, karpuz, ceviz, kuru dut, pestil ve kışın krizantem ve resimli mecmualar getirirlerdi. Ayrıca, kocalarına, damatlarına evlâtlarına bedava istida yazdığı mahpusların ihtiyar anaları, kaynanaları, karıları açık kapıdan kafalarını uzatıp biraz tereddüt ettikten sonra bir bakraç yoğurt, yahut süt, doğum zamanı ağız pekmez zamanı taze pekmez, tandır, saç ve mısır ekmeği bırakıp bir sürü de kurtulma duaları ettikten sonra giderlerdi. Bunlar öyle doğrudan doğruya yüreğe dokunan alâkalardı ki, İstanbullu her defasında, bir acayip mahcubiyetle şaşırıyor, İstanbul dilencilerini hatırlatan biraz yayvan, biraz alaycı burada alay «Allah» kelimesine aitti ifadeyle, «Allah razı olsun», diyordu. Tabiî Allahın hiç bir harekete razı olacak veya olmayacak hali kalmamıştı. Bu sözü de pekâlâ değiştirmek daha başka daha «realist» bir söz bulinak kabildi. Fakat karşısındakiler, bu mukabeleden belli ki hoşlanıyorlardı. (Bir meşhur kıt'a vardır. Birisi birisine kâfir demiş imiş. O da ona «Müslüman» diyor da, «Yalanın karşılığı oldu yalan» diye seviniyor, İşte öyle bir hal.) İstanbullu onlara, en aşağı 1360 senelik bir kocaman ve hayasız Müslüman yalanı söylüyor, onlar da onu kendileri gibi dini bütün (....) Müslüman zannederek bir kocaman yalan irtikâp ediyorlardı. Velhasıl her taraf memnundu. Sefer topallayarak, topallarda insanı pek şaşırtan bir süratle içeri girdi:

— Beyim hele gel....

— Ne var?

— Gel de rezilliğe bak....

— Ne rezilliği?

— Tahsildarı sıkıştırdılar.... Tahsildarın hali fena.

— Hangi tahsildarın?

— Bedri beyin.... Çabuk gel.

Bedri bey içerde, hanım yenge dışarda karşılıklı iskemlelere oturmuşlardı. Tahsildarda, İstanbullunun pek yadırgadığı bir sıkıntı, bir edepli sükûnet vardı. Ekseriya, dizlerine bıraktığı tombul ellerine bakarak başı önünde konuşuyor, kızarıp hafifçe terliyordu. İstanbullu, günde belki yüz defa adı burada küfürlerle beraber geçen yenge hanımı dikkatle tetkik etti. Biraz şişman, beyaz bir kadındı. Kırk yaşını ferah ferah geçmişti. Boyasız yüzünde, çok çocuk doğurarak —beş çocuğu vardı—, kadınlık vazifesini bitirmiş, ihtiyarlığa teslim olmuş yorgun bir hal kolayca seziliyordu. Sol yanağında iki tane ben fark etti. Çaçaron değildi ama, yemin edilebilir ki, kararları kat'î ve fedakârdı. (Bunlar kadında kahramanlığın sınırıdır.) Güneşten rengi solmuş bir jandarma mavisi manto giymiş; başını siyah bir ipekle örtmüştü. Ayağındaki kunduralar da eskiydi. Anlatıyordu:

— Bedri beye danışalım dedim. «Siz razı olursanız bey ne diyecek? Siz razı oldunuz mu?» dediler. «Beye danışacağım», dedim. Oğlanı benim gözüm tutmadı.

— Sen bilirsin, istersen ben çıkıncaya kadar sabredelim.

— Lafa bak.... Elbette sen çıkıncaya kadar sabredeceğiz. Sen buradayken ben düğün mü yaparım? El âlem ne demez?

— Sen bilirsin....

— Sonra.... Dükkâncıya gittim.... Kiraları hiç bir zaman intizamla vermiyor. Dedim ki....

Facia, Karı kocanın gündelik işleri konuşmalarında değildi. Kürt Bekir'in Cumalı, Vaiz efendi, bir de İzmirli Ali bey, tahsildar Bedri beye sürünerek volta vuruyorlar, heyecanlı heyecanlı söyleniyorlardı:

— Nerde bu pezevenk....

— Nerde?

— Yahu şunu çağırsanıza....

Her lafta Bedri bey, başını titretiyor, gözlerini karısından kaçırarak bir bakışla yalvarıyordu. Henüz harçlığını alamamıştı. Harçlık şu siyah çantanın içinde duruyordu. Kira almaya dükkâna gittiğine göre, iyiliği de üzerinde olduğundan yenge hanım bugün cömertlik edebilirdi. Bedri bey, cigara içmediğinden, yemeği de evden gönderildiği için cep harçlığı olarak haftada beş liraya razı olmuştu. Halbuki kendisine on lira lâzımdı. Bir taraftan karısını dikkatle dinlerken bu fazla beş liraya nasıl bir mazeret göstereceğini düşünüyor, arkasında gidip gelen namussuzların nihayet dayanamayıp işi berbat etmelerinden korkuyordu.

İstanbullu, Avrata sövme mezhebi'nin biraz kılıbıklıktan türediğini, bu bedbaht hisle malûl kocaların erkek erkeğe kaldıkları zamanları suiistimal etmemek için derhal öç almaya giriştiklerini sezdi. Arkada dolaşanlar, işin şakaya tahammülü olmadığını bildikleri için, Bedri beyi gizlice tehdit etmekle iktifa ediyorlar, ileri gitmiyorlardı. Bedri bey nihayet demire ağzını yaklaştırarak bir şeyler söyledi. Evvelâ harçlığından fazla iki buçuk lira, sonra da diğer iki buçuk lira uzatıldı. Paraları ele geçirir geçirmez, sanki gelecek, hafta yokmuş gibi birdenbire değişti.

— Haydi bakalım, yallah., dedi, çocukların gözlerini öperim. Kızı yalnız başına sokağa bırakırsın. Bak artık sen düşün.

Hanım yenge cevap vermeye lüzum görmedi. Baş örtüsünü pek alışık, pek kadın kadıncık bir hareketle düzeltti. El sıkışmadan ayrıldılar. Bedri bey, birdenbire geri döndü:

— Ulan deyyuslar.

«Deyyuslar» iki kişi kalmışlardı. Bedri bey, yana yana, en gevezelerini Kürt Bekir'in Cuma Ali ağayı aradı. Birdenbire gözleri_ keyifle, sevinçle parladı. Cuma Ali'nin de Ziyaretçileri gelmişti. Öteki odanın penceresinde konuşuyordu. İki evliydi. Büyük karıdan yedi, küçük karıdan dört çocuğu vardı. Şimdi birkaç komşu karısiyle beraber bu odayı Cuma Ali'nin haremi doldurmuştu. Tahsildar Bedri bey bir müthiş öksürükle gırtlağını temizledi:

— Nerede Cuma Ali pezevengi? diye kükredi. Cuma Ali, hiç istifini bozmadan konuşuyordu:

— Babama dersiniz.... Ekini hemen satmasın.... Ben yerinden haber aldım.

— Cuma Ali deyyusu nerde?

— Haber aldım ki.... Ekin pahalanacak....

— Ulan pezevenk.... Ulan avrad mı.... Cuma Ali'nin artık vurdumduymazlığa imkân kalmamıştı. Gülerek döndü:

— Ne istedin Bedri bey?....

— Bir de ne istedin diyor.... Kavat...

Kadınlar alışık alışık gülümseyerek başlarım çevirdiler. Cuma Ali, laf altında kalmasını sevmezdi. Şimdi düşünüyordu. Birdenbire ne hatırladıysa hatırladı. Şalvarını savurarak koğuşlara doğru koştu. Mutfağın penceresine sıçradı. Bedri beyin karısı köşeyi dönmek üzereydi.

— Hanımefendi. Hanımefendi., diye seslendi. Kadın durup baktı.

— Bedri bey sizi çağırıyor.

Eline birtakım kap kaçak, torba falan alarak tekrar konuşma yerine döndü. Demir parmaklığa yüzünü dayadı. Büyük karışma,

— Sen pezevenk lafına alışıksın karı., dedi. Bunlar şehir pezevengi....

— Başıma gelenler.... O nasıl bir adam....

— Sen konuştuğuna baktın da onu adam mı belledin, bayırın deyyusunu hay kan....

Bir taraftan da merdiveni kolluyordu. Bedri beyin karısı sofaya çıktı, İstanbullu önüne geçip geri çevirmeyi düşündü. Lâkin, meseleyi anlatmak da ayrı bir meseleydi.

— Tahsildar Bedri bey. Tahsildar Bedri bey!. diye bağırdılar. Elini yıkıyormuş, kurulanarak ve söylenerek salona çıktı.

— Beni hangi avradını.... Çağırıyor.... Ulan.... Karısını görünce şaşırdı: Kız, burada ne arıyorsun?

— Sen çağırmadın mı?

— Lahavle.... Ben radyoyla mı çağırdım?

— Pencereden seslendiler....

— Kız hangi avradını.... İşte Cuma Ali bu sırayı bekliyordu. Elleri kuşağının önünde öyle yaklaştı:

— Hanımefendi, bu «avradını....» dedi, seninle oynuyor. Bu pezevengi sen adam mı belliyorsun. «Karımın yanında bana sövmediniz. Ben uyku uyuyamam», diye ağladı da, arkadaşlar seveplanna seni çağırdılar. Sen bu deyyusu....

— Tuh Allah belânızı versin.... İstanbullu odasına giriverdi. Kadın söylenerek kıpkırmızı merdivenleri indi. Orta salon kahkahadan deniz gibi dalgalanıyordu.

Aynı gün öğleden sonra İstanbullu uyurken kapı açıldı.

— Bey uykuda mısın?

— Kör müsün ulan ne var?

— Bak, seninle görüşecek. İstanbullu dirseklerine dayanarak doğruldu. Sırtına çarşaf yerine son moda, bir yatak örtüsü atmış, ipekli bir entari giymiş ihtiyar, bitik bir kadın kapıda duruyordu. Eteğini iki taraftan iki çocuk tutmuştu.

— Ne istedin teyze?

— İstanbullu Muret bey varmış. Sen misin?

— Benim.

— Şuraya kadar geleceksin. Seni Mehmet çağırıyor.

— Hangi Mehmet.

— Kezban'ın babası....

— Ne olacak? İstanbullu somurtarak tayıncı Sefer'e döndü: Beni bunun için mi uyandırdın rezil?

— Beyim. Hükümet Mehmet de geldi. Sen olmazsan konuşmuyor. Bunlar yalvardılar.

— Pekâlâ. Sen git bakalım kan. Ben giyinir şimdi gelirim. Kadın ağır ağır döndü. Odaya belli belirsiz bir koku da yayılmıştı. Ayaklarına ipek çorap, topuğu açık spor kundura giydiğini o zaman fark etti. «Mirasa konmuş... Hay Allah belânızı versin. » Bir cigara yaktı.

Ölenle, bir vakit ölünmüyordu. Mehmet'e o kadar kızdığı halde, kumara vereceğini de bilerek, Tözey'e yalvarmış, Kezban'ın eşyalarını anasına teslim ettirmişti. Hastaneye teslim edilen 110 lirayı almak için de veraset davası açmışlardı.Şimdi, ortada halledilmemiş bir radyo meselesi kalıyordu. Kezban'ın dostu Hükümet Mehmet, işi inada bindirmiş, müşkülât üstüne müşkülât çıkarmıştı.Kızın odasındaki radyonun, herkes, Kezban'a ait olduğunu biliyordu. Yalnız bunu acente'den Hükümet Mehmet satın almış, muameleyi tamamiyle kendi üzerine yaptırmıştı. Kızı babası öldürünce, inat olsun diye, «Mal benim» demişti. Cebren kız kaçırdığı için üç sene hapis yatan ve evvelce ilk mektebi bitirip bu kadar müddet de mahpus stajı gören

Hükümet'e güç yetirmek, artık Müddeiumuminin de haddi değildi. Tahsildarlarla beraber yemek yediğinden ve yeni yazısı güzel olduğu için milletin istidalarını yaza yaza avukat kesilmişti. Cezaevindeyken boş zamanlarında ceza kanununu, ceza muhakemeleri usulü kanununu, elinden düşürmez, her maddeyi yerde bulmuş gibi telâşla, hayretle okur ezberlerdi, İstanbullu, Kezban'ın babasının ricalarına, ağlamalarına dayanamayıp haber gönderdiği zaman, haberi götüren gardiyan Abdullah'a bilmem kaç tane kanun maddesinden, usulden, davadan laf açmışlardı. Gardiyan Abdullah;

— Bırak namussuzu beyim demişti, Avukat Şefik bey yanında halt etmiş. Ona bir vakit laf kâr etmez. İstanbullu gülümseyerek tespihini aldı.

Hükümet Mehmet, eski mahpushane arkadaşlariyle konuşuyordu. Kezban'ın babası demirin öte yanında, anası beri yanında bu uzun boylu, güzel delikanlıya canını alacak gibi bakıyorlardı. İstanbulluyu görünce Hükümet Mehmet koşup eline davrandı:

— Geldim uyuyordun ağabey.... Nasılsın?

— iyiyim Hükümet... Sen nasılsın?

— Sorma, yüreğim yanıyor.... Ben kıza çok acıdım.

— Ne yapalım? Kurtuldu. Şu geride kalanların rezilliğine bak....

— Ağbeyçiğim. Köyde, burada, kahvede, keranede her lafta ben seni hatırlıyorum. Buraya sık gelmediğime bakma. Vallah billah her gün adını anıyoruz.

— Köylü ne diyor? Eskiden sana «Hükümet» diye lakap takmışlar....

— Sorma.... Şimdi «Büyük Hükümet olmuşsun yavrum, sana söz yetmez....» diyorlar. Hele radyoyu, bir akümülatörlü makineyle değiştirdim mi bizim köy Paris'e dönecek.

— Seni biz buraya radyo işi için çağırdık.

— Farkındayım. Senin önünde konuşacağız. Sonunda «Getir, ver» dersen başüstüne.... Sana canım kurban....

— Gel bakalım.... İstanbullu, kendisi gelmeden evvel Hükümet Mehmet'le konuşan delikanlıları savdı: Haydi, biraz dolaşın, bizim işimiz var. Gel şuraya Mehmet...

Mehmet, Kumandanını görmüş bir asker gibi, sahte ve gayrı tabiî bir hürmetle demire yaklaştı. Karısı da bu taraftan yanma geldi. Hükümet Mehmet, Kezban'ın babasına nefretle baktı:

— Sen benden ne istiyorsun herif?

— Efendi.... Radyo makinesi kızın malı imiş...

— Radyo makinesini aklından çıkar. Bana kalsa biçarenin pırtılarını da sana vermezdim. Beye dua et... Tözey'in gönlünü etti de, bu senin karın olacak orospu, Kezban'ın yatak örtüsünü başına çekiveremezdi. Pabuçlarını giyemezdi. Çoraplarını.... Lahavle vela.... Ulan sizin gibi rezil var mı?

— Mehmet efendi bize zaten Allah vurmuş. Biz mahvolmuşuz. Bak bu yavrular sokakta kaldı.

— Ağlama.... Sen Murat beyi kandırırsın ama beni kandıramazsın. Dua et, yoksa bütün kızlar yemin (bastılardı. «Kezban'ın burada bir iğnesi yok. Hepsini sevabında biz iğreti verdik.» diyeceklerdi. Neyse, oldu bir iş...

— Radyo kızın malıymış...

— Radyo kızın malı ama, bakalım kız sizin malınız mı? Ulan pezevenk, kızı evlendireceğin sırada sana ağlamadı mı? «Ben o herifi istemem,» diye ağlamadı mı?

— Kız kısmına bakma.... Bugün istemez, yarın ister....

— Nasıl istermiş. Kocası olacak kavat askere gidince kaynatası geceleri Kezban'ın üstüne çökmedi mi, kız gelip sana söylemedi mi kaltak?

Kadın yüzünü sakladı. Anlaşılmaz şeyler söyledi. Demirlerin arkasında namusçu dudaklarını yalıyordu. Hükümet coştu:

— Dili tuza değmiş keçi gibi ne yalanıyorsun. Sen izinli geldin. Kız sana meseleyi bir tamam anlattı. «Kaynatam benimle yatıyor,» demedi mi?

— Dedi. Lâkin biz askerdeyiz, izinli geldik....

— Sus... Güveynin babasından üç kırat ekin, yirmi lira almadın mı?

— Aldık. Bunlar açtı. Sen fıkaralığı bilir misin?

— Öyleyse kızı neden vurdun?.... Ellerin lafıyle vurdun. Ulan senin namusun var mı ki sen namus temizliyorsun.

— Ben ona haber yolladım «Başka vilâyete gitsin,» dedim.

— «Gitsin», demiş. Senin lafınla gidebiliyor mu? Fıkara istida verdi. Kabul etmediler. Komiserin gözü var, jandarma zabitinin gözü var, zabıt kâtibinin gözü var. Hey Yarabbi.... Dünyada senin gibi namussuzun kıtlığına kıran mı girmiş. Kızı yollamadılar. Namusunu temizleyeceksen, kızın kaynatasını vursana.... Pezevenk kocasını vursana.... Ulan, kız yetmiş kuruş yevmiye ile fabrikaya girdi. Gelip neden götürmediniz? Şimdi radyo davasını görüyorsunuz. Kan, eteğini tutarak çocukları ileri doğru itti:

— Bunlar aç yavrum. Bize acıma.... Bunlara acı....

— Kes sesini.... Bana çaça analık etme.... Senin dünyadan haberin yok. Bu kocan olacak pezevenk kumar oynuyor karı.... Kızın radyosunu da kumara mı bastıracağım?

— Vallah billah yalan. Ne kumarı Mehmet efendi?

— Yemine de alışmışsın. Şunda hiç utanma, arlanma var mı? Radyo benim. Size radyo değil selâm verenin Allah belâsını versin. Ne dersin beyim?

— Haklısın Mehmet., İstanbullu hışımla içeriye döndü: Eğer mesele anlaşıldığı gibiyse sende vicdan yok, namus da yok, insanlık da yok, utanmak da yok.... Tuu.... Haydi gel Mehmet.... Haydi yürü.

— Benim işim var beyim. Köşeye dayadığı bir sepeti aldı: Sefer nerde? Biraz mış mış getirdim. Şunları da içersin. Uç paket köylü cigarasıyle bir kibrit uzattı. Merdiven başında İstanbullunun elini tut

— Bir lafın var. Hiç unutmam.... ölürken de unutmayacağım bey.... «Her şey akıldan gelir.» derdin. Her şey akıldan geliyor.

— Akıldan geliyor ama, akıllı adamın namussuzu daha beter olur Hükümet... Bu da aklında kalsın.... Akıllı namussuzun yanında Kezban'ın babası yedi kere zemzemle yıkanmıştır.

— Yahu. Bu dünyanın akıllı, akılsız, bu namussuzlardan nedir çektiği? Tuu.... Kederle gülümsedi. Ben haftaya uğrarım, uğrayamazsam birisini yollarım. Sana zerzevat göndereceğim.

— Zahmet etme....

— Ne zahmeti. Allah, Allah. Yarı yolda durdu: Haklı mıyım bey. Radyo verilir mi?

— Verilmez. Keski pırtıları da almasaydık.

— Sana çok kızdım ama.... Sonra «Ne yaparsa iyi yapar,» diye seslenmedim. Kıza yazık ettiler ağabey.... Şimdi hangisi orospu yahu. Kezban mı, babası mı.?

— Galiba, bu günlerde biz hepimiz, bir parça orospuyuz Mehmet... Bir saat sonra Tözey ziyarete geldi. Bir ay hapis yattığı için mahpusluğun halini biliyordu, İstanbulluyu çok sevdiği halde bu sebeple hiç süslenmiyor, ev kıyafetiyle, hattâ fazladan bir de tenteneli önlük takarak, ayaklarına takunyalar giyiyordu.

Her hafta bir kutu bal, bir kilo tereyağı getirmeyi âdet etmişti. Bunları Sefer'e teslim ediyor, İstanbulluya her sabah yedirenek gelecek ziyaret gününe kadar bitirilmesine yemin verdiriyordu.

Bu pek acayip bir sevgiydi. Bir kere bile öpüşmemişlerdi. Böyle bir şey akıllarına da gelmiyordu. Mahpusun kelepçesi bir parça da ruhundaydı.

Mütemadi bir usanma, bir yarı ölülük, bir ateşli hastalık hali, insanı yoruyordu. Konuşacak hiç bir şeyleri olmadığı halde, bir saat kadar nasıl konuştuklarına İstanbullu tam bir hafta şaşardı.

Kezban öldü öleli sözün bir yerinde Tözey mutlaka şu suali soruyordu:

— Pezevenk ne yapıyor?

— iyidir. Kumar oynuyor. Yatağı falan yutuldu. Betonda yatıyor.

— Oh olsun.... Dur bakalım daha beteri var. Bize zaten Allah vurmuş. Bir de sen ne demeye vurursun, a kavat. İstanbullu, Hükümet Mehmet'in gelişini anlattı. Tözey olup bitenleri pek beğendi. Yüzü güldü. Biraz Seferle, biraz başgardiyan Ali'yle konuştular. Meyve yediler. Nihayet Tözey kalktı. Giderken de hep aynı şeyleri söylerdi.

— Babana mektup yaz, ellerini öperim. Kardeşine mektup yaz, selâm ederim.

— Olur.

Kadın kıyafetini elleriyle yokladı. Bu sırada göğsünde bir şey hışırdayınca aklına geldi:

— Durun, size bir şey gösterecim.... Bluzunun yakasından bir kâğıt çıkarıp uzattı: Bakın bakalım bu nedir?

İstanbullu açtı:

— Buna makbuz derler kızım.

— Evet makbuz. Dün bizi Vilâyete çağırdılar. Ben, Ayşe, bir de Münevver. Emniyet Müdürü istemiş. Varlık vergisi için.

— Ne için?

— Varlık vergisi çıkarmışlar. Beşeryüz lira verdik.

— Alay ediyorsun. İstanbullu makbuzun beşyüz rakkamına şaşarak baktı:

— Bu nasıl iş?

— Bilmem.

— Üçünüz de verdiniz mi?

— Verdik. Koca emniyet müdürü neler söyledi. Vatan tehlikede imiş. Bu parayla orduyu besleyeceklermiş. Düşmana karşı....

— Bırak düşmanı.... Sen beşyüz lirayı nereden buldun?

— Manifaturacımız var ya.... Ondan borç aldık. 91 günde altıyüz lira vereceğim.

— Faiz olmaz olur mu şekerim? Verdiği ne devlet...

— Doğru verdiği ne devlet? İstanbullu biraz düşündü. Bıyıklarını çiğniyordu: İsmail ağa kaç lira vermiş haberin var mı?

— Bilmem.

— Yediyüz lira vermiş. Senden yüz lira fazla.... Parayı yatırır yatırmaz, İstanbul'a koştu İsmail ağa.... Gâvurların satılan mallarından kırk bin liraya bir gazino almış.

— İsmail ağa mı?

— İsmail ağa.... Sen şimdi bu makbuzu ne yapacaksın?

— Kaybedeceğim. Sonra isterler mi?

— Zannetmem. İnkılâp müzesine koyulacak bir matah olmasa gerek. Haydi sen artık git.

— Gidiyorum. Bunda kızılacak ne var? Vermese miydim?

— Vermemek olmaz ki ninem.... Vatan meselesi.... Ordu besliyoruz. Düşman gelirse senin apartıman mı alır.

— Benim apartmanım yok. Alay mı ediyorsun?

— Çiftliğin de mi yok?

— Yok ya.... Şuna bak....

— Apartımansız, çiftliksiz adam mı olurmuş? Seni serseri diye tevkif ederler. Kimse duymasın.

— İsterlerse duysunlar. Allah Allah....

— Sonra düşman gelirse, yavrum, senin ırzına geçer. Tözey «Adam sende» manasına elini, varlık vergisi makbuzuyle beraber salladı. Takunyalarını betonda şıkırdatarak geçti, gitti.

Topal Sefer, meyve sepetini, tereyağla bal kutusunu almıştı. Yavaşça sordu:

— Bizim Tözey1 den ne almışlar beyim?

— Vergi almışlar yavrum.

— Çok mu?

— Çok değil. Dur bakalım., İstanbullu pencereden dışarıya bakarak hesap etti: Çok değil Topal ağa, ikiyüz kırk kişiyle yatarsa ödeyecek, ikiyüz kırk kişi ile.... Günde üst üste dört kişiden iki aylık mesele. Öteki vergilerle beraber senede gayrı safi kazancın dörtte biri.... Anladın mı?

— Anlamadım. Rezillik bu bizim işimiz. Kahpe kısmından ne vergisi istiyor? Töbe Yarabbim....

Sefer çıkınca, İstanbullu boş müdür odasında ne yapacağını şaşırarak öylece durdu. Siyah muşambadan örtüsünün altında daktilo makinesi taktaklamadan uslu uslu duruyordu. Duvarda kocaman bir «Vatan haritası» asılmıştı. «Egemenlik ulusundur», «Biz bize benzeriz», «Ne mutlu Türküm diyene», «Adımız andımızdır.», «Durmayalım düşeriz» ve «Çıktık açık alınla....» Pencerenin önüne bir serçe kuşu kondu. «İyi ama biz Kezban'ın babasına neden kızıyoruz? Kızını yarı varlık vergisi vermekten kurtardı,

ikiyüz kırk kişiden kurtardı. İyilik etmiş de haberimiz yok. Onbeş seneye karşı bir küçücük iyilik.... İngiliz Kralının tacından daha pahalı....» Nöbeti değiştiren jandarmalar, karşıda karakolun avlusunda, «Doldur boşalt» levhasının önünde, tüfeklerini boşaltıyorlardı. İstanbullu mekanizmaların çelik şakırtısını kalbi sıkılarak dinledi. Cigarasını yere attı. Ağzındaki acılığı tükürdü.

«Demin herife çıkıştık.... Ne hakkımız vardı?. » Demirlerin arkasında radyoyu alabilmek için yüzlerine yalvararak bakan adam ümitsiz adam, gözlerinin önüne geldi Utandı. «Bir de çıkıştık. Hükümatla beraber olup....»

TELGRAFÇI ABDURRAHİM

Mazmanoğlu hacı Abdullah, deminden beri, dalgın bir ciddiyetle hatta kederle burnunu karıştırıyordu. Kırmızı ve büyük yüzünde burnu kocamandı. Kırmızıydı. Burun karıştırmak, karıştıran için tadına doyulmaz bir iş, seyreden için pis ve usandırıcı bir harekettir.

Mazmanoğlu kendini bildi bileli burnunu karıştırılmış; ne aşk, ne ölüm tehlikesi, ne alay, ne dedikodu Mazmanoğlu'nun elini burnundan çektirememişti. Kerhanedeki dostu, vaktiyle «Burnunu karıştırırsan, seni içeri almam.» dediği halde para etmemiş. Onsekiz yerinden vurmuşlar, delik deşik vücudunu hastane sertabibi masaya uzatmış, terzinin hırka yamadığı gibi dikmiş. O sırada Mazmanoğlu gene böyle dalgın bir ciddiyetle burnunu kurcalamakla meşgulmüş. Arkadaşları, «Oyun çıkardıkları» zaman herkesin taklidini yaparken Mazmanoğlunu da burnunu karıştırırken temsil ederler, seyirciler gülmekten kırılır, Mazmanoğlu da güler. Ama gene de eli burnundadır. Yakında oniki seneyi günü gününe tamamlayıp çıkacak. Tabiî evlenmesi mevzubahis. Anası kız istemeye gittiği zaman, çenesi düşük koca karılar «Karı Bey, Senin Bozo hâlâ burnunu karıştırır mı?» diye soruyorlarmış. Şimdi, İstanbullu, aralarındaki mukaveleye rağmen «Çek elini!» diye bağırmağa yalnız İstanbullunun mukavele mucibi hakkı vardır. Başka kimse maazallah müdahale edemez bunu söylemeye üşeniyor, onun burnunu karıştırmasına da, kendisinin üşenmesine de kızıyordu. Bir seneden beri yemek arkadaşlığı yaptıkları için Mazmanoğlu'nun hangi hareketlerle burnunu karıştırdığı kendisince malûmdu. Evvelâ, şahadet parmağını sağ deliğe sokar, bir müddet araştırır, sonra ne çıkardıysa bunu şahadet ve başparmakları arasına alır, sağ elini, orta parmaklarından biriyle sol elinin bir kenarına iliştirerek ufalamağa başlardı, işte asıl facia buradaydı. Bu manzara karşısında İstanbullu her zaman şair Necip Fazıl'ın yüzündeki acıklı tik'i hatırlıyor, bu iki harekette de sahipleri için bir anlaşılmaz rahatlık, hattâ kurtuluş sezerek ikisine de acıyordu. Hacı Abdullah, burnunun sağ deliğini bırakıp sol deliğe geçti. Kapalı duran mahpushane kapısının önünde üç kişiydiler. Karşıdaki bakkal dükkânı kapalıydı. Üç kişiydiler. Üçüncü şahıs Murat Efendi gardiyandı (Dış kapı nöbetçisi). Gardiyan Murat efendinin soyadı «Büyük» tü. Birçok soyadlarının aksine, Murat efendinin ismi müsemmasına uygundu. Kendisi

fevkalâde uzun boylu, güzel bir adamdı. Kır saçları, çizgisiz matruş yüzüne hiç yaraşmıyor, üstüne kireç dökülmüş gibi insana uzanıp fiskelemek arzuları veriyordu. O kadar şık giyinirdi ki, kıyafetiyle mesleğini birbirine uydurmanın imkânı yoktu. Çok zaman, yabancılar Murat efendiyi mahpushane müdürü sanırlardı. Abazaydı. Kafkasya'dan geleli otuz sene olmuştu. Onsekiz seneden beri de bilâ fasıla gardiyanlık ediyordu. Bu müddet içinde hapishane nizamnamesinden bir tek madde bile öğrenememişti ama iki tane mühim kibar kelime ezberlemişti: «Teessüf ederim, seni vazifeye davet ederim.» Bunları o kadar sık sık, o kadar yerli yersiz kullanırdı ki ikisinin de artık hiç bir değeri kalmamıştı. Şimdi başını sarsarak uyukluyor, daldıkça ahtapotlu burnundan acayip sesler çıkarıyordu.

Nöbetçi jandarma öksürünce uykudan sıçradı. Anahtarları araştırdı. Desteyi cebinden çıkarıp zincirini pek alışık bir hareketle oturduğu iskemlenin arkalığına taktı ve kolunu üstüne koyarak emniyetle gözlerini yumdu.

Yazın, mahpushanenin öğleden sonralarında vakit geçmek bilmez. Yapışkan ve insafsızdır, insana yaşamakla yaşamamak arasında hiç bir fark kalmamış gibi bir yorgunluk, bir tükenme hissi gelir. İstanbullu, uykudan kalktığı için büsbütün sinirliydi. Burada, bu üç kişi suyun akmasını bekliyorlardı. (Yazın, şehrin suları 13'de kesilir, 17'de tekrar akmaya başlar.)

Mazmanoğlu hacı Abdullah sokaktan geçen amele kıyafetli bir adama seslendi:

— Nereye ağa?... Selâm yok mu?

Adam durdu. Mahcup mahcup gülümseyerek elini cebine atıp kapıya yaklaştı, sigara paketini çıkardı:

— Merhaba. Nereye böyle.... Aşağıya mı? Mazmanoğlu «Aşağıya» sözüyle kerhaneyi kastetmişti. Burnunu karıştırmaktan vazgeçmediği için elinin arkasından kurnaz kurnaz gülüyordu.

Adam cigara sarmaya başlamıştı. Temmuz güneşi arkasından vuruyor, hissedebileceği harareti düşünerek İstanbullu, betonun rutubetli gölgesinde otururken bunalıyordu.

Adam, dokuma fabrikası işçilerine mahsus sapsarı yüzüne hiç yaraşmayan kıpkırmızı diliyle cigara kâğıdını ıslattı. Bunu yaparken kendi kendine bir mühim işe teessüf ediyormuş gibi başını soldan sağa, sağdan sola sallamıştı. Dişlerinin ucuyle kâğıdın fazlasını kopardı. Ağza gelecek tarafını yapıştırmadan cigarayı demirlerin arasından Mazmanoğlu’na uzattı:

— Herifi getirdiler mi? dedi.

— Kimi?

— Çarşıda adam vurdular. Haberin yok mu?

Hacı Abdullah elini birdenbire burnundan çekti. Sol yanağındaki eski bıçak yarası, genç ve şişman yüzünde derin bir kırışık gibi görünüyordu. Tepesi pek ziyade seyrekleşmiş sarı saçlarını sıvazladı. Bunları pek acele yapmıştı:

— “Ölmüş mü vurulan?” diye sordu. Murat efendi, demek ki tavşan uykusuna yatmış, dost düşman dinliyordu. Adamın yerine cevap verdi:

— Vurulan ölür. Vurulan ölmezse vuran ölür. Adam:

— Ölme yok… dedi.

— Kim vurmuş?

— Postanede.... Abdurrahman bey diyorlar....

— Abdurrahman mı? Kimin oğlu?

— Yerli değilmiş. Yabancı. Garip. Diyarbekir'li dediler.

— Kimi vurmuş?

— Şaroğlu'nun kızını vurmuş.

— Şaroğlu'nun mu? Allah Allah. Büyük kızı mı vurmuş? Kız kocaya gitmedi mi yahu....

— Neden vuruyor?

— Kız bekârmış. Küçük kızı besbelli....

— İstemiş vermemişler. Kızın eniştesini vuracakmış. Ali bey dükkâna kaçınca kızı vurmuş.

— Kız orada narıyor?

— Bilmem. Kimi dedi ablasından geliyormuş... Kimi dedi hamamdan çıkmış. Şaroğlu’nun kızı da maşallah....

— Güzel mi? Ben içeri girdiğim zaman, şu kadar çocuk olmalı. Ben gayrı yeni yetişenleri tanımıyorum.

— Tombul.... Boylu boslu.... Güzel mi ne demek, dünya güzeli.... İstanbullu, hamamdan yeni çıkmış körpe ve tombul bir kızın kırmızı yanaklarını gözünün önüne getirdi.

Mazmanoğlu, herif bırakıp gitmesin diye sual üstüne sual sormaya başlamıştı:

— Sen gördün mü? Silâhı iyi miydi?

— Ben görmedim. Çarşıdan gelenler söyledi. Silâhı elbette iyidir.

— Yahu.... insan merak edip gitmez mi?

— Adam sende.... Biz ölüyoruz kardeşim.... Haline şükret... Zamanlar kötüledi. Sizin haberiniz yok....

Ve ayaklarının altında lastik varmış gibi hiç ses çıkarmadan yürüdü. Mahpushane kapısının karşısında alçak bir kerpiç duvar vardı. Ahırın duvarı. Ahırın üzeri toprak damdı. Bir kat üzerine yapılmış eve bitişikti, iki taraftaki ağaçlar, damın kenarlarını kaplamış, orta yeri sert topraktan bir köy yoluna benzemişti. Üstü tahtalarla çatılmış baca, bir güvercin yuvasını hatırlatıyordu. Nöbetçi jandarma duvarın dibine gidip taşın üstüne oturdu. Teçhizatı belli ki, sıcakta kendisine pek ağır geliyordu. Beşliyi (Yani

mavzeri) kucağına uzattı. Gözleri nerdeyse kapanacaktı. (İsmi Bayram'dı. İhtiyat erlerden olduğu için âdeta ihtiyar görünüyordu.)

Mazmanoğlu, burnunda yarım bıraktığı işi tekrar eline almıştı. Gardiyan Murat efendi, anahtar destesini tekrar iskemlenin arkalığına asıp kolunu üstüne dayadı, İstanbullu, elini sallayarak Mazmanoğlu’na nihayet çıkıştı:

— Karıştırma şunu....

Hacı Abdullah elini hemen aşağı aldı.

— Kim bu Abdurrahman acaba Murat bey?

— Kim olduğunu bilmem. Demin bahçelerden, subaşlarından, rakı âlemlerinden bahsettik. Biz burada dışarsını hep mesut sanıyoruz. Çarşıda kız vuracaklarını hiç aklımıza getirdik mi?

Abdurrahman olmayacak.... Yeni geldiyse bilmem. Lâkin yeni gelse Şaroğlunun kızını nerden bilecek? Hayır. Benim bildiğim postanede Abdurrahman yok. Gardiyan Murat Efendi, sol şakağındaki ceviz kadar uru parmağiyle bastırarak cevap verdi:

— Doğru. Abdurrahman yok.

— Dur bakalım.... Abdurrahim bey var.

Tamam. Diyarbakırlı Abdurrahim Bey. Abdurrahim beyi sen bileceksin bey.

— Hayır bilemedim.

— Bilirsin.... Süleyman beyi görmeye gelirdi. Siyah bıyıklı....

— Yok canım.... Sahi onun adı Abdurrahim beydi.... İyi ama o evli değil mi?

— Bilmem.

— Evli ise rezalet... Murat efendi tasdik etti:

— Evet... Rezillik.

Mazmanoğlu cigarasını siyah kehribar ağızlığına taktı:

— Durup dururken adam vurulmaz. Bir sebebi vardır. Ekmeğe hile karıştırmaktan üç sene hapse, 1000 lira para cezasına mahkûm edilen Hafızın sar'alı oğlu geldi. Kapıdan parmaklıklarını iki eliyle tutarak içeriye, asıl mahpushanenin demir kapısına doğru dikkatle baktı:

— Murat efendi babamı çağırır mısın? Murat, zengin mahkûmlara bizzat hizmet etmekten asla üşenmezdi. Hafızı çağırmaya gitti. Mazmanoğlu sordu:

— Birisini vurmuşlar, doğru mu?

— Doğru.... Şar'lının kızını bir garip vurmuş tabancayla....

— Kızın yarası neresinde?

— Arkadan ki kurşun atmış. İkisi de değmiş diyorlar. İstanbullu, çekinerek lafa karıştı:

— Radyo dinledin mi delikanlı?

— Dinlemedim. Almanlar ilerliyorlar.

— Dinlemedin de Almanların ilerlediğini nerden biliyorsun?

— Herkes öyle söylüyor.

İstanbullu, asabiyetle bir cigara yaktı. Mazmanoğlu bu havadise sevinmişti:

— Almanlar kazanıyor beyim dedi, gayrı bunlara güç yetmez.

— Hele bakalım....

— Nesine bakacaksın? Sen ziyafeti hazırla....

— Ziyafeti sen vereceksin. Neticede Almanlar yenilecek....

— Allah göstermesin....

— Göstermemek isterse Allah da beraber yenilecek Mazmanoğlu....

— Tövbe de beyim....

— Ben korkak değilim hacı, tövbe demem.

— Tövbe Yarabbi. Tövbe.

Fırıncı Hafız ara kapıdan geçti. Siyah şalvarı, Şal kuşağı, biraz eğri duran kasketi, beyaz sakalı hele masmavi, berrak, insana kabahatsiz çocuklar gibi dimdik bakan güzel sürmeli gözleriyle yüreğe emniyet veren saf bir hali vardı. Tayyare cemiyeti ilânlarında kızı, damadı, torunlariyle, kuzulariyle elini gözlerine siper ederek «Türk hava kuşlarını» seyreden ihtiyar köylüye benziyordu. (Bizim resmî ressamlarımız, resmî şairlerimizden daha hassas, daha hayalperest oluyorlar. Köylülük bahsinde bu ressamlar, milleti şairlerden daha kolay ve daha çok aldatmışlardır.)

Hafız efendi, İstanbulluya mübarek bir selâm vererek oğluyle pencereden daha serbest görüşebilmek için başgardiyan odasına girdi. Gardiyan Murat efendi, işi her zaman boş oturmaktan ibaret olduğundan dedikodu yapmadan daha uzun müddet duramıyordu. Sesini alçaktı:

— Beyim.... Burası nasıl bir memleket? Biz Kafkasya'da görmediğimiz rezilliği burada gördük. Şu, koskoca bir hafız. Sen hafız bir adamsın. Ekmeğe hile karışır mı? Ekmek Rabbimin nimeti.... Nimete hile karıştırılır mı? Hamuru almışlar. Burada köpeğe doğramışlar. İt bile yememiş. Ata vermişler. At da yememiş. Millet öfkelenmiş. Ankara'ya yollamışlar. Orada bu işlere bir İngiliz mühendis bakıyormuş. Mühendis, hamuru ilaçlamış. «Bunu insan yemez.» diye rapor vermiş.

— Bu iş olalı bir aya yakındır. Hâlâ biz ekmek diye gübre yiyiyoruz.

— Orasına ben de şaştım.

— Neye şaşıyorsun, İngiliz mühendis, raporunda «insan yemez,» demiş, Türk yemez dememiş.

— Demek biz insan değil miyiz? Allah, Allah. Rapor geldiği zaman ben adliyede idim. Asliye hâkimi raporu bir okudu. «Vay gidi hafız vay» diye sandalyeden fırladı. O zaman hafızın yandığını anladım. Üç sene mahpusluk.... 1000 lira cezayı nakdiye.... Hafızı yaktılar. Lâkin nimete haram katmak da günah.

Mazmanoğlu kapıya baktı:

— Hafızın yanması ekmeğe hile karıştırmaktan değil. Vaktiyle yanında bir ahretlik kız vardı. Çiftlikteki hizmetkârlardan birinin kızını evde çalışsın diye getirmiş. Bu herif kızın ırzına geçti. Kız gebe kaldı. Çocuğu üç aylıkken düşürmüşler. Bu hafız, kimse sırrıma agâh olmasın diyerek üç aylık ölüyü ocağa atıp yakmış. Kızı da kırk gün içinde al basmış. Lohusa kısmını yalnız bırakmaya gelmez. Fıkarayı kim düşünür. Atmışlardır ekmek damına.... Orada al boğmuş kızı.... İşte o mesele ayağına dolaştı. İstanbullu gülümsedi:

— Doğrudur. Vaktiyle herifin biri Peygambere müracaat etmiş. «Ben günah işledim. Şefaat et de Allah günahımı bağışlasın,» demiş. Peygamber dua etmiş. Herif sevinerek giderken kapıda sürçmüş, düşüp oracıkta ayağı kırılıvermiş. Sürünerek geri dönmüş, feryada başlamış. «Aman ya Muhammet... Bu ne biçim şefaat... Bak benim bacağım kırıldı. » diye ağlamış. Peygamber gülmüş: «Bu başına gelen eski yaptıklarının cezası. Son günahı ilerde çekecektin,» demiş. Hafıza da böylesi oldu demek?

— Böyle oldu beyim....

Küçük Remziye babasının yemeğini getirdi. Babası Selim ile beraber büyük babası Necip ağa da mahpustu. Müddeiumumi Selim'in ve arkadaşı Savfi'nin idamını istemişti. İstanbullu sordu:

— İşe gitmeden mi Remziye?

— Gececiyim.

— Yeni mi kaldın?

— Kız başiyle tasdik etti. Beyaz tülbentten, kenarları kırmızı boncuklu bir örtüsü vardı. Bir hafta gece, bir hafta gündüz, zeminden bir buçuk metre aşağıda, pencereleri yaz kış kapalı ve iplikler kopmasın diye muayyen bir rutubet derecesini muhafaza etmek için borularla ıslak hava verilen ve saat başı beton döşemesine su bağlanan kalabalık ve gürültülü bir yerde oniki saat ayak üzeri rutubet ve pamuk kırıntısı yutarak çalışmaktan yüzü bir acayip renk bağlamıştı. Vücudu âdeta ufalmıştı. Bu küçülme, bütün hatlariyle muntazam ve belli belirsiz bir erimeye benziyordu. Rengi sarı değildi, bal rengini hatırlatan bir şeffaflığı vardı. Bu şeffaf küçük yüzde, Meryemana resimlerinin dimdik bakan korku bilmez mavi kadın gözleri çakmak çakmak bakıyordu. Ufak tefek erimiş gibi vücudun bütün rengi, kuvveti ve canlılığı, insanın birdenbire nazarı dikkatini celbeden ve küçük çocuğa hiç yaraşmayan bilek kalınlığı açık kumral saçlarına toplanmıştı. Mazmanoğlu, küçüğü ürkütmemeye çalışarak laf açtı:

— Ne getirdin Remziye?

— Pilâv.

— Büyük babanla gene dargın mısın?

— Dargınım. Babamı hapse koydu.

— Ha, bak soracağım da unuttum. Birisini vurmuşlar, sen gördün mü?

Remziye yüzünü çevirerek saklandı.

— Söylesene.... Anlaşıldı görmüşsün.

— Görmedim.

— Duymadın da mı?

— Duydum. Bir kızı vurmuşlar.

— Neden vuruyorlar?

Remziye omuzlarını oynattı. Utanıyordu. Bu esnada babası da iç kapının ağzına gelmişti. Bağırarak soruyordu:

— Hasta değilsiniz ya?

— Değiliz. Sen hasta değilsin ya....

— Değilim. Çamaşır yıkadınız mı?

— Yıkadı. Yarın gönderecek.

— Oğlan nasıl? İyi.

— Dür gitme....

Selim, her yemek getirişte Remziye'ye beş kuruş verirdi. Topal Sefer, çeyreği demirlerin arasından uzattı.

Mazmanoğlu'nun, «Hele duyduğunu anlat rezil. » demesine aldırmadan, küçük kız çıplak ayaklarındaki topuğu aşınmış eski, kırmızı terlikleri sürükleyerek gitti.

Sanki erkeklerin kendilerini niçin lafa tuttuklarını bilen bir büyük kadın gibi darılmıştı.

Mazmanoğlu, kederli kederli başını sallıyordu. Vaktiyle, bu katil işi başına gelmeden evvel, bir kavgada on dört yerinden yaralandığı zaman kafasından bir damar kesilmişti. Bu sebeple başı durduğu yerde belli belirsiz titrer, konuşurken kekeliyormuş hissini verirdi.

— Bey dedi, bu kız gayrı büyümez.

— Neden?

— Fabrika çocuk kısmını eziyor. Bu kız hamal olduğundan ezildi. Hayvan kısmı da böyledir. Körpeliğinde zora koştun mu kavrulur. Hey Yarabbi dünyadaki bütün fabrikaları yakmak.

— Başlama köylülüğe.... Makine düşmanı.

— Doğru bir söz canım. Eskiden ne fabrika vardı, ne bir şey.... Gene biz gül gibi geçiniyorduk. Fabrika çıktı, tütün çıktı. Görmediğimiz işler. Malatya'ya garipler doldu.... Namus kalmadı.

Boz önlüğüyle bir amele kadın, kapının önünde durmuştu. Oğlu kız kaçırmaktan çocuk koğuşunda yatıyordu. Geçen hafta da onun kız kardeşini kaçırmışlardı. Şimdi herkes delikanlılığına hürmet ederek, kendisine bir şey duyurmamaya çalışıyordu. İstanbullu bunu hatırladı:

— Malatya'nın namusu gariplerin keyfine mi duruyordu?

— «Ak atın yanında duran ya huyundan ya tüyünden» demişler. Asıl kabahat trende.... Treni sen hayırlı bir icat belleme beyim.... Bu memlekette biz sivrisinek nedir bilmezdik. Trenle beraber geldi. Gölbaşı'ndan sineği odaya bindirdi, şuraya getirip koyuverdi. Kasaba esnaflarına mahsus bütün bu sözleri Mazmanoğluyle İstanbullu belki yüz defa münakaşa etmişlerdi. Bu akşam üşendiği için İstanbullu lakırdıyı değiştirmek fikriyle amele kadına sordu:

— Cinayeti duydun mu teyze? Sebep neymiş?

— Sebep ne olacak? İstemiş de vermemişlerdir.

— Bekârsa vermeliydiler. Kabahat kızların anasiyle babasında.... Gardiyan Murat Efendi, elini şakağındaki ura götürdü:

— Kızı vermeli dedi, biri istedi, bahane buldun, ikincisi istedi, bahane buldun. Üçüncüye mutlaka vereceksin. Vermezsen, bu sefer senin kızına bahane bulurlar.

— Bahane bulmaya kalıyor mu kardeş? Zaman kötü olmuş. Kızlar analarını dinliyorlar mı? Benimkini görmediniz mi? Dizimin dibinden ayırmazdım. Sebep olanların gözü kör olsun....

— Sebep damadın....

— Damadım elbet…

— Nerede olduklarını öğrendiniz mi?

— Öğrendik. Benim oğlanın eniştesi bulmuş. Bana söylemiyorlar. Hükümete gitsek, oğlanı buraya getirecekler. Benimki de burada.... Bir belâ çıkar dedik.

— Kaç lira başlık verecekler?

— Başlığı yere batsın.... Oğlan duyarsa....

— Duysun varsın.... Yağma yok. Hep senin oğlan kaçıracak değil ya.... Sırayla demişler.... Kadın gülüvermişti.

— Gülersiniz. Kız anaları.... Oğlun gelin getirse somurtursun. Yahu, kan kısmına damadı neden hoş görünür?

— Eğlenme Murat Efendi. Evlâdın yok da gülersin.... Bu zamanda evlâdın var, derdin var.

— Peydahlarken böyle demezsiniz. Kendi başınızı da belâya sokarsınız, herifin başını.

Kadın kıpkırmızı geri çekildi. Gardiyan Murat'ın şakaları malumdu. Sözü kimseye batmazdı. Şimdi, söz kendisinde kaldığı için çürük dişlerini göstererek keyifli keyifli gülüyordu. Bakkal Abo, bir gazete dolusu havadisle geldi:

— Evet dedi, Abdurrahman değil, Abdurrahim bey. Evet aklı başında, kendisi bilir bir adam. Evet, kızı istemiş vermemişler. Şaroğlu'nun evi, Mazmanoğlu bilir, postanenin karşısında. Önce işaretleşmişler; sonra mektuplaşmışlar. Kız üç, dört defa kaçacak olmuş, işi eniştesi bozuyor. Zaten Abdurrahim Bey, eniştesi olacağı vuracakmış. Tabancayı görünce korkak herif, dükkânın birine kaçtı.

— Sen gördün mü?

— Gördüm, işte o ana baba gününde kız meydana çıktı. Herif, «Al öyleyse,» diyor.

— Kaç yerinden vurmuş?

— İki yerinden.... Birisi arkadan girdi, göğsü paraladı açtı. İkincisi baldırdan.... Tam Hükümet meydanında silâh sesleri açılınca millet şaşırdı. Kız düştü. Abdurrahim beyi jandarmalar çevirdi. Herif neme lâzım, memur ama yiğit. Tabancayı bir kaldırdı, çukura atladı: «Yanaşmayın. Yakarım.» dedi.

— Aman. Sonunda basmışlardır sopayı.

— Ne hadlerine.... Bütün memurlar toplandı. Herkesi kendi adamı kolluyor. Polis komiseri de ahbabıymış. Elini, kolunu sallayarak yanaştı da, «Kardeşim, ver şu tabancayı.» dedi. Kızın beş, altı erkek kardeşi var. Korktu galiba. Evet, olur ya.... Onlar da onu vururlar.

— Şimdi kabahat kimde?

— Kabahat elbette karıda.... Kaltağa bak.... Aranızda bu kadar iş ilerlemiş, kaçıversene.... İyi olmuş…

Murat efendi, anahtarları iskemlenin arkalarından alıp bacaklarının arasına koydu. Üstüne rahatça bağdaş kurdu:

— İyi olmuş elbette dedi, aşifteliğin sonu kurşun.

— Evet... Aşifteliğin sonu kurşun.... İstanbullu sordu:

— Bekâr mıymış?

— Bekâr. Evli olur mu? «Alacağım,» demiş. Adamlar göndermiş. Kızın babasına kalsa verecekmiş. Lâkin eniştesini bilir misin? Hergeledir.

— İşte onu vurmalıydı. Kızın ne suçu var?

Gardiyan Murat Efendi, deminki fikrini değiştirdiğini fark etmeden bu sefer de tasdik etti:

— Doğru.... Kız kısmı kuzuya benzer. Nereye çeksen oraya gider. Asıl eniştesini vuracaksın?

— Söylenenler doğruysa.... Abdurrahim bey kıza onbin lira yedirmiş, İstanbullu meraklandı:

— Onbin lirayı nasıl yedirir Abo Efendi? Burada kızı gezdirecek yer yok. Manto falan da alamaz.

— Manto ne demek? Kız çarşaflı.... Bunlar eski aile beyim.... Zengin aile....

— Öyleyse onbin lira lafı yalan....

— Artık bilmem. Tam onbin lira yedirmiş diyorlar. Gardiyan Murat Efendi pek hasisti. Korku ve telâşla dalgınlıktan uyandı. Boynunu uzattı.

— Kıza onbin lira yedirmiş.

— Demek bu Abdurrahim Bey de zengin bir adam. Yoksa bu para aylıkla kazanılmaz.

— Zengin.... Çok zengin.... Diyarbakır eşrafından.... Babası bu oğlana iki kazan dolusu altın bırakmış. Ağabeyi de mebus.

— Nere mebusu?

— Artık bilmem. Mazmanoğlu:

— Tabancayı gördün mü? dedi. Toplu mu, Brovning mi?

— Siyah bir tabanca elinde parlıyordu ama.... Farketmedim. Her halde iyi bir silâh olacak. Top gibi patlıyordu.

Murat efendi dünya üzerindeki bütün zenginlere karşı bitmez tükenmez bir hürmet duyardı. Ne yaparlarsa yapsınlar zengin adamlar haklıydılar.

— Aferin dedi, iyi etmiş. Silâhı da muhakkak iyidir. Zaten paralı adam yiğit olur. Sen kopuklara kulak asma.... Bu kadar zengin olup.... Bak Allah’ın işine.... Kızda hiç akıl yokmuş. Böyle bir beyzadeye razı olmaz mı?

— Kız razıymış. Kızın üzerinde Abdurrahim’in boy resmi çıkmış. Oğlanın üzerinde de kızın resmi bulunmuş. Kızı arabayla hastaneye götüren polisten duymuşlar. «Abdurrahim. Abdurrahim. » diye sayıklıyormuş. Kurşundan ölmese bile mutlaka korkudan ölür. Kız oğlan kız kısmı, kurşun sesinden fena ürker.

— İşte burasını bilemedin Abo. Kız kısmının azmışı hiç bir şeyden korkmaz. Kurşun şu kadar şey. Cebinde hovarda resmi taşıyan bir kız şu kadar kurşundan korkar mı?

— Orası da doğru Murat Efendi.... Azmış karı Allahtan bile korkmaz. Allah belâsını versinsin.

Getirdikleri zaman İstanbullu ile Mazmanoğlu Hacı Abdullah yukarda yemek yiyorlardı. Bu sebeple adamı göremediler. Yalnız tayıncı Sefer, kara gözlü, karakaşlı, parlak siyah bıyıklı Abdurrahim efendiyi pek beğenmişti.

— Babayiğit diye teessüfle başını sallıyordu, Kürtçe konuştu. Gülüyor. Umurunda bile değil....

— Ceza vermişler mi?

— Kızın raporu alınmadığı için ceza vermemişler.

— Süleyman beyi görmeye gelen telgrafçı mı bu?

— Evet. Yazık olmuş. Bey, bu karı milletini Allah bizim başımıza belâ mı verdi?

— Artık orası, malum değil. Biz mi onların başına belâyız, onlar mı bizim başımıza belâ.... Bu tarafı ahrette belli olacak.

— Hangimiz hangimize belâ olduksa ahrette işi duman desene....

— İyi bildin. Ahrette işi duman. Ahrette işi duman olanın da bu dünyada işi iş oğlum....

— Benim bu dünyada işim berbat bey, öte dünyada kazandım mı?

— Elbette kazandın. Öte dünyada da kurt tüfeğiyle adam vuracak değilsin ya.... Sefer, rahat rahat güldü. Güzel bir çocuktu. Sağ ayağının topuğu özürlü olduğundan bir acayip yürüyordu. Kendisi Adana1 da çalışırken altı aylık karısını komşulardan biri kaçırmıştı. Sefer köye dönünce kadının kendisini topal olduğu için terk ettiğini öğrendi. «Bismillah» diyip kurt tüfeğini doldurdu. Kürt tüfeği, ancak askerî müzede görülen cinsten bir şeydir. Mavzerin beş göbek, kara martin'in üç göbek ceddi olmalıdır. Namlusu gayet uzun, kundağı ay biçiminde, horozu çakmak taşından tek atar. Herif kurşunu yer yemez, topaç gibi bir kere dönüp yan üstü yıkılmış. Yıkılmasa da yapılacak bir şey kalmıyor. İkinci kurşunu atmak için tüfekle yarım saat uğraşmak lâzım. «Kürtlük devrinde» aşiret muharebelerinin günlerce sürüp neticede, iki taraftan da hiç kimsenin burnu kanamadan mütareke aktetmenin nasıl mümkün olduğuna İstanbullu kurt tüfeğinin mahiyetini öğrenmeden akıl erdirememişti. Mustafa Kemal Paşa, Yunan harbinde Kâhtah mebus hacı Bedir ağayı cepheye götürüp muharebeyi göstermiş. «Ağa efendi siz de böyle mi döğüşürsünüz?» diye sormuş. Hacı Bedir ağa da, «Evet Paşam», demiş.

«Öyleyse adamlarını topla da Aymtab'a imdat git.» Hacı Bedir ağa adamalarını toplayıp Aymtab'a imdada gitmiş. Bilmem ne mevkiğinde bir Fransız karakoluna çatar çatmaz geri dönmüş. Sebep kurt tüfeği.... Fakat tayıncı Seferin tüfeği Hacı Bedir ağa askerinin teçhizatı kadar talihsiz değildir. Bir kurşunda herifin kolunu cam gibi ufalamış. Topal kocadan kaçan karı şimdi çolak kocayla oturuyor. Kan için kocanın çolağı, elbette topalından daha fenadır. Yatakta koşup zıplamak lâzım değil ama karısına sımsıkı sarılmak vazife, İstanbullu Sefer'e bu ciheti ilk söylediği zaman delikanlı biraz düşünmüş, sonra kocaman bir tebessümle gülüvermişti. İstanbullu o günden beri Sefer'in daha rahat, daha keyifli olduğunu farketti. Artık altı sene ceza ona eskisi kadar ağır gelmiyordu.

Yemekten sonra tekrar cümle kapısının önüne indiler. Burası her yerden daha serindi. İstanbullu iskemlesinin arkalığını duvara dayamıştı. Gelip geçeni, taze cinayet hakkında sorguya çekmeye devam ediyor, omuzlarında türlü heybelerle dükkânlarını geç kapamış esnafları şaşırtıyordu. Hemen hepsi dokumacı olan bu adamlar tezgâhlarının başından ayrılmadıkları için vakayı duymamışlardı. Bunlar belki de üç seneden beri dünyanın her tarafında muharebe edildiğini de yeni yeni, iplik noksanlaştıkça

öğreniyorlardı. Şüphesiz General Romel adında bir insanın yaşamakta olduğundan da henüz bihaberdiler. Ekmeğin vesikaya bindirilmesinin sebebi de bunlar için Hükümetin buğdayımızı Almana satmasından ibaretti. Şehre bir buçuk saat mesafedeki Banazi köyü ahalisinden olan gardiyan hacı, altı aydan beri mesleğini bir türlü öğrenemememişti. Hâlâ insanlara acıyordu. Akşam nöbetçisi olduğu zamanlar daima yaptığı gibi çocuk koğuşunun kapısını ardına dayamıştı.

Çocuk koğuşu, İstanbullunun bir aydan beri tek başına oturduğu odanın tam altında, aynı büyüklükte dört köşe bir yerdi. Onun da iki penceresi vardı. Daracık bir koridordan giriliyor, aptesanesi solda kalıyordu. Çocuklar da nihayet azmış olmalılar ki ekseriya mevcudu sekizi dokuzu aşmazken şimdi tamam on sekiz kişi olmuşlardı. Adeta balık istifi yatıyorlardı. Kapının her açılışında sıcak ve pis bir nefes kokusu koridoru kaplıyordu.

Kapı üstlerine kapalı iken pek gürültücü olan çocuklar, şu anda, akıllı, uslu, duvar dibine, betonun üstüne oturmuşlardı.

Çocuk koğuşunun tam karşısında, tıpa tıp ona benziyen kadınlar koğuşu bulunuyordu. Asıl mahpushane, hemen on, onbeş adım geride olduğu halde, pek uzakta ve pek derindeymiş gibi acayip ve tehditkâr seslerle homurdanmaktaydı. Erzincanlı Muharrem mavzerini usanmış bir hareketle sağ omuzundan sol omuzuna geçirdi. Oturanlara selâm verdi ve kapının kenarına dayanarak uyuklamaya hazırlandı. Bu da ihtiyat erattandı. Salaklığı, kendisinin iddia ettiği üzere zelzeleden sonraki bir iş değildi. Daha evvel, kur'a askerliği sırasında, Erciyeş

jandarma mektebindeki arkadaşlarının anlattığına bakılırsa, bu Muharrem o zamanlar da böyle Allah’ın aptalıymış. Altı ay sağını solunu belletememişler de, nihayet kantine hizmetçi almışlar. Zelzeleden sonra bu salaklık «tabii» büsbütün ziyadeleşmiş. Karakol kumandanı

Aziz onbaşının müstacel ve gizli bir müzekkeresi üzerine kendisinin silâhı doldurmadan nöbet beklemesi karar altına alınmıştı. Şimdi 350 kişilik ceza evini boş bir tüfek ve henüz ağaçların tepeleri kararmadan uyuklayan gözlerle bekliyordu. Nöbet değiştirildiğine göre saat sekizdi. Beş dakika sonra Mazmanoğlu saatına baktı. Sekizi beş geçiyor. Beş dakika sonra

İstanbullu saatı'na baktı. Sekizi on geçiyor. Sonra ikisi birden saatlarına baktılar. Sekizi onyedi geçiyor. Beraberce, “Radyo gazetesi başladı” dediler.

Mazmanoğlu, 1939'dan beri siyasetin Türkiye'de gösterdiği acayip gelişmeler karşısında fena halde şaşırıp neticede Alman hayranlığında karar kılanlardandı. Bunlar için yürüyen, vuran, ezen, çeviren ve daima galip gelen kuvvet sanki kendilerine aittir. Olup biten işlerin kârını hemen yarın sabah beraber bölüşeceklerdi. Muharebeye yavaş yavaş bizzat girmişler, artık içinde bir Nazi neferi gibi bizzat döğüşür olmuşlardı. Almanya'nın yenilmez olduğuna, karşısında durulamayacağını, hele bu harbi mutlaka kazanacağına Hitler' den ve Göbels'ten daha emindiler. Kanaatlarına göre Türkiye'de hakikati yazan iki namuslu gazete vardı: Cumhuriyet ve Tasvir, iki vicdanlı vatandaş vardı: Hüseyin Hüsnü Erkilet ve Ali ihsan Sabis. Bu iki eski generalin, şehirleri Alman ordusundan evvel zaptetmeleri, düşman ordularını S.S. tümenlerinden evvel çevirip ezmeleri hoşlarına gidiyordu. Gene saatlarına baktılar:

— “Radyo gazetesi bitti” dediler. Mazmanoğlu,

— Bakalım Stalingrat düştü mü? diye yüksek sesle fakat kendi kendine sordu, İstanbullu öfkesini gizlemek için sesini alçaktı:

— Düşerse ne olur?

— Düşerse mi.... Düşerse iş biter....

— Hangi iş?

— Rusların işi....

— Bitmez. Gelecek sene burada gene görüşürsek, tabiî, sen dışarda olacaksın. Ben sana soracağım: «Kubişef düştü mü?» sen ya «Düştü» diyeceksin, ya «Düşmek üzere» diyeceksin. Ben gene sana, «Düşse ne olur» diyeceğim. Sen de «İş biter» diyeceksin. «Hangi iş Mazmanoğlu?» «Rusların işi» Bu böylece Ural'lara, Sibirya'ya Vilâdivostok'a kadar uzanır.

— Sonu?

— Sonu Almanlar yenilir.

— Hep böyle söylüyorsun beyim, yenildiğini görmüyoruz. Herif yürüyor.

— Yürüsün bakalım.... İşte başefendi geldi.

Başgardiyan muavini Muşlu Mehmet Efendi, âdeti olduğu üzere tam dokuz — Radyo gazetesini dinledikten sonra— görünmüştü. Adımlarını tek tek basıyor, her iki adımda bir ürkek bir hayvana yaklaşır gibi durup etrafı dinleyerek yaklaşıyordu. Kapıya gelince demirleri tutup durdu. Jandarma Muharrem'e her zaman takılırdı:

— Uyudun mu Muharrem ağa? dedi.

— Uyumuşum.

— Tüfek nasıl? Dolu mu?

— Boş.

— Boşu dolusundan iyidir. Kaza çıkmaz. Durup mahpushaneye kulak verdi: Kaza çıkmaz. Doğru mu sözüm?

— Doğru.

Kapıyı açan gardiyan hacının, asma kilidi kilitlemesini bekledi. Anahtarı elinden aldı:

— Ne var, ne yok hacı?

— Sağlığın başefendi.

— Abdurrahim beyi getirdiler mi?

— Getirdiler.

— Hangi koğuşa verdiniz?

— Yukarıya.

— İyi. Koğuşlarda sönen ampul var mı?

— Yok.

— Yok dersin. Gidip baktın mı? Bakar? Müdür bakmaz, başgardiyan bakmaz.

— Bakmadım.

— Neye bakacaksınız. Ben olmasam kim Dayansın Muşlu.... Yahu sabahtan beri adliyede ölüyorum.

İstanbullu güldü:

— Yalan. Sabahtan beri ölsen şimdi karşıma oturursun. Seni bekliyoruz.

— Mühim bir havadis yok beyim. Hep öyle.

— Stalingrat düşmedi mi?

— Daha düşmedi. 33 mahallesinden 20 mahallesini almışlar. Döğüşüyorlar. Mazmanoğlu atıldı:

— 33 mahalleden yirmi mahallesi gittiyse düştü demektir.

— Radyo gazetesi de öyle söyledi. «Şehrin düşmesi gün meselesidir» dedi.

— Elalemeyn'de taarruz başlamış mı?

— Hayır. Denizaltı meselesi uzattı. Benim denizaltı lafına canım sıkılıyor.

— Hele otur....

— Olmaz. Abdurrahim beye bir bakayım, içerisini gezmeli. Şimdi gelirim, İstanbullu onun arkasından baktı: On seneden beri gardiyanlık ettiğinden ve kendisini bu işe ihtirasla verdiğinden kurnazlığı, birçok insanlarda olduğu gibi yalnız gözlerinde kalmamış, büyüyüp gelişerek

hemen bütün vücudunu, hatta elbiselerini sarmıştı. Her hareketi sanki kurnazlıktan ibaretti. Bütün kurnaz adamlar gibi daima meşgul, daima telâşlı, daima yorgun ve daima rahatsızdı. Sekiz sene, ayda 19 lira ücretle çalışmış, iki seneden beri muavin olup 24 liraya yükselmişti. Gardiyanken nöbet tuta tuta anahtara kilide fena alışmış olmalı ki, nerede bir kilit görse, yolu bir kapının önüne uğrasa mutlaka asma kilitleri, kapalı olup olmadıklarını anlamak için çekiştirir, kilidin kancası ağzını açıverse keder ve korkuyla etrafına bakmırdı. Kapıların da açılmasından zerre kadar hazzetmediği belliydi. Galiba kanaatınca kapılar hep kapanıp kilitlenmek için yapılmış iyi ve faydalı şeylerdi. Açılmalarında iyi ve faydalı hiç bir şey yoktu. Seferberlikte jandarmalık etmiş, Muş'taki ermeni kıtalinde kendi ifadesine göre zorlu hizmeti dokunmuştu. Saklamaya çalışırdı ama karısı o karışıklıkta eline geçirdiği zengin bir Ermeni’nin güzel kızıydı. Bunu Müslüman edip nikâhlamış, Ruslar bastırınca alıp bu tarafa kaçırmıştı. Malatya'da senelerce manifaturacılık, kahvecilik ve meyhanecilik ettiğini bilenler kendi tabirince henüz ölmemişlerdi. Rakıyı davul zurnayla içtiği meşhurdu. Yağmadan gelen altınlar suyunu çekince her şeye töbe edip «Memuriyet vermeye» başlamıştı.

Türkiye'de memur milleti, bir ayrı kabile olup asriliği Kravat, Lenger şapka ve kırpık bıyıktan ibaret sayar. Memur olmak için bu üç şart mutlaka lâzımdır ve başkaca hiç bir şeye ihtiyaç görülmez. Bu değişmez kaideye rağmen Muşlu Mehmet Efendi, bıyıklarını kökten kazıtır, kırçıl saçlarını alabros kestirirdi. Uzun seneler basur çektiği için, bir de her fırsatta suratına üstüste perdah yaptırdığından derisi, buruşmuş bir masa muşambasına dönmüştü. Laf söylerken sivri gırtlağı inerçıkar, gözleri ve elleri mütemadiyen kırılıp işaretler ederdi. Bütün eski ayyaşlar gibi gevezeydi Bir lafa başlarsa mevzudan mevzua geçerek uzun uzun anlatır, nihayet maddeten ve manen yorularak hasta düşerdi. Kendi iddiasına göre içki içmekten erkekliği kurumuştu. Kötülüğün başı nefs'ti. (Yani erkek milletinde bir, karı milletinde yedi olan nefsi emare.) Adam bir kere karı milletine Bacı dedi mi, sonrası kolaydı, işine de, evine de, ahbabına da ancak o. zaman faydası dokunabilirdi. Yoksa, aklı uçkurda, tavukta, keklikte dolaşan herif on para etmezdi. Koğuşları gezip yeni gelen telgrafçı

Abdurrahim efendiyle konuştuktan sonra kapının önüne gelen başgardiyan muavini söze evvelâ bu felsefesinden başladı:

— Abdurrahim beye acıdım dedi, oturuyor. Şaşırmış. Tabiî pişman. On beş senelik bir memur. Karı şerri beyim, zor bir mesele. Adam ya zamparadır, ya değildir. Zampara olmayan adam, erkekliği tükenmiş adamdır. Erkeklik durdukça doksan yaşına gelsen nafile.... Karı görmez misin gözün ışılar. İnsan paraya doyar da, erkek gözü karıya doymaz. Sebep: Sebebi meydanda: Karılan çıtır çıtır yemek âdet olmamış. Ekmeği banacaksın. Karılan Rabbim, bize helâl etseydi.... Yani etlerini helâl etmeli. Kâğıt kebabı yapsaydık.... Tavasını firma verseydik, belki doyardık. Alalım Abdurrahim beyi.... Sen evli barklı, çoluk çocuk sahibi bir adamsın. İstanbullu sordu:

— Bekâr diyorlardı.

— Ne bekan beyim.... İki çocuğu var. On senedir evli. Diyarbekir bizim o taraf. Hemşeri sayılırız. Artık bilmem kızı sevdiğinden sonra mı deli oldu, yoksa evvelinden mi deliydi de deliliğinden mi kız sevmeye girişti.

— İşte bunu beğenmedim. Evli adama böyle işler ayıptır.

— Ayıp olmaz mı? Kızla sevişmişler. Pekiyi.... Sür git dememişler, gör geç demişler.

Mazmanoğlu araya girdi:

— Mesele anlaşılıyor. Sabahtan beri Şaroğlu'na kızıyoruz. Kızın eniştesine kızıyoruz. Lâkin ne yapsınlar. Elin çoluk çocuk sahibi adamına genç kızlarını metres mi verecekler?

— Karıyı boşar alırdı. Böylesi olmaz mı?

— Ha, bak o zaman olur. Murat araya girdi:

— Mazmanoğlu. Hemen amin dersin. Böyle rezillik nasıl olur? Karının ne günahı var?

— Karının da bir günahı yok. Belli bir şey. Lâkin herif işte seviyor.

— Evli adamın başkasını sevmesi ne demektir bilir misin?

— Ne demektir?

— «Hey karı.... biz başkasına gönül verdik. Haydi, sen de başının çağresine bak.» demektir.

— Bey, hep böyle söylersin. Erkek, başka, karı başka....

— Ulan, oniki senedir yatıyorsun. Hükümet af vermedi diye de kızıyorsun; hâlbuki sen Hükümetten daha insafsızsın. O, bari, karı başka, erkek başka, demiyor.

— A beyim, şimdi karıyla erkek bir olur mu?

— Ekseriya olmaz. Meselâ: Senin baban ölmüş. Baban öldüğü zaman siz şu kadar çocukmuşsunuz. Ananız da genç karıymış. Güzelmiş, isteyen çok olmuştur. Kocaya vardı mı?

— Varmadı.

— Ne dedi? «İşte benim iki tane kocam var. Bunlar bana yeter» dedi.

— Evet.

— Baban öleceğine Anan ölseydi.... Herif evlenmez miydi?

— Erkek kısmı çocuğa bakamaz. Karı bakar.

— Çocuğa bakmak, karıya daha zor. Erkek karı bir olmuyor. Karıların bazısı bizden daha erkek.... Daha yiğit. Ne dersin başefendi?

— Doğru beyim.

Hacı Abdullah fikrinde ısrar etti:

— Hemen «Doğru» dersin Mehmet Efendi. Şimdi Abdurrahim Bey karı sevmiş. Vurmuş. Bunda bir namussuzluk yok. Lâkin karısı birisini sevseydi, delikanlıyı vursaydı.... Orospuluk olurdu. Buna ne diyelim?

Başgardiyan muavini cevap bulamadığı için İstanbullunun yüzüne baktı, İstanbullu gülümsedi:

— Hüküm erkekte olduğu için biz böyle kaide koymuşuz.... dedi. Yoksa orospunun dişisi, erkeği olmaz. Orospuluk huydur. Söz verip tutmamak, borcunu inkâr etmek, birini casuslamak, arkadan adam vurmak, kendinden zayıfı ezmek; hattâ korkmak bile yerine göre orospuluktur. Biz, halbuki, orospu diye, kocasının üstüne dost seven, kerhaneye düşen kadına diyoruz. Hem de hangi kadına, mutlaka fakir olacak; zengin karısından, zengin kızından hiç orospu olmuyor. Hübüş hanım, elli yaşından sonra hekimin oğluna gönül vermiş. Boyu kadar kızları, oğulları var. Hekimin oğlu denilen ipsizle evlenmiş. Evlenir evlenmez orospuluktan kurtuluyor. Hekimin oğluna bir fakir kocakarı gönül verseydi ne olurdu? Şu olurdu: Hekimin oğlu parasız karıyı almazdı. Kan ne yapacak? Arkasına düşecek, yalvaracak, ağlayacak, rüsvay olacak. Herkes «Orospu» diyecek. Gel gelelim, otuz yaşında, yakışıklı hekimin oğlu parası hatırına Hübüş hanımı alınca orospuluk ortadan kalkıyor. Bugün bakıyorum, Şaroğlu'nun kızına «Orospu» diyen olmadı. Çünkü babası zengin. Hem de doğru.... Fakir bir adam olsaydı kızını derhal reddederdi. Reddedilen körpe kız bir müddet şurada burada gezer, nihayet kerhaneye düşerdi. Şaroğlu kızını reddetmez. Fakir reddeder de, Şaroğlu neden reddetmez? Şaroğlu'na kahvede hiç kimse, «Sus otur, senin bir kıza gücün yetmedi, pezevenk. » diyemez de, fıkaranın yüzüne bağrı bağrıverir.

— Doğru.... Lâkin benim bildiğim Şaroğlu.... Bu memleketin eşrafındandır. Namuslu bir adam. Kızın kabahati varsa bu işi temizler.

— Kızın kabahati varsa ne demek? insan, kendisine varmayan her kızı öldürse iş ırağa varır, «Dün gece benimle mi yattın ki surat ediyorsun?» diye bir laf ederler. Herif on bin lira para yedirmiş.

— Bakalım doğru mu?

Başgardiyan muavini .... Bir şey hatırlamış gibi elini salladı:

— Doğru.... Abdurrahim bey kıza çok para yedirdi. Bunlar Diyarbekir'in eşrafındandır. Aylığından başka mebus ağabeysi para yollar. Tarlalarından bahçelerinden para gelir. Öyleyken evde bir şey komamış satmış. Karı

namus belâsı, yatak yollamış, battaniye yollamış. Lâkin dikkat ettim. Bir yatak çarşafı bile göndermemiş. Şimdi bakalım, evde çocuklar kilimin arasında mı yatıyorlar?

— Gördün mü Mazmanoğlu? Şimdi Abdurrahim beyin yaptığı orospuluk değil midir?

Telgrafçı Abdurrahim beyin mahpushaneye gelişinden iki gün sonra, içerde yarım kırat kadar bulgur, bir miktar tarhana satın aldığı duyuldu ve bu suretle evinden yemek gelmeyeceği anlaşıldı. Şimdilik yataktan çıkmıyormuş, birtakım kâğıtları karıştırmakla meşgulmüş. Bu kâğıtlar her ne ise okurken okurken yüzünü buruşturduğunu, kendi kendine işaretler yaptığını arkadaşlar fark etmişler, ilk gece biraz ağlamış. Teselli vermek istiyenleri, «insanın her vakti bir olmaz. Hatırınızı kırarım,» diye tersleyivermiş. Arkadaşlar, «Sinirli bir adam diyorlardı. Böyle giderse Elâziz'i boylar.» ikinci gün kendisini biraz toplayınca meseleyi soranlara tabancasını ve atıcılığını gülerek methetmiş: «Elli metre kadar mesafe vardı, iki kurşun değdi. Mutlaka ölür, göreceksiniz. » diye öğünmüş. Karısını methediyorlardı. Söylenenlere inanmak lazımsa dünya güzellerinden birisi de Abdurrahim beyin karısıydı. Kadın da büyük yerin, ekmek sahibi bir hanedan kişinin, bir tanecik kızıymış. Rezilliği duymasıyle, çocuklarını alıp babasının evine gitmiş. Sordu:

— Nasıl? Sizin mezhebe girecek mi?

— Biraz müşkül. Girse de kulak verme beyim. Yüzünü tavşan gibi oynatıyor. Herif deli....

— Bir tecrübe etmediniz mi?

— Ettik. Çay hazırladık. Misafir getirdik. Lâf arası biraz sövdüm. Hiç

oralı olmadı. Aklı başka yerde.

— Kızı neden vurduğunu söylemiyor mu?

— O tarafı açmıyor. Yalnız, «inşallah ölür. Ölmeli.... Ölüm temizlik,» diyor.

— Ölürse kendisini tahliye mi ederlermiş?

— Öyle dua ediyor ki, yalnız tahliye etseler ağır cezadakilerin yakasını bırakmayacak. Marifetine karşılık bir de çiftlik istiyecek.

— Desene ki....

— Evet beyim.... İnsan gibi fikri var.

Üçüncü gün, Abdurrahim bey müdüre çıktı. Fotoğrafçı getirmeye müsaade istedi dediler.

İstanbullu, fotoğrafçı vesilesiyle bahçede meydana gelen seyri hiç bir zaman kaçırmazdı. Takunyalarım tıkırdatarak avluya geçti. Kapıdan atlar atlamaz işin şakaya asla tahammülü olmadığını farketti. Telgrafçı Abdurrahim Bey, kıyafet tebdil etmiş, orta yerde dolaşıp duruyor, fırsattan istifade ederek asri cezaevine gideceklerin vesika resimlerini çıkartmaya uğraşan fotoğrafçının boşalmasını heyecanla bekliyordu. Ayağına Adıyamanlı Ali'nin şalvarını giymiş, beline ipek, beyaz poşudan bir kuşak dolamıştı. Sırtında sadakor ceket, başında burmalı Arap kefiyesi vardı. Gözlerine bu kıyafet hiç de aykırı düşmüyordu. Ortası nerdeyse yere sürünecek şalvarı istisna edilirse Amerikan filmlerindeki Şeyh Ahmet'lerden birisine benziyordu. Daneleri gümüş, yakut, sedef kakmalı bir tespihi sinirli sinirli çekmekte, arada sırada küçük bir aynada yüzünü, bilhassa bıyıklarını kontrol etmekteydi.

İstanbullu, kimsenin nazarı dikkatini celp etmemeye çalışarak karşı duvarın dibine bir halı serdirdi. Üstüne iki minder attırıp oturdu. Vesika fotoğrafı çektirenler, bunlar asri cezaevine mahsus fişlere yapıştırılacağı için müdürün emriyle sakallarını, bıyıklarını ve saçlarını kazıtmışlardı. Objektifin karşısında kendilerini bir acayip gayretle sıktıkları, gözlerini alabildiğine açtıkları, Dersimli fotoğrafçı suratlarda gölge ve çizgi bırakmamak gayretiyle resimlerin arasına bol bol kırmızı kalem sürdüğü için hiç kimsenin kendisini tanımasına imkân kalmıyor, resim sahipleri ellerindeki yabancı insana hayretle bakıyordu.

Hele Kızılbaş dedelerinden Hüseyin ağa, bir karış sakalı, uzun bıyıkları kesilince zabit tekaütlerine benzemişti. Kalabalıkta anadan doğma kalmış

gibi kıvranıyordu.

Nihayet sıra Abdurrahim beye geldi. Bey, iskemleye kuruldu. Sağ ayağını sol dizinin üstüne attı. Tespihi sallandırdı. Sol yumruğunu sıkıp göbeğine bastırdı.

Bu birinci pozdu.

İkinci poz ayakta, üçüncü poz profilden çekildi. Fotoğrafçı paralarını alıp müşterilerini nemli kartlarla orta yerde bıraktı.

İstanbullu, yanında oturan tahsildar Vaiz efendiye,

— Telgrafçıyı çağır bakalım.... dedi. Fotoğrafları pek beğenerek işe başladı.

— Siz yakışıklı bir erkeksiniz.... demeyi de unutmadı. Abdurrahim bey ancak o zaman İstanbulluya alâkayla baktı:

— Ben sizi bir yerde görmüş olacağım. — diye gözlerini kırpıştırdı.

— İyi hatırladınız. Süleyman beyi ziyarete geldiğiniz zaman görüşmüştük.

— Sahi.... Cezayı bitiremediniz mi?

— Daha oniki sene var.

— Süleyman beyden mektup alıyor musunuz?

— Hayır. Hakikatsiz çıktı.

— Arkadaşlara söyleyeyim. Makineyle buluruz.

— Fena olmaz. Orada rahat mıymış?

— Rahatmış. Ne de olsa kafası.... Rahatmış, evet... Bizim o taraflar iyidir. Ata biniyormuş. Ava bile gitmiş... Madenkömürü kadar siyah ve parlak bıyıklarıyla beraber üst dudağının yansını oynattı.

—Fotoğraftan demek ki beğendiniz.

— Pek beğendim.

— Halbuki bir at olmalıydı. Atın üzerinde, tüfekle çıkmalıydım.

— Tabiî o zaman daha heybetli dururdunuz. Mamafih, burada, bu kadan da elverir. Bunları suya koymalı.

— Neden?

— Malum ya.... Daha çok dayanır. Çabuk sararmaz.

— Hemen koymak lâzım mı?

— Hemen değil.... Yukarda koymalı.

— Yukarda koyacağım....

— Lâkırdıya daldık. Affedersiniz. Geçmiş olsun diyemedik.

— Başa her şey gelir. Burası yiğit makamı....

— Yiğit makamı olmaz mı? iyi bildiniz. Vaiz efendi alay ettiğini saklayarak konuştu:

— Ben de yiğit makamı diyerek koşa koşa, sevine sevine geldim. Ertesi gün pencereden bakıyorum. Aman, aşağıda kanlar dolaşıyor.

«Bunlar neyin nesi?» diye sordum. Onlar da mahpusmuş. Daha ertesi gün bir çocuk feryadı. «Yahu bu ses ne oluyor?» «Çocuk koğuşunda kavga var. Meraklanma,» dediler. Şimdi şüpheliyim. Makam yiğit makamı olmaya, muhakkak yiğit makamı. Lâkin yiğit nerde?

— Yiğitlik bir vakit battal olmaz Vaiz efendi.... Tespih iyi çıkmışını?

— Battal olmaz. Tespih de iyi çıkmış... Vaiz efendi öfkeyle İstanbulluya döndü.

—Şu resimlerden birisini al da beyim, gazeteye yollıyalım.

— Gazeteye mi?

Bunu Abdurrahim beyle İstanbullu beraber sordular. Vaiz tasdik etti:

— Gazeteye.... Pekiyi olur. Bey gazetecidir. Şu meseleden şu meseleden böyle bir iş olup.... Tabancayla, kasabanın ortasında kızı vurmuş... Artık ballandırır bizim bey....

— Öyleyse.... Durun. Bu resimler olmaz. Evden at üzerinde bir resim getirteyim. At üzerinde....

— O daha iyi.... At üzerinde.... Ne dersin beyim?

— Getirtiniz. Köroğlu gazetesine göndeririz.

— Yarın olur mu?

— Yarın da olur öbür gün de olur. Posta daha öbür gün gidecek. Hayvanınız var mıydı efendim?

— Evet. Halis kandır. Mahpus olduğuma yanmıyorum. Ceylân’dan ayrıldım, ona yanıyorum. Beni bir gün görmese hastalanırdı.

— Demek asil hayvandı?

— Birader, Urfa'da bir aşiret reisiyle ortak almışlardı. Tabiî benim Ceylân'ı değil. Ceylân'ın valdesini. iki ayağı biraderin, iki ayağı reisin. Ceylân ikinci tayıdır. Henüz üç yaşında olduğu halde, iki koşu aldı.

— Cinsi nedir?

— Seklair.

— En iyi cins bu mudur?

— Evet... En güzel cinsi Hamdanî'dir. Sonra Küreyşan, Maneki, Cinfi, Ubeydan gelir. Benim tayın arka sol ayağı beyazdır. Malum ya, ilerdeki sağ,

arkadaki sol beyaz olursa uğursuz sayılır. Kasıkta kıvırcık bir kıl varsa netameli. Kuyrukta bükülü kıl, eve ziyanı dokunur. Böyle hayvanı ne kadar koşturur ezersen, yani hayvan ne kadar yorulup terlerse evin düzeni, o kadar bozulur.

— Pekâlâ demin bahsettiğiniz cinsleri nerden bilirsiniz?

— Şeceresinden.

— Şeceresini doğru söylerler mi?

— Arap şeyhleri kafalarını kesseler yalan söylemezler. Şecereye hile karıştırmak namussuzluktur. Bizim o taraflarda bey, at satmakta bedhahlık yapıldığı duyulmamıştır. Ucuz bir şey değil ki.... Asilzade bir kısrağın bir tek ayağı 150 madenî liraya alınır. Bir tek ayak. At sahibine götürdüğün hediye, yalvarmak için döktüğün dil de caba....

— Pekâlâ. Bir tek ayak nasıl taksim edilir.

— Ayağım aldın mı kısrak sende durur.

— Bu hayvanlarla ne güzel av olur.

— Aman beyim sizde de avcılık var mı?

— Biraz....

— Bu derdin azı, çoğu olmaz. Hangi avı seversiniz?

— Yaban ördeği.

— O da iyidir ama ille tazıyla tavşan avı.... Tazıyı saldınız mı? Peş peşe takılırlar. Tazı aman yetişti dersiniz. Tavşan şaşırtma verir. Tazı ileri doğru yirmi adım fırlar. Döner. Tavşan gerisin geriye yolu tutmuş, elli adım ara bırakmıştır. Tazı toprağa kapanır. Sanki tavşanda bir ip var, tazıyı kendisine çekiyor mübarek, işte o sırada, beyefendi, ömür çarkı dururmuş derler eskiler.... Ömür çarkı deveran etmezmiş. Tazının nefesi körük gibi işler beyim, nefesin hışırtısı yaklaşınca tavşana Rabbim bir gayret verir. Hayvan sanki kopar. Tavşana aptal derler. İnanmayın. Çok akıllıdır. Mahsustan,

tazının ayakları yorulsun diye, taşlı yerlere, ağaçlara doğru kaçar. Tazı düz yerde avı alır. Tavşan şaşırtma verince kendini taşa, ağaç gövdesine vurup parçalayan tazıyı çok görmüşüm. Yani, beyim tavşan avı erkekçedir, ya tazı kazanır ya tavşan. Sizin o tarafta keklik avı yokmuş, öyle duydum.

— Yoktur.

— Tavşandan sonra av keklik avı. Bende şimdi bir keklik var. Cezam belli olsun buraya getireceğim. Siverekli kahveci hacı dayıyı duydunuz mu? Meşhur keklik avcısıdır.

— Hayır duymadım.

— Bir kekliği vardı. Olursa o kadar olsun.... Dükkânı kapatıp memlekete gidecek. Satmaya kalkmış. Bir Malatyalı dört kırmızı lira vermiş. Hacı dayı beş lira istemiş. Adam ne binlik beş liraya bedava. «Dört liraya bırak hacı ağa.» diye etraflarına toplanmışlar. «Şu kekliğe bir lira kırdınız ha. » diyerek gülmüş. «Al beş kırmızı.» demişler. Bu sefer de, «Ben işi anladım. Siz avcı değilsiniz. Hem cebinizde fazla para var, hem de kekliğime pazarlık ediyorsunuz,» diye satmamış. Ertesi gün bana feldi. Odaya girince bir de baktım kafes eline. Selâm verip oturdu. Artık bilmem, bir saat mi, iki saat mi kekliği konuştuk. Nihaet gideceği zaman.... Kekliğe biraz baktı. Işık çaldı, hayvanın kınalı başını sıvazladı. Kafesi düzeltti. «Eyvallah» dedi, gidiyor. «Yahu kafesi bıraktın!» dedim. «Sana hediye getirdim Şimşek!. » Avcılık fıkara harcı değil. Şunun tren parasından aciz kaldık,» dedi. «Olmaz. Hiç olur mu hacı dayı. Al sunu. » dedim. Navlun parasını vermeye davrandım.

«Sen aklını mı kaçırdın dayı. » geçti, gitti. Keklik tabiî adam gibi, arkasından bir ötsün, ciğerim parçalandı.

— Siz de metriste mi avlanırsınız?

— Metriste.... Bizim oralarda bir keklik metrisi için düğün bozulur. Hacı Tayyar bey vardır. Bize uzaktan akraba da olur. Palu beylerinden Tayyar bey. Haşim beyin dedesi.... Bir gün keklik avına gitmiş. Av iyi olmuş. Bir akşam evvel de baklava yemişlermiş. «Şurada bana bir dilim baklava getirene ben ne vermem, demiş. Evinin imamı meğerse heybesinde bir kaç

dilim baklava getirmişmiş. Çıkarıp bir dilim vermiş. Tayyar bey, bir dilim baklavaya, bir köy bağışlamış. Keklik avı diyince beyim.... Senin keklik öter. Durur öter, durur öter.... Birdenbire yabana keklik sesi verir. Derken yaban erkek senin dişiye doğru döner. Dişi sesi, mübareği yumşaktan zincirle çeker gibi getirir. Maya'nm üstüne sanki kurşun sesini işitmez. Arkadaşları düşerler, kan içinde çırpmırlar. O vurulana kadar kafese saldırır.... Dişiler kuluçka zamanı, yumurtalarını erkekten saklarlar. Gider gizlice atarlar. Erkek keklik dişisiz kalınca deliye döner. Dişi sesine vurgun vurgun gelirler, Kekliğin dişisi kahpe karı gibidir beyim. Sesi güzel erkeğe tutulur. Kocasını bırakır da gider. Eşsiz kalan erkek öter. İlerde dişiyle gezen bir başka erkek keklik de o biçim cevap verir. «Benim de dişim yok,» diye yalan söyler. Yalan söyler ki üstüne gelmeye de, kavga çıkmaya.... Bunlar adamda olur mu beyim?

— Ben bu avı sevmiyorum. Hayvanların sevgilerinden, kabadayılıklarından istifade ediyorsunuz.

— Ne demek?

— Öyle ya.... Taşlardan siper yap, arkasına gizlen.... Dişisiz kalmış biçare kekliği, maya sesiyle çağır. Sonra ateş et...

— O kadar kolay değil beyim.... Sabah olmadan üç saat evvel kalkacaksın. Yollarda canın çıkar. Soğuktan donarsın. Kekliği kurar beklersin.... Bir kerre böyle ava gittik. Bizim kazanın nüfus memuru da beraber. Gün doğmadan benim keklik yabanları uyandırdı. Kuluçka zamanı değil. Erkekler bizim kekliklerle döğüşmeye geliyorlar. Nüfus memuru kekliğini methedip duruyor. Derken bir erkek çıktı. Kanatlarını yere sürerek karşıdan koptu. Kafesin etrafını bir dolaştı. Nüfusçunun kekliği susuvermez mi? «Haydi yavrum. Haydi kınalı yavrum. » Ne mümkün. Keklik bir kerre yıldı mı para etmez. Nüfusçu, «Artık bu av yapmaz cenabet... » dedi. Kafesi bir tekmede paraladı. Kekliğin kafasını çekip kopardı. Ben avı unuttum. Gülüyorum. Derken beyim, gökyüzünden siyah yelkenler kalktı. Dağ karanlığı birdenbire etrafa çöktü. Fırtına başladı. Fırtına azdı. Dağlar gümbür gümbür inlemeye başladı. Bre aman. Kafesi kucakladım. Ceketi çıkarıp kekliğe sardım. Yolu elime aldım. Nüfusçu arkam sıra koşuyor. İki saat aşağıda bir harap şehir var. Kabristanı, değirmen yeri hâlâ durur bir harap şehir. Oraya kadar geldik. Yiyecek torbası yukarda kalmış. Ben

ceketsiz öyle ıslanmışım ki.... Denize düşmüşe dönmüşüm. «Satlıcan, zatürrie hazır» derler. Avcıya hiç bir şey olmaz. Lâkin av zor iştir. İlle keklik avı.... İkide bir güzel bıyıklarını kımıldatan tik'i, gayrı tabiî bir surette parlayan siyah gözleriyle, acele acele ve kat'iyetle anlattığı bu av ve hayvan hikâyeleri, başındaki Arap kefiyesine, şalvarına ve tespihine pek yaraşıyordu. Mahpushaneye yeni gelenler, gelişlerinin sebebini her rastladıklarına üst üste anlatmadan yapamazlar. Abdurrahim bey bunun biricik istisnası idi. Sanki buraya keklik ve beygir bahislerini konuşmak üzere günü birliğine gelmişti. Ve dünyada kendisini alâkadar eden başka bir bahis mevcut değildi. Deminden beri ayakta durup konuşulanları dinleyen sarı bıyıklı pek genç bir delikanlı, İstanbulluya bir kâğıt uzattı. Sırtında tayyareci üniforması vardı.

— Beyim lütfen şuna bakar mısınız?

— Nedir bu?

— İddianame.

— Ne oldu? Kız mı kaçırdınız?

— Hayır. Kız ezdim.

— Tayyare ile mi? Delikanlı gülümsedi:

— Hayır otomobille. Ben tayyare alayının şoförüyüm.

— Ha. Dün ezilen küçük kız meselesi.... Merak etmeyin bir sene cezası var.

— Bir sene mi?

— Az mı buldunuz?

— Çok.... Pek çok. Bir çare yok mu? Benim eniştem mebustur. Temyizde bir şey yapamaz mı?

— Orasını bilmem....

— Bu kâğıda üç gün içinde itiraz edilecekmiş.

— Hayır. Öyle yazarlar ama, itiraz faydasızdır. O itiraz ne demek bakın: Meselâ sizin yerinize bir başkasını getirirler. Bu iddianameyi gönderirler. O adam, kâğıtta yazılı olanlara değil, kâğıdın kendisine ait olmadığına itiraz eder. Anladınız mı?

— Anladım. Vah, vah. Alay komutanımız bana dedi ki, «çocuğu ezdikten sonra polislere teslim olmadan doğru Alaya kaçabilseydin ben seni kurtarırdım,» dedi. Doğru mu beyim? Kurtarabilir miydi?

— Doğru.... Kurtarırdı.

Tahsildar Vaiz efendi ile telgrafçı Abdulrahim efendi hayretle İstanbulluya baktılar, İstanbullu onlara gülümseyerek kâğıdı çocuğa iade ettikten sonra tane tane anlattı:

— Alay komutanı haklı. Ezilen kimdir? Bir çocuk. Ne çıkar canı cehenneme....

— Hiç öyle şey olur mu bey?

— Olur Abdurrahim bey. Bu binbaşı bizim ordunun binbaşısı değil anlaşılan. İşgal ordusu binbaşısı, işgal ordusu olmasa, bizi düşman saymasa Alay komutanı, keyf için hızlı giden bir otomobilin kaza yapmış şoförüne seni kurtarırdım diyebilir miydi? Evet delikanlı. Mühim bir fırsat kaçırmışsınız.

Şimdilik bir sene yatacak gibi görünüyorsunuz. Bir kerre de mebus enişteniz uğraşsın.

Çocuk kıpkırmızı uzaklaştı. Vaiz, İstanbullunun huyunu bildiği için kurnaz kurnaz sordu:

— Şimdi ne düşündün Murat bey?

— Bu delikanlının hemşiresini düşündüm Vaiz efendi. Sarışın, pek güzel bir kadın olmalı....

Abdurrahim efendi çekinerek konuştu:

— Pek sert söylediniz. Hele Binbaşı için.

— Ben sert söylemedim. Alay komutanı kötü söylemiş. Siz de burada lüzumsuz yere korkuyorsunuz. Halbuki at, silâh, para insana cesaret verir derlerdi. Yoksa delikli demir çıktı da mertlik bozuldu mu?

— Biz memuruz beyim. Memur kısmı siyasetle uğraşmaz.

— Siz artık memur değilsiniz. Mahpussunuz. Hem bu sözün siyasetle bir alâkası yok ki....

Abdurrahim bey, işin ırağa varacağını kestirmiş olacak ki fotoğraflarını soğuk suya koymak bahanesiyle acele gitti. Etrafa çömelen köylüler,

— Yaşa bey....

— Mebus oğlunu fena bozdun.

— Telgrafçıyı ürküttün.... diye gülüştüler. İstanbullu, Vaiz efendiye sordu:

— Hep atlardan, kekliklerden mi konuşuyor?

— Hep.... Bir de dua ediyor. «Kız mutlaka ölmeli.... Kız ölmezse iş fena» diyor.

— Anlatmıyor musunuz? Ölürse onsekiz sene ceza verirler.

— İsterlerse 180 sene versinler, diyor. Kız buna ne yaptıysa fena yapmış.

— Kızlar insana hiç bir şey yapamaz. Biz fenalığı daima kendi kendimize yaparız da biçarelerin üzerine atarız O gün öğleye yakın, İstanbulluya en kıymetli misafirlerinden birisi geldi. Bir koca demet çiçek getirdi, İstanbullu pek sevindi:

— Oo Hanımefendi diye ayağa kalktı. Kaç zamandır görünmüyor dunuz efendim. Nerdesiniz?

Mediha — on yaşında bir küçük hanım ciddiyetle elini uzattı:

— Mektebe gidiyoruz efendim.... Buyrun çiçek....

— Teşekkür ederim.

— Nerde sizin bardağınız kuzum.... Bunları suya koymak lâzım. Hacı

Abdullah, topal Sefer'i çağırmak istedi, Mediha çıkıştı.

— Seferi ne yapacaksınız? Siz de Anıca.... Hacı Abdullah'ın yeğeni oluyordu. Sefer çiçekten ne anlar? Kürt Sefer....

— Kız sen de kurt değil misin?

— Neden, siz onu atfetmişsiniz.

— Anan kurt...

— Ana demeyin. Bayan öğretmen bize «Anne» dememizi söyledi.

— Pekâlâ.... «Anne» dersek, senin anan Türk mü olacak?

— Rica ederim. Mektepte de bana kurt kızı diyorlar.

— Sen ne diyorsun?

— Ben kurt kızı değilim. Kürt kızı olsam babam çarık giyerdi. Halbuki benim babam sarı kunduralar giyiyor. İstanbul kunduraları dedim. Amcasiyle İstanbullunun gülüşmelerini anlayamadığı için Medina somurttu. Kesik siyah saçlarını hışımla salladı. Yanağında bir Halep çıbanı izi vardı. Gözleri trahom geçirdiği için, büyük kadın gözleri gibi biraz dalgın bakıyor, uzun kıvırcık kirpiklerine bu bakış pek yaraşıyordu. Hâlâ elinde tuttuğu demeti koymak için bir bardak aldı.

— Mediha bu çiçeklerin ismi nedir?

— Bilmem.

— Bu çiçeklere «Anne çiçeği» derler. Yahut da ben bu ismi verdim. Rahmetli annem bunları çok severdi.

Mediha bir an durdu. Alnını kırıştırarak düşündü. Sonra küçük eliyle çiçekleri iki kere okşayıp derin derin kokladı.

— Murat ağabey keski anan sağ olaydı.... dedi.

— Olaydı iyiydi ama işte öldü....

— Ne ölmüş... Anne kısmı bir vakit ölmez, anneler tuz almaya giderler.

— Tuz almaya mı? Bu ne kadar tuz almak.... Hand gelmiyor.

— Kendisi gelmiyor ama haberi gelir. Bir karga var.... Bildiğimiz karga.... Şurada ötse, işte annenizden haber çıktı demektir. Ama, bakın nasıl. Şimdi karga öttü mü susup dinlersiniz. Ötmesi bitince «Yarabbi.... Bir daha ötsün....» diyeceksiniz. Bir daha öterse anneniz mutlaka iyidir.

— Sana bunları kim söyledi? Karga haberden ne anlar?

— Anlarmış efendim.... Hiç anlamaz mı? Tilki bile ezan okundu mu durup dinlermiş.

— İşe bak.... Pekâlâ.... Avrupa tilkileri ne yapıyor. Orada ezan yok.

— Artık bilmem.... Babam söyledi. Susun ki söyleyeyim. Durun. Durun.... Tilki akşam ezanını dinlermiş. Bir ayağını çenesine vurmak günahtır,» dedi.

— Sen günahtan korkar mısın?

— Korkarım. Töbe Yarabbi.... Günahtan korkulmaz mı?

— iyi ama küçük kardeşini döğüyormuşsun.

— Hayır, döğmem. Kendisi düştü. Ben onu seviyorum. Lâkin birisi evimizden alıp götürse hayır, sevap kazanır. Yavaşça dışarı atsa....

— Bu ne biçim bir laf. İnsan kardeşine böyle der mi?

— Sor bakalım, kardeş nedir biliyor mu? Daha babasını bile çağıramıyor.

— Sen de çağıramıyordun.

— Ben çağıramıyormuşum ama, onun gibi huysuz da değilmişim. Hacı

Abdullah elini kaldırdı:

— Dur öğünme.... Murat ağabeyine söyleyeceğim. Beyim, ben mahpusa yeni düştüğüm zaman bu daha doğmamıştı. Dört, beş yaşına basınca bir bayram günü ziyarete getirdiler. Buna sordum: «Kız, sen ananın gelin olduğu zamanı biliyor musun?» dedim. «Biliyorum amca.... Anamı gelin getirirlerken ben korkmuşumda komşulara kaçmışım....» demez mi? Bu kız işte bu kadar aptal.

— Uy başıma gelenler.... Bu amcam delirmiş mi ne? Bu nasıl söz.... Yalan.... Vallaha yalan.... Zaten ben amcama küstüm. Sevim'e ampul vermiş de bana vermedi.

— Sana da verdim. Kırmışsın.

— Ben kırmadım. Küçük kırdı.

— Sen kırmışsın. Bir daha sana vermeyeceğim.

— İstersen verme.... Sen Sevim'e iyilik et. Murat ağabeyim de bana iyilik eder. Bir daha sana vermeyeceğim ne demektir. Benimle küs oldunuz. İsterseniz Sevim'e yüz tane verin. Bir ev dolusu verin.... Bakın amca, Vallaha bir defa küsersem Atatürk gelse barışmam, İstanbullu aralarına girdi:

— Nafile iddia etme.... Önümüzde bayram var. Nasıl olsa barışırsınız.

— Sahi Bayram'a ne kadar kalmış.

— İki ay.

— Ramazan'da oruç tutacak mısın ağabey.

— Hayır.

— İşte bu olmadı. Oruç tutmalısınız. Bu ramazan mutlaka oruç tutun. Bakın, dinleyin, değil mi amca? Ramazan iyidir. Bir kuş varmış. Kırmızı bir kuş. Pencereye gelir, bakarmış. Gider Allaha dermiş ki «Murat ağabey kulun oruç tutuyor. Onu çabuk mahpustan çıkar, haydi çıkar,» der.

— Siz kırmızı kuşu bırakın da lütfen şu dolabı açın. Biz daha açız. Hanım hanımcık hizmet etmelisiniz. Soframızı bari kurun.

— Başüstüne....

Medina dolabı açtı. Sahanları çıkardı. Gazocağını yakan amcasına bunları sırayla taşıdı. Masanın üstüne bir gazete serdi. Ekmekleri dilimledi. Suyu tazeledi. Yüzünde alt dudağını şişiren bir ciddiyet vardı. Kaşıkları, çatalları iyi temizlenmemiş buldu. Ve birdenbire odanın noksanını farkederek dikilip durdu:

— Murat ağabey mahpus nerde?

— Kim bilir. Dışarda besbelli.

— Yazık. O da acıkmıştır. Lütfen çağırır mısınız?

— Baş üstüne.

İstanbullu kapıdan dışarıya seslendi:

— Mahpus... Gel pisi pisi.... Gel.... Mahpus...

Aşağıda keskin bir miyavlama duyuldu. Ve de İstanbullunun omuzuna sıçradı, ilk bakışta sevimsiz bir hayvana benziyordu. Rengi donuk gibiydi. Halbuki biraz dikkat edilince güzelliği ağır ağır meydana çıkıyor, kendisini herkese sevdiriyordu. Gerdanında, çeyrek büyüklüğündeki beyaz benek müstesna düz kurşunî renkteydi. Sansara benziyordu. Tüyleri uzun olduğu halde, vücudu gene de küçüktü. Tahsildar Bedri bey, mahpus insanlara da «Mahpus» isimli bu kediye de «insan gibi fikri var,» diyordu.

İstanbullu ne zaman volta vurmaya başlasa, böyle sıçrayıp omuzuna çıkar, ensesine yatarak horlaya horlaya, gezintiye iştirak ederdi. Rengini evvelâ bütün mahpushane yadırgamış, sonra herkes onu sevmişti.* Koğuşlarda et pişirip

İstanbullu ile beraber davet edenler bile oluyordu. O zaman kalabalıktan ürkmeden, İstanbullunun kucağında akıllı akıllı otururdu. Mahpusu, yalnız mahpuslar değil, ziyaretçiler de tanıyorlar, gelirken ekseriya ona bir parça et kırıntısı, dalak, ciğer parçası getiriyorlardı. Komşu çocuklar, yaralı bir serçe tutsalar, kapıp koşarlar, mahpusu çağırıp kısmetini takdim ederlerdi.

Mediha, kediyi biraz okşadıktan sonra ısınmış tabaklardan birisini sofraya koydu. Yanan parmağını bir taraftan emiyor, bir taraftan amcasına çıkışıyordu:

— Siz burada bizim elimizi yakıyorsunuz.... Hani sizin bezleriniz. Büyükanneme söyleyeyim de size bez getirsin.... Haydi Murat ağabey, Mahpusu yere bırakın. Bırakın diyorum. Kedinizi döğerim ha.... ikiniz de ellerinizi, yüzünüzü yıkayacaksınız, insan yüzünü yıkamadan yemek yerse şeytan da onunla beraber yemek yermiş. Adamın karnı doymazmış

— Haydi öyleyse.... Hep beraber yüz yıkamaya....

— Ben yüzümü yıkamam.... Evde yedim. Bugün mektep olmadığından anneme su taşıdım. Çocuğunu gezdirdim.

— Demek Annenle kavga etmedin mi?

— Biz evimizde kavga etmeyiz. Komşularımızın çocuklarının seslerinden usanırız. Ben hiç ağlamam....

— Eğer şimdi yüzünü yıkayıp yemeğe oturmazsan ağlayacaksın.

— Neden?

— Sol kulağını ucundan bir parçacık keseceğim.

— Amcam beni kurtarır.

— Haddine mi düşmüş... Sor bakalım, benim işime karışabilir mi?

— Karışmaz mısın amca?

— Sus aman.... Benim de kulağımı keser. Yemekte Mediha, sofra örtüsü vazifesini gören gazetenin üzerindeki resme daldı. Altındaki yazıyı okuyunca İstanbulluya döndü:

— Baksanıza top atıyorlarmış... Dünyada top yok. Lastik top. Muharebede bizim lastik topları mı atıyorlar kuzum?

— Hayır.

— Öyleyse bizim toplara ne oldu?

— Eritmişler de otomobil lastiği yapmışlardır.

— Hay, gözleri kör olsun, biz neyle oynayacağız?

— Şimdilik bezden top yapmalı.

— Zıplamıyor. Bir işe yaramıyor ki.... Bizim güzel lastik toplarımızı Ruslar mı otomobil tekerleği yaptı?

— Hayır Almanlar....

— İnşallah yenilirler....

— İnşallah....

Hacı Abdullah araya girdi:

— Kız sus... Sen beni batıracak mısın?

— Neden?

— Eğer Almanlar yenilirse ben senin bu Murat ağabeyine bir ziyafet vereceğim.

— Yenilmezse?...

— Yenilmezse, o bana verecek.

— inşallah Ya Rabbim, Almanlar yenilsin. Murat ağabeyim burada garip. Senin annen var, kardeşin var. Biz varız. Ne istersen pişirir getiririz. Murat ağabeyim ziyafeti nerden bulsun?

— Onun da adamı var. Tözey hanım yapacak.

Mediha, bir kaşını yukarı kaldırdı. Bu lakırdıyı hiç beğenmemişti.

— Olmaz dedi. Kötü karının yaptığı yemek yenmez. Günahtır. Erkekler kabahat yapmış gibi utandılar, İstanbullu sözü değiştirmek istedi:

— Bize yemekten sonra çay yapacaksınız. Fala bakacaksınız. Haberiniz olsun.

— Baş üstüne.... Fal dediniz de aklıma geldi. Kaç gün evvel komşularda oturuyorduk. Annem kahve falına baktırdı. «Yakınlarda bir ölü var.» dediler, iki gün sonra Şaroğlu'nun kızı vuruldu.

— Ne olmuş? Hastaneye gittiler mi?

— Annesi, tabii, gitmiş... iyi.... ölmez diyorlar.

— Ne diyormuş kendisi?

— Ne desin. Utanıyormuş.

— Utanıyor muymuş?

— Utanmaz mı? Bütün Malatya onları konuşuyor. Lâkin Şaroğullar mı biz severiz. Hatırlı insanlardır. Misafir gidince paralanırlar. Şuraya bir yatak sererler, bir de minder koyarlar. Misafiri rahat ettirirler. Vallaha ne iyiler bu Şaroğulları.... Ama başlarına bir hal geldi. Adam kahveye gidemez olmuş. Bizim kahveye her akşam uğrarmış. Babam dedi ki, «O günden beri gelmiyor fakat,» dedi. Allah herifin belâsını versin....

— Demek ki kızın kabahati yok?

— Kızın kabahati olur mu? Zengin insanlar. Kala kala o herife mi kalmışlar?

— Komşular hep böyle mi diyor?

— Böyle diyorlar.

Hacı Abdullah, iddiasında haklı çıkmış gibi İstanbullunun yüzüne muzafferane baktı. Murat bey, küçüğün yanında dün akşamki münakaşayı tazelemek istemedi. Bereket versin bu esnada Vaiz efendi, uzun boyu, daima somurtkan yüzü ve her kopuşta birkaç tanesi kaybolduğu için nihayet onbir boncuğu kalmış, kehribar taklidi tespihle içeri girmişti.

— Beni kaynanam seviyor dedi, buraya gelmeden nereye uğradımsa sofrayı kurulu buldum.

— Marifet kaynananın muhabbetinde değil, sen yola çıkmak için yemek vaktini gözlemişsin.

— İlâhi beyim, ben bu kadar açık göz olmasam, kaynanam da beni sevmezdi ya.... Safa geldin küçük hanım.

— Hoş bulduk efendim.

— Bize ne getirdiniz bakalım?

— Çiçek getirdim.

— Bunlar artık çiçek de mi yemeğe başladılar?

— Ben yesinler diye getirmedim. Koksunlar diye getirdim.

— O başka mesele.... Ben de yemeğe getirdiniz diye korktum. Mediha sofrayı toplayan Sefer'e yardım etti. Çay bardaklarını çıkarıp hazırladı. Sonra misafirden utandığı için Murat'ın kulağına fısıldadı:

— Nerde iskambiller ağabey. Siz çay içerken ben de falınıza bakayım.

— Olmaz. Sen de çay iç.

— Biraz soğuşun....Ağzım yanıyor.

— Benim ağzım neden yanmıyor?

— Sizin bardağınızın ağzı geniş. Hava alıyor da çabuk soğuyor. Vaiz efendi hayretle küçüğün yüzüne baktı:

— Görüyorum ki sizin de gözünüz açık hanım kızım.

— Ama, çayımı soğutmaya bunun faydası yok ki efendim....

— Vay canına. Yahu, bunlar dün cin olmadan bugün adam çarpacaklar. Bir karış çocuklar şeytan olmuş. Vay anasını....

Mediha parmağını kaldırdı:

— Sakın Şeytana sövmeyin.

— Neden?

— Şeytana söverseniz çocuğunuz çoğalır.

— Ne diyelim?

— Lanet kör Şeytana dersiniz.

— Vay canına.... Ulan Hacı Abdullah bunun babası da böyle akıllı mı?

— Babasını bilmem ama maçası akıllıdır.

— Senden başka amcası var mı?

— Yok.

— Öyleyse yalan söyledin Hacı.... Ayıb ettin. Mediha somurttu:

— Aman. Töbe dedik yeğen. Lafımızı geri aldık. «Fala bakmayacağım» ne demek? Ben uykumu kaybederim. Biz burada fal sayesinde yaşıyoruz.

— Öyleyse Murat ağabeyimden iskambilleri isteyin. Desteyi önüne koydukları zaman bir müddet dokunmadı. Fısıl fısıl bir şeyler mırıldandı. Arada sırada «Allah, bismillah» dediği duyuluyordu. Sonra bir müddet aynı ciddiyetle kâğıtları karıştırdı.

— Murat ağabey bunlarda kaç kâat var? Bunu bir türlü aklında tutamıyor, her zaman soruyordu.

— Elli iki tane kızım.

— Öyleyse kaç pay yapacağız?

— Onüç pay.

— Sahi, onüç pay olacaktı. Bismillah....—Parmağını ıslattı—.İnşallah bu üçünüz erken çıkarsanız açık gelsin. Haydi Allah, Yarabbim. Kâğıtları yüzlerinin üstüne masaya bırakmaya başladı. Onüç tane olunca yanlışlık yapmamak için bir daha saydı. Bu suretle desteyi beheri dörder taneden onüç parçaya böldü. Üsttekileri çevirdi. Birbirine benzeyenleri kenara toplamaya başladı:

— İki oğlan geldi. Onları işte aldık, işte yedilileri de aldık. Siz de bana yardım ediniz ki şaşırmayayım.... işte üçlüleri de aldık. Fal evvelâ doğru giderken bölümler azaldıkça açılan kâğıtlar birbirini tutmaz olmuştu. Nihayet beş bölüm kaldığı zaman hepsinin üzerine ayrı cins kâğıt isabet ettiği görüldü. Bu suretle falın kapalı olduğu anlaşıldı. Mediha galiba bunu hiç beklemiyordu. Üçünün yüzüne de şaşkın şaşkın baktı. Vaiz efendi başını salladı:

— Gördün mü? Biz çıkamayacağız bu cenabet yerden....

— Öyle demeyin. Ben anladım. İyicene karıştmlmazsa bu fal çıkmıyor, iyice karıştırmadım. Korkmayın erken çıkarsınız. Sizi bedava yatırıyorlar.

Bu sefer çok çok karıştırdı. Yeniden ayırdı. Sonuna yaklaştığı zaman kâğıtların altına gizlice bakarak hile yapmaya girişti. Aynı cinsten olup alt alta gelmiş iskambillerin yerlerini ciddiyetle değiştirdi. Nihayet elini kaldırdı:

— İşte tamam.... Şimdi tutuyorum. Çıkacaksanız açık gelsin bakalım.... Razı mısınız?

— Razıyız....

Son kâatları da çevirdi. Tabiî fal münasip netice verdi:

— Gördünüz mü? Çıkacaksınız mahpus ağabeyler. Hiç merak etmeyin. Allah büyüktür. Açıldı Allaha şükür....

Üçüncü fal da huysuzluk edip açılmamıştı. Bunu neye tuttuğunu evvelce söylemek istemediği için, pek üzüldüğünü fark ederek sıkıştırdılar. Nazı ona geçtiği için amcasına çıkıştı:

— Babama tuttum canım aman.... diye başını çevirdi. Ben zaten biliyorum. Çıkmaz ki....

— Neden? Rakı içmesin diye mi tuttundu?

— Rakı içmesin diye.

— Demek içiyor mu?

Başını önüne eğdi ve gözlerini yumarak fena halde üzüldü:

— İçiyor. Evvelki gün içti. Hasta yatıyor. Öksürüyor.... — Elini dizine vurdu, sonra parmağını ısırdı —: Hasta.... insan rakı içer mi? Yalvarıyorum. Bana gülüyor. Sonra hastalandı mı ben ağlıyorum. O kadar kederlenmişti ki fal oyununu bıraktırmak istediler. Vaiz efendi elindeki kırmızı boyayı kastederek sordu:

— Siz bu yakınlarda bir düğüne gitmişsiniz küçük hanım, işte ben de falla bildim.

— Hayır. Düğüne gitmedik.

— Öyleyse bu parmağınızdaki kına neyin nesi?

— O kına değil.... Resim yaparken kırmızı kalem sürülmüş.

— Demek siz hiç kına yakmazsınız?

— Yakmam.... Ben ömrümde elime ne kına yakmışım, ne bir şey.

— Neden?

— Sonbahara kadar elimde kalır. Mektebe gitmeye utanırım. Ben mektebi sayarım. Cumartesi günü dersimi yaptım diyelim. Pazartesi hastalansam bayan öğretmen, «Dersini yapmadı da ondan gelmedi,» demesin diyerek defterlerimi komşu çocuklarıyle yollarım.

— Aman, yoksa sen yazı yazmasını da mı biliyorsun? Allah beterinden saklasın.

— Biliyorum elbette.... Murat beyin göğüs cebinden kurşun kalemini çekip aldı. Gazetenin kenarına yaklaştırıp bekledi: Haydi bir şey söyleyin de yazayım. Bakın nasıl biliyorum.

— Yaz.... Yaz hele.... bir tane «Biz bize benzeriz,» yaz. Şurasını da söyleyeyim. Oraya kargacık burgacık bir şeyler yazarsan sonra keyfine. Okumayı biraz da biz biliyoruz. Niye güldün kız?

İstanbullu da güldü.

— Niye gülecek. Vaiz amcam «Biz bize benzeriz» den daha saçma bir laf bulamadı mı? diye gülmüştür.

Medina istenilen cümleyi kitap harfleriyle özenerek yazdı. Beğendirdi. Soyadıyla beraber kendi ismini de altına ilâve etti. Sonra sırasıyle babasının, amcasının, Murat ağabey sinin adlarını da kaydetti. Vaiz efendi:

— Şu hale bak diye anlatıyordu, âdeta yazıyor. Benden de iyi yazıyor. Eski harfler zamanında olsa.... Hey Yarabbi.... Elif'i de mertek sanırdı.

Mediha kalem elinde durup dinlemişti, İstanbulluya döndü:

— Eski harfler daha mı zordu ağabey?

— Pek zordu kızım.

— Nasıl?

— Sana şimdi bunu anlatmak meseledir. Ver bakalım şu kalemi. Meselâ: Millet yazacağız. Yeni harflerle şöyle değil mi «Millet». Yani dikkat et. Bir (M), bir (İ), iki tane (LL), bir de (T) öyle ya....

— Tabiî işte Millet.

— Şimdi bunun altına eski harflerle Millet yazacağım. Yalnız eski harflerle yazılan Millet'in harflerini yazıyorum. Bir (M), bir (L), bir de (T). Bak şu (MLT) bu ne okunur?

— Hiç bir şey okunmaz. Hani bunun sesli harfleri....

— Sesli harfleri aklından sen koyacaksın. Mediha biraz düşündü. Kendisiyle alay edip etmediklerini anlamak için üç erkeğin yüzüne baktı. İşin ciddiyetini anlayınca:

— Bizim harfler iyiymiş kardeş dedi, yaşasın bizim harflerimiz....

— İşte bunu ben senin amcana bir türlü anlatamıyorum.

— Neyi anlatamıyorsun?

— Yeni harflerin eski harflerden iyi olduğunu....

— İyi ama benim amcam eski harfleri de, yeni harfleri de bilmiyor ki.

— İşte o sebepten anlatamıyorum ya.... Eski harflerde keramet var sanıyor.

— Keramet nedir?

— Keramet mi kızım? Keramet = Cehalet1 tir. Kapı vuruldu. İstanbullu:

— Gel.... diye bağırdı. Urfalı Cuma içeri girdi.

— Uyuyorsun dedim bey.... Uyandırmak olmaz dedim.

— Yok, uyunur mu? Buyur, otur. Cuma, iskemleye ilişti. Ayağında yalnız, beyaz bezden bir don olduğu halde, belinde ipekli bir kuşak, üstünde ipekli bir gömlek, daha üzerinde, hava pek sıcak olduğu halde, kısa kollu, kenarları işlemeli bir Kürt Aba'sı, başında beyaz keçeden külah vardı. Külahına bir ipek poşu sarmıştı. Poşu sarmasını mahpushanede Cuma'dan daha iyi bilen olmadığı söyleniyordu. Kenarları püsküllü, pek büyük ve siyah bir ipek «kaşkol »u güzelce büker, bunu kendisine mahsus bir kıvraklıkla başına sarıp bir ucunu omuzuna sarkıtır dı.

Trahomlu gözlerine rağmen pek yakışıklı bir adamdı. Kızkardeşini kaçıran bir ağa oğlunu öldürmüş, maraba olduğu için kendi Ağası da dahil yedi göbek mütegallibesi mahkemeye dolarak bîçareye 18 sene ceza verdirmişlerdi. Dört göbek sülâlesinin Hâmid Ağalara sadakatla hizmet ettiğini söyleyerek öğünür, kız kardeşini kaçıran ağazadeyi öldürdüğü için kendini, aleyhine yalancı şahit bulup mahkemede «tesiri nüfuz gösterdikleri» için de Ağalan haklı bulurdu. Her iki taraf da vazifesini yapmıştı. Temyizin evrakı tasdik etmesiyle bitmiş, devran gene o devran oluvermişti. Urfa cezaevinde «Gün kâğıdı» eline verilince Cuma Urfa beylerinden Rıza beyin hizmetini görmeye başlamış, bey hapishane müdüriyle zıtlaşıp mahpushaneyi karıştırdığı için Cuma, onbeşer günden iki defa otuz gün zincirlenip zindana atılmış, sonunda da Malatya'ya sürgün edilmişti. Müdürle uğraşan Rıza bey olduğu halde, onun orada kalıp kendisinin buraya gelmesine, öfkelenmek şöyle dursun, şaşmağa bile lüzum görmediği anlaşılıyordu. Malatya'ya gelişinin haftasında Diyarbekir beylerinden Süleyman beyin hizmetine girmişti. Birisine uşaklık etmeden yaşayamadığı belliydi. Bir köşeye iki diz üstüne oturup efendisinin yüzüne, aç bir köpek gibi bakmadan nefes alınabileceğinden haberi yoktu. Hizmetçiliği artık para için de yapmıyordu. Koyunların tehlike karşısında çobana doğru kaçmaları gibi Cuma'da bu hal insiyaki ve karşı gelinmez bir histi. Süleyman beyin parası aylarca gelmediği zamanlar, Cuma kesesinden harcamış, beyini asla etsiz, kahvesiz, tütünsüz bırakmamıştı. Beyin cezası 3 seneden aşağıya inip kaza mahpusanesine nakledilince Cuma'nın 70 lirası

da beraber gitti. O zamandan beri 8 ay geçtiği halde, para değil, bir tek mektup bile gelmedi. Buna rağmen Cuma, Süleyman beyi hayırla yâd eder, ismini, bir garip ibadet ve takdis duygusiyle anar. On günden beri de Telgrafçı Abdurrahim beyin hizmetkârlığını yapıyor. Şimdi, simsiyah pala bıyıklariyle kuvvetsiz bir çocuk gibi iskemlenin kenarına ilişmiştir. İstanbullunun söz söylemesini, daha doğrusu emretmesini bekliyor.

— E Cuma.... Ne var ne yok? Bey nasıl?

— Allah sana ömür versin bey.... iyidir. Selâmı var.

— Getiren, gönderen sağ olsun.... iyi bir adam bîçare.

— İyi. Büyük yerin evlâdı. Asilzade.... Cezayı çok verirler mi?

— Belli olmaz. Kızın ölmesine, ölmemesine bağlı.

— Kız ölmez. Kötü karı bir vakit ölmez beyim.

— Süleyman beyden mektup gelmedi mi?

— Sana yazdıysa yazdı bey.... Bize ne yazacak?

— Bana da yazmadı. Canım sıkılıyor. Şuna bir mektup atayım. Ağzıma geleni söyleyeyim, diyorum.

— İcap etmez beyim.... Orada kim bilir.... Bakalım mektup yazdıracak adamı var mı?

— Canım bu nasıl söz? Ava gidiyormuş ya....

— Av başka.... Ava gider. Ava gidilmez mi? Süleyman beyi o taraf tekmil tanır da.... Müddet serbest çıkarmıştır.

— Senin para ne olacak?

— Para bedbaht şey beyim.... Helâl olsun.... Bunlar, asilzade adamlar, yüze karşı iyidirler, sonra unuturlar. Düşünceleri çok olduğundan.... Öyle ya.... Şuranın harmanı, şuranın odunu, misafir, Hükümet işi, köylü,

hizmetkâr.... Bunlar hep dert... Büyük başın büyük derdi demişler. Allah selâmet versin.

— Abdurrahim bey de Süleyman bey gibi mi? Yemek beğenmiyor mu?

— Değil beyim.... Bunun yüreği pek alçak.... Pilav bulsa pilav yer, bulmasa ekmek peynirle karnını doyurur. Aklını bir kere kıza takmış... Erkeğin deliliği de sevda....

— Ne diyor?

— Hiç bir şey demiyor. Konuşsa ferahlar. Konuşmaz ki.... Düşünür. Halbuysa dar yerde düşünmek erkeğe bir vakit yaramaz. Adamı hasta eder. Karın ağrısı verir. Ben evi düşünürken düşünürken hasta olurum. Töbe.... Yatmam ama, karnım giril giril eder, keyfim kaçar.

— Demek Abdurrahim bey bir şey söylemiyor?

— Söylemiyor beyim. Yalnız senden bir ricası var.

— Buyur, elimden gelirse hay hay.... Cuma birdenbire utandı. Gözlerine âdeta korku dolmuştu. Kapıya imdat arar gibi bakıyor, kocaman erkek elleriyle, bir küçük kız gibi abasının ucunu kıvırıyordu.

— Söylesene, neymiş derdi?

— Bugün «Ziyaret» beyim. Bugün beyin çocukları gelecek, işte o sebeple....

— Ne yapalım?

— Bir de başka karı gelecekmiş beyim. Abdurrahim bey selâm etti. O karıyı, çocukları görmeyecek.

— Kim o karı?

— Haşa huzurdan bir kötü karıymış beyim. Hastaneden haber getirecekmiş.

— Şimdi anladım. Lâkin ben gelecek karıyı tanımıyorum. Ne yapacağız?

— Gardiyan Ali Seydî tanıyor. Zaten haberi Ali Seydî götürüp getirdi. Karıyı buraya, senin odana alacak. Başgardiyana söyledik, çocukları gidince bizim beyi buraya koyuverecekler.

— Öyleyse.... Vay Cuma vay.... Bunu söylemeye mi geldin? Sen benim yerime söz verebilirdin.

— Hiç olur mu beyim? Danışmadan ne mümkün?

— Yok, yok.... Sana gücenirim.

— Bana gücenme beyim. Ben seni Abdurrahim beye anlattım. Süleyman beyin ahbabı dedim. Herkesin hizmetine koşar dedim. Kendisi utanıyor. Git, yalvar, diye gönderdi.

— Yalvaracak bir şey mi? Selâm söylersin. Baş üstüne.... Cuma kalktı, iki eliyle tutup İstanbullunun elini öptü, alnına götürdü. Yaşı İstanbulludan büyük olduğu halde, bu hareketim önlemenin imkânı yoktu. Elleri göğsünde geri çıktı, İstanbullu kapıda onu durdurttu:

— Çokdandır köye mektup yazmadık. Öfkelendin mi?

— Eksik olma beyim. İçerde yazdın veriyorum. Sana zahmet ediyoruz.

— Sen bilirsin. Dur hele nereye gidiyorsun? Sana bir şey soracağım ama doğru söyleyeceksin.

— Ben doğru söylerim, İstanbullu yaklaşıp alçak sesle sordu:

— Abdurrahim beyin karısını gördün mü?

— Gördüm beyim.

— Güzel mi?

— Güzel beyim.

— Nasıl yani?... Çok mu güzel?

— Çok güzel.... Anamt bacım olsun. Teva tür....

— Öyleyse neden bu belâyı başına dolamış.

— Amcası kızı olduğundan....

— Ne demek? Amcası kızı olunca.... Anlayamadım . Cuma, kapının tokmağını bıraktı.

— Biz vaktiyle koyun güderdik beyim dedi, dağ başlarında davar peşinde dolaşırdık. Dağ kısmı, kasaba yerinden daha kalabalık sayılır. Dağı sen kimsesiz bellersin. Bir çalı arkasında seni gözleyen olur. Halbuysa kasaba yerinde insan çok olduğundan sen seni kollarsın.

— Pekâlâ.... Amca kızı diyordun....

— İşte oraya geleceğiz beyim. Bir de çoban kısmı, adamla gezmeyip hayvanla gezdiğinden hayvan gibidir. Haşa huzurundan, hayvana bak çobana bak.... Adamsız yer, adamı edepsiz eder. Adam bir başına kimseden utanmaz. Allahtan korkmaz. Akıllı bir ağa, on tane oğlu olsa birini davara yollamamalı. Çobanlık hizmetkâr işi. Bak, Hacı Emir Ağanın başını çoban oğlu derde soktu. Neden? Aklı, hayvan gibi olduğundan.... Vaktiyle biz çobanlık ederken Beko Ağanın dördüncü oğlu da çobanlık yapardı. Bir gün, abdest bozmak için dere kenarına oturdum. Şalvarı toplayacağım sıra baktım ki Beko'nun Mısto yukardan aşağıya geliyor. Dur şu ne arıyor diye kalkmadım. Bir dişi köpeği var. Köpek de beraber. Şöyle içeri koğuş kadar yaklaştı, işte orada köpeğin arkasına geçti.

— Ne demek anlamadım?

— Yani beyim, haşa huzurundan köpeği uydurdu

— Hay Allah belâsını versin.

— Sonuna kadar seyrettim de ben de böyle söyledim.

— Ulan bu ne rezillik....

— Hiç utanmadı. Yüzüme gülüverdi. Bir de karısı var beyim.... Dünya güzeli.... Bir baksan, bir daha bakarsın. Kırmızı yanaklı, kaşları, gözleri kara.... Kar parçası gibi.... Bir köy bir Karı....

— Sormadın mı? Öyle güzel karısı varmış da o haltı neden yapmış?

— Sordum. «Karıya nefsim uyanmıyor benim», dedi. Herif haklı.... Adamın nefsi bacısına uyanır mı? İşte bizim Abdurrahim beyin karısı da amcası kızı....

— Şimdi anlıyorum. Bu da doğru.... Sana Abdurrahim bey mi söyledi bunu?

— O söylemedi. Lâkin böyle meseleler okka gibidir beyim, okka her yerde dörtyüz dirhem.

— Vay canına. Bari sevdiği kız da güzel mi?

— Artık orasını bilmem. Adam karıyı güzelliği için sevmez ki....

— Neden sever bakalım?

— Sevdiğinden sever beyim.... Sevdiğinden.... Anladın mı?

— Anladım....

— Eyvallah beyim.... Eksik olma.... Asilzade kısmına acıyacaksın. Sen, ben başımızı kurtarırız. Bunlar kırk yaşına gelseler çocuk gibi olurlar. Kabahat kimde? Zor görmemişler.... Keklik beslerler.... Arap atı beslerler.... iyi tüfek atarlar.... işte o kadar.... Eyvallah beyim....

— Eyvallah Cuma....

Cuma geri geri çıktı. «Ulan Cumo.... Ulan külâhlı erkânı harp....»

İstanbullu böyle söyleyerek düşünceli düşünceli gülümsedi.

— Vay başıma.... Sen burada mı oturuyorsun Murat bey.... Odan güzelmiş...

— Kız.... Tuu.... Safa geldin. Sen nerelerdesin rezil?

— Gelecektim. Gelecektim.... Lâkin Adıyaman'a gittim. Kaltağı ele geçiremedim. Kim bilir hangi hovardasiyle nerelere saklandı kaltak....

— Siz oturun, ben Abdurrahim beyi buraya yollarım.... diyip gidince

«Güley hanım» çarşafının pelerinini arkaya atarak erkek gibi rahat ve emin, oturdu. Bir sene evvel, evli bir kadını gece vakti ayartarak bir hamama götürüp birkaç polise teslim etmiş, sonra serhoşlukla kavga çıkararak «ismail polis »in elbisesini, tabancasını kurcalamış, komiserin evine götürmüştü. Serhoşluk öfkesiyle başlayan bu iş, sabahleyin eğlenceli bir vaka haline döner gibi olduysa da, öğleden sonra, vaziyeti kurtarmak için komiser «zorlu bir zabıt» tutmaktan başka çare bulamadığından Güley hanım ertesi geceyi hapishanede geçirmek mecburiyetinde kaldı. Bu mecburiyet «Kaltak» ortadan kaybolduğu için tamam yedi ay sürmüştü, İstanbullu ile bu sırada tanışmışlardı.

Güley kırk yaşlarında gösteren, pek çirkin bir kurt karısıydı. Bütün Adıyamanlılar gibi gözlerinde trahom vardı. Bunu ancak kendisini iyice rahatsız etmeye başlayınca tedaviye girişir, artık acımaz, yanmaz, akmaz olunca arkasını boşlar, hastalık sürüp giderdi. Şimdi gene tedavi altında bulunduğu kirpiklerinin tamamiyle yolunmuş olduğundan anlaşılıyordu. Bazı trahomlularda, göz kapanacak hale gelmedikçe kirpikler gayrı tabiî bir surette uzar ve kıvrılır. Güley'in çirkin suratında böyle uzun ve kıvırcık kirpikleri vardı. Kirpik denilen sayısı malum kılların ne kadar mühim bir şey olduğunu İstanbullu şimdi bu kirpiksiz yüzde pekiyi anlıyordu. Yüz tamamiyle boşalmış gibiydi. Tahtadan bir heykel taslağını hatırlatıyordu. Güley İstanbullunun bakışından meseleyi anladı:

— Gözlerimi doktor yoldu dedi, ilâç verdi. Şimdi biraz rahatım. Sen nasılsın bakalım? Tözey gelip gidiyor mu?

— Eksik olmasın geliyor.

— iyi kızdır fıkara....

— iyidir. Senin Abdurrahim beyle ne işin var?

— Karı dalgası.... Güley dudağını kıvırdı: Abdurrahim bize komşu oturur.

— Karısını da tanıyor musun?

— Tanırım.

— Güzelmiş.

— Kulak asma.... «Güzeldin hani ya Er'in, gayretliydin hani ya Ev'in?»

derler.

— Kız daha mı güzeldi?

— İkisi de aynı bok. Birisi eşek gibi susar, cilve nedir bilmez. Abdurrahim beyin karışıyım diye kibirlenir. Öteki, eşek gibi cilve yapar, elin çoluklu çocuklu herifini baştan çıkardım. Öğünür. Bilmez misin Murat bey, karı kısmında akıl var mıdır?

— Ya erkek kısmında?

— Erkeğin de aptalı aptal olur. Abdurrahim kırk yaşma gelmiş

Şaroğlu'nun kızı elin oynaşı.... Ham herif kırkından sonra bir azdı mı

işte böyle ortalığı berbat ediyor.

— Ulan rezil. Hem araya girer kızı baştan çıkarırsın, hem de şimdi.... Gülme.... Senin bu işte parmağın olduğunu bilseydim meseleyi başından anlardım.

— Neden bilemedin? Ben burada hapis yatarken Abdurrahim iki kere ziyaretime geldi.

— Farkında değilim. Ben Süleyman beye geliyor sanıyordum.

— Kız da iki kere buraya geldi, herif de.... Kızı da görmedin mi?

— Hatırlamıyorum.

— Hatırlarsın. Bir gün merdiven altında oturuyorduk. Sana saati sordum. Mahsustan.... Orospuyu göresin diye....

— Farkında değilim.

— Doğru.... Belli obuasın diye eski örtüyle gelmişti. Sana baktı da kulağıma, «Aman Abla. Ne güzel insan», dediydi.

— Uydurma.... Nasıl razı ettin üç çocuklu herife.... Sen onu anlat...

— Şehir yerinde kızlar şimdi kendi işlerini kendileri görüyor. Bunların evleri daireye karşıdır. Pencereden işaretleşmişler. Yeni mesele değil.... Altı, yedi sene evvel....

— Yahu kız kaç yaşında ki?

— Eh. Yirmi, yirmibeş var.

— Neden bu zamana kadar evlenmemiş?...

— Herifi seviyor.

— Senin hesaba göre bu işe onüç yaşında mı başlamış?

— Onüç yaşında.... Karı kısmı zaten körpeliğinde azar. Bir kere de gömleğin önünü yırttı mı iflah olmaz. İşte tamam.... «Azan karının başına kırk belâ gelir, en küçüğü ölüm», demişler.

— Kızı kandırdın da şimdi bir de....

— Ben kandırmadım. Abdurrahim bey bir tenhada yalvardı:

«Aramız iyi, lâkin haberleşecek emniyetli bir adam bulamadım. Amanı bilir misin?» dedi. Ben Raziye hanımı severim.

— Kim Raziye hanım? Kızın adı mı?

— Kızın adı Münevver. Raziye hanım karısı. Abdurrahim olacak rezile dedim ki.... «Avrat duyar dedim, kuru yerini çamur etme. Akıllı ol», dedim. Nafile ateş saçağı sarmış. Önce razı olmadım. Baktım herif anası ölmüş tay gibi düşünüyor. Yüreğim acıdı. «Erkek kısmına düşünmek zarardır. Şimdi istediğini yapmalı. Kız hitamında yüz çevirirse Raziye hanım da bir şey duymaz.». Mektubu götürdüm.

— İyi halt etmişsin.

— Sevaptır beyim.... Sen şimdi filancaya şu mektubu ver desen, olmaz mı diyeceğim. Benim yüreğim yufkadır. Yalvarsalar dayanamam. Lâkin kıza her lafı söyledim. İstersen sor. Parası benden Dellal'ı senden....

— Uzatma.... Ne dedin?

— Dedim ki, «Kuyruğu satıp içyağına mı veriyorsun deli....» dedim. Sözüm hak mı nahak mı?

— iyi demişsin.

— iyi, dedim.

— O ne cevap verdi?

— Artık iş işten geçmiş. Ateş saçağı sarmış. «Ben ölüyorum abla.... Senin haberin mi var?» dedi. Oğlan bir mektup yazdıysa, o dört mektup yazdı.... «Kızım adın ne?» demişler. «Balcı» demiş. «Oh daha tatlısın ya....» Zamane kızları bildiğin gibi değil Murat bey, «istemenin ilâcı vermek» diyorlar da, bir şey esirgemiyorlar.

— Sonra?

— Sonrası.... Hep kabahat Raziye hanımda.... Eti ciğer eden de avrat, ciğeri et eden de.... Erkek kısmını başıboş bırakmayacaksın. Daha evvelleri ben bu Abdurrahim'in halini beğenmedimdi. Evde oturmaz. Otursa ah çeker, of çeker. Raziye hanımın kulağını büküverdim. Burnunu kaldırdı, iki çocuğu var ya ona güveniyor. Doğuran avrat Ezrail'i yener ama komşunun şuncacık kızını yenemez. Adamın biri damdan düşmüş. Gözlüklü bir doktor

getirmişler. «Bu benim derdimi bilmez. Damdan düşen birini bulup getirin. » demiş.

— Hele edepsiz.... Kadıncağız, ne halt etsin. O da komşusuyla mı fingirdeşecekti?

— Karı biraz fingirdek olmalı. Güzele bakmanın göze faydası var. Adamın yüreği ferahlar. Karı milletini sen bilmezsin. Oynadıkça güzelleşir. Üstüne, başına bakar. Yüzüne renk gelir. Karıyı, hovarda akıllandırır Murat bey....

— Allah belânı versin.... Senin nasihatini tutsalar bütün evli kanlar kendi başlarını da, kocalarının başlarını da, komşu oğlanlarının başlarını da belâya sokarlar.

— Belâ ne demek? Benim sözüm bir kere kötü erkekler için.... Yiğitin altında at aksamaz derler. Kötü erkeğin karısı da biraz akıllı olursa kırk yıl hovarda taşır da kimsenin haberi olmaz.

— Haberi mi olmaz?

— Olmaz elbet. Usulü var. Körpeliğinde ihtiyar hovarda bulacak.

«Babası yerinde» diye söz edemezler. Kırk yaşına değdi mi ondört yaşında oğlan sevecek. «Evlâdı yerinde,» diyerek gene şüphelenmezler....

— Vay imansız vay. Bu dil sendeyken çok ocaklar söndürürsün.

— Benim ne suçum var. Raziye hanım, Abdurrahim ömründe hovardalık etmemiş, aptalın biri.... Münevver kız Allahtan oynak. Kız kısmı anasına çeker....

— Anası da mı oynaktır?

— Oynak olmaz mı? Bir kötülüğü görülmedi ama fırsat elvermediğinden. «Ot bile kökü üstüne biter» demişler. Kızlarını şımartmışlar. Bir evin bir kızı. Zenginlik yerinde.... Kocaman konak.... Padişah sarayı gibi. Babalan sofu olduğundan kızı evden çıkarmaz. Çıkarmaz ama kız kısmının baskısı anasıdır. Baskısız yufkayı yel alır, baskısız kızı kel alır demişler. Zengin

kızı iş görmediğinden gözü pence献dedir. «Babası anası var mı» diye sorma, «Terbiyesi var mı?» diye sor. Bunların avlularında bir su akar, böyle mübarek su mu olur? Irmak gibi. Dalgası fili toparlar, köpüğü kuşu kapar. Şırıltısında insan gibi uyursun. Münevver orospusu, herifi baştan çıkarmak için tenhada soyunur da bu suya girermiş. Çıplak görüne görüne Abdurrahim'i yakmış. «Kamım kanı bir kuruş, namusu yüz kuruş,» demişler. Kız kısmı namusunu bilmez. Erkek kısmı da kıza meftundur. Neden? Ne bileyim?

Oynamaktan maksat yutmak.... Bunu hiç düşünmezsiniz. Kız oğlan kız dedin mi aklınız oynar, iyi ama, kızlık, dulluk ne demek? Ellenmemiş de alsan bir kerecik kız kullanacaksın, ondan sonra boyuna dul. Karıların bahtı da böyle....

Güley, kurnaz kurnaz gülümseyerek, kirpiksiz gözlerini süzdü, İstanbullunun paketinden bir cigara alıp yaktı, İstanbullu birdenbire sordu:

— Herif bu işe onbin lira sarfetmiş. Doğru söyle, sen mi soydun karı mı?

— Töbe Yarabbi.... Ben yalvarmalarına dayanamadım. Eğer on paralarını aldımsa imam Hasan, Hüseyin kanı olsun. Allah beni muzmahil etsin. Cin, Peri kitabı beni çarpsın.

— Sus kız....

— Dinim gitsin on para almadım, imanım gitsin on para almadım.... Ben para için mi?... Şuna bak.... Sana bunu Abdurrahim mi söyledi. Nikâhım gitsin ki almadım. Haydi çağır. Kelâmı kadime basarsa ben yalanım. Allah O Allahsa elbet yalancıyı helak eder.

— Kız rezil.... Fazla söylüyorsun inanmıyorum.

— iki oğlumu bir tahtada vereyim ki para almadım. Şimdi inandın mı?

— Lâfa bak senin bir tane bile oğlun yok.

— Olsun. Biz yemin ediyoruz. Ben kimseden bir şey istemem. Ağzımla iştiyeyim de neremle yiyeyim? Eğer bunu sana Abdurrahim söylediyse....

Hele rezil.... Hele gelsin.... Evin yurdun yıkıla rezil.... Yetişip yetmiyesice.... Kan iken geçmiyesice....

— Beddua etme, şakalaşıyorum.

— Şaka imiş. Ben para canlısı avrat değilim.... Hay gözün kör ola Abdurrahim.... Kırmızı (tumanlıya) hasret gidesin e mi?

— Kız bu ne demek?

— Kırmızı tumanlı mı? Güley utanmış gibi başını çevirdi: Karı lafları bunlar. Düğünde kızlar, gelinler oyuna kalkmazsa, «Ak tumana hasret gidesin kalkmazsan,» derler. «Ak tuman» erkek demek. «Kırmızı tuman» karı. Karı milletine «Ak tuman'a hasret gidesin» dedin mâ korkudan yüzü sararır. Şırpadak oyuna kalkar.... Susup fabrika düdüğünü dinledi: Vay başıma.... Geç kaldım. Şahım.... Nerde bu herif?

— Şimdi gelir. Müdür gitmeden bu tarafa bırakmazlar.

— Ben geç kaldım. Sabahtan beri dolaşıyorum. Hastaneye gittim, İstanbullu, «Kız nasıl?» diye soracaktı. Bu esnada Abdurrahim bey sadakor ceketi, kefiyesi ve Adıyaman şalvariyle tespihini şıkırdatarak içeri girdi ve selâm vermeden İstanbullu'nun sormak üzere olduğu suali sordu.

— Münevver hanım nasıl?

— İyidir. Selâmı var. Sen deli misin Abdurrahim bey. Haydi kıza acımadın, kendine de mi acımadın? Haydi kendine acımadın çoluğuna, çocuğuna da mı merhamet etmedin? Malatya'nın avratları diyorlar ki, «Bu ne çeşit işmiş?» diyorlar.

— Bırak şimdi.... Yarası nasıl?

— iki, üç güne kadar eve götürecekler. Yarası sağalıyor.

— Mektup verdi mi? Hani mektup?

— Ne mektubu? Kızcağız ölmüş, ölmüş dirilmiş... Raziye hanım ne dedi? Kızınıştır. Ağlamıştır?

— Onu karıştırma.... Ben mektup isterim Güley.... Bir kelime.... Bir kelime yazsın. Bir kelime getir. Yirmi lira vereceğim. Yirmi lira.... Bir satır yazıversin.

— Yazmaz. Hiç yazar mı? Dünyaya rezil ettin.

— Daha bu rezillik bir şey değil.... Büyük rezillik geride.... Abdurrahim bey birdenbire korkunç derecede sinirlenmişti. Dikkatle kıvrılmış bıyıklarını çarpıtan tiki ziyadeleşti. Her istediğini yaptırmaya alışmış bir Ağa oğlunun acizden gelen bütün hayvanca öfkesi güzel yüzünü sarmıştı.

— “Büyük rezalet geride!” diyerek ayağım yere vurdu. Beni mahkûm ederler de kurtulurum diye güvenmesin.... Beni neye mahkûm ederlerse etsinler altıda birini yatarsam asrî'ye çıkacağım. Zaten o zamana da bırakmam. Memleketten iki hizmetkâr geliyor. Birisine varacak olursa düğün günü hem onu, hem de kocası olacağı, öldürecekler. Ben ölmedikçe Münevver başkasına gidemez.

— Delinin aklına bak.... Kızın evlenmeye falan niyeti yok. Düşman sözüdür, inanma.... Mahpusta dedikodu çok olur. Yalnız sana yalvarıyor, «Aman ocağına düştüm. Beni ele vermesin. Namusumu iki paralık etmesin. Aramızda bir şey yok, diyiversin. » diye ağlıyor. «Hele mektupları mı babam duyarsa ben beni öldürürüm» diyor. İstanbullu kendisi de avcı olduğu için Abdurrahim'in yüzündeki mânânın avı düşürmüş bir avcıya mahsus zafer ve güvenme hissinden geldiğini anladı. Arap kefiyesinin altındaki bu esmer ve güzel suratta ancak öldürme anlarının müthiş gaddarlığı belirmişti. Bu iki insan arasında geçecek konuşmayı pek merak ettiği, onların da kendi mevcudiyetini yadırgamadıkları halde, fena bir işe lüzumsuz yere ortak olmamak için dışarı çıktı. «Karı Bey» hasta değilse her akşam aynı saatte yemek getirirdi. Genç yaşında dul kalıp, Hacı Abdullah'la ağabeysi İbrahim’i ve bir sürü kız evlâdını kimseye muhtaç etmeden yetiştirdiği için mahallesinin bütün insanları Ona çalışkanlığından kinaye, «An bey» karşılığı olarak «Karı Bey» diye lakap takmış. Hacı Abdullah da bunu her zaman tekrarladığından bütün mahpushane, gardiyanlariyle beraber, Ona böyle hitap etmeye alışmıştı. Hâlbuki vücut itibariyle öyle aşırı çalışkan görünmüyordu. Pek zayıftı pek çökmüş bir hali vardı. Yüzünde, mavi gözlerinden başka buruşmamış yer kalmamıştı. Hele ağzı, dişleri tamamiyle döküldüğü için iyice büzülmüş bir eski para kesesine

benziyordu. Bacakları o kadar inceydi, vücudu o kadar çelimsizdi ki, insan Onun arkasından bakarken, değneklere binmiş bir küçük kız çocuğunu andırırdı. Her akşam yorgun ve usanmış gelir, onbir sene, onbir aydan beri devam eden bu halinden artık şikâyet edecekmiş gibi soluyarak bir yere çöker, fakat biraz dinlenir dinlenmez âdeta keyifle gülümserdi. Genç yaşında dul kalıp erkek evlât büyüten anaların ekserisi gibi, oğlunun arkadaşlarını sevmekle oğlunu sevmek arasında hiç bir fark görmediği için yalnız İstanbullu ile konuşur, onun sıhhati, neşesi, iştihası ve canının istediği yemeklerle meşgul olur, bu suretle aynı zamanda Hacı Abdullah'a şefkat göstermişcesine gönlü ferahlardı, İstanbullu için Karı Beyin beş dakika geç kalması mühim bir vaka idi. Böyle fevkalâde akşamlarda,

— Kız sen nerde kaldın Aşifte? Sen nerdesin evi yapılasıca? diye mahsustan çıkışırdı. Kan bey de aynı sahte tavırlarla, olduğundan daha yorgun görünmeye çalışır, kaşlarını çatar,

— İşte geldim.... Yolda, Hüseyin'in anasına rastladım. Beni lafa tuttu. Küçük kız peşime düştü. Ağladı. Sonra yarı yolda büyük kız geldi aldı da geç kaldım.

— Yemek yetişiyor mu?

— Misafirler bastırdı. Utanmazlar! diye belli başlı mazeretlerinden birisini söylerdi. Vaktinde gelmişse, İstanbullu derhal saatına davranır,

— Maşallah. Tamam.... diye gülerdi, işte saat altı, ya Müslüman. Sen bu kadar doğru saati nerde buldun?

— Müminin kalbi saat yavrum.... diye iftiharla kaşlarını çatardı. Oniki senedir, hapisteki oğluna yemek taşımaktan şikâyet etmezdi ama, bütün oğlan anaları gibi gelini ve torunları çekiştirmeden yapamazdı. Gelini zaten ilk baştan gözü tutmamıştı. Şimdi hele Hacı'nın tahliyesi yaklaştıkça ahdediyordu: Bu sefer oğlanın gönlüne bırakmayacak, gelini kendisi için seçecekti. En fazla üzüldüğü şey en büyük torunu Mediha'nın kendisini adam yerine koymaması, bunak saymasıydı. Tabii kabahat hep gelin olacak soytarınındı. Çocuk kısmı, anasından duyuğunu söylemez mi? Şu halde komşunun gelini, öteki komşunun kızı bir araya geldiler mi, kendilerini

ihtiyarları çekiştiriyorlardı. Şeytan domuz da o sebeple büyük anasını saymıyordu.

Kan bey bu akşam gene beş, on dakika geç gelmişti. İstanbullunun çıkışmasına meydan bırakmadan derdini yanmaya başladı:

— Daha fabrikanın erkekleri geçmedi. Saati kuran yok ki vaktimizi bilelim. Ölüyor muyuz, kalıyor muyuz anlayalım. Altın saatlerden kınla, kınla çalar saatlere kaldım.

— Anlaşıldı. Kabahat saatlerin. İbrahim Efendi nasıl?

— Sorma.... Gene üç gündür içiyor. Ben öğleden sonra pazar'a gittim. Kahve şakirdi (Garson) yolumu kesti. Neler yapmamış benim İbrahim oğlum.... Kahve «Mars» olmuş. Kahveyi kilitlemiş... Akşam, misafirleri (müşterileri) haydi paydos diye kovalamış. Başlamışlar Arpacı'yla içmeye.... Eve gittim ki horultusu arşa çıkıyor. Yüzü ölü sıfatı.... Şuraya kusmuş. Kızı tokatlamış. Derken uyandı. Su istedi. Geline «Verme» dedim. Beni dinleyen kim? Bir tas su koşturdular. Dilemesiyle «Vay anam» diye kıvranması bir oldu. Sancılanmış. Araba gibi yuvarlanıyor. Her zaman sancılanır da töbekâr olur. Gene üç ay içmemeye töbe etti. O sıra ölecek de, gene parmağıyle hesapladı. Töbeyi Bayram'a denk getirdi. Töbe bütün bütün azdı. Feryadı göğe çıkıyor. Demek benim büyük oğlanın gayrı içi çürümüş, iyi olmuş. Müstahaktır. Bakalım ne sancısı tuttu. Üstüne sarılık mı geldi. Elbet doktor ister. Başımı örttüm, doktoru buldum. Doktorun arkasından koşarken alıp veriyorum: «Allah’ım sen bizi elbiseli şeytan şerrinden sakla. Esbaplı şeytan iğvasından muhafaza et... » diye yalvarıyorum.

— Kim elbiseli şeytan?

— Kim olacak. Arpacı.... Arpacı ile adam ortak olur mu? Bu benim evlâtlarım deli.... Bu benim oğullarım adam mı? Arpacı zengin, sen fakirsin. Arpacı kumarbaz, ayyaş. Gelmişte «Haydi içelim» demiş. «Defet misafirleri» demiş.

Kahve'yi kapatmışlar. Daha neler göreceğiz? Vay başıma.... Vay başıma.... Bu yaşta, deli gönül diyor ki, «Git bir karanlık deliğe gir, orada

güzelce öl. Eski zaman ölümüyle.... Ne güzel!» Yaşın yerde sayılsın kan bey.... Ben bıktım.

— Kendine kötü söyleme.... Çocuklar nasıl?

— Onlar da bir başka belâ....

— Yok.... Çocuk kısmı evin şerefidir.

— Evin şerefi olan terbiyeli çocuk. Bizimkiler atlı Cin.... Pestili sakladım, yer be yer.... Sabahleyin baktım döğüşeceğiz, verdim de yediler. Bu zaman pestil yiyen çocuğu ben kışın neyle avutacağım. Hele oğlan bütün serseri.... Komşu çocukları «Haydi meyva çalalım,» demişler. Şunlara bak.... Halbuysa bizim Malatya'mızda meyva haram değildir. Sahibi bahçedeyken içeri girersin. Ağacı sallarsın, doyana kadar yersin. Giderken de adam sana bir mendil dolusu ikram eder. Elhamdülillah dersin. Sabahleyin dutlar sallandı mı, garip komşuların hakkını ayırmak bizim usulümüz. Bizim Mesut, canavarları bizim bahçeye doldurmuş. Meydandaki armutlar yetmemiş de, «Hele gelin.... Asıl iyi armut şurada», diyerek bey armudunun yerini göstermiş. Babası döğdü.

— Bırak şimdi çocukları.... Söyle bakalım sen.... Dışarda ne var ne yok?

— Susun da rahatça oturun. Dışarsı bir fena olmuş. Tayyaroğlunun şekerini tutmuşlar. 59 torba şekerini.... Ne yazık olmuş. Merakımdan uyuyamadım.

— Canım Kan bey.... Sana ne oluyor? Tayyaroğlu da mahpusanede uyuyamadı. Lâkin merakından değil.... Kumara oturdu sabaha kadar.

— Kaybetti mi?

— Yüzseksen lira kaybetti.

— Oh olsun.... Kumar oynar mı akıllı adam. Rahmetli babam anlatırdı. Birisi otuz altın kazanmış, otuz parasını yemeden gerisin gerisiye yutulmuş. Bu erkek kısmı ne delidir.

— Şimdi kumarı karılar da oynuyor. Bey, paşa kanları....

— Kocaları ağızlarına vurmazlar mı? Tevekkeli değil bu dünya batacak. Şimdi Tayyaroğluna ceza mı verecekler? «Bana iftira ettiler» desin. Komşular müzevvirlemişlerdir. Birisi usulla gitti polise söyledi, çıktı kenara. Bu alamette müzevvirlikten para kazanacaklar. Herkes hafiye yazılmış. Komşusunun güldüğünü isteyen mi var?

— Pekâlâ sen şurada ağlarken onlar şekeri şu kadara satsınlar da para mı kazansınlar?

— Para kazansınlar. Zengin komşu iyidir. Zengin komşudan adama bir vakit zarar gelmez. Ne rezillik gelirse fıkaradan gelir.

— Olmadı Karı Bey. Fıkaralarda şeker saklamış adam duydun mu? Bak Tayyaroğlu'nun suçu meydana çıktı. 59 torba şeker. Beyanname verecekti vermemiş.

— Bir torbası da arada kaybolmuş. Karısı ağlıyor.... Ahmet polis, arabanın üzerinden alıp usulla bekçiye yüklemiştir. Görürsünüz Ahmet polis aşırmıştır. Ahmet polisi sen gördün mü? Bu benim oğluma şahitlik eden polis... Kazan kulpudur. Çarşıda it gibi dolaşır. Allah vere de bu Ahmet polis haramiliği çok sürmese....

Karı Bey belli ki mahallede her gün belki yüz defa tekrar edilen lakırdıları kendi düşüncesine ait olup olmadıklarına zerre kadar ehemmiyet vermeden söyleyip duruyordu, İstanbullu, gene burnunu karıştırmaya girişmiş olan Hacı

Abdullah'a göz kırparak alay ettiğini fark ettirmemek için ciddiyetle ve yavaşça sordu:

— Ahmet polis haramiliği var da, Tayyaroğlu haramiliği yok mu? Tayyaroğlu şekeri saklıyor. Tüccarlar hep malları saklıyorlar. Sebep? Bulunmayacak da millet bunalacak, fazla fiyata alacak. Oğlun kahve işletiyor, şeker pahalandı mı sana da zarar.

— Elbet bize de zarar. Ben bize zarar değil mi dedim. Şeker bu kadar fırlarsa o kahveyi biz ne yapalım? Müşteri de iyice seyrelmiş. Oğlan Valiye koştu yalvardı. Yedi kuruşa idare etmiyormuş. On kuruş fiyat istemişler.

Vali, esasta Laz. Malatyalıya düşman. «Olmaz» demiş. Ocakçıya üç lira veriyor. Şakirtlere yüzelli kuruş müritlere yirmibeş kuruş.

— Yüz yetmiş beş kuruş.

— İşte o kadar. Işık yanacak. Su ister.... Vay başıma.... Dur, dur.... Bir iş daha oldu. Karakaş'ın kızını muhbirlemişler. Hem avrattan zahire almışlar, hem de gidip muhbirlemişler.... Hükümet de gelmiş

mühürlemiş.

— Ne satmış?

— Zahire satmış.

— Kaça?

— Herkes kaça satıyor? Kilosu 120 kuruş. Kiracı on kırat almış, Behçet on kırat almış. Hep onar kırat almışlar. Gizliden almıyor. Ne günlere kaldık yarabbi.... Kan malını gizli satıyor. Sen paranla buğdayı gizli alıyorsun. Sonunda beşer kırat daha alacak olmuşlar. Vermeyince haydi Hükümete.... Bu millet, artık doyasıya ekmek yemez.... Geçti. Huylanınca, «Dur cadı.... Gidip muhbirleyelim de sen gör», denir mi?

— Muhbirleyince ne oluyor?

— Hükümet mühürlüyor.

— Aldırma.... Kaldırıp götürmüyorlar ya.

— Kaldırmasınlar. Bir kere Hükümet parmağını taktı, mühürü bastı mı, o evin ocağı söner.

Hacı Abdullah lat olsun diye sordu:

— Sen hiç almadın mı Karı Bey?

— Almadım. Buğdayı nereye sokayım? Fare mi yesin? Deli deli söylenme. Bu alâmette insan korkuyor. Ne bir kâr ola, ne de Hükümet evine

gire demişler. Hükümet adamı yemin tanımaz. «Vallaha» dersin inanmaz. Arpacının evi de aranacakmış. Faydası yok, mutlaka aranacak.... Tarla sahibi, konak sahibi bırakmayacaklarmış. «it aç, biz de aç....» diyorlarmış. Herkes buğdayı saklayamaz. Evi rabıtalı olacak.

— Olmadı. Sen buğday almalıydın. 120 kuruşa....

— Bir de Mekri bulaşırsa.... Keyfe bak.... Biz ne günlere kaldık. Komşulara her vakit söylüyorum, «İstanbullu oğlum, ehil fıkarası nedir?» diyorum. Buraya geldiği zaman yağın kilosu 50 kuruştu. Buğdayın kıratı otuz kuruştu. «Hep pahalanacak» dedi. Keramet sahibi bir adam....

— Gördün mü? Sor bak.... «Daha çıkacak. » diyor da o sebepten alsan diyorum.

— Ben şeriattan korkarım. Neler yedi bu diş, ne altın oldu, ne gümüş diye bir lâf var. Kimse cevizi çift görmeden taş atmıyor. Biz ne günlere kaldık? Çarşıya çıksan, sanki kilitlemişler de kaçmışlar. Kimsecikler yok. İnsan çarşıya çıkınca eskiden kalbi ferahlardı. «Pazar şenlenmiş, oh. » derdi. Bugün gittim. «Uuuyy. » Kimse kalmamış. Müşteri çok. Dükkâncı yok. Kasabın önü kıyamet gibi. Çengele iki tane gövde asmışlar. Birisi «Aşçı'ya mahsus» imiş. «Kesilmez, bölünmez» dediler. Yalvardım. «Köftelik için buddan veri ver şahım.» diye kanlılar gibi yalvardım. «O'nun da sahibi var» dediler. Dükkânlarını kasap pazarında, dünya kilitleseydi Bekirgiller kilitlemezdi. Hanım’ın Mehmet kilitlemezdi. Hep kitlemişler. Davar yok. Sığır kesiyorlar. Yağsız bir et. Çamur gibi. Duvara atsan yapışıyor. Tuza ne oldu? Tuzu Alman'a veriyormuş Hükümet. Her şeyi Alman'a veriyormuş da «Bizim millet varsın, acından gebersin» diyormuş. İbrahim üç kilo tuzu iki yerden yalvararak aldı. Tuzu çuvala koyan hangisi, torbaya koyan hangisi.... Sabunu, tuzu talandan kaçırıyor bu insanlar. Bir görseniz, kurt, şehirli, garip, yerli hep ayakta. Orası bayram yeri gibi.... «Satış yasak» dediler, «şıp» camı indirdiler. Ahali, kenara çekilip boynunu büktü. Ben geç kalmışım. Gittiğim zaman kapıyı da kilitlemişler, iki herif aralıktan para ile mendili içeri alıyor. Kendileri tartıyorlar, kendileri ölçüyorlar. Artık insaflarına kalmış bir şey.... Gizli rakı çeker gibi tuz aldık. Töbe Yarabbi.... Dur bakalım bir de peynirci getirmişler, doğru mu?

— Getirdiler.

— Yüzelliye satmış, iyi bildin.

— Vaktinde atmışa aldılar. Kışa kaldı. Tuz koydular heriflere piyango vurdu.

— Piyango vurdu ama Karı Bey, marifet bu yağmada para kazanmak değil, kazandığını sindirip yemek, sen Allahı bilir misin? Adamın burnundan getirir millet kısmı.... Burnundan....

— Doğru.... Bir kere «Hayyalessalâ....» dedi mi.... Bir kere «Yahu.... nasıl vicdanınız razı oldu da benim kanıma ekmek doğradınız? dese.... Ah almak iyi değil. Fıkaranın ahi tutuverir. Seferberlikte de böyle olduydu. Bir kırat zahireyi bir altına sattılardı. Dükkân sahipleri lort oldular. Bir gece gürültüyle uyandım. Bu benim oğullarım o zaman 10 12 yaşındalar. Dışarda bir kıyamet... Silâhlar patlıyor. «Delikanlılar kim bilir, kimin kızını kaçırıyorlar cebri alarak» dedim. Pencereden baktım ki gökyüzünü kızıllık basmış. Bunu görünce kocakarılar okumaya başladılar, Ay tutuldu sandılar da.... Lâkin İbrahim «Ana cami yanıyor» dedi. «Oh ne âlâ.... Yansın....» dedim.

— Neden?

— Bunların babası vurulmadan caminin mütevelli siydi, ölünce mütevelliliği bizim elimizden aldılar. Yandığı iyi oldu. Ateş çarşıya atlayıvermiş. Hep sokaklara çıktık. Eski çarşının üzerine tahtadan çatı çekilmişti. Çatı birden harladı, her çarşı tutuştu. Bitpazarı, kasap pazarı, meyve arastası, ekin arastası hep yandı. Bitpazarı hakikat bit pazarıydı. Karanlık karanlık dükkânlar. Lâkin dolu dükkânlar. Yeraltında mal dolu. Ateş düşünce «Malım....» diyen hangisi.... O tüccarlar deli olmuşlar. Yangın söndürmeye kim bakıyor? Herkes talana dalmış. Hükümet tutuştu. Bir taraftan....

Jandaramlar şaşkınlıkla kurşun sıkıyorlar. Ateşe silâh para mı eder? Mahpuslar bağırmaya başladılar. Hüseyin Bey Belediye Reisi. Tabancayı çekti. Kapıyı arkasına dayadı. «Gelin yavrularım....» diye mahpusları bir tamam kışlaya götürdü, idamlıklar kaçmadı da, onbeş senelik bir mahpus kaçtı. Çırmıktı'dan Murat kaçtı. Çarşıda rezalet diz boyu.... Bir kasayı, talancılar yuvarlaya yuvarlaya önümden geçirdiler. Tüccar mallan yerde

sürünüyor. Aklında mı Hacı, biz de bir merkep yükü zahire getirdik. Sabahleyin «Mal talan edenleri Hükümet yakalıyor» dediler. Eşeği kimseye göstermeden salıverdim. Zahire kaldı. Seferberlik senesi.... Bir altına bir kırat buğday satanlar perişan oldu. inşallah bunlara da bir âfet gelecek.

— Afet gelmeden olmayacak Kan bey. Haklısın.

— Biz ne âfetler gördük yavrum. Seferberlik senesi bir de Çekirge âfeti düştü. Dellallar sokaklara çıktılar. Bar bar bağırıyorlar:

«Allah mı, Peygamberini sevenler.... Haydi çekirge kırmaya.... Dini bütün Müslümanlar. Haydi çekirge kırmaya.... Ermenistan tarafından ayağıyle geliyormuş bu çekirge.... Adam yiyen cinsi imiş bu çekirge.... Haydi babayiğitler.... Analar, Bacılar, kardeşler.... Dini bir uğruna çekirge kırmaya.» işte o sene ekmek yıldıza çıktıydı. O zaman «Afet gâvurlardan oldu» dediler. Harp gâvurlardan olmuştu. Ermenileri kestiler de millet biraz ferahladıydı. Şimdi içimizdeki gâvurlar bizim gâvurlar. Şapkayı giydik. Karılar çıplak geziyor. Namus kalmadı. «Bu seferki âfet ötekinden beter olacak» demiş.

— Kim demiş?

— Şeyh Kâzım Efendi.

— Kazım efendi söylediyse doğrudur. Ee, daha ne demiş?

— Bu memleketi zelzele batıracak demiş. Erzincan gibi. Hep karıların namussuzluğundan, sen fabrikayı gördün mü? Kanlar hep baştan çıktı. Nerde yetişmiş bir kız varsa, oğlu olanlar onları tanıyor. Başımıza gelenler. Şeriat gitti, biz böyle olduk. Eskiden afet de olsa böyle rezillik görmedik. Eskiden her işe Müftü karışırdı. Ulu Cami yapılırken minareleri tamam çıktılar. Üstlerini kapatan ustalardan birisi yuvarlandı, öldü. Malatya Müftüsü katil minare ile şahit minareyi onbeş gün hapsetti.

— Kız, minare hapsolur mu?

— Olur. Ustaları onbeş gün çalıştırmadı. Minareler onbeş gün külâhsız bekledi. Minare demek, Allah’ın bir kulu demek. Minare kısmı gece vakti,

kimse görmeden bir kere secdeye kapanırmış. Cemaat az olursa adam gibi ağlarmış. Şimdi başımıza taş yağacak. Hepimiz baştan çıktık.

— Baştan çıktık dedin de aklıma geldi: Şaroğlu'nun kızı evine geldi mi?

— Geldi. Görmeye gittik. Zavallı taze, bir yatakta yatıyor. Beni görünce başını duvara çevirdi. Utandı.

— Yaptığından mı?

— Günahını alma yavrum.... Yemin ediyor. Herifi tanımıyormuş.

— İşte asıl o bizim günahımızı alıyor. Adam, tanımadığı kızı hiç vurur mu?

— Deli bir herif.... Vurur vurur.... Kız yemin ediyor. Ağlıyor.

— Çok yemin ediyorsa, çok ağlıyorsa hiç inanma.

— Yok oğlum.... Asilzade yerin kızı. Fabrikada çalışan cinsten olsa ben de seninle beraberim. Uuy başıma.... Ben geç kaldım....

— Yarın akşam gelecek misin Karı Bey?

— Gelmeye geleceğim. Lâkin gitmek zor. Hele ben beni bir götürsem. Her akşam böyle vedalaşırdı. Karı Bey küçük fakat acele adımlarla gitti. Oniki seneden beri fasılasız olarak mahpusta yatan Hacı Abdullah günü azaldıkça, uykusunu ve istinasını kaybediyordu. Gündüz hiç bir yerde on dakikadan fazla oturamaz, gece, yatakta duramaz olmuştu. Artık üç paket tütün içiyor, burnunu daha çok karıştırıyor, başını daha fazla sallıyordu. Ceza beş seneyi aştı mı insana şakadanmış gibi gelir. Mehabetini, dehşetini kaybeder. Bir tamam yatıp bitirmeyi göze alamadığından «Bu böyle kalmaz. Allah cömerttir. Bir af olur» falan diyerek uzağı asla düşünemem yen bir çocuk dalgınlığı içinde yaşanır. İlk iki sene uyku ve iştiha dışardan daha muntazam daha fazladır. Can, başka türlü bu başka türlünün asla tarifi bulunamaz sıkılır. Bu sıralara «Anasının çorbası daha karnında.... Hele birkaç sene daha geçsin de görürüz» derler. Birkaç sene sonra uyku ve iştiha azalır. Buna mukabil, uyuklamaktan ibaret bir yorgunluk, başı, gövdeyi ve

ruhu sarar, iştiha terbiyesiz bir çocuk gibi her aklma geleni şiddetle istemekten ve birkaç lokmada bıkıvermekten ibarettir. Yatkın hapis iki övünden başka yemek yemez. Artık uzun arkadaşlıklara da tahammülü kalmamıştır. Buraya girmeden evvelki hayatına ait sevda, kavga ve diğer maceralarını o kadar sık sık o kadar çok da kalan parçalarından bıkmıştır. Bir yeni arkadaşa hepsini, birbiri peşine, hikâye eder. Maceraları tükenince kendisine bir başka yeni ahbap arar ve eski hikâyeleri ona anlatırken bunu önce dinleyenlerin orada bulunmasına tahammül edemez. Bu yüzden kıskançlıklar, dedikodular bir ay evvelki can ciğer arkadaşları birbirlerine kanlı bıçaklı düşman yapar. Yerlilerin ekseriya birbirlerinden nefret ederek yabancılardan ahbap peydahlamaları hep bu macera anlatmak zaruretinden ileri gelir.

Hikâyeler, mahpusun içinde bulunduğu ruh halinin birer aydınlık pencereleridir. Eğer bir zamparalık hikâyesine başladıysa (daima birdenbire, arkasından dürtmüşler gibi başlar.) canı o gün öğle sonundan beri şiddetle ama tahammül edilmez, müthiş bir açlıkla kadın istemektedir. (Gece mutlaka hamamcı olunur.) Bir kabadayılık macerası, mahpusun o gün, muhakkak, ya bir gardiyandan yahut da bir diğer mahpustan hakaret gördüğünü dspat eder. Bir gün evvel dehşetli ümitsiz olan bir insan, bir gün sonra dünyayı pespembe görür. Mahpus, daracık bir muhitte hislerin havsala almaz mesafelerinde hiç bir sürat ölçüsüne ve teşbih kalıbına sığmaz bir hızla bir kutuptan diğer kutba kadar gidip gelen, inip çıkan bedbaht ve mesut insandır. Öldürdüğüne pişmanlığın hemen arkasından, «Oh iyi ettim de namussuzu yedim. Karısı ellere kaldı ya....» diyen insafsız bir kibir ve yürek ferahlığı hazırdır. Mutlak dindarlıktan, Allah’ı bile hariç tutmayan küfürbazlığa geçer. Çıkma ümidi bir saat evvel elle tutulacak kadar yakındır da bir saat sonra kıyamet günü kadar uzak ve imkânsızdır. Dışardan gelen en ufak bir gürültü tabiî kanıksanmamış, yabancı bir gürültü olsa, bir küçük çocuk gelse, birisi çağırsa, en mühim bahis, en mühim misafir, en mühim eğlence tabiî kumar müstesna derhal olduğu yerde elektrik cereyanı gibi kesilir. Mahpus dışarıyla olan ruhî alâkasını uykuda bile kaybetmez. Senelerce rüyalar hep dışarıya aittir. Ancak altıncı seneden sonra yavaş yavaş mahpusluk tahteşşuura yerleşmeye başlar. Rüyaların pencerelerine de demir parmaklıklar, kollarına kelepçeler, insanlarının arasına gardiyanlar karışmaya başlar. Ağır ceza koğuşlarının ağır ve kederli geceleri, aralık aralık fasih sayıklamalarla bölünür, bu zavallı büyük

çocuklardan birisi insanın yüreğini parçalayan bir ümitsizlikle annesini çağırır. O zaman derin uykudaymışlar gibi tek başlarına yatanlar daha doğrusu bizzat kendi kendilerine karşı bile uyuma taklidi yapanlar, başlarını yastıklarından dörder parmak kaldırarak, kendileri gibi geç uyuduklarını Pekiyi bildikleri arkadaşlarıyle bakışırlar. Sonra yeniden, koğuşun yerine yalnız birisi nefes alıyormuş da ötekiler bu müddet içinde hatta duyulmayacak kadar zayıf nefes bile almıyorlarmış, nefes almak cihetinden de mutlak istirahate varmışlar gibi muntazam soluklar duyulur. Zamanın saat tık tıklariyle değil, insanı zerre zerre, saniye saniye eskiterek geçtiği hissedilir. Tekrar bir sayıklama: «Vurma. Vurmasana ulan.» tekrar tek başına soluyan arkadaşın nöbetçi nefesleri.... «Dur ulan amma koyduğumun....» Abdeste kalkan bir arkadaşın sürüklenen ayak sesleri.... Dışarda nöbetçi düdüğü. Uzaktan bir köpek havlaması. Uyumayanları rahatsız ederek, âdeta imdat isteyerek uzar gider. Kışın öksürük, yazın kaşınma ve dört mevsimde osuruk sesleri batar çıkar. İhtilâm olan bir arkadaşın kıvranmaları, yatak komşularını kurnaz kurnaz gülümsetir. Şehveti ve kadın vücudunu senelerdir unutmuş bu hadım erkek kalabalığını uyurken seyretmek hazin bir şeydir. Gece gündüz bir arada yaşayan insanların korkunç yalnızlığı koğuş uyuyunca daha beter meydana çıkar. Her yatan bir ayrı ev değil, sanki bir ayrı köy, daha doğrusu başka Bayraklar altında yaşayan birer yabancı memlekettir. Mahpusların, mahpusluktan başka müşterek tarafları sanki yoktur. Düşmanlıkla dolu bu sessiz saatlarını içinde üzerlerine ağırlık çöken arkadaşların, sıkılmış çeneleri arasından dilsizlere mahsus bunaltıcı sesler çıkarmaya başlamaları yabancılığı birdenbire aradan kaldırır. Uyanık olan yatak komşusu kâbusa yakalanmış arkadaşı adıyla çağırır. Uyandıramazsa uzanıp yorganı sallar. Hırıltı hemen kesilir. Yaralı hayvanlara ait birkaç kısa şikâyet iniltisinden sonra bunalan arkadaş sağdan sola, yahut soldan sağa döner, ekseriya derin uykusuna ara vermez. Fakat zaten uyanık duran bir şeye canı sıkılmış gibi derhal bir cigara yakar. (Uzun müddet uyuyamayanların ekserisi cigara tiryakileridir.) Baykuş öter. İdamlık arkadaş sabaha kadar hemen hemen hiç uyumayan, sabahleyin ilk aydınlıkta maddeten ve manen baygın düşen o'dur. içini çeker. Uyumayanlardan birisi, artık uyuyanları uyandıracağına ehemmiyet vermeden yüksek sesle, «Öt mübarek öt... Öt de şu ölüsü mahpusu yık artık. » diye söylenir. Ve bu bitmez tükenmez geceler Hacı Abdullah için tam on sene onbir ay onbeş günden beri fasılasız devam edip gitmektedir. Girdiği zaman delikanlı imiş, şimdi âdeta ihtiyardır. Girdiği

zaman cesurmuş, şimdi artık korkak bile değil ürkektir. Girdiği zaman akıllı imiş, şimdi artık insiyaklariyle yaşıyor. Bereket versin bu değişikliklerin yalnız kendisi farkında değildir ve ruhî yorgunluktan ölecek kadar çok yaşadığını zannetmektedir.

Mahpus'ta haftalar ve aylar insanın başını döndürecek derecede süratle geçer. (Bu sürat bizim trenlerimizden fazla gibidir.) Halbuki seneler bir türlü geçmek bilmez, ama mahpus gene de her günün hesabını muntazaman üşenmeden, bıkmadan aklında tutar, her sabah yattığına bir gün zammedip yatacağından bir gün tarh eder. En dalgın sırasında, «Ne kaldı?» diye sorsalar derhal, kalanı senesiyle, ayıyle, günüyle söyleyebilir, isterse bu cevap, «Daha çok. Bugünü saymazsak yirmiüç sene, dört ay(onyedi gün var», şeklinde olsun. Mahpushanelere yazılan mektuplarda hemen daima, «Sayılı gün çabuk geçer,», «Dar günün ömrü az olur,» diye yazılırsa da bu sözler yalandır ve teselliden ibarettir. Sayılı günler, bilhassa büyük cezaların sonunda sahiplerine karşı pek namertçe davranırlar. Bitmek bilmezler. Ateşli bir hastalık gibi insanı hayatından bezdirirler. Bu bezginlik, dünya üzerindeki bezginliklerin en sahicisidir. Senelerden beri farkına varılmadan, damla damla birikmiş ve günlerden bir gün arkadan kancıkça bastırıvermiştir. Kancıklığı evvelâ sevince benzemesindedir.

Hacı Abdullah bir sabah uyandığı zaman, kuvvetli bir rüya görmüş gibi cezasının iki sene bir gün kaldığını hatırlamış ve son derece sevinmişti. «Ceza'yı öldürdün. Yarabbi sana çok şükür. » Hemen o esnada kabahatmiş gibi kalkıp oturmuştu. Güneş bir başka türlüydü. Koğuş daha aydınlık, daha derli toplu, hatta biraz da sevimliydi. Ayakta duran ihtiyara gülümsedi. «Tuu. Yahu biz ne yaptık. » Bir hafta evvel, Kâmil denilen namussuzun kafasına az kalsın destiyi vuracaktı. «Biz ne halt ediyoruz yahu. » Sonra üst üste, fikirleri birbirine çarparak düşündü: Kâmil namussuzun biri. Kavatın birisi bu Kâmil. Bu Kâmil’in karısını babası kullanıyor. Bacısı orospu. Kendisi ibne. Adam, böylesine öfkelenir mi?

Birdenbire mahpusaneye kendisini bağlayan bağlanı çatır çatır koptuğunu hissetmişti ve öğleden sonra çıkma ihtimalinin ilk hakikî can sıkıntısı üstüne çullanmıştı.

Artık o günden itibaren sevinçten kedere, ümitten ümitsizliğe koşmaktan manevî varlığının nefesi tıkandı. Bir müddet fazla yattığı için kendisine

acıyanlara fena halde öfkelendi. Halbuki eskiden bu gibi sözler hatta farkında olmadan gururunu okşuyor, kendisini koğuşundakilerden yükseğe çıkarmış gibi acayip şeyler hissediyordu. «Eşekler. Yatılmış cezanın değeri mi olur. Bir gün gibi geliyor.»

Bir müddet yeni gelenlerin haline gizlice, «Ohh. » dedi. Bir müddet bunlara acıdı. Artık af havadisleri onu hiç alâkadar etmemeye başlamıştı. îşte buna bir türlü alışamıyor, arkadaşlar af ihtimalinden açtıkları zaman, söze eskisi gibi yüreğiyle karışamadığını hissederek, bu hissi onlar da anlamışlar gibi kendi kendine utanıyordu. Sanki artık mahpus değildi. Mahpus değildi ama gene buradaydı. Cezasını gün gün hesap edememeye başlamıştı. Ay ay hesaplamak da duyduğu aceleyi tatmin etmiyor, mevsim mevsim düşünüyordu. Halbuki gardiyanlar olup bitenlerin sanki farkına varmamışlardı ve bunu inatlarına böyle yapıyorlardı. «Biz artık kaçar mıyız reziller. Biz artık.... Lahavle....»

Evvelce pek öfkelendiği ve buraların tek namussuzluğu saydığı feci hal yavaş yavaş başına geliyordu da bundan zerre kadar şüphelenmiyordu. Artık mahpuslarla beraber değildi; idarenin adamı olmuştu. Eskiden herhangi bir arkadaşa yapılan en kü çük bir haksızlık karşısında kükrerdi, istidalar vermeye, müddeiumumilere gitmeye kalkardı. Şimdi her meseleyi yatıştırmaya, elinde olmayan bir asabiyetle gardiyanları, müdürü korumaya girişmişti. Eskiden, «Ah benim de cezam senin cezan gibi az olsa, ben yapacağımı bilirim,» derken şimdi,

«Ah benim de cezam seninki kadar çok olsa, gösterirdim heriflere!» diye, sanki teessüfle başını sallıyordu.

Eskiden bütün kadınları ve bütün kızları çok güzel, derhal evlenmeye lâyık bulduğu halde, artık hiç birini en güzellerini bile kendine lâyık görmez olmuştu. Aklı bu mevzua takılınca bir müddet keyifle ve gizliden gizliye gülümsüyor, sonra birdenbire somurtarak işin en tehlikeli tarafını düşünmeye başlıyordu. «Yahu bizde erkeklik kaldı mı bakalım. Hey Yarabbi. Gerdek gecesi.... Tuu. Kendimi öldürürüm. Ölmek iyi bir şey. Hey Yarabbi. »

Bazı bazı da vaktiyle mahpushanede yapılmış kavgaları hatırlıyor, vurulup ölen arkadaşları gözünün önüne getirerek kendisini onların yerine

koyuyor, korkuyla yutkunuyordu.

Velhasıl, ağır cezanın bitmesine yakın, bir insanın başına gelenler, hareketsizliğe mahkûm olan bir düşünce âleminin ne kepaze, ne dejenere bir hal aldığının ispatıydı. Birisini öldürmek eğer o adama fenalık etmek için yapılan bir işse, ölünün ebediyyen hareketsiz kalarak yalnız düşünmeye mahkûm edilmesi ihtimalinden başka bir mazereti olamaz ve muhakkak ki intikamların en namussuzcası da budur.

Hacı Abdullah, cezası bir sene kaldığı zaman Cumhuriyet Bayramında Af olmayışına canını sıkan birkaç mahpus arkadaşı düşünerek gizlice sevindi. Aşırı mesut insanların istisnasız herkese karşı hatta bizzat kendi nefislerine karşı duydukları hayvanca hodgâmlığı, hayinliği ve merhametsizliği duymaya başlamıştı. Çıkmak için duyduğu acele arttıkça, sanki kendisini burada bırakmak ellerindeyken düşmanlık olsun diye arkadaşları tutuyorlarmış gibi çabucak öfkeleniyor, zıtlarına basmak için her zaman sözlerinin aksini söylüyordu. Eskiden pek ağır, tane tane, müsamahakâr bir adamken artık ellerini, kollarını sallayarak, sert sert bağıran huysuz bir insan olmuştu. Anası geç gelse kızıyor, erken gelse gene kızıyordu. Yemekleri de ihmal etmeye başlamışlardı. Gelin elbette usanmıştı. «Kaltak. Şuna bakın. Şunun yemeğe benzer yeri var mı?» Tütünlerde de eski tat aramamalıydı. Harmanı bozmuşlar, kâğıtları berbat etmişlerdi. Tütünün içindeki odunları ayıklayıncaya kadar göbeği çatlıyor, imanı gevriyordu. Bu Reji'nin Allah belâsını versin. Eskiden.... îyi ama, artık eskiden hiç bir şey anmak istemiyordu ve beterin beteri de şu ki ilerden de hiç bir şey bilmiyordu. Dünya değişmiş, insanlar, gökyüzü, Malatya şehri bir hoş olmuştu. «Bizim zamanımızdaki polisler kalmadı. Bizim zamanımızdaki meyhaneler....»

Halbuki meyhanelerle artık bir alâkası da yoktu ya.... Artık içmeyecekti. Başına ne geldiyse «Serhoşlukan» gelmedi mi?

Hakikaten başına ne geldiyse bir değil birkaç serhoşluktan gelmişti. Malatya'nın kopukları rakıyı kadehle içmeyi bilmezler, tasla içerler. Üç gün mütemadiyen gece gündüz içerler ve bir hafta hasta yatıp üç ay müddetle rakıya tövbe ederler.

Malatyalının ikisi az, üçü çoktur. Uç Malatyalı birbirlerini öperek içmeye başlar, sonunda birbirlerini vururlar. Hacı Abdullah’ı, öldürdüğü delikanlı böyle bir içki âleminin sonunda şakacıktan yaralamıştı. Dördü başında, üçü göğsünde olmak şartıyla ondört bıçak yarasından ibaret bir şaka.... Hacı Abdullah hastaneden çıkınca ağabeysi İbrahim yüzünü şu tarafa çevirip, «Hep seni vuracaklar mı böyle?» diye sormuş. «Ne yapayım ağa? Tabancam yok.» «Al, şunu beline tak. işte buna dokuzlu Brovnik derler. Bir daha da yaralanıp gelirsen buraya gelme.... Kaldır kendini Murad'a at... »

Hacı Abdullah yaraları biraz iyileşince tabancayı kuşağının arasına sokup kahveye çıkmış. Bir Cumhuriyet Bayramı gecesi.... 1930 senesi.... O zamanlar böyle tombul tombul, saçları dökülmüş bir ihtiyar değilmiş... Çubuk gibi delikanlıymış. Kahvede Ali'yi arkadaşlarıyla kâğıt oynarken bulmuş. Doğruca göğsüne peş peşe beş kurşun yerleştirmiş. Ali gözünü kırpmamış, kımıldamamış. Ahali kaçışıp ikisini yalnız bırakıncaya kadar Hacı Abdullah'ın yüzüne gülümseyerek bakmış. Hacı

Abdullah vakayı her anlatışında buraya kuvvetle basar,

— Gülüyor herif.... Adam gibi sırıtıyor. Ne yalan söyleyeyim. Kurşunlar değmedi sandım. Geri kalanları da sıkacağım.... Ne olur ne olmaz. Ben böyle düşünürken yerinden sıçradı kalktı. Bıçağını çekti. Artık tabancayı kullanamadım. Beni yeniden sekiz yerimden bıçakladı. Meğer beş kurşunun beşi de değmiş, öyleyken.... Ben zaten yaralardan yeni kalkmışım. O da ölüm yarasını almış. İkimiz de kahvenin içine serildik. Ali öldü. Beni de ölüm halinde hastaneye götürdüler. Mahkemede Hakim soruyor: «Siz birbirinizi neden böyle vuruyordunuz?»

Düşünüyorum düşünüyorum. Hiç bir sebep aklıma gelmiyor. O da bekâr, ben de bekârım. Namus meselesi desem kim yutar. Velhasıl bize 12 sene verdiler. Bir, iki sabıkamız da çıkınca, haydi bakalım, Aftan da istifade ettirmediler mi? işte yatıyoruz. Sözün burasında, Hacı Abdullah, küçük bir çocuk gibi şaşkın şaşkın insanın yüzüne bakar. Artık pişman olmaktan bile bıkmış bir hali vardır. Ali en iyi arkadaşı imiş. Senelerce beraber hovardalık etmişler. Dostları da birbirlerini severlermiş. Malatya'da uzun arkadaşlığa misal olarak onları parmakla gösterirlermiş. Lâkin....

— Şeytan işi beyim.... diye Hacı Abdullah başını sallar, ne desen boş. Kabahat bende mi, Ali'de mi, bana tabancayı veren ağabeyim İbrahim’de mi, anlayamadım gitti. Halbuki asıl düşmanlarımız şurada güle güle yaşıyor. Hacı Abdullah'ın «Asıl düşmanları» babasını öldürenlerdir.

— Rahmetli, Büyük Cami'nin hem imamı hem de mütevellisi idi. Boyu benden bir karış yüksekti. Bir sesi vardı. Ezana başladı mı aşağı

Malatya'dan dinlerlermiş. Anam anlatır: Yüreği yufka bir herifmiş. Çocuk gibi bir herif. Millet seferberlikte, Ermeni keserken anam demiş ki, «Herif sen de bir gâvur kes... Sevaptır. Sen erkek değil misin? Herkes Gazi oldu,» demiş. Babam bir sabah, gün ışırken eline komşulardan bir kılıç alıp Ermeni kesmeye gitmiş. O zamanlar Ermenileri mahpushaneye doldurmuşlar. Karılar, çocuklar akşamları kaplarla sinilerle yemek getiriyorlar. Gardiyanlar yemekleri alıyorlar. Gün doğmadan Ermenileri yirmişer, otuzar yallah, Bey dağına.... Malatyalı da sevaptır diyerek gâvur kırmaya gidiyor. Babam bir sabah, anamın zoruyle kılıç elinde yola çıkmış. Gâvurların kolları iplerle bağlı. Fazladan birbirlerine de bağlamışlar. Ağlayan hangisi, yalvaran hangisi.... Babam bir müddet peşleri sıra gitmiş. Yarı yolda: «Ben bu haltı edemem. Gazilik de olmayı ver sin. » demiş, geri dönmüş. Yüreği işte bu kadar yufka. Gel gelelim meyve ağaçlarına meraklı. Bizim sattığımız bağ şimdi bile meşhurdur, içerisini Cennet zannedersin beyim.... Cenneti âlâ sanırsın. Her çeşit meyve vardır. O zamanın devrinde Amasya'dan elma fidanı getirip dikmiş. Şimdi gâvur aşısı Mışmış var ya işte onu babam icat etti derler. Meyveye meraklı rahmetli. Büyük bahçeleri kiralayanlar yevmiye verip babamı götürürlermiş. Çiçeklere bir baksa, kaç okka mışmış çıkacağını hüvesi hüvesine söylermiş. ilkyaz geldi mi, artık gözü ne karı görürmüş ne evlât. Gider bahçeye yerleşirmiş. işte o gidiş. Tam üzümlerin sonu almana kadar. «Etme Hoca derlermiş, yahu bu nasıl âdet... Camiyi mütevelli kısmı boşlar mı?» derlermiş. «Boşlamak değil, haşa, camii şerifin meyvesi, Elhamdülillah, hiç solmaz, çürümez. Kıyamete kadar tazedir. Lâkin benim bahçe bakım ister.... Günahtır,» diye gülüverirmiş. Bir sene Malatya'nın kopukları bizim bahçeye dadanmışlar. Gelir, gelir ağaçları yolarlarmış. Babam yalvarmış, söğmüş, beddua etmiş, ağlamış. Hergeleler, bakmışlar ki Hoca telâşlanıyor, işi azıtmışlar. Rahmetli sonunda başka çare bulamamış. Eline bir kurt tüfeği almış. Bir gece gene hırsızlığa gelmişler. Tüfeği birinin göğsü beraberine sıkmış. Lâkin vuramamış. Onlardan biri de,

serhoşlukla bir kurşun atmış. Karanlık gecede domuzun kurşunu, tam kalbe değmez mi? Sabahleyin ölüsünü bulmuşlar. Ben şöyle böyle hatırlıyorum. Pek aklım ermiyor. Lâkin İbrahim iyi bilir. I Bütün Malatya ağlamış. «Hay Hoca, Hay Hoca. » diyen mi ararsın.... Herkesin yüreğini yakan mesele, kim vurduya gitmesi.... Seferberliğin sonlarına doğru, kurşunun değeri var da adamın değeri yok.... Şuna sormuşlar, buna bir sormuşlar. Arkasını boşlamışlar. Karı Bey, Mutasarrıfın önüne çıkmış. «Bunların babasını vuranlar falan falan kişiler,» diye şekva etmiş. Kim bakar?

Üç kişi imişler. Biri öldü. Birisine inme indi. Hâlâ sürünüyor. Üçüncü iyidir. Zengin.... Hali vakti yerinde.... Bak bey. «Yapan bulur,» derler. Bazısı hiç bir şey bulmuyor. Hava buluyor. İşin yoksa bekle.... Beklemekten dizlerin kopar. Ne demişler: Göle su gelinceye kadar kurbağanın gözü patlarmış. Hele zengin adama yaz da bir, kış da bir.... Hacı Abdullah, İstanbulluya belki on defa anlattığı bu hikâyenin bir yerinde mutlaka bu felsefeye girer, tane tane, kocaman ve alnı açık kafasına pek yaraşan bir ağırlıkla, yarı atasözü, yarı kocakarı şikâyetine benzeyen sözleri sarf ederdi ve sıra asıl anlatmak istediği yere geldiği için sesini biraz alçaltırdı:

— Babamı vuranlardan biri Vahap derler bir adam üç ay sonra mahpusa düştü. Üçüncü gün kapıya bir çocuk gelmiş bir tava, iki karpuz getirmiş. Vahap1 a verilecek diyip savuşmuş. Tavadaki eti sekiz arkadaş yemişler. Yarım saat sonra başlamışlar feryada.... Döşemeleri sökecekler, kendini yere vuran hangisi, göğsünü, karnını çırmalayan hangisi. Bereket arkadaşlar Sarımsaklı yoğurt yetiştirmişler. Doktor koşmuş. «Bunları Hastaneye kavuşturun» demiş. Anladın mı işi. Tava'ya ağı koymuşlar.... Şimdi geçti, gitti. Karı Bey’e sorarım da «Benim haberim yok» diye yemin eder. Lâkin benim yüreğim hâlâ şüphede.... Rahmetlinin acısıyla Karı Bey cehennemi göze aldı besbelli. Malum ya adam zehirleyen doğru cehenneme gider. Katillik fena bir zanaat ama silâhla yaparsan belki affolur. Ben hocalardan işittim. Zehirin affı mazereti yokmuş. Yallah gayya kuyusuna.... Vahap zehirden kurtuldu. Yalnız saçları döküldü. Onbeş günde delikanlı herif ihtiyar oluvermiş. Mahpusaneye geldikten üç ay sonra bir akşam ezanında yedi arkadaş, cümle kapısını basmışlar. Kapı'nın önünde bir tahta parmaklık varmış. Avluda gezerlerken parmaklığı duvara bağlayan çivileri gizliden gizliye gevşetmişler. Tam akşam vakti, hoca «Allahuekber» der demez, bunlar da narayı vurmuşlar. Parmaklığı nöbetçi jandarmanın üstüne

devirmişler. Birisi «Af geldi arkadaşlar. » diye bağırmış. O zaman da mahpus dolu. 700 mevcut varmış. Yarısı dağılmış. Alaca karanlıkta silâhlar atılmaya başladı. Biz «Kürt bastı» diye korktuk. Neden sonra mahallenin büyükleri «Mahpus boşanmış» dediler. Anam «Hey Allah, Hey Allah. » diye dizlerini doğuyor. Bizim Malatya'nın bir âdeti var. Şehir uşağı kaçar da bir eve girerse mutlaka saklarlar, sonra bağdan bağa geçer gider. Silâh sesleri Sivas caddesine doğru gidiyor. Her taraf Allah vermesin, karıştı. Vahap'in kaçıp kaçmadığını sabaha kadar öğrenemedik. Sabahleyin, birisi anama müjde getirdi. Uçyüze yakın mahpus kaçmış. Kimi kurtulmuş, kimi yakalanmış, içlerinde yalnız Vahap'ı vurmuşlar. Ölüsü Hükümet dairesinin önünde yatıyormuş. Bizim Karı Bey, müjdeyi getirene boynundan iki altın koparıp bahşiş verdi. İbrahim'le beni önüne kattı. O sırada ben sekiz yaşındayım, İbrahim on yaşında var, yok. Biz işin farkında değiliz. Anam deliye dönmüş. «Yürüyün, yürüyün evlâtlarım.» diye hırıl hırıl soluyor, biz küçüğüz, koşuyoruz.

Hükümet dairesini kalabalık çevirmiş. Toprak atsan yere düşmez. Anam bize öğretti. Heriflerin arasından geçtik, ölüyü kaldırımın üzerine yatırmışlar. Kan içinde bir ölü. Üstüne koştuk. Polis Rıza efendi bizi önledi, İbrahim’e bir tokat attı. Korktuk. Anamız bir kere bağırdı. Gene koştuk. Bu sefer bir tokat da ben yedim. Karı Bey yeniden seslendi. Biz ölüye koşarız, polis şamarlar, millet ağladı beyim.... Hitamında «Bırak çocukları!» diye polisin üstüne yürüdüler. Rıza efendi kenara çekiliverdi. İbrahim'le beraber leşe yaklaştık. Parmaklarımızı yarasına basıp birer lokma kan emdik. Anam eve gelince, bir danamız vardı onu kurban kesti. Sen Karı Bey'i, sakın, öyle belleme.... Bizim mahpusluğumuz yıktı fıkarayı.... Bak beyim karı milleti, erkek kısmından yürekli oluyor. O yürekle bir de elleri silâh tutsa.... Dünyada adam bırakmaz öldürürler. Hey karı milleti. Hacı Abdullah'ı son günlerde büyük bir keder sarmıştı. Her taraftan adı çağrılıyormuş, hangisine cevap vereceğini, nereye koşacağını şaşırmış gibi bunalmış ve usanmış bir hali vardı. Yemekten de kesilmişti. Burnunu karıştırarak volta vuruyordu. Gece, bir müddet çalıştıktan sonra İstanbullu da yanma gitti. Beraber gidip gelmeye başladılar. (Mahpusanede «Volta» denilen gidip gelmeye yürümek denemez. Adımlar gittikçe küçülüp azalır. Nihayet söz bittiği zaman Voltacılar, dört, beş adımlık bir mesafede dönüp dolaşmakta olduklarını farkederler.) İstanbullu hesabı pekâlâ bildiği halde yavaşça sordu:

— E Hacı. Ne kaldı?

— Onbeş gün.

— Cezayı öldürdün.

— Hayır, ceza bizi öldürdü.

— Aldırma.... Olmuş işin kötüsü olmaz. Dışarda olsan bu oniki seneyi yaşayacaktın.

— Yaşayacaktım. Biz süründük. Başımda saç kalmadı. Sen şu istidayı

yazmadın.

— Kolay.... Yazarız.

— Yazıver. Bakalım kaç gün kazanacağız?

— Ben üç gün yazacağım. Yuttrursak ne âlâ.

— Üç gün kazanırsak Oniki kalacak. Oniki gün.... Bak beyim, bu oniki gün oniki seneye değdi.

— Aldırma.... Kendini avutmağa çalış.

— Adam kendini nasıl avutur. Cigarayı bile canım istemiyor. Yemek yesem doymuyorum. Yemesem acıkmıyorum. Yatıyorum, uyku uykuya benzemez. Ben uyusam da dinlenemiyorum. Dışardan korkuyorum bey. Ne gibi dersen, beni anadan üryan Hükümet meydanına bırakacaklar sanıyorum. Bir kere şu pantalon meselesi canımı sıkıyor.

— Pantolon meselesi diye bir mesele yok. Uzatma.

— Nasıl yok? Senin aklına gittik de pantolon yaptırdık.

— Fena mı oldu?

— Pek fena oldu. Ben ömrümde pantolon giymedim ki. —Hacı

Abdullah pişman pişman başını salladı—: Pantolon.... Yahu biz pantolonlularla alay ederdik....

— Şimdi de biraz seninle alay etsinler. Parayla değil, sırayla.... İyi ama senin eski arkadaşlarından hiç birisi artık şalvar giymiyor. Kim alay edecek?

— Orası öyle.... İstidayı nasıl yazacaksın?

— Diyeceğim ki.... «Ben bu cürmü 931 senesinin Cumhuriyet Bayramı akşamı işledim. Uç gün tatil olduğundan tevkif müzekkeresi Bayram sonu yazılmış, tarihi de yanlış atılmış. Gerek polise, gerek hastaneye sorun,» diyeceğiz.

— Biraz acıklı yaz. Oniki senedir yatıp.... Aftan istifade ettirilmeyip ve asrî cezaevine gitmeyerek.... Artık sen bilirsin.

— Ben bilirim. İstida kısmının acıklı yerini kimse okumaz.

— Okumasın. Gene sen öyle yaz.

— Baş üstüne.

— Yahu deli olacağım. Bizi Aftan nasıl istifade ettirmediler? Kabahat Müddeiumumide.... Düşman tarafından para yedi. Bize kıydı. Beş sene evvel çıkacaktık. Beş sene çok ceza beyim.

— Çok ceza.... Lâkin Müddeiumumi para yedi denilemez. Senin sabıkan varmış.

— Sabıka var olmaya, var. Sabıka var ama, idare etmek de var.

— Nasıl idare etsin. Ölen herifin babası takip ediyor. Asıl kabahat, asrî cezaevine gitmemekte....

— O kabahat de Karı Bey'in.... Geldi ağladı. O sıralar, 1937'de, asrî cezaevini bilen de yok. Kömür ocağına gideceksin. Ayağından yerin dibine zincirle seni bağlayacaklar. Artık güven ki güneşe çıkacağım diye....

Kaybolduğun bir gün.... Beni yazdılar da, doktora yalvararak, «işe yaramaz» diye rapor aldık.

— Almaz mısınız ya.... Hey bizim Türk milleti. Faydalı bir şey teklif edildi mi, su görmüş eşek gibi geri geri gider.

— Haklısın bey....1930'de gitsem.... 1937'de altı sene yatmış oluyordum. Kalıyordu 6 sene.... 1940' m yarısında dışardaydım. Uç buçuk sene oluyordu. Hey Yarabbi.... Bizim Karı Bey, beni sevdiğinden mi yaptı? Ben kanar mıyım? Büyük oğlu serhoş. İlerde, geride serhoşlukla edepsizlik yapıyor. Biz burada bulundukça kimse kendisine uymaz, İbrahim dışarda külhanbeyliği yapacak diye Hacı Abdullah içerde yatsın bakalım.

— Olan oldu. Şimdi kızınak faydasız. Karı Bey'in aklı o kadar erer.

— Karı kısmı neden böyle aptal olmuş beyim. Şimdi de beni evlendirmeye kalkıyor. Bakalım bizde erkeklik kaldı mı?

— Erkekliğe ne olmuş?

— Vallaha, benim hiç ümidim yok. Karıyı unutmuşum, gitmişim. Düşündükçe utanıyorum. Bizden erkeklik geçti.

— Böyle söyleme.... Doktorlara sormuşlar. Onbeş, yirmi gün sonra yine eski hale gelirmişsin.

— Hani o günler.... «Baba demiş, sen cennetliksin.» «Hiç ummuyorum evlâdım,» demiş. Hem yahu.... Bu devirde evlenmek ne oluyor? Dünya bütün karı kesilmiş. Her taraf kan.

— Kim söyledi?

— Herkes söylüyor. Tren geldi. Karıları baştan çıkardı. Dokuma fabrikası açıldı karılar baştan çıktı. Arkadan bir de tütün fabrikası kurdular. Dışarda namuslu karı kalmamış diyorlar.

— Öyle lakırdılara kulak asma.... Dışarda namuslu karı kalmamış da, akşamdan sonra delikanlılar mektebe neden seğirtiyorlar. Tözey, Adanalı, Körkız, Münevver nasıl para kazanıyor?

— O başka.... Ben sordum. Elini sallasan bini bir paraya imiş. Ağaçların altında, su yollarında, ekin tarlalarında yatı yatıveriyorlarmış. Karı milleti baş mı açmış da dışarı dökülmüş. Kabahat trende, bir de fabrikalarda.

— Trenin adam götürüp adam getirmekten, mektup gazete taşımaktan, mal nakletmekten başka bir marifeti yoktur. Bunlar da, Malatya ahalisini adam eden işler. Fenalık değil. Fabrikalara gelince: Çalışıp para kazanan kan, evde oturan karıdan daha namusludur.

— O nasıl laf.... Töbe Yarabbi....

— Doğru bir laf.... Çalışan karı erkekten ürkmez. Parası da az, çok vardır. Para için de yatmaz. Kaldı iki mesele. Birisi gönlünü edersin. O zaman evde de otursa bir. Yalnız farkı şu: Evde oturan kızın, karının gönlü kolay olur. Zira bizi erkek zanneder. Halbuysa çalışan kız, erkeklerin ne mal olduğunu hemen anlar. Erkeklerin amirlerinden nasıl korktuklarını, haklarını nasıl arayamadıklar mı, nasıl yalan söylediklerini görerek, «Tuu.... bunlar mı erkek?» diye başını çeviriverir. Yani daha kolay konuşursun ama, daha zor aldatırsın. Evdeki kızlarla konuşmak zordur, lâkin onları da aldatmak kolaydır.

— Bırak beyim. Adam bir karıyla konuşur da onu yola getiremez mi?

— Namuslu ise getiremez.

— Namusluyu konuşmuyoruz. Çalışanları konuşuyoruz.

— Çalışanların çoğu namusludur. Namuslu olmasa günde 12 saat çalışmaz.

— İnadına mı söylüyorsun bey.... Kerhane kızları, «Fabrika açıldı bize iş kalmadı,» diyorlar.

— Kulak asma.... Jandarma bölük kumandanı arslan gibi bir zabit. Kerhanede dostu var. Fabrikada değil.

— Şimdi fabrikalar karıların ahlâkını bozmadı mı?

— Onbeş gün sonra çıkacaksın. Görüşürüz.

— Ben de karı bulamayıp kerhaneye mi gideceğim?

— Oniki sene yattıktan sonra senin için çıkar çıkmaz kerhaneye gitmek pek ayıp olur. Bir çaresini buluruz.

— Alay ediyorsun beyim.

— Almanlar Rusları yenemez dedim, inanmadınız. Pahalılık olacak dedim, inanmadınız. Ben ne yapayım?

— Şimdi Af da olmayacak mı?

— Henüz bir alâmet yok.

— İyi ama, Yirminci yıldönümünde de bunlar az çok bir şey vermeyecek mi?

— Bakalım. Önümüzde daha üçbuçuk ay var. Bir, iki ay sonra ben sana söylerim.

— Böyle diyorsun da arkadaşlar sana kızıyor.

— Hatır için laf söyleseydim, mahpus olacağıma Mebus olurdum. Kızınalarına gelince: isterlerse bana kızsınlar. Kızsınlar da.... Bizim millete en evvel kızınayı öğreteceğiz. Korku yüreğimize işlemiş de hepimiz kızınayı unutmuşuz.

Telgrafçı Abdurrahim beyin karısını İstanbullu pek başka türlü hayal etmişti. Bir kere, bilâ istisna, herkes kadının dünya güzeli olduğunda ittifak ediyordu. Kız, eline su bile dökemezmiş. Kadını gördüğü zaman, İstanbullu fena halde sükutu hayale uğradı. Buradaki «Dünya güzeli» sözü, halkın ruhunda fazlasiyle mevcut olan tabiî ve basit roman ihtiyacından doğmuştu. Dünya güzeli bir kadını şurada boynu bükük bırakıp, daha çirkin bir kıza sevdalanmak, sonunda bu sevda yüzünden elini kana bulayarak kendisini de ailesini de perişan etmek. (Demek ki kadın çirkin olursa faciada şaşılacak bir taraf kalmayacaktı. Halk ne kadar kolay aklanıyordu. Bütün mefhumlar gibi çirkinlik ve güzellik de onun için mutlak şeylerdi. Allah gibi. Üstünde münakaşa edilmez şeyler.) Abdurrahim beyin karısı, İstanbulluya göre hatta

pek çirkin bir mahluktu. (Buradaki, pek çirkin, Dünya güzelinin aksülamelidir.) Evvelâ pek uzun boyluydu. (Yahut da topuklarına kadar inen siyah mantosu O'nu olduğundan daha uzun gösteriyordu.) Sonra pek büyük kemikli ve pek zayıftı. (Aynı siyah mantonun gözü aldatması da olabilir.) Sapsarı yüzünde bu yüz de iki karış kadar uzundu, kaim siyah kaşları, yuvarlak, kapkara fakat küçük gözbebekleri vardı. (Gözbebekleri çok siyah, çok yuvarlak, çok küçük olduklarından, gözlerinin akı insanı şaşırtacak kadar fazlalaşıyordu.) Sol yanağı alt alta üç tane Halep çıbanı iziyle pürtük pürtük olmuştu. Galiba günahtan korktuğu için baş mı siyah bir baş örtüsüyle öyle sarıyordu ki, bu mantolu korkunç kadının neden korkunç? kel olmasından insan şüpheleniyordu. Kolları da gayet uzundu. Elleri nerdeyse dizkapaklarına değecekti. Ayaklarına, tek atkılı, uzun burunlu, siyahlı beyazlı rugandan, bir parmak topuklu, eski moda kunduralar giymişti. Çanta taşımıyor, boya, pudra kullanmıyor, yalnız kaim kaşlarına belli belirsiz rastık çekiyordu. Lüzumlu şeylerini mendilini, para cüzdanını, evin kocaman anahtarını ceplerinde gezdirdiği belliydi. Bütün bu hengâmeye iki tane iri altın diş, bir kaim nişan halkası ve dimdik duran inatçı ve hay in bir baş ilâve edince «Dünya güzeli»nin nasıl bir mahluk olduğu anlaşılır.

Gayet ağır, tane tane, karşısındakine, lütfen ve merhameten hitap ediyor ve iki, üç kelimeyle, bir köy bağışlıyor gibi, yüksekten konuşuyordu. Kelimelerinde taklite benzeyen kurt lehçesi vardı. Kocasının yüzüne asla bakmıyor, sözlerini, sanki asla itiraz edilmezmiş gibi katî söylüyor, oğlan çocuğunu kızı hiç adamdan saymadığı meydandaydı canlı değilmiş de, bir malmış gibi mutlak surette, mülkiyeti altında tutuyordu. Evinde kimseye ehemmiyet vermediği için mi böyle müstebitti, yoksa kendisine hiç ehemmiyet verilmeye verilmeye o da artık öteki insanları saymaz mı olmuştu? İstanbullu bunu çok düşündü, hatta bir konuşma arasında Abdurrahim beyin ağzını aradı, lâkin inandırıcı bir neticeye varamadı. Bu iki insan karı kocadan başka her şeye benziyorlardı. Evlendikleri halde, birbirlerine ölünceye kadar zıt yaşayan ve bir arada görüldükçe birbirlerinin şahsiyetini gülünç edecek kadar ezip bozan çiftler çoktur. Fakat bunlar kadar, bu hissi ilk anda ortaya koyan bir aile daha olamaz. Bayan Abdurrahim, sözü söz bir ablaya benziyordu ki evlenmek için o'nu hiç bir yere görücü göndermek caiz değildi. Çünkü dünya üzerinde bu görümceyi gönül rızasıyla kabul edecek kadar cesur bir genç kız, bir genç kadın

bulunamazdı. Bu kadın evinde mutlaka ekmekleri kilitler, çocukları kızgın maşayla döğerdi. Henüz dört yaşında olan kız çocuğu, daha şimdiden tıpa tıp anasına benziyordu. Anasına benzediği için de, insana yaşamaması lâzım imiş gibi acayip ve merhametsiz bir şeyler hissettiriyordu. Lâkin oğlan henüz yedi yaşında olması na rağmen büyük bir şahsiyet sahibi idi. Babası odada olmasa, çirkin mürebbiyesiyle beraber, buraya bizzat misafir gelmiş bir «şehzade» yi hatırlatıyordu. Son derece güzeldi. Siyah kıvırcık saçları, geniş ve akıllı alnına düşüyor, çok bilmiş ve kederli gözlerini gölgeliyordu. Anası konuşurken, kadının pot kıracağından ve bu suretle haysiyetini zedeleyeceğinden çekiniyormuş gibi içi sıkılarak yere bakıyor, babası konuşursa iftiharla başını kaldırıyordu. En sonunda elini masaya vurarak son sözü söylemesini, bu mahvedici ve asla bir neticeye bağlanmaz gibi devam eden münakaşayı bir tek kelimeyle makul bir yola sokacağını İstanbullu her an bekledi. Abdurrahim bey, ellerini oğuşturarak karısının tabiî bu sıralarda pek sinirli olduğunu, kendisi de konuşmada hazır bulunursa belki yardımı dokunacağını, bunu lütfen kabul etmesini rica etmişti. Deminden beri bazen Türkçe, bazen Kürtçe görüşüyorlardı. Kadın, İstanbullunun orada olmasına ehemmiyet bile vermemişti. Lâkin kocasının tahmini hilâfına, sanki o'nu mutlaka yalancı çıkarmaya evvelden karar vermiş gibi hiç sinirlenmiyordu. Üzerinde hakarete uğramış, kadınlık gururu yaralanmış bir hal de yoktu. Hep aynı sesle, kelimelerin hiç bir yerinde alçalıp yükselmeden, yüzünde en küçük bir hareket olmaksızın, ya pek ehemmiyetsiz, yahut da bu odadaki insanları zerre kadar alâkadar etmez bir mevzudaymış gibi konuşuyordu. Avukatın kanaatına göre mektupları ve resimleri Mahkemeye mutlaka ibraz etmek lazımmış. Yoksa en ağır cezayı verirlermiş. Cezanın azaltılması için mektuplar ve resimler Mahkemeye teslim edilecek. Başka çare yok. Kendisi şimdilik memlekete gitmek taraftarı değil. Bu mahkeme işi hele neticelen sin....

Kadın gittikten sonra Abdurrahim beyle İstanbullu, erkek erkeğe meseleyi bir daha müzakereye giriştiler.

— Kızın el yazısiyle mektuplar var mı?

— Olmaz mı? Dörtyüz, beşyüz mektup var. Bazısı tabiî uzun, bazısı

küçük puslalar.... Bayram tebrikleri.... Ne dersiniz mahkemeye bir faydası olur mu?

— Kız tarafı ne söylüyor?

— İftira ediyorlar diyor. Kız tarafı mahkemeye hiç gelmiyor ki.... O kadar ısrar ettim. Kızı, babasını yahut eniştesini mahkemeye getirsinler diye.... Olmadı. Avukatları var, namussuz bir herif....

— Siz ne fikirdesiniz?

— Bilmem ki.... Çok ceza verirler mi dersiniz?

— Cezayı bırakın. Kızı hâlâ seviyor musunuz?

— Ne demek? Elbette seviyorum. Bana ceza verirlerse.... Kız da başkasiyle evlenmeye kalkarsa vurduracağım.

— Öyleyse mektupları mahkemeye vermemek lâzım. Tabiî, «başkasiyle evlense vurduracağım» sözüne inanmıyorum. Yaptıramazsınız, diye değil, yaptırmak istemezsiniz diye. Durunuz sözümü bitireyim. Çünkü böyle bir iş mertliğe sığmaz. Bu bir. Bir de, elbet avukat bizden daha iyi bilir ama, kanun bize, her mektup yazan kızı sokak ortasında vurmak müsaadesi vermiyor sanırım.

— Hanım neden böyle söylüyor? İstanbullu, «Hanım intikam almak istiyor,» dememek için öksürdü:

— Hanımefendi, tabiî, bunu kendiliğinden söylememiştir. Birdenbire sustu. Aklına fena bir ihtimal gelmişti. Karşısında asabiyetle yüzünü kırıştırarak ve erkek görünüşüne rağmen şu anda bir küçük çocuk kadar aciz ve yardıma muhtaç olduğundan şüphe etmediği adamı ürkütmemek için kelimeleri arayarak,

— İsabet ki dedi, yani güzel bir tesadüf bize yardım etmiş. Mektuplar yanınızda elbette?...

— Hayır evde....

— Evde mi? Hanımefendi nereye sakladığınızı bilmiyor mu? Ararsa bulamaz mı?

— Neyi arayacak? Mektupları mı?

— Evet.

— Aramaya lüzum yok. Kendi sandığında.

— Efendim?

— Sandığında dururlar.

— Okuma bilmez mi?

— Bilir.

— Öyleyse....

— Anlayamadım beyim.

— Size niçin danışıyor öyleyse?...

— Kadın kısmı kocasının emri olmadıkça kendi başına bir iş yapamaz. Bizim taraflarda ayıptır.

— Anlayamıyorum.

— Neyi anlayamıyorsunuz? Bizim hanım, büyük yerin kızıdır. Bizde asilzade kızları nefisli olur. O sebeple her birinin başlığı iki, üç bin liradır. Ben, amcamın kızı olduğu halde, bizimkine üçbin lira başlık verdim.

— Öyleyse.... Hanımefendiyi nasıl görücü yolladınız? Kendi üzerine ortak getirmek üzere kız istemeye nasıl gitti?

— Ben yollamadım ki kendisi gitmiş.

— Aklım ermiyor .Bir iş oldu mu, karı, kocasının sevdiğini gidip isteyecek, istemezse ayıp.... Erkek canlısı demesinler diye.... Bizim kanlar İstanbul karılarına benzemez beyim. Zaten anasının üç tane kuması vardı, alışıktır.

— Tevekkeli, işiniz iş. O sebepten el kızıyle mektuplaşmışsınız.

— Mektuplaştık ama.... Şimdi ne yapacağız?

— Mademki hanım yenge sizin sözünüzden çıkmaz, mektupları mahkemeye vermemeli. Bence bundan başka çare yok. Kızcağız adam gönderdi. Yalvarıyor. Mektupları vermemeliyiz. Sizi her zaman mert bir insan gibi düşünür. Sonra bir genç kızın namusunu daha fazla payımal etmek yaraşmaz. Sizin erkekliğinize güvendi. Ailesine karşı, memlekete karşı O'nu korumaya mecbursunuz.

— Mektupları vermesek bize ne kadar ceza keserler?

— Bilmem. En fazla 12 sene sanırım. İki sene yatarsınız. Asrî cezaevine gidersiniz. Topu topu altı buçuk sene. Benim daha şimdiden yattığım ceza. Daha gençsiniz.

— Ben cezadan korkmuyorum. Kız beni beklemez de birisine varır diye düşünüyorum.

— Daha iyi ya.... Mektupları mahkemeye ibraz etmek her halde O'nu sizi beklemeye zorlamak için tutulacak biricik yol değildir. Bilakis siz O'nu rezaletten kurtarırsanız hakkınızda başka türlü düşünecektir.

— Pekâlâ, şimdi ne yapalım?

— İlk iş, mektupları buraya getirteceğiz. Kadınlar ne kadar metin olurlarsa olsunlar, böyle meselelerde kendilerine güvenmek olmaz. Komşular aklını çelerler. Avukat belki ısrar eder. Mektuplar ve resimler emniyet altında bulunmalı.

—Resimleri de getirteyim mi?

— Resimleri de getirtiniz. Lâkin vermeyeceğinizi söylemek doğru değil. Mahkeme için istiyormuş gibi davranınız.

— Lüzum yok ama, başüstüne....

Abdurrahim bey başındaki Arap kefiyesini babayiğit bir hareketle düzelterek odadan çıktı. İnsanların şerefi, haysiyeti, namusu, «tek kelimeyle» mukadderatı bazen nasıl tehlikeye düşüyor, hiç tanımadıkları adamların elinde kalıyordu. Hayat doğrudan doğruya bir romandan ibaretti. Yaşayan her şey bir romandı. İstanbullu, mesleğinin ehemmiyetini meydana çıkaran bu vaka karşısında emniyetle gülerek bir cigara yaktı.

Birkaç gün sonra Abdurrahim beyin oğlu kırmızı atlastan eski bir bohçaya sarılmış, büyücek bir paketi getirdi. İstanbullunun odasındaki masanın üzerine kirli bir şeymiş gibi nefretle bıraktı.

Babaoğul Kürtçe konuştular. İstanbullu bildiği birkaç kelimeden annenin hasta olduğunu, birçok da ağladığını anladı. Çocuk birazı Arapçaya birazı Acemceye benzeyen kelimelerle sık sık «Ker (= Eşek), Pır dığriye (=Çok ağlıyor), daykem (= Annem)» diyor anasından bahsederken, belli bir şey, kadına kızıyordu. Buradan, evde «eşek gibi» ağlayan karıya selâm bile götürmeden, küçük bir asker gibi katî adımlarla çıkıp gitti. Babası, asıl söyleyeceğini, tabiî, unutmuştu. Arkasından telâşla koştu. İstanbullu, dar pencereleri bir adam boyu yüksek, kaim demirli, beton odada kırmızı çıkınla yalnız kaldı. İçinde çıplak ve körpe bir kadın vücudu varmış gibi tuhaf şehevî bir şeyler hissediyor, rahatsız oluyordu. Şurada, bir genç kızın şüphesiz kolayca sevecek ve aldanacak kadar budala bir kızın meçhul ömrüne ait en mühim parçalar vardı. Yüreği, aklı, belki de eti.... Bunların böylece o siyahlı kadının sandığında senelerden beri durması şaşılacak bir haldi. Abdurrahim bey, yaralı serçelere eza etmesini seven şımarık bir çocuk gibi bu iki kadına senelerce eziyet etmişti. Kadın bu mektupları kim bilir nasıl okudu. Kimseyle dertleşmemeye nasıl katlandı. (Düşüncesinin burasında İstanbullu ürperdi. Bu kadar iradeli bir kadın adamı kolayca öldürebilirdi de.) Farkına varmadan uzanıp bohçanın yumşaklığına değen elini hızla çekti. «O kan, insan gibi ağlamayı da beceremez. Hele kaltak.» Kendi kendisine hayret etti. Farkında olmadan Abdurrahim'in karısına kin tutmuştu. «İyi ama bu kalabalıkta en suçsuz olan zavallı o değil mi?» Bu insafsız düşünce, evini, erkeğini ve çocuklarını asla müdafaa etmesini bilmeyişinden geliyordu galiba.... Hem kendilerine ederler, hem de başkalarına.... Bazı insanların abahatsızlıklarına rağmen yaşamamaları, yaşamalarından daha faydalı....»

Abdurrahim bey içeri girdi. Ağı nerdeyse yere sürünecek siyah parlak çuhadan Adıyaman şalvarı, sadakor ceketi, Arap kefiyesi ve dikkatle tıraş olmuş yüzünde katran sürülmüş gibi parlayan simsiyah bıyıklariyle bu kıyafetin arkasına, saklambaç oynamak için gizlenmiş bir çocuğa benziyordu. Bu hissi veren utangaç bakışlarıydı. Çatık kaşlarına rağmen gözlerinde kederli, şaşkın, korkmuş bir şeyler vardı.

— Açmadınız mı? diye sordu.

— Ne münasebet... İstanbullu âdeta ürkmüştü. Kendini topladı: Açarız. Hele buyrun.

Abdurrahim bey, sinirli parmaklariyle (parmakları beyaz, uzun ve pek muntazamdı.) insana mutlaka piyanoyu hatırlatıyordu. Düğümleri çözdü. Evvelâ bir küçük bayram tebriki zarfı düştü. O kadar temizdi ki üzerinde aynı zamanda yemek yenen ceviz masanın ne kadar kirli olduğunu birdenbire meydana çıkarıvermişti.

Abdurrahim bey, pokerde kazanmış kâğıtlarını muzafferane açan lakayt bir oyuncu ustalığıyle zarfları kırmızı atlasın buruşuk uçlarına doğru yaydı.

— İşte bunlar.

— Resimleri de göndermişler mi?

— Göndermişlerdir.

Arayıp buldu. Sekiz senede kızcağız ancak üç tane resim yollamıştı. Üçü de küçük amatör fotoğrafçıları tarafından çekilmiş şeyler. Hani ne kadar net olurlarsa olsunlar, içindeki insanların yüzü değil, maddî varlığının bütün havası görülür.

Abdurrahim bey, bir tanesini, kırılacak bir şey gibi dikkatle ucundan tutup İstanbullunun önüne sürdü:

— İşte Kadriye'm bu.... Ne kadar güzel.... Yüreğinin en gizli sözünü söylüyor, ruhu titriyordu.

Ablak suratlı, büyük memeli, kaim bir kızdı. Göğsüne üç tane iğne takmıştı. Resim dizlerine kadar olduğu için bacakları farkedilmiyordu. Evlenmesi gecikmiş bütün tombul kızlardaki dünyadan bıkmış lapacılık, duruşundan belli oluyordu, İstanbullu sordu:

— Kaç yaşında?

— Yirmi iki, yirmi üç.... Güzel mi?

— Güzel, Allah bağışlasın.

— Amin.... Ben bu resme.... Bir bu resmine elli lira verdim.

— Kime? Fotoğrafçıdan mı aldınız?

— Hayır. Güley evlerinden çaldı. Tam elli liram gitti. Lâkin helâl olsun.... Bu resimler de olmasaydı, bu mektuplar da gelmeseydi, ilk seneler ben mutlaka kendimi öldürürdüm.

İkinci resimde, kucağında bir küçük be bek tutuyordu. Saçlarını rüzgâr karıştırmış, gözlerini güneş kamaştırmıştı. Tombul bir anaya benzediği halde, İstanbullu, bu küçük ve saf resimde bile bir hayinlik sezdi. Bazı erkeklerin hep hayin kadınlara düşmesi, bazı kadınların da hep hayin erkeklere düşmesi acayip bir tesadüftü. Denebilir ki herkes kendisinde mevcut olmayan iyilikleri değil, kötülükleri sevgilisinden istiyordu. Atın insan ve yük taşıması, kedinin fare tutması, kuşun uçması ne kadar tabiî ise, demek, bazı erkek ve kadınların hayatlarının sonuna kadar aynı vazifeyi görmeleri de mukadderdi. Kadriye de bu adamın evine girse, ötekine benzeyecekti. Bunun için zayıflamasına, çirkinleşmesine, siyah manto giymesine hiç bir lüzum yoktu. İstanbullu sezdirmeden, yan gözle Abdurrahim beye baktı. Tehlikeden habersiz, resimleri seyrediyor, dişlerinin arasından konuşur gibi hazin tikiyle suratını buruşturuyordu.

İstanbullu, bu müdafaasız adamla aynı odada, aynı havayı teneffüs etmekten usanmıştı. Rahatlamak için derin derin soludu:

— Resimler sizde kalsın dedi. Müsaade ederseniz ben mektupları gözden geçireyim. Sır saklamasını bildiğime eminsiniz ya....

— Estağfurullah.... Hayhay.... Resimleri alıyorum. Bu mektupları dikkatle okuyun. Bakın ben ne düşündüm. Bu bizim işimiz roman olacak bir şey.... Gazeteye verilecek bir şey.... Kerem gibi.... Leylâ Mecnun gibi....

— Anlıyorum. O ciheti de düşüneceğim.

— Gene haber yollamışlar. «Aman mektupları mahkemeye vermesin,» diyorlar. Ben şüpheleniyorum.

— Neden?

— Siz Güley denilen karının bana sadık göründüğüne aldanmayın. Kızın eniştesi araya girmiş olabilir. Bana fazla ceza verdirmek için. Bana fazla ceza verirlerse kızın ümidi kesilmez mi? Ah asıl O'nu öldürmeliydim. Kahpe herif.... Kaçtı. Halbuysa Kadriye, dur diye bağırdığım halde, elimdeki tabancayı görerek kaçmadı. Kız yiğittir. Hem de erkek gibi akıllıdır. Rica ederim.... Dikkatli okuyun.... işe yararsa mahkemeye vereceğim. Namusu paymal olacak imiş. Umurumda değil. Kerhaneye düşse nikahlayacağım.... Büyük bir ümitsizlik içindeydi. Ancak kızı bir başkasına vermeye kalkarlarsa vuracağına yemin ederken içi ferahlıyor, seviniyordu. Bu mevzuda dışarda, kendisini ne kadar avutmaya çalışsa, muayyen zamanlarda, bu dayanılmaz yenilme hissine, ümitsizliğe kapılıyordu.

Resimleri cüzdanına koydu. Kuka tespihini masa1 dan aldı. (Bu tespihin şirin yuvarlaklarını daha güzel olsun diye, tığla delip bu deliklere çikolatalardan aldığı kalay kâğıtlardan tıkamıştı. İlk bakışta tespih, sedef yahut gümüş kakma gibi duruyor, fakat dikkat edilince sahtekârlık anlaşıldığından sahibini gözden düşürüyordu.)

İstanbullu yalnız kalır kalmaz, büyük bir yorgunluk hissetti. Rüzgâr küçük tebrik zarfını kımıldatıncaya kadar kâğıtlara elini sürmedi. Rüzgâr, deminden beri hissettiği canlılık hülyasını kuvvetlendirmişti. Birisi bunları hemen alıp götürecek de, kendisini meraktan öldürecekmiş gibi bir şeyler duyarak kalkıp kapıyı örttü.

Hava son derece sıcaktı. Muharebede bile adam öldürülemeyecek kadar sıcak. Rüzgâr yangın kokuyordu. İstanbullu bir büyük tas su içti. Küçük

zarfı açtı: «Sevgili deli'm, Deli dedim ne dedim Rahim sana ne dedim, Kuştüyünden kalem olsa yazılmaz benim derdim. Küçükten kusur, büyükten Af. Bayramınız kutlu olsun. Ellerinizden sıkarım.»

Yazı iyi okunuyordu. «g»lerin kuyrukları sert çizgilerle üç köşe çekilmişti. Bütün ilkmektepte el yazısında «r»leri, «a»lan, «s»leri kitap harfiyle yazıyordu.

Taassupla ortamektebe gönderilmeyen kızların hemen hemen ekserisi gibi yazıyı sadece komşu delikanlılara aşk mektubu yollamak için unutmayan bir hal

Kadriye'de de vardı. Nokta, virgül, sual işareti kullanmıyor, konuşur gibi, ne yazarsa yazsın kabul edileceğine emin olduğu için, konuşmadan daha rahat yazıyordu. Belli ki maksat kelimelerde ve cümlelerde değil, mektup göndermiş olmaktaydı.

Okuduğu bayram tebriki, İstanbulluya «Bütün bir romanı» birden hülâsa etmiş gibi artık deminki meraktan eser kalmamıştı. Bu çocukları iyi tanıyor, bunlardan birisinin mektuplarını hayırına da olsa okuduğu için daha doğrusu aptal gibi merak ettiğinden kendi kendisini ayıplıyordu.

Bir halk gazetesinde dört sene tahrir müdürlüğü yapmış, gazeteciliğe musahhih olarak başlamıştı. Her çeşit yazıyı, en acemisini bile kolay okuyordu, işte bu kolaylıkla mektupları tarih sırasına koymaya, baştan sonuna kadar bir kelime atlamadan okumaya lüzum görmeden, takıldığı kelimelerden bahisler ayırarak gözden geçirmeye başladı:

«Babamın yanma adam göndereyim demişsin. Babamın sözü para etmez ki. İş annededir. Annem de diyor ki karısı bile olsa yine de vermem. Onun için sen kendini yorup kredini kırma. Sen onlardan aşağı adam değilsin. Sekiz sene beklemişsin. Sekiz sene daha bekle. Benim canım yok mu? Günü kesilmiş mahkûm gibi evde oturuyorum. Sabrın sonu selâmettir. Dün saat sekizde evinin önünden geçtim. Kızını gördüm. Çok fenadır. Zerre kadar sana benzemiyor. Küfrederek ağlıyordu. İnsanın eti yenmez, derisi giyilmez. Tatlı dilinden başka nesi vardır. (Not: Ben sana küstüm. Neden resmi geri göndermedin. Bu mektubum son olsun.)»

«Derdini hep bana yazmışsınız. Benim elimden ne gelir. Gelen bir şey olsa sana hiç bir şey çektirmezdim. İki senedir senin elinden çektiğimi bir ben bilirim birde Allah bilir. Geçen gün seni dişçide gördümdü ya, sen hemen gitmiş hanımına söylemişsin. Güley anam ağzını aramış da, tarkma varmış. Karı ağlıyormuş. Kusura bakma sen çok gevezesin. Sana güvenip de bir iş yapamam. Sen bana idareyi mi düşünüyorsun. Demişsin. İdareyi düşünmeyen insan neye yarar. Nüfus çok oluyor. Nüfusunun fazla olmasına meydan verme. Çocuğun çoğu fenadır. Sakın seni hanımından kıskanıyorum diye aklına kötü bir şey gelmesin ben kıskanmayı hiç sevmem....

«Dünkü mektubunda niçin Elaziz'e gideceğimi sormuşsun. Rahim bey Elaziz'e biz senin elinden kaçıyoruz. Evlenmeye gidiyorum. Mademki sen evlisin. Ben de evli olurum da her şeyi serbesçe konuşuruz. Rahim, sen benim tabiatımı daha iyice bilmiyorsun. Hanımın olmasa, ben anneme babama derim ki ben Rahim'i istiyorum. Şimdi dersin ki ben hanımı memlekete gönderirim. Benim vicdanım kabul etmez ki ben senin yanında olayım da o da, çocuklarının babasından uzakta boynu eğri kalsın. Hanımın dursa buda benim hoşuma gitmez. Çünkü dedi kodu yapar. Beni rahatsız eder. Benimle döğüşür. Onun için kuma üstüne gelemem. Gelsem de ne anlarım. Daha şimdiden elbet her şeyi gıyabımda söylüyordur. Gelirsem o zaman neler yapmaz. Annem bana diyor ki: Rahim'e ben kızımı neden vermiyeyim? Ondan iyisine mi vereceğim. Sekiz senedir ne kötülüğünü gördük. Yoksa hem karısı, hem de amcası kızıdır. Nasıl seni metres vereyim, diyor. Geçen gün seni rüyasında görmüş ki sen bizim evde yatıyormuşsun. Birden bana seslendi. Kadriye hele kalk. Ben bir fenalık gördüm. Sen Rahimle sarılmış yatıyormuşsun öyle gücüme gitti ki çok şükür rüya imiş, dedi. Ben de hiç bir şey demedim. Yalan, yalan «Hayırdır inşallah» dedim. Babam Elaziz'e «Kirve» olacak. Beni de o sebeple götürüyor. Ben burada kalır da annem giderse ben Güley'in evine gelir seni görürüm. Annem gitmezse ben Elaziz'e gider sana adresimi yollarım. Sen de üç gün sonra gelirsin. Babam buraya dönecek. Biray sonra tekrar gidecek. Sünnet düğününe. Rahim sen sakın oğlunu sünnet yapma.... Ben gelinceye kadar bekle. Daha yaşı küçüktür. Ben geleyim de Haydar'ıma bir güzel düğün yaparız. Olmaz mı? Gün doğmadan neler doğar. İkimizde ölene kadar böylemi kalırız? Gözümüz Haydar için bari bir düğün görsün. İnşallah ya kında hanınım ölür. İkimizde kurtuluruz. Hanımınla beraber

kızında ölmeli. Haydar bana kalmalı.... Allah bizi severse bu işi böyle yapsm. Benim ümidim bundadır. Rahim bey, daha senin yaşım pek büyük değil, benim yaşım da büyük değil. Dur bakalım Allah ne gösterecek. Ona göre hareket edelim. Beni Paşa'ya verseler ben gene varmam. Sözlerim hep şakadır. Kusuruma bakma. Her iki gözlerinden öperim. Benim yerime Haydar'ın gözlerini öp. Ben Haydar'ı çok seviyorum. Dünya kadar seviyorum. Haydarla beraber bir resim çektirde bana yolla.» «Sevgilim,

Sana bu mektubumda (gül) diye bir şey anlatacağım. Dün gece annem dayım gülere yatmağa gitti. Birde baktım ki saat birde kapı çalmıyor. Hiç ses çıkarmadım. Meğer anammış. İki saat kapıda bekledi. Sonra kalktım, açtım. Diyor ki «Birden Rahim aklıma düştü. Dedim ki, «beni evime götürün,» dedim. Götürmeselerdi yalnız gelirdim. Anne aklı işte. Rahim bey, cuma gününden beri seni hiç görmedim. Nerdesin?

Ömrüm tükendi, ömrün tükensin. Benim ahım sana kalmaz. Bir kuş olsan da bizim eve baksan, halime acırsın. Babam sağ olmasaydı, ne derlerse aldırmaz, sana kaçardım. Babama acıyorum. Boynu el içinde bükük kalır. Fuat diyor ki «Mebus'un biri yeni bir hamam yaptırmış. Kadın erkek beraber gidecekmiş. Sende bekle beraber gidersin.» dedi. Ben de «Benim beyim kim?» dedim. «Rahim» dedi. Kızdım «Senden aşağı bir adam mı? Elbet beraber girerim,» dedim. Annesine demiş ki

«Kızın, bilmiş ol kocakarı, hamam yapılırsa, mebus hamamına Rahimle beraber gidecekmiş.» Bereket annem inanmadı. Öteki oğlan kardeşim Hızır diyor ki, «Dünyada bir muradım var. Yerine gelse kurban keseceğim. Şu Kadriye Rahim'e varıp sonra perişan olup evimize dönmeli. Kardeşlerim ben yaptım, siz yapmayın, demeli. O zaman Vallaha pantolonumu satıp kurban alırım.» diyor. Desin bakalım. Bunlar için ben su olup aktım, ateş olup yandım. Bu derdi onların namusu için çekiyorum. Gene benimle uğraşıyorlar. Lâkin iki inat bir maraftır. Beni Paşalar istese gene varmayacağım. Yalnız senden bir ricam var. Bana bir şey gönderme. Benim her şeyim var. Ne vakit yanma temelli gelsem, o zaman hediye alsan alırsın. Müsade et de kara gözlerini doya doya öpeyim. Bir de ayaklarını öpeyim, bu mektubumu kimseye gösterme. Güley karıya bile gösterme, ölümü göresin ki bu mektubumu hemen yak. Ben Güley'e bu mektubu başka bir iş için yazdığımı söyledim. Bak, senin yüzünden ben yalancı oldum. Bu

mektupları ne zorlukla yazıyorum. Yüreğim kuş gibi vuruyor.» «Sevgilim, efendim mektubunu aldım. Çok üzüldüm. Sebebi ise, Mehmet demlen O pis oğlanla Güley karıya yolluyorsun. Ya Mehmet çarşıda okursa, birisine okutursa.... İnsan sevgilisine gönderdiği mektubu başkasına verir mi? Sen demek ki herkese açık olarak bizi söylüyorsun. Öyle sana küstüm ki ölünceye kadar sana mektup yazmıyacaktım. Sen benden ne kadar büyük de olsan akim benden azdır. Ben küçüğüm ama senden akıllıyım. Ben seni sevdiğimi Güley kanya bile ağzımla söylemedim. Halimden anladı. Birde mektup getirip götürüyor tabiî.... Ben seni sevmesem mektubunu bir vakit kabul etmem. Böyle şeyleri iki kişi bilecek. İnsanoğlu çiy süt emmiştir. Dünyada ne olur ne olmaz. Benim kadar derdin olsa bilmem ki ne yapacaksın. Sen hiç olmazsa serbestsin. Ben mahpus gibiyim. Bir yere bırakmıyorlar. Geçen gün kardeşim olacak Hızır, «Şu Kadriye ölse de sülâlemiz kurtulsa.» dedi. Ben de öfkelendim. «Beni Rahim'e verin başınızdan giderim.» dedim. «Kurtulursunuz işte. » dedim. Annem işitmiş bana bağırdı. Ben de «İyi ettim de söyledim. On tane Hızır Rahim'e kurban olsun» dedim. «Gönlün varsa git kızım,» dedi. Ben de giderim, ne olmuş. Rahim öteki damatlarından aşağımı?» dedim. «Rahim'e gidersen, benim kızım değilsin. Arkana bakmazsın. Ne anna var. ne baba var. Babanın sana yaptıkları gözüne, dizine dursun. » dedi. Şimdi, dört gündür annem benimle konuşmuyor. Ben benimle küsülü olduklarını hiç sevmem. Canım, o saat sıkılır. Herkesle konuşmalıyım. Gülmeliyim. Ama senin hatırın için aldırış bile etmiyorum. Senin canın sağolsun. Dediklerinin biri umurumda değil. Ben yalnız seni düşünüyorum. Seni görmezsem aklım başımdan gidiyor. Para, mal gözümde yok. «Rahim'in yanında olsam da isterse dağ başında olsam,» diyorum. Beni nalla çivi arasına koysan gene seninim. Söz birdir. Benim sevgili oğlum Haydar'ın gözlerini benim yerime öp, olmazını? Seni neden bu kadar çok seviyorum? Elbet gönül gönüle karşıdır. Sen de mutlak beni o kadar çok seviyorsun. Canım sana fedadır. Ben seninim, sen de benimsin. Sana karşı kusurum varsa affet. Sen ne emredersen ben öyle yaparım. Kendine iyi bak. Her iki ellerini hörmetle sıkarım. Annem Banazi'ye gidecek. Sah günü. Bende senin yanma geleceğim. Nöbetin ne zamansa bana bildir. Seni kırk dakika görsem elverir. Gecenin saat dokuzunda gelirim. Bir de pazarlığım var. Gelirsem beni hiç öpmiyeceksin. öpersen gelmem. Çünkü ben öpüşmekten hastalanıyorum. Gelirsem, sende beni dinlemez de öyle yaparsan gücenirim. Kusura bakma acele yazdım, iyi yazamadım. Bu yazı sana lâyık değildir benim sevgilim.» «Dünkü

mektubunu aldım. Yazdıklarını bütün kabul ediyorum. Ne kadar çok çocuğun var. İki tane çocuk. Onlara bakmak lâzım. Her bir hanımın pisliği, temizliği çocuklarından belli olur. Hele o kızınızın hali nedir, ne ayıp şey? Deli arlanmaz, sahibi arlanır. Sen elinden geleni yap. Anası beceremezse günahı boynuna.... Kız daireye geliyor da sen O'na nasıl kızım diyorsun. Yüzü pis, elbisesi pis... Bak sağolsun, benim babam, bu sıkıntı sırasında bir şey istersek bize iki şey getirir. Ben babamı çok severim. Bir muska için tamam kırk lira verdi. Bu muska ile sen benden vaz geçermişsin. Ben senin gözüne domuz gibi görünecekmişim. Bana annem yalvardı. «Aman kızım. Bu muskayı boynuna tak ki paramız boşa gitmesin.» Ben de dedim ki «Paraya yazık değil mi?» dedim. Babam da annemden şikâyetçi. Dün bana dedi ki «Kızım. Annenin elinden nereye gideyim de kurtulayım.» dedi. Şimdi bunları bırakalım. Ben ne diyordum: Yani Rahim bey, sen çocuklarına bakmıyorsun. Yazıktır. Ben acıyorum. Hem de hasta halimde senin çocuklarını düşünüyorum. Hastalığım zatürrie imiş. Ama iyi baktık, hafif geçti. Sakın hanımını memlekete gönderme. Adam adama yük olsa can gövdeye yük olur, demişler. Sen hep inat ediyorsun. «Güley'e gel de seni doya doya göreyim,» diyorsun. Beni hiç bir zaman yalnız bırakmazlar. Çocuklar bana annelerinden daha düşkündürler. Bu da bir tali. Ben de buluşmamızı istiyorum, İkimiz bir odada otursak, fikrimi söylerim. Yazmak olmuyor, beni dinle. Elinden geldiği kadar fazla çalış. Bir ev sahibi ol. Tabiî burada bir evin olmalı. İhtiyarlarsan elinde mal kalır. Neden evini benim yüzümden dağıtacaksın. Hanımına da yazıktır. Paranın kıymetini bil ki babam gibi olasın. Bak bizim on para borcumuz yoktur. Ben seni herkesten yüksek görmemi isterim. Sakın benim için «Bugün beni sever, yarın başkasını.» deme. Mektubuma bu kadarla nihayet verir, her iki ellerinizi hasretle öperim Bay Rahim». «Bay Rahim, Bugünkü mektubunuzu aldım. Bana kızmışsınız. Karınız «Sana O kızdan fayda yok» demiş. Sen de «Ne zaman olsa Kadriye benimdir,» demişsin. Sana şaşıyorum karın kim ki sana söz söylüyor. Demek sen ona çok yüz vermişsin. Öyle anlıyorum ki sen kendini saydırmamışsın. Ben senin yerinde olsam, O'nu it yerine komam. «Ölsem de kurtulsam» diyorsun. Sen ölme ben öleyim. Senin gibi erkek bin senede meydana gelmez. Sana Kadriye kurban olsun. Sen bir karının lâhna dayanamazmışsın. Ben nasıl bir sürü adamla başa çıkıyorum.? Bir daha bana ölümden lâf etme. Ben ölüm lâhna meraklanırım. Bir şeyi kırk kere söyleseler olurmuş. Hemen o lâkırdıyı söylersin. Ben başkasını bir gün olur, koynuma alır yatarmışım. Ben senden başkasını koynuma almam. Ama sen

her zaman bayan'mla yatıyorsun. Bana da biraz merhamet et. Mektubunu okuyunca canımın hırsını küçük kardeşim Mitat'tan aldım. Sabahtan bir güzel dayak attım. Maşayı üzerinde iki parça ettim, ikimiz bir olduk, iki saat ağlaştık. Bu bir güzel bahane oldu. Yüreğim boşaldı. Sonra Mitat'a acıdım. Yavrucuğun ne suçu var. Yirmi gün oldu seni göremiyorum. Hırsım hep ondan. Cin tepeme sıçrıyor. Galiba bayanını üzmemek için bizim evin önünden geçmiyorsun. Ona yazıksa bana da yazıktır. Benim senden başka derdim yok. Ne zaman gelirsen haber ver de pencerede bekleyeyim, seni bir kere göreyim. Ömrümü harap ettin. Halbuki sen mektubunda bana «Kahrol» diyorsun. Bunu sana yakıştıramadım. Sen büyüksün ama akıl yaşta değil, başta imiş. Bana bir daha kötü söz söyleme.... Bana anam, babam kötü söylemezler. Beni nazlı büyüttüler. Üstüme gül atmazlar ki dikeni batmasın diye. Ben bu yaşıma geldim, kimseden dayak yemedim. Sebebi, küçükten beri büyüklerimi sayarım. Sen de benim büyüğümsün. Seni de elimden geldiği kadar sayıyorum. Ellerini öperim bay Rahim.» «Candan sevgili bay Rahim, Dün gece seni gördüm. Yüreğimde güller açıldı. Ama seni o halde gördüm ki çok acıdım. Vücudun iskelet gibi olmuş. Kemiklerin nerdeyse bir bir sayılacak. Seni şimdiye kadar böyle yakından görmemiştim. însan kendisini bu kadar harap edermi? Yazık değilmi? Ben O geceden beri seni çok merak ediyorum. Aklım başımda değil. Sen de «Ben senin için böyle zayıfladım,» dedin. Haksızlık bu. Ben senin çocuklarını bayanını kabul ediyorum. Daha ne düşünüyorsun? Benden idare bekleyin. Evi ben idare ederim. Hepinizi idare ederim. Artık zayıflama. Bana inan. Benim yalanımı kaç kere tuttun? Kendini hiç üzme. Ben bir sözü düşünür söylerim, söyledim mi arkasında kıyamete kadar dururum. Bak, «Güley karının evine geleceğim,» dedim. Babamı evde bırakıp gizilden geldim. Ben geldiğim zaman dokuza onbeş vardı. Ben senin yanında bir saat onbeş dakika oturmuşum da bana bir dakika gibi gelmedi. Hep aklımda. İçeri girdiğim zaman sen ayağa kalktın. Hiç erkek kısmı, kadına ayağa kalkar mı? «Buyur» dedin. Yanıma oturdun. Sana yavaşça «Teşekkür ederim» dedim. Yavaş söylediğimden, tabi duymadın. Cevap vermedin. Ellerin titriyordu. Ben içeri girince senin yüzün sarardı. Ben de o gece hasta gibi oldum. Bütün bunlar birbirimizi çok sevdiğimiz içindir. Senin yanında iken hem seviniyor, hem de üzülüyordum. Hep sen konuştun ben dinledim. Her sözü kabul etmiş oldum. Sükût ikrardan demişler. Ne yapdınsa sana müsade ettim. İçtiğin cigaranın dumanı hep ağzıma gitti. Halbuysa ben cigara dumanından nefret ederim. Dişimi sıktım. Sana bunu belli etmedim.

Bir de bana cigara içmeyi teklif ettin. Ben senin içmene razı değilken.... Galiba paran da çok, 30 kuruşluk cigara içiyorsun. Sevgilim, tek rakı iç (e cigara içme.... Ben kokusunu sevmem. Mektubunda yazıyorsun ki «Sen de benim dilimi emeydin ne kadar tatlı olduğunu anlardın,» diyorsun. Sen bana öyle yaptığın zaman yüreğim bulandı. Seni ne kadar seviyormuşum ki «Yapma» demeye kıyamadım. Lâkin o zaman elini kalbime koy say dm, nasıl vuruyordu anlardın. Yüzünün tüyleri hep derime battı. Bıyıkların hep ağzıma girdi. Ellerin soğuk olmuştu. Vücudunda ne kadar tüylerin varsa sanki uzamıştı. Alışmadığım için bana tuhaf geldi. Senden uzakta durmamın, gözlerimi yummamın sebebi budur. Ama gayret eder alışanın. Beni ömrümde hiç öpen olmadı ki.... Kardeşlerim bile öpmezler. Buna alışırım diyorum ama* dün gece senin pek sabırsız olduğunu da anladım. Korkuyorum. Ne olur ne olmaz. Sabrın sonu selâmet. Ama bu lafların hepsi faydasız. Senin, benim dediğimiz olmaz, Allah'ın dediği olur. Beni kaçırmayı teklif ettin. İşte bunu sana hiç yakıştıramadım. Sen beni alçak etmek istiyorsun da ben seni neden yüksek görmek istiyorum?

Bana kaçmayı lâyık gördüğün için sana teşekkür ederim. Sen evli iken ben seni kabul edip bekliyorum da sen babamın, anamın gönüllerinin olmasını bir türlü bekliyemiyorsun, Bugün severim de yarın başkasına giderim, diye düşünme. Sen yüz yaşına gelsen yine kabulümsün. Zavallı sevgilim, saçların hep beyaz olmuş. Her beyaz tel, bana gelinlik telim imiş gibi sevimli geldi. Daha güzel yazamıyorum ki yüreğimdekileri tarif edeyim. Ellerini hasretle öperim. Halbuki oraya gelirken hep ellerini öpmeyi düşünmüştüm. Zaten bir arada geçen zamandan bir şey anlıyamadım ki.... Adeta hasta gibi oldum. Kusura bakma, bir daha gelirsem mutlaka elini öpeceğim. Paltonu tutup giydirecektim. Kendin giydin. Elbisenin seni bana karşı utandırdığını yazıyorsun. Hemen farkettim. Pantalonun ütüsüzdü. Bu da hanımınızın terbiyesidir. Ben seni elbise için sevmiyorum. Bana ne söylersen hakkındır. Sen benim büyüğümsün, söylersin.

Sen benim ciğerimsin içimsin. Yalnız senden bir şey istiyorum. Çalış ki bayanından bir başka çocuk daha olmaya.... Çocuk yapmak için O'na mutlaka yaklaşacaksın. Ben hırsımdan ölürüm. Dünyada senden başka kimsem yoktur. Bana haksız yere kızarsan da var ol.» «Sevgili Bay Rahim,

Geçen mektubumda sana «Geveze» dediğime gücenmişsin. Ama haklıyım. Güley'le oturup beni konuşmuşsun. Ne kadar sevmediğim şeyler varsa hepsini yapıyorsun. Hele o Kürt'lerle gezmene öyle canım sıkılıyor ki.... Bir daha bizim evimizin önünden köylülerle beraber sakm geçme. Öyle geçersen su yolundan geç. Seni, o pislerle beraber gözüm görmesin. Hele o top kravat boynunda. O'na çok sinirleniyorum. Öyle şeyleri bırak da üstüne bir elbise yaptır. Elbiseliği biraz fazla al da Haydara da bir elbise çıksın. Bay Rahim kendine bir yazlık kar yağdı pardösü yaptır. Biraz kendine bak. Vücudunu harap etme. Dairede gece nöbetçi iken neden pijama giymiyorsun? Pijama al. Pijama ve frenk gömleği ipek kumaştan olur. İpekli giyin. İyi giyinmeyen hasta olur. Bana kızmışsın da «Başka yere becayiş edileceğim,» diye yazmışsın. Gideceksen yakma git. Ayda bir kere olsun, gelir, bana görünürsün. Seni bir aydan fazla göremezsem artık deli olurum. Hem sonra hayalin gözümün önünden gider. Sen zarar edersin. Resim istemişsin. Benim şimdilerde yalnız başıma çıkarılmış resmim yoktur. İnşallah beraber aldırırız. Bir de Haydar'ı amcasına göndereceğini yazmışsın. Halbuki ben O'nu çok seviyorum. O'na temiz bakılsa O çok güzeldir. «Geveze» sözünü geri aldım. Haydar'ı benim yerime iki kere öp. Bayanına bir bilezik al. Burma bilezik. El içinde karındır. O'nun şanı, senin şanın. Bana gönderdiğin dolma kaleme teşekkür ederim. Ben sana ne göndereyim? Bu mektubum acele oldu. Kusurumu aftet. Sen benim büyüğümsün. Ben daima büyüğüme hürmet ederim. Babamla annem kavga etseler hiç karışmam. Başım dinçtir. Sen büyük olduğundan ben senin işine karışmam ama kötü bir iş yaparsan senin iyiliğin için karışırım. Bayanına mutlaka bilezik almalısın. Bir bilezik O'na çok değil. Kocası diri iken elinden alındı. Yazıktır. Ben onun gibi değilim. Canımın istediğini bana alacaksın. Demek ki benim istediğimi de mi yapmıyacaksın? Şaka söylüyorum sevgilim, ben senden hiç bir şey istemem. Yalnız bir ricam var: Bu mektubumu da, öteki mektuplarımı da hemen yak. Bir de Gül ey karıya hiç bir şey söyleme. Ne diyeceksen bana anlat. Az kaldı unutuyordum. Ama aramızda kalacak. Babam bana bir muska almıştı. Seni benden vaz geçirmek için. Uzakta bir büyük hoca varmış, O'na yaptırmışlar. Ben takmayınca altın ile kaplatmışlar. Boynuma takmadım. Bende duruyor. «Taktın mı» diyorlar, «.Evet» diyorum. Bay Rahim, karma müjde ver. Çok hastayım. Bu sene ben mutlak ölürüm. Kadın sevinir elbette. Portokal soyamadım. Çöreğe koyamadım. Ne sıcak ağzın varmış. Bir türlü doyamadım.»

«Mektubunu aldım. Bana «Sen pek beceriksiz bir insansın» diyorsun. Acaip. Uykuda mısın? Bir şey beceremeseydim, yanma nasıl gelirdim? Ben öyle aptal aptal dururum ama, akıldan yana hamaratındır. Senden ayrıldıktan sonra babamın yanma uğradım da sonra eve geldim. Annem az kalsın ölecekmiş. «Nereye kayboldun?» dedi. «Babamın yanında oturdum» dedim. «İnşallah baban ölür de senin de ümidin kesilir. O herif sana arka veriyor,» diye ağladı. Sonra beraber komşuya oturmaya gittik. Meğer annem sana kaçtım diye korkmuş. «.Ben kaçmam ki.... Ne olacaksa elbet iyilikle olacak. Öyle değil mi anneciğim?» diye ağzını aradım. Yerle gök birbirine ne kadar uzaksa biz de birbirimize o kadar uzakmışız. Sonra sen beni ortada koyarsan birisi bana bakmazmış. Gül gibi adımı ben perişan edermişim. Bunlar hep annemin sözleri. Ben hangi tarata gideceğimi şaşırdım. Sana kaçamam babam kederinden ölür. Annem beni sana vermiyor. Ben hasretinden öleceğim. Bilmem ki ne olacak? Cuma gecesi yanma gelecektim. Güley karıya söz verdim. Sonra misafirler bastırdı. Gelemedim. Senide beklettim. Musibetler, saat onikide gittiler. Bu saatten sonra dışarı çıkmaya cesaret edemedim. Kusuruma bakma. İkinci buluşmamızda birkaç kere içini çekmiştin. Yüreğim parçalandı. Ben gelmeyince gene öylemi yaptın?

Halbuysa buluştuğumuz zaman sana her müsadeyi vermedim mi? «Saat kaç?» diye bile sormadım. Seni istediğin kadar öptüm. Ah sen ne tatlısın? Hem tatlısın, hem acısın. Dudaklarım, göğsüm, omuzlarım hep çekim çekim çekiliyor. Dişlerinin yerlerini, morlukları görecekler diye ödüm kopuyor. Sigara içmediğine teşekkür ederim. Kokusunu almadığım için seni doya doya öptüm. Her tarafım halâ sızlıyor. Ama zarar yok. Yalnız bir şey söyliyeceğim: Sen çok sabırsız bir adamsın. Sen kız halinden hiç anlamıyorsun. Ben senden hem utanıyorum, hem de korkuyorum. Sen galiba bayanından başka bir kız görmedin. Başıma bir iş getirirsen ancak kendimi öldürmeliyim. Kız halini sen bir bilen arkadaşına danış. Tabi benim adımı söyleme. Ne bana zarar olsun, ne sana zarar olsun. Hem de güzelce vakit geçirelim. Daha ne yazayım. Bu kadarını bile yazarken utanıyorum. Her iki gözlerini hasretle öperim. Haydar'ın da gözlerini öperim. Ne olur kızın ölsede ömrü Haydar'a zammolsa.... Acele cevap.»

«Muhterem bayım. Dün mektubunu aldım. Çok memnun oldum. Kaç zamandır seni göremiyorum. Hele ki bende senin resmini koynuma

alıyorum. îki göğsümün arasına koyup yatıyorum. Öpe öpe kartonda hal kalmadı. Gece gündüz seni arıyorum. Her zaman yanımda olmanı istiyorum. Çok canım sıkılıyor. Sen galiba bana büyü yaptırdın. Allah aşkına böyle bir şey yaphrdmsa bozdur. Banada günahtır. Elbise soruyorsun. Yaparsan lâcivert kumaştan olsun. înce beyaz çizgili lâcivert kumaşlar varya.... îşte onlardan.... Aklında kalsın çizgileri beyaz olmalı. O sadakor ceketini bir daha giymiyeceksin. Ben onu hiç sevmiyorum. Hem de sana lâyık görmüyorum. Bak Rahim bey, ben namaz kılıyorum. Sen de namaz kılmaya başla. Allah belki bize acır. Bizi bir usullü biri birimize kavuşturur. «Yanıma gel» diyorsun. Yanma neden geleyim? Yanma gelince seni doya doya öpemiyorum ki.... Yeri belli olursa bayanınla kavga edersiniz. İnsan sevdiğini öperken «Aman yeri belli olmasın. » diye düşünürse tadı çıkmıyor. Sevincim dağılıyor. Sonra eve gelirsem içim büsbütün sıkılıyor. Güneş kararıyor. Halbuysa öte taraftan sen bunları hiç düşünmüyorsun. Sen hoyrat, yaramaz, insafsız bir adamsın. Her tarafımı koparıyorsun. Ben sana öylemi yapıyorum. Mektubunda «Ben senin artık ağa'nım4» diye yazmışsın. Ben demek senin beslemen miyim? Sana küstüm. Bir daha böyle bir lâf istemem. Sen benim bayımsın. Ben de senin bayanınım işte o kadar. Ah bir kere sen benim bayım olsan, ben de senin bayanın olsam.... Kurban keseceğim. Evine gelsem mevlut okutacağım. Geçen sefer geldiğim zaman boynumda babamın yazdırdığı muska vardı. Ölümü göresin ki doğru söyle, sana domuz gibimi göründüm. Domuz gibi görünsem beni öyle sevmezdin ki.... Bu muskalar yalan mı kuzum? Allah bizim çekdiklerimize acısın. Sana bir daha sanlaydım da, sonra öleydim. Ellerini hasretle sıkarım. Allaha ısmarladık sevgilim.» «Sevgili Rahim bey, Haydar’ın hasta olduğunu yazıyorsun. Aman Rahim sana büyük ricam: Haydar1 a iyi bak. Doktor getir, baktır. O benim oğlumdur. Emaneti sanadır. Evvelâ sana sonra Allah'a emanet etmişim. Anası olacak kaltak alçak bir kadındır. Haydar'ıma bakmaz ki.... Ben yanında olsam hemen iyi olurdu. Aman Rahim paraya, masrafa bakma. Haydar'ımı doktora götürün. Çok mu hasta? Ne olursa olsun evine gidip bakacaktım. Sonra bayanın benimle kavga eder diye cesaret edemedim. Çok hasta değilse, Allah aşkına bir gün daireye getir de gözümle göreyim. Beni merakta bırakma. Köpeğin olayım Rahim bey.... Doktora iyice muayene ettir. O'na gelen derdler bana gelsin. Oğlumun o güzel gözlerine Kadriye annesi kurban olsun. Acele cevap beklerim. Dört gözle beklerim.»

«Rahim bey, O Güley kaltağı bana neler etti. Artık canımdan usandım. Tam yirmi lira verdim Haydar'ımdan bir haber getirsin diye. Halâ bir ses çıkmadı. Hastalık kızamık mi? Kızamıksa geçer. Bana Allah aşkına acele bildir. Sen yüreksiz bir adamsın. Deli bir aadmsm. Merhametsizsin. Allah belânı versin senin. Çocuğun canı bir şey ister de almazsan ölümü öp. Bizim komşuda bir İstanbullu Lâtife hanım var. O'na kızamık hastalığını sordum. Pehriz istermiş. Kırmızı şeker yedirilecekmiş. O kırmızı şekeri şekerciler bilirmiş. Al. Şerbet yapsınlar, içirsinler. Oğlumu senden canlı canlı isterim. Benim ne talihsiz başım varmış.»

«Sevgili Rahim Bey. Mahsus selâm eder her iki ellerini hasretle sıkarım. Sana mektup yazmadığım için bana gücendin. Kusur bende. Affet. Senden ayrıldıktan sonra dünya gözüme zindan kesiliyor. Seni görmek için her şeyi göze aldım. Dairenin önünden geçtim. Gene de göremedim. Geçen gece çektiğin ah'Ian bir türlü unutamıyorum. Ne kadar dertli olduğunu anladım. Ben de senin kadar dertliyim. Seni öyle özledim ki.... Ben artık sensiz duramıyacağım. Gözümde tütüyorsun. Acele ediyorum. Annem beni çağırıyor. Dünyada senden başka herkes ölsün. »

«Sevgili bay Rahim. Ben hastayım. Benim üzerime bir hal geldi. Seni hiç aklımdan çıkaramıyorum ki.... Kardeşlerime kaç kere «Rahim'ciğim» demişim. Ben sana alıştım. Bu tütüne alışmaya benziyor. Şimdi senin benim uğruma, bir sözümle sigarayı nasıl bıraktığına aklım erdi. Teşekkür ederim. Sana bu mektubu acele yazıyorum. Haydar'ı dün daireye getirdin. Gördüm. Allah senden razı olsun. Gözlerini benim yerime öpmedinse ölümü göresin.» «Sevgili efendim, Mektubunu bugün aldım. Bir resim daha yollamışsın. Resmin ne güzel çıkmış. Ne kadar sevindiğimi tarif edemem. Doyuncaya kadar öptüm. «Kocacığım. Kocacığım. » diye ağladım. Seni iki mememin arasında taşıyorum. Sofrada, onların yanında otururken farketmeden etime bastırıyorum. Seni öyle özledim ki.... Ben senin derdinle artık öleceğim. Hiç duramıyorum. Hasretine dayanamıyorum. «Ölüm bir gündür, ağlamak üç gün» demişler. Sen bana ne yaptın ki ben böyle yanıyorum. Tuz gibi eriyorum. Seni doya doya öpemeden öleceğim diye korkuyorum. Dünyada senden daha tatlı bir şey yokmuş. Anamla babam yarın gece Banazi'ye gidecekler. Ne olursa olsun seni içeriye alacağım. Seni benim yatağımda yatıracağım. Beraber yatacağız. Hep bunu düşünüyorum. Seni elimle soyacağım. Ben artık senden hiç utanmıyorum. Seni göğsümde

yatıracağım. Seni doyuncaya kadar öpeceğim.... «Ölsem senin yanında soyunamam» diyordum ya yalan.... Bütün çamaşırlarımı çıkaracağım. Anadan doğma.... Bana artık ne istersen yap.... Beni öldür. Ben senin uğruna deli olmuşum. Deli olmuşum ben. Bende seni öpeceğim. Her taraîmı kanatacağım.... İsterse bayanın görsün.... Ben senin erkekliğini yiyeceğim.... Doyana kadar....» İstanbullu, bu önündeki kâğıtlar daha edepsiz bir feryad kopararak herkesi buraya toplıyabilirlermiş gibi elini üzerlerine kapattı. Ve yüksek sesle, — Dehşet.... dedi.

Günler İstanbullu için oldukça rahat geçiyordu. Birisine iyilik yaptığı için memnundu. Arada sırada, pek beşeri bir hisle bu yardımından, inanılmaz bir tesadüfle Kadriye'nin haberdar olmasını istiyordu. Yüzünü hiç görmediği bu kızcağızı ruhunun en derin en hasta —yani en dejenere— taraflariyle tanımıştı. O'na kızıp dururken giderek merhamet duymaya başlamıştı. Onyedi yaşında bir çocuk, kendi kendisine böyle olamazdı ki.... Kızını sevdiğinden ayırmak için muska yazdıran baba, kızıyla, evli ve iki çocuk sahibi bir erkek üzerinde kavga eden ana. Mebus hamamlarında beyleriyle beraber yıkanmak imkânına nihayet malik olan kadınların havadisini kız kardeşine getiren delikanlı, mektuplarını taşıyan, bir çocuğun sıhhati hakkında 20 liraya haber ulaştıran ve bazı geceler evine sevdalıları kapatıp savuşan Güley ve tabiî, içinde böyle çapraşık münasebetlerin gecenin en geç saatlerinde kolayca cereyan eden bir kasaba mahallesi bu işlerden hisselerine göre derece derece mesuldüler. Şimdi, kurşunlarla beraber hacaleti de yalnız başına Kadriye ve bir parça da ailesi mi çekecekti?

İstanbullunun tahmini hilâfına pederin bir de namusu ayaklanır, kızı reddetmeye, sokağa atmaya kalkarsa.... Bu isterik çocuk doğruca Tözey'in yanma gidecekti. Tözey'in yanma.... Varlık vergisi vermek için.... Az kalsın.... Bereket, Abdurrahim beyle anlayacağı şekilde konuşmuştu. O'na anlatmıştı ki erkeklik bıyıktan, kalay kakmalı kuka tespihten, Adıyaman şalvariyle Arap kefiyesinden ibaret değildi. Hele mevzu bahsolan mertlik çarşı ortasında bir kız çocuğunu iki kurşunla yere sermek de olamazdı. Burada susmak lazımdı. İstanbullu, yiğitlikten dem vururken herkesin en namert heriflerin bile duyduğu kolaylıkla ne güzel sözler söylemişti. Üç, dört sene evveline gelinceye kadar dünya üzerindeki en mühim meseleleri keklik beslemekten ve siklavi tay sahibi olmaktan ibaret sayan, ve böyle olduğu için de, tabiî, çalıştığı dairede müteaddit takdirnamelerle taltif edilen

altı sınıflı iptidaî mektebinden mezun hem küçük memur hem zengin bir derebey sülâlesine mensup bulunduğundan iki defa betbaht bir adamcağıza merdane hareket ederek bir genç kızın kalbine gidecek yolu göstermek; bunu O'na inandırmak kolay bir iş değildi. Yahut İstanbullu bunu pek zor başardığını zannetmekten, —yani muvaffakiyetini müşkilâtı ölçüsünde kıymetlendirmekten — zevk duyuyordu. Mektupları gene o atlas bohçaya, mühim bir şey yapıyor gibi Abdurrahim beyin önünde sarmış, uçlarım sanki dua okuyarak hazin ve erkekçe kelimelerle düğümleyip,

— İşte bu da oldu azizim demişti, bunları alınız. En doğrusu hepsini derhal yakmaktır.... Karşısındaki gözlerde doğup batan imkânsızlığı sezerek lâfını biraz yumuşattı: En iyisi yakmamalı. Yaktıktan sonra, cezadan ucuz kurtulmak gibi sefilce, namussuzca bir hareket imkânı kalmaz. O zaman elbette yaptığınız fedakârlık daha az değerlidir. Bunları itina ile saklayınız. Mahkûmiyetten sonra güzel bir mektupla bayana yollarız. Anlıyor musunuz? Mektubu ben yazacağım. «İşte denilecek, siz bana, benim erkekliğime güvendiniz. Bir genç kızın bir erkeğe mektup yazması ona olan itimadını gösterir. İşte ben o itimadı en müşkil şartlar içinde suistimal etmedim. Hayatıma karşı sizin şeref ve haysiyetinizi korudum. Eğer sokakta silâhla taarruza uğramak size herhangi bir zarar verirse ben gerek içerde ve gerek dışarda onu da ödemeye hazırım. İsmimi her zaman taşıyabilirsiniz.» Anladınız mı?

Kadriye hanım, hassas bir kızdır. Bu hareketinizin mânasını muhakkak anlar. Yüz seneye mahkûm e3ilseniz yolunuzu bekler. Tabiî, hadiseler gerek sizin refikanızı, gerekse O'nun ailesini yumuşatmış olacaktır. Az vakitte kavuşursunuz. Size verilecek ceza, zulmetseler 12 seneyi aşmaz. İki senesini burada, dört buçuk senesini asri cezaevinde geçirirsiniz. Yakında bir af olmazsa beş, altı sene sonra dışardasınız. Bu sözlere karşı Abdurrahim bey bir tek sual sormuştu:

— Mektubu yazmayı vadediyor musunuz? Mahkemenin bilmem kaçıncı celsesinde bu celse gizli yapılmıştı Abdurrahim beyin pek sinirlendiği, hattâ salondan çıkarken davacı Avukatını bu pek ihtiyar pek ufak tefek bir adamcağızdı bir tokatta baygın olarak yere serdiği duyulmuştu. Bu vakanın hikâyesi, o gün mahpusaneye Abdurrahim beyden daha evvel geldi. Meraklılar yolunu beklediler. İlk karşılayan, İzollu Ağalarından İsmik Ağa

idi. İstanbullu yukarda bulunduğu için meseleyi topal Sefer koşup anlatmıştı.

— «Geçmiş olsun beyim» diyecek oldum.

— Ne var?

— Bugün mahkemede Avukata....

— Galiba bir tokat da sen istiyorsun. Yıkıl karşımdan!.... Hepsi bu kadar Bir hafta sonra karısının çocuklarını alarak memleketine gittiği duyuldu. Daha bir hafta sonra Abdurrahim beye ceza verdiler. 8 sene 4 ay. Neredense, kendisine temyiz etmemesi de ihtar olunduğu için ceza katiyyet kesbetti. Bunun altıda birini yattıktan sonra yani tevkifinden bir sene, dört ay, yirmi gün sonra fişi doldurulup bir asri cezaevine gönderilecek. Geri kalan yedi seneyi bir senesi beş ay sayılarak topu topu 35 ay zarfında bitirecek. 35 Ay. 1943 senesinde piyade askerliğinen 67 ay daha az bir müddet...

Bir öğleden sonra topal Sefer gene başını iki tarafa sallayarak odaya girdi, İstanbullu sordu:

— Ne var ulan Kürt?

— Bırak beyim.... Kürtlük de berbat oldu.... Bırak....

— Hayır mı?

— Şu Abdurrahim bey yok mu?

— E....

— Rezilin biri imiş?

— Kumara mı başladı?

— Keski kumar olsa.... Kumar erkek işi.... Hani O'nun yanma bir kan geliyordu?

— Güley mi?

— Adı batsın. Güley....

— Ne olmuş Güley'e?

— Demin geldi. Kaç gündür geliyor. Ceza tasdik olalı, herifin eline gün kâğıdı verdiklerinden beri.... Bir aydır, Güley hep geliyor. Her gelişte çekiyor herifin paralarını.... Aralarında ne olmuşsa olmuş... Bugün, demirin önünde konuşuyorlardı, inadına kalabalık. O Rahim Bey ağlamaya başlamaz mı? Güley denilen orospunun eline davranıyor, karının elini öpecek. «Aman sen bilirsin, sen bilirsin. » diye yalvarıyor. Cuma nihayet karıyı koğdu, Beyi çekti götürdü. Şimdi sordum hâlâ ağlıyormuş.

— Sebep?

— Sebebini öğrenemedim. Sebep neymiş bey? Erkek karıya karşı ağlar mı? Sen bir Abdurrahim beysin.... Tuu namusuna.... Kadının elini öpecek. Sefer'e aşağıdan bağırdılar. İstanbullu yalnız kalınca rahatsız rahatsız düşündü. Çoktan beri Abdurrahim beyle konuşmamışlar idi. Şimdi farkına varıyordu ki kendisinden âdeta kaçmıştı. «Allah, Allah.... dedi, bahçeye çıksam içeri giriyor. İçeri girsem bahçeye çıkıyor. Meraklandım doğrusu....»

Abdurrahim beyin çekinmesine bakılırsa işi Güley'den öğrenmek daha doğru olacaktı. Kadına yolu düşerse cezaevine uğraması için haber göndermeye karar verdi.

İstanbullu bu kararı iki gün unuttu. İki gün de haber götürecek gardiyan, Güley'i bulamadı. İstanbullu telâş etmeye başlamıştı. Abdurrahim beyin herkesin ortasında hüngür hüngür ağlayarak bir kadına yalvarması için bir tek hadise vuku bulmuş olabilirdi. Mutlaka Kadriye'yi ailesi iyi, kötü birisine veriyordu. Abdurrahim beyin gösterdiği büyüklüğe karşı bu hareket haksızlıktı. İstanbullu, istemeden karıştığı ve epey de marifet gösterdiği bu macerada artık bitaraf değildi. Tekrar ve bu sefer Abdurrahim beyden yana müdahale etmesi, meseleyi kıza münasip şekilde mlatması lâzımdı. Kızdan alınacak cevaba göre, babasını çağırıp açık açığa konuşmak bile icap ediyordu.

İstanbullu da, bütün edebiyatçılar gibi, zaman zaman hayatın gidişine kendi hayaliyle karışır, ondan birkaç adım ileri atılıp birtakım düşünceler hazırlardı. Şimdi de kıza yazacağı acıklı mektubu, pederine söyleyeceği makul ve insaflı sözleri tasarlamaya başlamıştı ki, beşinci gün ikindi üzeri Abdurrahim bey odaya girdi. Gene aynı kıyafetteydi. Genç ve güzeldi. Güley'in önünde ağlamış olmasına rağmen üzerinde yenilmiş bir insanda bulunması lâzım gelen hiç bir kederli taraf yoktu. Yalnız kapıyı âdeti olmadığı halde vurmuştu. Oturmuyordu. İstanbullu, yanlış öğüt verip işi berbat etmiş gibi kendisini kabahatli bularak telâşla yer gösterdi:

— Nerdesiniz? Ben de sizi görmek istiyordum. Hele oturun.

— Rahatsız etmedik ya beyim....

— Estağfurullah. Oturun rica ederim.

Abdurrahim bey bir iskemle çekip oturdu. Cebinden tespihini çıkardı. Kefiyesinin saçaklarını, kibirli bir kadının saçlarını arkaya atması gibi başının bir hareketiyle omuzlarına koydu. O bunları yaparken İstanbullu büyük bir sıkıntı içinde söze nerden başlayacağını düşünüyordu. Nihayet, böyle vaziyetlerde, en iyi çarenin, manasız ve kabul edilmeyecek mazeretler sıralamaktansa, doğrudan doğruya kabahati yüklenmek olduğunu kestirdi. Fakat ne de olsa kendisi de bir insandı. «Ben» diye başlayacağına:

— Biz dedi, galiba bir hata yaptık.

— Evet beyim. Büyük bir hata....

— Büyük mü? İzam da etmeyelim. Bir kere 12 yıl ceza vermediler. Hamdolsun sekiz seneye indi.

— Keski oniki sene verseydiler de sizin sözünüzden çıkmasaydık.

— Benim sözümden mi?

İstanbullu, anlamayarak, fakat telâşlanarak gözlerini kırpıştırdı.

— Vallaha beyim.... Ben «Olmaz» dedim, yalvardım. Lâkin karı kısmını bilirsiniz. Adem Aleyhüsselâm'ı cennetten....

— Cenneti bırakın. Siz neye «Olmaz» dediniz?

— Mektupları mahkemeye vermek meselesine....

— Ne diyorsunuz? Sakın mektupları....

— Avukat bir taraftan.... Evet... Mahkemeye verdik.... Karı bir taraftan beyim, bana düşmanlık ettiler. Ben mahvoldum.

— Mektupları mahkemeye verdiniz mi?

— Verdik.

— Hepsini mi?

— Hepsini.

— Yiğit adammışsınız Abdurrahim bey.... İstanbullu aynı zamanda hem öfkeleniyor, hem iğreniyor, hem de hiç bir mesuliyeti kalmadığı için: RAH ATLASI YORDU: Aferin.... Demek hepsini verdiniz. Resimleri de verseydiniz bari.

— Resimleri de verdik.

— İyi ama beraber ne demiştik. Bana söz vermediniz miydi?

— Söz vermiştim. Lâkin ben O'nu seviyordum. Karı dedi ki.... Bizim hanım.... «Babası yemin etmiş dedi, bir satır el yazısı göreyim. Benim O isimde kızını yok demiş,» dedi. Bizim hanım da yemin etti. Burada Kur'an'a el bastırdım. Kız, babası reddedince, sokakta kalacaktı. Bizim hanım alıp beraber memlekete götürecekti. Bize kendi eliyle düğün yapacaktı.

— Siz de hayvan gibi bu saçma laflara inandınız mı?

— İnandım. Babası kabul etmez diye düşündüm. Herifin namussuz olduğunu kestiremedim.

— Kızı size vermediği için mi? Daha doğrusu reddetmek suretiyle onu sizin avucunuza ister istemez düşmesini temin etmediğinden mi

namussuz.... İyi Vallaha.... Burada namustan bahsedemeyecek birisi varsa.... Tuu.... Mahkemede mektuplar okundu mu?

— Okundu.

— Babası orada mıydı?

— Oradaydı.

— Kadın Aza? Mahkeme Azasını soruyorum.

— O da oradaydı.

— Ne yaptı?

— Yüzünü kâğıtla kapattı. Yarısında «Yeter Reis Bey tahammül edemeyeceğim,» dedi.

— Babası?

— Ağlıyordu.

— Durun bakalım.... Avukatı doğduğunuz celse mi bu?

— Evet.

— Avukat tokadı neden hakketti efendim?

— Bana, salondan çıkarken, «Siz alçak bir adammışsınız,» dedi.

— Yalnız alçak mı dedi?

— Evet.

— Değil mi efendim?

— Haketmiş. O kadar ucuz olmaması lâzımdır. Şimdi anlıyorum. Karardan sonra kıza mektup yazdınız. Güley'i gönderdiniz. Kulak asmadı değil mi?

— Tamam. İyi haber almışsınız.

— Tabiî, Güley'e yalvardınız. Aklını çelin diye....

— Yalvardım. İmkânı yok. O — Ağladınız da....

— Kendimi kaybetmiştim. Başıma gelen felaketi....

— Vay başınıza bir de felâket mi geldi?

— Kızı evlendiriyorlar. Komşularında bir genç zabit vardı. Fakir bir çocuk. Eskidenleri Kadriye'yi severmiş de vermezlermiş. Fıkara diyerek.... Meseleyi duymuş. Mektup yazmış. Şimdi veriyorlar.

— Vay alçaklar vay.... Size danışmadan öyle mi? Kızı reddedip sokağa atacakları yerde.... Pekâlâ Abdurrahim bey.... Şimdi ne yapalım istiyorsunuz?

— Bilmem ki.... Ben dilim döndüğü kadar yalvardım. Derman bulamadım. Siz muharrirsiniz. Lütfen bir acıklı mektup yazınız. Kızın kalbini yumuşatalım.

— Sahi.... Ben muharririm.... Öyle ya.... İşte muharrirliğin kırk yılda bir kere işe yarar yeri geldi. Başka bir çare düşünmediniz mi?

Meselâ delikanlıya hadisenin içyüzünü bir mektupla anlatıp....

— Düşündüm.

— İyi öyleyse.... Yazdınız mı yoksa?...

— Yazdım.

— Açık yazsaydınız.

— Açık yazdım.

— Anlaşılıyor. O da kızın babası gibi kabul etti.

— Vallaha beyim siz keramet ehlisiniz. Evet... kabul etti. İnanmadı ki üç günde cevap aidim. «Kadriye hanım, size yüz verseydi onu kahpece vurmazdınız,» diyor. Daha bir sürü hakaret... Demin büyük hata dedim ya.... Keski sözünüzü dinleyip mektupları vermeseydim. İstanbullu birdenbire bu sözle, kendisinin mektupları mahkemeye vermemek nasihati arasında nasıl taban tabana zıt bir düşünce olduğunu anladı. Sağ yumruğunu sol elinin içine yavaş yavaş vurarak gülümsedi:

— Haaa.... Şu mesele.... Ben ne budalayım. Mektupları hiç olmazsa top yekûn vermeyecektin. Yarısını saklamalıydın. Bu sekiz sene dört ay zarfında kıza kim talip olursa bir tanesini yollardık. Vazgeçerdi.

— Değil mi beyim?

— İyi ama Abdurrahim bey, dünyada deyyus, hergele, pezevenk, namussuz bir tane değil ki....

— Haklısınız beyim. Şimdi mektup yazmak faydasız mı? Siz ne fikirdesiniz?

— Ben şaşırdım. Hiç bir şey düşünemiyorum. Siz muharrirsiniz. Acıklı bir mektup yazınız. Zaten söz de verdinizdi....

— Söz mü vermiştim? Ben sizi, pala bıyıklarınıza lâyık olmayan bir erkek sanırdım. Meğer onları taşımayı haketmişsiniz.

— Neyi?... Bıyıklarımı mı? Ne münasebet...

İstanbullu yumruğunu gevşetti. Kahkahayla gülmeye başladı. Sonra yerinden kalktı. Çaresizlikle odayı enine boyuna biraz dolaştı. Bu herife Kürtçe de söylese hiç bir şey anlamıyordu.

— Abdurrahim bey.... Bu işi zorlamayalım.... Bırakalım.... Allah ne takdir etmişse o olacaktır. Eğer ezelden Kadriye Hanım size kısmet ise bunu hiç bir kuvvet bozamaz.

— Orasına amenna.... Lâkin bir mektup....

— Mektubu şimdi bırakın rica ederim. Namussuz herif «Namussuz» kelimesini söylerken zevkten gözleri parlıyordu. Almaya razı olursa mektup söker mi? Orta yerde bir namussuz varken muharrir buna hiç bir çare bulamaz. Durun ağlamayın ama.... Ayıptır. Nihayet erkek olduğunuzu unutmamaya mecbursunuz Abdurrahim Bey, asilzade yerin evlâdı olduğunuzu nasıl unutursunuz? Erkek ağlar mı hiç? Hele sizin gibi bir erkek....

Malatya mahpusanesine birdenbire ağır bir çekingenlik çökmüştü. Bir büyük cinayet işlenmiş de insanlar kan üzerinde yürüyormuş gibiydiler. Sanki alçak sesle konuşuluyor, kabil olduğu kadar işaretle anlaşmak isteniyordu.

— Aman ha....

— Aman ha.... Aman....

— Aman haaa....

ŞEYH SÜLEYMAN EFENDİ

Onbeş müridiyle Şeyh Süleyman Efendiyi getirmişlerdi. Şeyh Süleyman Efendi'yi Dünyanın batacağına bir alâmet canım....

«Hergele'yi, Puşt'u bırakıyorlar da hâşa sümme hâşa, «Allah» diyeni getiriyorlar.» O günlerde, Malatya şehrini bir korkulu dedikodu kaplamıştı. Şeyh Süleyman Efendi, demir parmaklıkla, kelepçeyle, Jandarma süngüsü ve Gardiyan kilidiyle zaptedilir bir adam değildi. Ayağını bir kere toprağa vursa.... «Aman Yarabbî. Süleyman Efendi kuluna gazap vermiyesin....» Erzincan'nm «hâk ile yeksan» olmasından bir gün evvel Şeyhi ziyarete gidenler, Hazret'i bir derin murakabeye dalmış, kendinden âdeta geçmiş bulmuşlardı. En kıymetli müridi Kara Dayı'yı bile bir göz hareketiyle tersleyip «Yerin dibine» sokmuştu. Gözleri iki kere şaşılaşmıştı ki bunun manasını bilenler bilirdi. 1939 Ağustosunun 31'inci günü de tıpkı tıpkısına aynı sözleri söylediğine yemin ediyorlardı: «Alâmetler belirdi.... Kıyamet alâmetleri....» Erzincan felâketinden bir gün evvel de gene böyle mırıldanmıştı ve o gece, kendisini İzollu köprüsünün beri tarafında, başında yeşil sarık, sırtında siyah cübbe, belinde bir kocaman boru sokulu olarak görenler olmuştu. (Silo ağa O gece şehir'den köy'e dönüyormuş.) çölde Şeyh'i böyle görünce aklı tarmar olay azmış. Hayvandan yere atlamış. O sırada bir şimşek (Silo ağa buna şimşek diyor ama, cahil adam ne bilecek kış mevsimi şimşek olmaz ki Nur demeli.) Bir şimşek etrafı yeşile «Gark etmiş». «Medet ya Şeyh'im. » diye bağırması üzerine Şeyh'efendi, parmağını dudaklarını götürüp

«Sus...» işareti vermiş. Sona şark tarafının gökyüzünü göstermiş... Gökte, iki tane yıldız peydahlanmaz mı? Yıldızlar alçalmişlar, alçalmışlar, Şeyh'in başı üstüne inmişler. Bu sefer de ortalığı bir beyaz ışık kaplamış. Şeyh'efendi ayağını öfkeyle yere vurup....

«Feyekûn. » diye bağırmış. Silo ağa. «Hayvanı bir kişnemedir aldı, diyor, hayvan sanki doğurmuş ta tayına sesleniyor. Birdenbire dünyayı zelzele tuttu. Ben diz çöktüğüm yerde yüzükoyun toprağa kapandım. Kelimeyi şahadet getirmeğe başladım. Ertesi gün duyduk ki Erzincan batmış».

Erzincan'ın battığı gece, sabık tahsildar merhum Ali beyin onaltı yaşındaki kızı Necla (bu Necla da Şeyh Süleyman Efendi'nin müridlerinden birisidir)

Şeyh'in hanesinde misafirmiş. Gece yarışma doğru Şeyh Efendi kahve istemiş; kız pişirip getirmiş. Bir de bakmış ki efendi yatağında yok. Dışarı çıktı galiba diye beklemiş. Biraz sonra Şeyh hazretleri içeri girmiş. «Dişleri birbirine vuruyordu. Ayakları ve entarisinin etekleri ıslaktı. Omuzlarında kar taneleri gördüm. 'Dışarı mı çıktınız efendim?' diye sordum. 'Sus çocuk. Sus!' dedi. Kahveyi içmedi. Kıbleye dönüp secdeye kapandı. Benim içim bir tuhaf oldu. Ağlamağa başladım.» diye meseleyi ertesi gün anasına anlatmış. Zelzele Malatya ve havalisini de fena halde sarstığı halde mal ve can kaybına sebebiyet vermemişti. Bu rivayetler ağızdan ağıza gezerken Erzincan'ın başına gelenler duyulunca halkı bir merak sardı. Erzincan'ın evvel eski, batmağa mahkûm bir lânetli memleket olduğu malumdu. Hamamlarında oğlan oynatıp fi'li livata'ya müptelâ imişler.... Oğlu askere giden bir herifi bir herifi değil, birçok herifleri zelzeleden sonra anadan üryan, geliniyle aynı yatakta ölü bulmuşlar. Lâkin akıl ermez bir cihet var: Yıkılmayan binalardan birisi de Erzincan kerhanesi.... «Ne demek bu?

Allah, orospu kullarına neden merhamet kıldı?» Bunun hikmetini birkaç kere Şeyh Süleyman Efendiye sordular. Efendi, esrarengiz esrarengiz gülümsemekle iktifa etti. Yalnız bir defasında, «İdrâki maâlî bu küçük akla gerekmezi Zira bu terazi bu kadar sikleti çekmez. » buyurdu.

Dünyanın bozulduğu muhakkaktı. Fakat bu bozuk dünyanın birkaç ermiş kulun yüzü suyu hürmetine durduğu da muhakkaktı ve bu ermiş kullardan birisi de Şeyh Süleyman Efendiydi. Nice nice kerameti zahir olmuştu, inanmamak kâfir olmaktı. Zâten inkâr kimin haddi ki bütün Malatya'nın kerametine iman ettiği Kâşif Hoca bütün parasıyle ekmek alıp köpeklere doğrayan ve sekizinci karısını, oğluyle beraber yakalayıp aklını şaşıran bir derin ulemâ kaç kere hasta okutmağa çağrıldığı evlerde, hastalara bir kere bakıp, «Bunu Peygambere götürün» diyerek Şeyh Süleyman Efendiyi salık vermişti. Hazreti Muhammet Aleyhüsselâmm âhır zaman Peygamberi olduğu malum iken, Kâşif Hoca'nın bu sözü ne demekti? Bunu Malatya'nın uleması çok düşündü ve iki parçaya bölündü. Umumiyetle Şeyh Süleyman Efendinin bazı taraflarını beyenmeyenler henüz sakal bırakmamasını,

kadınlara bilhassa genç kızlara el vermesini, ticaretle uğraşmasını (bir büyük hazır elbise imalâthanesi işletiyordu) ve diğer emsalinin aksine güler yüzlü olmasını ve muhitindeki büyük tesirini çekemeyenler, bu kadar

«Ayıp» lı olan bir adama Müslümanın bu derece tapmasını Kâşif Hoca'nın hoş görmediğine ve Peygamber lafını kinayeli söylediğine hükmettiler. Diğerleri, sözün son derece sarih olduğu ve başka manalar aramanın icap etmeyeceği fikrindeydiler.

Şeyh hazretlerinin hapse mahkûm edilmesi garazkârların ekmeğine yağ sürdü. Ehli keramet ise Şeyh Süleyman Efendi kendisini de müritlerini de halâs etmeli idi. Bu «haklı fikre» ilk günlerde öteki taraftakiler de itiraz edemediler ve bütün Malatya, 9 kazası 100 küsur köyü civar Vilâyetlerin ahalisiyle beraber Şeyh'in onbine yakın müridi mahpusluğun ilk haftasında dünyayı, ikinci cihan harbinden daha müthiş bir vaka ile allak bullak edecek bir mucizeyi, nefeslerini keserek beklediler. Bu ilk hafta o kadar hailevî geçti ki Cezaevi müdürü

Mehmet Er demir bey bile rahat bir uyku uyuyamadı. Hamailini üstüne aldı. Eski muskalarını kuşandı. Apdestsiz yere basmayarak namaza başladı ve içkiyi terk etti. «Allah beterinden saklasın» böyle bir iş, onbeş senelik müdüriyet müddetince hiç basma gelmemişti. Şeyh Efendi, yallah diyip sırra kadem basarsa meseleyi yüksek Vekâlet'e nasıl arz edecekti? «12l13 Ağustos 1943 cuma gecesi saat 11 raddelerinde nöbetçi gardiyanı falan mahpusları kontrol ettiğinde gizli âyin yapmak suçuyle 3 ay hapse mahkûm olup Kutbülzaman lakabıyle maruf Şeyh Süleyman Efendiyi yatağında bulamamış, yapılan tahkikat neticesinde efendinin kerameti sayesinde kilitli kapulardan geçerek.... Yahu Allah beterinden saklasın.... Adama deli derler....»

İşte bu korku ile gardiyanları daireye toplayıp sıkı sıkıya tembih etmişti. Şeyh getirildi getireli hepsi abdestli dolaşıyorlar, boş vakitlerinde Kur'an okuyup salâvâtı şerife çekiyorlardı. Müdür bey üst üste,

— Aman haa.... Aman haa.... demişti ki günlerden beri gerek mahpuslar gerek gardiyanlar ve gerekse jandarmalar arasında tekrar edilen ümitsiz nida ve tehlike işareti işte buydu.

Bir hafta sonra bir küçük keramet kırıntısı müstesna akıl almaz bir hadise vuku bulmayınca mahpusaneciler biraz ferahladılar. Şeyh Efendi, rastladığı insanlara gülümseyerek, beyaz ipekten entarisini savura savura koridorlarda, avluda, koğuşlarda dolaşıp duruyordu. Keramet kırıntısını gardiyan küçük Ali görmüştü. Yeminle «Kitap çarpsın» diyerek anlattığına bakılırsa asıl mahpusaneyi müdüriyet dairesinden ayıran büyük demir kapıyı besmeleyle kilitleyip sandaliyesine yeni oturmuştu ki Şeyh Süleyman Efendi, kapunun demir parmaklıkları arasından «Cigara dumanı gibi» geçip önüne dikilivermişti. Küçük Ali, belki yüzüncü defa anlatırken dudakları kuruduğu için bunları yalayarak şöyle söylüyordu:

— Müdür beyin tembihi var. Üç besmele çekip kilidi şırpadak kapadım. Anahtarı cebime sokmağa fırsat elvermedi. Şeyh hazretleri kapıyı geçip karşıma dikildi. Mübarek gülümsüyor. Yüzüme bakıyor da, gülümsüyor. «Aman Şeyh'im, Aman.... Aman Şeyh'im....» demişim. Dilim tutulmuş. Parmağını ağzına götürdü. «Meraklanma. Biz sizi mesul etmeyiz. » dedi. Çıkıp gitse ne yapardık? Hiç.... Bereket merhametli bir adam. Döndü de içeri girdi, işte bu elindeki cigaranın dumanı gibi bey.... Şu cigara gibi yanayım ki, duman gibi mübarek.... Bu vaka şehrin üzerine gece karanlığı gibi çöktü. Her yere girdi. Şeyhin taraftarları, kerametin bu canlı ve samimî şahidini, münkirlere karşı çıkarmak için altı defa büyük ziyafetler verdiler. Hangisi nerede rastlarsa Küçük Ali'nin acele işi olduğuna aldırmayarak bîçareyi âdeta zorla kahvelere sürüklediler, çaylar ısmarladılar ve kahve halkına karşı hadiseyi tekrar tekrar ve yüksek sesle anlatmaya mecbur ettiler.

Şu hale göre Şeyh Süleyman Efendi de bir emri İlâhî'yi yerine getirmek için kendi arzusuyle nefsini daha doğrusu fânî kalıbını mahpus ettirmişti.

Hakikatte manevî varlığı serbestti. Nitekim, bir müddet sonra gardiyan Küçük Ali'nin şahit olduğu kerameti tasdik eden birisi daha zuhur etti. Bu da Şeyh Efendinin müritlerinden birisiydi. Aynı gün, büyük Cami'de, arka saflarda namaz kılarken selâm verdiği sırada, Şeyh Efendiyi sağ yanında görmüştü. Evvelâ küçük dilini yutmuş, üstüne bir ürperme gelmiş. «Ben beni kaybedecektim. Sırtımı sıvazladı. «Sakin ol Hacı....» diye fısıldadı. Sırtıma dokunmasıyle aklımı başıma devşirdim.

Namazı tamamladım. Bir de ne bakayım, Şeyh Efendiyi koydunsa bul. Mübarek çilehanesine dönmüş... Koşarak mahpusaneyi tuttum. Elinde bir gül goncasiyle karşıma çıktı. Benim tekrardan dilim dolaştı.

«Medet Şeyhim. Medet...» diye eteğine davrandım. «Rabbim neye muktedir değil ki be adam, hayret edersin. » diyerek beni tersledi. Şeyh Süleyman Efendinin ortalama bir hesapla onbin müridi olduğu söyleniyordu ve münafıklar ve garazkârlar tarafından şöyle hasis bir hesap çıkarılıyordu: Beher müritten senede birer lira gelse onbin lira.... ikişer lira gelse yirmibin lira, üçer lira gelse, otuzbin. Tabiî üst üste beşer lira gelir, senede ellibin lira.... İmalâthanenin kârı, bahçelerden, tarlalardan, çayırlardan aldığı da caba.... Hak bereket versin. Şeyh Efendinin dünyalığı da ahretliği kadar sağlam....» Eskiden muska da yazarmış. Lâkin mahkemeye elyazısı delil oluyor diyerek kaç zamandır bu âdeti terk etmiş. Artık şekere okuyuveriyor. Bildiğimiz çay şekerine.... Bir tek çay şekerine nail olup bunca yıllık cin tutmalarına, göğüs darlıklarına, kısırlıklara çare bulmak için Ankara'dan, İstanbul'dan nice nice beylerin ya bizzat geldikleri, yahut mutemet bir adamlarını saldıkları malumdu. Hatta bir keresinde Elâziz Paşasının karısı mı, baldızı mı bir bayan derde uğramış, Şeyhi götürmekten başka çare bulunamamıştı. İşte o sebepten son yedi senedir Şeyh hazretlerini Hükümet rahat bırakıyordu. Bu seferki işe kâinat şaşmıştı. Bu seferki iş, Allanın bir hikmeti canım. Yedi sene evvel bir âyin esnasında baskına uğrayıp üç ay hapse mahkûm edilen Şeyh Efendi, evrakı saklanarak infazı yıllardan beri geciktirilirken birdenbire gelip cezaya yatmayı aklına koymasın mı? «Mademki çileye teslimi nefsedeceğiz, evvelâ rızk meselesini halledelim.» diyerek çiftlikleri, mışmış bahçelerini, hayır müesseselerim gezmeğe karar vermiş. İzollu'nun 35 pare köyünü hususî bir kamyonla kamilen dolaşmış. Geri dönerken Silo ağanın hanesine iki kilometre mesafede, yağmurlu bir akşamüzeri hikmeti hüdâ kamyon bozulmuş. Şoför tamirden aciz getirince çarnâçar halîfelerden birisi olan Silo ağanın hanesine ilticaya karar vermişler. Silo ağanın köyü Fırat sahilinde, bir tepenin üzerinde kâin olup elli haneliktir. Elli hanenin elli hanesi de tekmil Şeyh hazretlerinin müridi olduğundan, makinenin arıza vermesini müridan Allah'ın bir lütfü sayarak kadınlı, erkekli ağanın konağına toplanmışlar. Nahiye müdürü olacak dinsiz zaten baskın esnasında sarhoş bir halde bulunduğuna herkes yemin ediyor diğer bir dinsiz olan karakol komutanı ile birlikte, ellerinde tabancalarla

«Davranma. » diyerek baskın vermiş. Bereket köylü yemek hazırlamakla meşgul bulunduğundan ancak konağın bir odasında ileri gelenlerden on iki kişi Şeyhe o günden beri refakat eden üç halifesiyle on beş nefer erkek ve Şeyhin odasında, bayramlık ve düğünlük esbablarıyle süslenmiş on sekiz karı ki cem'an otuzüç kişi yakalayabilmişler. Silo ağanın herkese gizlice söylediğine bakılırsa herifler biraz sabırlı olabilselermiş, bütün köyü, yediden yetmişe kadar sürükleyip Malatya mahkemesine dökeceklermiş. Gene bereket versin, Malatya cezaevinin karılar koğuşu, oniki mevcuduyle zaten yükünü almış bulunduğundan Müddeiumumi karıları gayrı mevkuf bırakmak zorunda kalmış.

Mahpusanede eskiden beri mahpus olan müritler bu işi duyunca dizlerini döğdüler ve Silo ağaya ağızlarına geleni söylediler. Bir köyün bir kocaman ağası olup da.... Hem de Şeyh hazretlerinin birinci Halîfelerinden iken.... Etrafı gözcü koymadan.... Haydi oldu olanlar, Hükümet memurunun hali malum.... İnsan elli verir, yüz verir.... Mademki ağzı var. Rüşvet yememiş olmaz.... Pekâlâ....» Buna karşı Silo ağa pek uzun boylu, o kadar uzun boylu ki, insana beyaz entarisinin altında ayaklarına sopalar bağlamış zannettiren, esmer 55 yaşlarında bir adam şöyle dert yanıyor:

— Para teklif ettik. Almadılar. Üç toklu teklif ettik. Elli kırat buğday teklif ettik, iki tane kilim teklif ettik. Elbüstan kilimi.... Bir Acem seccadesi teklif ettik. Razı olmadılar.

— Neden? Deli mi bunlar?

Deli değilmişler. Tabiî onların da yürekleri yanmış. Lâkin ne fayda. Silo ağa saf adamdı. Belki kendi işinde yani köy ağalağında kurnazdır. Fakat Şeyh Süleyman Efendinin Halifeliğini becerecek mertebede diplomat olamamıştı. Yana yakıla anlattığı hikâyeden yana yakıla, çünkü kendi köyünde Şeyh hazretlerini Hükümete teslim etmek, bir kurt ağası olan Silo için ölümden beterdi mahpusanede birkaç aklı eren meselâ İstanbullu Murat bey işin içyüzünü sezdiler. Çayır zamanı idi. İzollu Nahiyesinin bütün mışmış (yani kay sı) bahçelerini Şeyh hazretlerinin ortağıyle, Malatya mebuslarından bir zatın ortağı âdeta yanyarıya kapatmışlardı. Kaysı pek nazlı bir meyvadır. Yetişmesiyle çürümesi bir olur. Allah da bir kere Malatya'ya «kaysı verdim» buyurdu mu, dağ, taş kaysı kesilir. Geçen sene, çiçek üstünde iken bir soğuk dalgası ağaçlan tamamıyle yaktığı için bu

sene, dallar meyvayı çekemez hale gelmişlerdi. Bahçe sahiplerinin gözü yıldığmdan bahçelerin yüzü ucuza kapatılmıştı. Anlaşılan mebus bey de, Şeyh hazretleri de, fiyatların umumiyetle yerden yavaş yavaş kalkmak üzere olduklarını, birdenbire boşanıp arşıalâya sıçrayacaklarını sezmişlerdi. İzollu ve havalisini bu sene daha başlangıçta bir amele noksanı sardı. Delikanlıların silâh altında olması, derelere cephanelik kazdırılması, umumiyetle vilâyette mış mış'ın fevkalâde bol olması bu amele noksanını akıl almaz bir dereceye çıkarmıştı. Her ne kadar toptancılar vaziyeti fıkara güruhuna belli etmemek istedilerse de, mızrak çuvala sığmadı. Yevmiyeler her zamankinden iki çeyrek fazlalaşarak otuz kuruşa fırladı. Bu vaziyet karşısında mebus beyin ortağı, devlet otoritesine başvurmak mecburiyetini hissederek karakol komutanına ve nahiye müdürüne müracaat eyleyip «Muavenet» istedi. Köylere jandarma çıktı. Yarı hatırla, yarı cebren, «bekaya» toplamak meselesinden köylünün ipi gayrı tabiî bir şekilde karakolun eline geçmiş olduğundan amele, mebusun kiraladığı bahçelere döküldü. Şeyh Efendinin ortağı «olaya» evvelâ kendi vasıtalarıyle «çaresaz» olmağa yeltendi. Para etmediğini görünce «başını» açarak «Malatya'ya koştu. Meseleyi Şeyh Efendiye bildirdi. Tabiî, Şeyh Süleyman Efendi de Allanma sığındı. İzollu mışmışlarının yarısını çürütmemek için Haktaâlâ'yı, cenneti, cehennemi, Kur'anı ve kıyamet günüyle beraber yardıma çağırdı. Bir kamyon tutup Karadayı'yı da yanma alarak yola çıktı. İzollu Nahiyesi, yediden yetmişe kadar, karıerkek Şeyh'in müridi bulunuyordu. «Şeyh Süleyman Efendi gelmiş» sözü kulaktan kulağa yıldırım gibi yayıldı. Tavuklar, toklular kesildi. Gün doğmadan işe başlayıp, gün kararıncaya kadar bahçelerde güneş altında terleyerek çalışan adamlara bir din gayreti sirayet etti. Ölü gibi yatağa düşeceklerine her köyde bir eve toplanıp Şeyhlerini ağırlamağa giriştiler. Yemekler yendi, dualar okundu. Şeyh Efendi, dünyanın fânî olduğundan başladı. Ahirete geçti. Yedi cehennemi, yedi cenneti, cehennemin azabını, cennetin nimetlerini saydı. Tarikat kardeşliğinin her türlü kardeşlikten üstünlüğüne sözü getirip kendisini hoşnut etmek isteyenlerin yarından itibaren Nakşibendî tarikati halîfelerinden Mustafa beyin bahçelerinde çalışmalarını, her ne kadar beş kuruş eksik yevmiye verecekse de, memlekete ahlâksızlık, gâvurluk getiren heriflere yardım etmektense aynı zamanda sevap kazanmanın daha kârlı olacağını, karakolun hiç kimseyi şurada, burada çalıştırmaya hakkı bulunmadığını, zaten Mustafa beyin de Başçavuş ve Nahiye müdürü beyle görüşeceğini söyledi. Mebus beyin ortağı sarhoş bir herifti. Fazladan Elâziz

umumhanesinde dostu da vardı. İki gün buradaysa, beş gün Elâziz de yaşıyorduk. Yerine bir sürü ayyaş bırakmıştı. Bunlar, iş güzelce yürüyüp dururken birdenbire hangi sebeple aksadığını hemen fark edemediler. Aman, zaman derken Şeyhin kamyonu etrafı süratle dolaştı. Bir hafta sonra mebus beyin ortağı zevke kanıksamış olarak suyu geçip İzollu'ya girince ateş saçağı sarmıştı. Sağa koştular, sola koştular. Müridan meselenin içyüzünü ifşa etmediklerinden, muavinler de olup biten işlerle Şeyh Süleyman Efendinin ziyaretlerini birbirine bağlayamadıklarından birkaç gün de şaşkınlıkla, yalvarmak ve tehdit etmekle geçti. Nihayet mesele meydana çıktı. Mebus beyin ortağı işe şeytan karıştı zannederken bilakis Allah'ın müdahale ettiğini anlayınca dini bütün bir Müslüman gibi kadere riza gösterip Ankara'ya «Takdir'e tedbîr uymadı» diye telgraf çekeceğine İzollu'nun Elâziz'e yakın olmasından ve Elâziz'in cumhuriyetin ilânından bu tarafa «İsyan mıntıkası» olmasından dolayı oraya çekti.

Jandarma Başçavuşuna «Şeyhlik, Embiyalık, Rejim, mütegallibe, irtica» kelimeleriyle dolu bir nutuk çekti. Başçavuşun korkudan avuçları terledi, rengi uçtu. Herif «Makine başına geçip Ankara'da Millet Meclisi'ni bulacağım. Bey'e vaziyeti anlatacağını» yeminle söylüyordu. Nahiye müdürünü çağırdılar. Meclis kurdular.

«Müsademeyi efkâr'da barikayı hakikat» doğdu. Şey'in kuruttuğu, kükürtlediği mışmışların nereye satılacağı henüz belli değildi ama, mebus beyin mahsulâtı, fiyat temevvüçlerindeki hakları sırası geldikçe nazara alınmak şartiyle 1950 senesine kadar sevgili kardeşimiz, Almanya'ya toptan devredilmiş bulunuyordu. Hadisenin yalnız bir dahilî piyasa meselesi olmayıp devletimizin haricî siyasetiyle yani yüksek politikasiyle sıkı sıkıya alâkadar olduğu akümülatörlü radyosu vasıtasıyle gerek Berlin gerek Bari istasyonlarının Türkçe neşriyatını gece gündüz takip eden ve Tasviri Efkâr gazetesine abone olan Nahiye müdürü tarafından fark olundu. Jandarmalar, Çavuş, Müdür hep atlayıp Şeyh'in arkasına düştüler. Dönüşte zira artık mürşid'i kâmil'in irşat gezintisi nihayete ermek üzereydi. Silo ağanın konağındaki âyinde yetiştiler. «Allah Hu. Allah Hu. » sesleri gecenin içinde kıyameti koparıyordu ki devlet otoritesi derhal tertibat aldı. En yakın karakoldan telefonla vilâyet makamı hadiseden haberdar edildi. Bu taraftan da Müddei umumi muavini, Emniyet müdürü, Kısmı siyasî komiseri, Vali muavini bindiler. Nahiye müdürü, Türk ırkından olduğunu üstlerine ispat

etmek için elinde tabancayla pusuda bekliyordu. Şosede otomobil'in horultusu duyulunca, Nat Pinkerton romanlarında okuyup, Amerikan filmlerinde gördüğü gibi «Davranma yakarım. Kanun namına» diyip avlu'ya girdi. Şeyh Efendi, ilk şaşkınlıkla karıları olsun kaçırabilmek için muhtelit âyîn'i derhal harem selâmlık haline getirmek tedbirini düşünmüştü. Karılarla erkeklerin tamamiyle ayrılıp ayrılmadığını bizzat kontrol etmek isterken Ne fena tesadüf. Karılar odasında basıldı. Bu hikâye, bu kadar sarih olarak ancak Şeyh'efendinin cezasını bitirmesine yakın anlaşılmıştı, ilk haftalar Şeyh'e de, müritlerine de, Halifelerine de misafir muamelesi yapıldı. Hep bir olup Hükümet'e, Kanunlarına, Adliye'sine söğüldü, beddua edildi. Sonra yavaş yavaş Silo ağa'nın saflığını keşfeden «Köpoğlu köpekler» bîçareyi, Şeyh'i teslim etmekle ithama başladılar. Silo ağa, o tarafa kıvrandı, bu tarafa kıvrandı. Bir şeyler uydurmağa, Şeyh'in öğrettiklerini, Karadayı'nın ezberlettiklerini yüzüne gözüne bulaştırarak sayıp döktü. Fakat çok bunaldıkça perdenin, hiç farkında olmadan, hiç şüphelenmeden bir tarafını tutup yavaş yavaş kaldırarak işin iç yüzünü çırılçıplak ortaya serdi. Fakat Şeyh'efendi'nin mahpusanede misafir bulunduğu zamanlarda ve bilhassa tahliyesinden sonra mahpusları şiddetle alâkadar eden o kadar umulmaz hadiseler cereyan etti ki mahkûmiyet sebebi unutuldu, gitti. Zaten «Şeyh Süleyman Efendi tevkif edilmiş, geliyormuş.» lâfı duyulur duyulmaz, ceza evindeki sofuların Reis'i Bunların yarısı Reisiyle beraber Şeyh'in mürid'i idiler. Hacı Hüseyin efendi, haberi getirene iki kere üst üste «Sahi mi? Sahi mi?» diye sormuş, sonra «Yarabbî sen nelere kadir değilsin. Sana büyük demiyen kâfirdir.» Diyerek sevinçle' secdeye kapanmıştı. Sonradan öğrenildiğine göre Şeyh Süleyman Efendi bir senedir gece, gündüz Allah'u taalâya niyaz ediyormuş. «Gelsin de şu Murat beyin elinden din'i mübîn'i İslam’ı bir çift lâkırdı ile kurtarsın.» diye. Şeyh Süleyman Efendi'nin tevkifi haberi, gardiyan küçük Ömer'in de yüreğini sevinçle hoplattı. Onun da kendisine göre şeyhine çektirecek (yarması) vardı.

Ve en nihayet yaşı müsait olmadığı için cezası idam'dan 24 seneye düşen ve yedi senedir mahpus yatan Sazlı Mustafa bu havadise, diğerleri gibi nümayiş yapamadığı halde, yüreği ılık ılık bir hoş olacak kadar sevindi. Şeyh'in Alevî düşmanlığı meşhur olduğundan yalnız Ali kulları somurttular.

Şeyh Süleyman Efendi'nin birinci Halifesi Karadayı, mahpushaneye geldiklerinin haftasında tezgâh'ını koğuşun bir köşesine kurdu. Öğleden sonraydı. Bir öksürükle boğazını temizledi. Bir diğer öksürükle «Hazır» ların dikkatini üzerine çekmeğe çalıştı. Kabil olmayınca derince bir of deyip, kocaman bir besmele çekip üç Kulhüvallah bir Elham okudu. Dizleri üzerinde duran kaim kitabı eline aldı. Silo ağa bu işareti bekliyor gibi, kimini eliyle, kimini gözüyle halkı Karadayı'nın etrafına cemetti. Karadayı gözlerini kitaptan ayırmıyarak, Arapçayı pek çok hatırlatan zorla acaipleştirdiği bir Türkçe ile: Kitabülhamdiyye ve Kemalâtülahmediyye nâm eserin muharriri yazıcı oğlu Eşşeyh Mehmet efendi ruhuna fatiha.... dedi. Karadayı mukaddeme yaptı:

— Burada cümlemiz kaza ve kader kurbanıyız. Yüreğimizi Haktualâya açık tutalım. Hak'kı ve kitabını unuttuğumuzdan felâkete düştük. Önümüz mübarek Ramazan'ı şerîf.... Dünyamızı berbat ettik. Bele ki ahiretimizi abad etmeğe çalışalım.... İşbu kitap bize doğru yolumuzu gösterecektir. Başlıyorum. Anlamayan sorar. Sormak ayıp değil, sorup öğrenmemek ayıp.... Bugünkü dersimiz ihvanlar (Kıyamet alâmetleri) dir. Vaktimiz olursa cennet ve cehennem de hikâye edilecek.... Hitamında müşkülü olan sorar, öğrenir. Kardeşler kıyamet alâmetleri onsekiz olup cümlesi zaman zaman meydana çıkacak. — Kitabı rasgele yerinden açtı ve ezberden okumağa başladı: — İlim okunmayacak. Cehalet ve fesat çoğalacak, ilimden maksat bugün onların mekteplerinde okutulan yalan, düzen değil.... Şeriat ilmi.... Kur'an üzerine ilim.... İşte bu alâmet meydana çıktı. Ortalığı fesat ve cehalet bürüdü. İkincisi: Zina edenlerle şarap içenler ziyadeleşecek. Zina, hâşâ sümme hâşâ namaz gibi ayıplıktan çıktı. Şarab'ı hükümet yapıp satıyor. Üçüncüsü: Kadın çoğalıp erkek azalacak, işte dünya'ya bakın, yollarda karı bolluğu var. Karılar erkeğin ekmeğini aldı. Başı açık dairelerde çalışıyor. Dördüncüsü: Ümmet arasına kılıç girecek ve bir daha kalkmıyâcak. Ümmet arasına kılıç girdi ağalar.... İşte biri, ötekini gâvur niyetine kırdı. Hâlâ kırıyor. Beşincisi: Cihanda çok veba olacak. Veba oldu. Çeşit çeşit veba oldu. Eskiden biz bu kadar hastalık bilmezdik. Şimdi Haktualâ'nın işine karışıyorlar. Baş ağrısa bir adı var. Doktor, haddine bakmadan, ilâç verir. Ne ilâcı bre kâfir. Sen Rabbimin takdirini bozabilir misin?

Silo ağa kaim sesiyle:

— Hâşâ.... diye cevap verdi. Karadayı başıyla tas tik etti:

— Sonra beytil mukaddes açılacak. Bu çok mühimdir. Aklınızda kalsın.... Çook....

Cemaat, nefesini keserek bekledi. Lâkin kitapta buna dair tafsilât olmadığından Karadayı başka bir alâmete geçti:

— Sonra mal o kadar fazlalaşacak ki birisine yüz dinar verilse.... Dinar yani bankanot... Yani bir lira.... Yüz dinar, yüz lira.... Birisine yüz dinar verilse mesrur olmaya.... Mesrur, yani, sevinmeye.... Sonra Arapta fitne olacak, kâfirlerle sulh yapılacak. Doğru bir söz. Arapta fitne zuhur etti. İngiliz'le, Fransız'la sulh yaptı Arap ureba.... Sonra tütün içmek ümumileşecek. İşte cümlemizin cebinde birer tabaka, birer emzik Ağızlık Kibrit. Müslüman tren'in erkeği gibi ağzından burnundan duman savuruyor. Karılar bile bu zıkkıma müptelâ oldular. İşte kardeşler, bu alâmetler tekmil olmuştur. Biz âhır zaman ümmetiyiz. Bilenler, (Ahırı şer.) buyurmuşlar. Biz şerre uğradık. Büyükten küçüğe şefkat, küçükten büyüğe hürmet kalmadı.

Hacı Hüseyin Efendi, derin bir vecd'içinde, Murat beyle her münakaşada tekrarladığı bir meseleyi sordu:

— Bu harp, kitabın yazdığı harp değil mi? Altmışa varmam, yetmişe yetmem, dedikleri.

—İ O harp.... İyi bildin.

— Öyleyse bu harbin sonunda Avrupada bir Devlet, Almanya olsa gerektir, dini islâmı kabul edecek öyle mi?

— Öyledir.... Tamam....

Hacı Hüseyin Efendi, Murat beyi yakalayıp yere vurmak gayretiyle etrafına baktı. Kalkacak gibi bir hareket yaptı. «Yarabbî. Ya Rabbî kudretine inanmıyan kâfirdir.» diye mırıldandı.

Karadayı henüz zuhur etmiyen alâmetleri geçmişti, inandırıcı sesiyle çok iyi bildiği bir meselede rahat rahat konuşuyordu:

— Deccal çıkacak. Evvelâ 30 yalancı Deccal çıkacak. Yalancı Deccallar çıktı. Bir kısmı Sultan Mehmet devrinde zuhur eyledi. Kavukları, Şalvarları Yeniçerileri kaldırdılar. Bir kısmı, Sultan Aziz devrinde zuhur eyledi. Cihan Padişahını hal' eyleyip hitamında katleylediler. Bir kısmı Sultan Murat devrinde zuhur edip, ol Padişah'ı tahtından indirdiler. Bir kısmı Sultan Hamîd efendimiz zamanında zuhur ettiler. Bunlara Cön türk denildi. Reisleri sakallı bir papas'tı. ingiliz içinde yaşardı. Onlar da Bulgarya, ve Rum eşkıyasiyle birlikte gelip Abdülhamîd efendimizi hal' ettiler. Hürriyet diye bir bid'at çıkardılar. Hürriyet yani, bugünkü serbeslik. Karıların çıplaklığı.... Bid'at... Yani küfür.... Bunlar kıtlık getirdiler. Abdülhmîd zamanında biz şekerin okkasını iki kuruşa yerdik. Lâkin bir köyde bir ağanın evinde şeker ancak bulunurdu. Şimdi şeker inci değerine yükseldi. Lâkin her yerde var. Zira kitabın kavlince otuz deccal'in en sonundaki üç Deccal diğerlerini ortadan kaldıracak. Bu üçten birincisi geldi. Gözleri gök, benzi sarı, Kitap bunun bir zaman adını da değiştireceğini söyler. Adını değiştirdi. Kâfir içinden gelecek idi. Rumeli'nden geldi. Rumeli kâfiristan'dır. Bu Deccal halka mal verecek. Halka dediyse kendi taifesine mal verecek. Dünyayı apartmanla doldurdular, işte dünya malı, dünyayı tuttu. Kendisini mal fitnesinden kurtaranlara ne mutlu. Ey kardeşler, üçüncü Deccal da helak olunca Mehdî Resul yetişecek. Mehdî'nin devri kırk sene.... Bu kırk yıl içinde Deve ile Arslan, Kurt ile kuzu beraber yürüyecek. İkinci Deccal başımızdakidir. Uçuncusu yolda. Birinci Deccal onbeş sene hüküm sürecekti. Onbeşinci senede geberdi. İkincisi yedi sene hüküm yürütecektir. İşte bunun da dört senesi geçti. Şurada üç sene bir sıkıntı kaldı. Sonrası selâmet... Mehdî bir rivayete göre magrip'ten, bir rivayete göre şarktan gelecek. Bir de Yecüş, Mecüş var. Bunlar sedleri yıkıp Şam'ı şerifi geçecekler. Tabariye denizinin suyunu kamilen içip tüketecekler.... Gök yüzüne, Hâşâ sümme hâşâ, ok atacaklar. Oklarının ucu, Haktaalâ tarafından kana batırılıp geri çevrilecek. İşte o zaman kıtlık olacak. Bir sığır başı, yüz dinar'a çıkacak. Yüz dinar, yani yüz altın.... Bunlar mahvolünca bir rahmet yağacak, dünyada bolluk olacak. Bir nar yiyenler doyacak. Kâat kebabı yemiş gibi.... Bu esnada birden bir canavar çıkacak. Başı öküz başı, Hınzır'a benzer gözleri. Fil kulaklı, boynuzu var keçi gibi.... Boynu devekuşu'na göğsü arslan'a benzer. Derisi kaplan derisi, kuyruğu koç kuyruğu, ayakları deve ayağı, iki kanadı var ve Arapça konuşur.... Türkçe bilen cemaat korkunç bir kederle içini çekince dil bilmez Kürt’ler de korkuyla birbirlerine bakıştılar. Silo ağa meseleyi onlara Kürtçe anlattı. Bu esnada

Karadayı: «Nasıl. Ben size demedim mi?» manasına gelen kibirli bir duruşla Silo Ağa'nın tercümesini bekledi. Sonra parmağını ıslatıp kitabın bir sayfasını çevirdi:

— Alâmetler tamam olunca, kardeşlerim, Sûr'u İsrafil Sûr'unu öttürecek. Bu öyle bir avaz ki evvelâ cemâdâta, yani cansızlara tesir edecek. Halk yerinde dururken dağları gitmiş görecek. Yer yüzü dümdüz olacak. Acı denizler kalmıyacak. Şehirler, köyler harabeye dönecek. Cümle yıldızlar güz yaprağı gibi dökülecek. Gökyüzü kuru toprak gibi yarılacak....

Şimdi gelelim Mahşer'e: Güneş bir mil miktarı mahşer halkının başı üzerine yakın gelecek. Bazı ulema bir mızrak boyu yaklaşacak buyurdu. Lâkin harareti, yalnız kâfirlere tesir edecek. Kâfirlerden bir kısmı boğazı çukuruna kadar, bir kısmı göğsüne kadar, bir kısmı göbeğine kadar ve bir kısmı dizine ve bir kısmı topuğuna kadar ve kimi hamamda oturur gibi baştan ayağa terliyecekler. Figan edecekler. Lâkin ne fayda.... Ama müminlere bir bulut gölge salacak. Müminler kürsülerde oturacaklar. Mahşer'e yalın ayak başıkabak çıkılacak. Peygamberimiz efendimiz eshabına mahşeri vasf eder ken Ayşe anamız sual etti: Ya Muhammet, Avrat kısmına baş açıklığı yalın ayaklık vebal değil mi? Hazreti Muhammet cevap verdi: Hayır, vebal değil. Zira ogün her kes can kaygusuna düşecek kimse kimseye bakmıyacak....» Ey kardeşler, mahşer yerine serhoşlar serhoş olarak gelecek. Destileri ve kadehleri boyunlarına asılmış olacak. Çalgı çalanlar çalgılarıyla birlikte gelecekler.... Çalgılarıyla.... Karadayı va'zın burasında, duvara asılı bağlama'ya baktı. Bağlama, Sazlı

Mustafa'nındı. Sazlı Mustafa'nın güzel yüzü birdenbire kıpkırmızı oldu. Başını yere iğerek içinden bir daha bağlamayı eline almamağa yemin etti. Zaten çoktan beri Hanım'ın Ali talipti. Karadayı'ya satmak ta günah olup olmadığım danıştıktan sonra ucuz pahalı defetmeğe karar verdi. Karadayı şimdi de Sırat'ı hikâye ediyor, üçbin yıllık yol olduğunu, Bin yılı yokuş, bin yılı iniş, bin yılı düz, olduğunu, kıldan ince, kılıçtan keskinliğini, cehennem üzerinde kâin bulunduğunu, kurban kesenlerden kurbanları kabul olanların koçlar üzerinde, dini bütün müslümanların kanatlanıp geçeceklerini anlatıyordu. Sonra deftere geçti. Defterde cümle insanların günahı ve sevabı kayıtlı idi. Mahşerde herkesin önüne kendi defteri açılacak «Defter'i âmâl'ini oku» denilecekti. Dünyada okuma bilmiyenler ahrette Arapçayı

okuyacaklardı ki defter Arapça üzerine tutulmuştu. Haktaalâ her bir hesapta kullarına nida edip «Ey kulum, Kiramen Kâtibin Yani sual melekleri ziyade yazıp sana zulmetmişler mi?» diye soracak. Kul da cevap verecekti. «Zulmetmemişlerdir Yarabbî.» Zira orada yalan söylemek mümkün değildi. Karadayı, parmaklarım tükrükliyerek bir sayfa daha çevirdi. Fakat kitaba bakmağa sanki tenezzül etmiyordu. O anda sanki bir başka âlemde, fânî insanların görmeğe ve tatmağa muktedir olamadıkları güzellikleri ve lezzetleri seyredip hissetmekteydi. Kırçıl kıvırcık kaşlarının altındaki kurnaz ve hain gözlerine, çizgilerle dolu esmer yüzüne birdenbire tarif edilmez bir azemet ve hassasiyet gelivermişti.

— Cennet, kardeşler. Dedi, cennet Allah'ın kullarına bir lûtfudur. Sekiz cennet var demişler. Lâkin cümle mümin kullarına yer vardır. Yedi göğü, yedi yeri bir yere cem'edip bir havanda döğseler, hardal tanesi gibi parçalasalar, işte Rabbimin bu kadar cenneti vardır. Cennet'in kapusu Nur' dan ve altın ve gümüş ve kızıl yakut ve yeşil zübercet ve ak inci'dendir. Ve toprakları misk ve çakılları inci mercandır. Köşklerinin altında Kevser ırmakları akar. Cennet'in sekiz kapusundan yedisi fıkaraya birisi zengine mahsustur. Şehitler bizden evvel girecekler, onlardan sonra kulluğunu iyi yapıp, Şeyh'ini, hocasını memnun edenler girecek, daha sonra fıkaralar girecek. İlk rastlanan köşk safî gümüşten olup şerefeleri altındandır. Şerefeleri yani, sedirleri, bundan sonra rastlanan köşk etrafı bahçelik bir köşktür. Yol üzerindeki ağaçlar cennetliklere şenlik eder, her bir ağacın herbir yaprağı bir avaz verip cennetliğe yetmiş hülle giydirir. Sonra bir köşk dahi görünür. Kızıl yakut'tandır. İçinde bu yalan dünyada nikâh ettiğin helâl'in seni bekler. Melekler O'na müjde götürürler. Helâlin ayak üzeri durup seni karşılar. Elbiseleri o kadar lâtiftir ki vücudu örtüp gizlemez, lâkin yüz yıllık yoldan tatlı kokusu burnuna vurur. Orada türlü ipekle işlenmiş döşekler, sırmalı ve incili yastıklar serilidir. Bir sofra kuruludur ki tabakları nur'dandır. Kâselerde türlü şerbetler doludur. Her nakadar içsen yeniden dolar. Ağaçların meyvaları da yenildikçe gelir, yetişir. Çünki cennette asla bir şey noksan olmaz ve ağaçların kökleri altın ve gümüş ve dalları yeşil yakut ve kızıl yakut ve beyaz incidir. Meyvaları kaymaktan yumuşak, baldan tatlıdır ve çekirdekleri diş altında kolayca erir. Dallarındaki kuşlar makam ile ötüşüp ehli cennete derler ki «Biz, bizi cennet bahçelerinde besledik. Selsebil ve kâfur pınarlardan, Kevser havuzundan sular içtik. Etimiz semiz ve tatlıdır. Bizi yermişiniz? Derler

böylece sizi, yemeğe teşvik ederler. Ehli cennetin cam çekerse, akıllarından geçtiği gibi, kebap mı, söğüş mü, dolma mı, her ne çeşitse pişip, nurdan tabaklarla önlerine gelir. Yedikten sonra kemikleri Haktaalânın emriyle toplanıp, bunlar canlanarak mahallerine uçar, türlü seslerle türkü söylerler. Orada öyle ağaçlar vardır ki gölgesi hiç gitmez ve seğirtsen yüzyıl atlı geçemez. Cennet ehlinin kelâmı Acemce, Türkçe değil Arapçadır. Orada hepimiz Kur'anı söyleşeceğiz. Çünki cennete gidecekler, mahşerde birer hülle giyecekler. Yolda iki havuza rastlanacak. Sırat'tan beride iki havuz. Birinden abdest alınacak, birinden içeceğiz, içinde bulunanı aklından çıkaracaksın. Melekler orada saf tutmuş, selâma durmuşlardır. Atlara ve devvelere yakut işlemeli eğerler vuruludur. Cennete en önde Muhammet Mustafa aleyhüsselâm efendimiz girecek. Cennete girecek erkek taifesinin vücudünde kıl kalmayacak. Sakalları çıkmıyacak, gözleri sürmeli görünecek. Hepsinin derisi beyaz olup saçları kıvırcıklaşmıştır. Cennet ehlinin erkeği, dişisi 33 yaşında bulunacak. Cennete fıkaralar zenginlerden kırk yıl evvel girecekler. Zira dünyada çok sıkıntı çektiler. Cennet ehlinin hali tarife sığmaz. Bir kere yüzlerimiz ayna gibi parlak olacak ki er avratının, avrat erinin yüzünde kendi cemalini görede aşk duya.... Zira dünyada öyle karıcıklar vardır ki saçları ak, gözlerinden yaş ve çapak akar. Sakın benim bahtım ne kara deme. Cennet içinde bir büyük pazar vardır. Bu pazarda suretler satılır. Herkes istediği sureti alıp yüzüne geçirir. Kötü karıya düşenler, eğer sabrederlerse orada karılarına can'u yürekten âşık olacaklar. Karılar da her gece yeniden bakire olup her sabah kızoğlan kız halinde uyanacaklar. Eğer bir avrat, kocası ölüp yahut boşanıp başka bir kişiye varmışsa O'na sorulacak. Hangisini gönlü çekerse onunla oturacak. Bundan başka Rabbim her mümine huriler ve gulmanlar ihsan edecek. Her evde, her minderde, kamer yüzlü, şeker sözlü güzeller bulunacak. Bunlar temiz saçlı, hilâl kaşlı, kara gözlü, işveli nazlı, inci dişli, mercan dudaklı, gül yanaklı, servi boylu huriler ve gulmanlardır. Her birinin üzerinde bir saatte yetmiş türlü renk verir ve yetmiş türlü çeşide döner, hülleleri vardır. Lâkin bulibaslar cam gibidir. Hurilerin ve gulmanların vücudu de nur'dan halk edilmiştir. Nurdan olduğu için kemikleri, kemiklerinin içindeki ilikleri dahi görünür. O kadar güzeldirler ki birisinin parmağı dünyaya çıksa güneş'in nurunu mahveder. Bunlardan birisi denizlere tükürse deniz tuzunu kaybedip şerbet gibi tatlılanır. Rabbimin beher mümine vereceği huri ve gulman beşer yüzdür. Bundan başka dörtbin kız, sekizbin dul kadın, kâffesi onikibin beşyüzdür. Ayrıca Peygamberimiz efendimiz de ümmetine

yetmişer huri, yetmişer gulman hediye edecek ki yüzleri güneş ve ay'ı utandırır. Dudakları şekerli ve ballıdır. Gulmanlar ab'ı hayat gibidir. Bunların içinde öyle huriler vardır ki belinden yukarısı oğlan, belinden aşağısı kızdır. Aşağı yerleri misk'ten, ortaları amberden, yukarıları kâfur'dan halk edilmiştir. Her gece cima edip bakireliğini size bırakıp sabahleyin tekrardan bakire olurlar. Her mümin'in ayak ucunda ikisi her daim oturup saz çalarak türkü söyliyeceklerdir. Bundan başka her mümine seksen biner tane hizmet oğlanı verilecektir ki güzellikleri akıllara hayrettir. En adî kimseye onbin kul verilecektir. Bunlar karşımızda el kavuşturup hizmet bekliyeceklerdir. Çünki bunlar gâvur çocuklarından akıl baliğ olmadan ölenlerdir. Bizim kölelerimizdir. Bir gün bir Arabi gelip Resulü kâinat Muhammet Mustafa aleyhüsselâma sordu.

«Ya Muhammet, sen diyorsun ki cennette her mümine yetmişbin huri, yetmişbin gulman verilecek. Ve hurilerle gulmanlar nur1 dan yaradılmışlardır. Öyle mi?» Resulü kâinat «Evet öyle» buyurdu. Arabi sordu: «Nurdan yaradılmış bir mahluk nasm öpüp koklanır?», «Çünki nur can'dır. Öpüp koklamak mümkündür.» «Pekâlâ biz bu kadar bakirenin hakkından nasıl geleceğiz?» «Çünki rabbilerbab öyle emir buyurdu ki cennet içre her müminin yüz erkek kuvveti kadar fetahal'bab kudreti ola. Cümlesinin visaline erecek ve sahifeyi muhabbete eriştirecek.» Derin bir lezzetle gözleri ufalan Hacı Hüseyin efendi:

— Yarabbi. Sen nelere kadir değilsin. Seni inkâr eden kâfirdir. Diye haykırdı. Karadayı belli belirsiz gülümsiyerek bir sayfa daha çevirdi:

— Velhasıl, dedi, her kişi, cenneti âlâda kendisinden daha alâ kimse yoktur bilecek. Bu sırada Haktaalâ Muhammet alehüsselâmı cennette evlendirecek. Yani kendisine damat edecek. Bu düğünde Peygamberimize Fir'avunun hatunu Asiye ile Meryem'i birden nikâhlıyacak. Bütün müminler düğüne davetli olup her davetli iki mahbûb hediye götürecek, işte bu düğünde Haktaalâ cennet ehline mübarek yüzünü gösterecek. Sonra herkes yerli yerine gidecek. Yolda Adem aleyhüsselâm'ın meyvasını yiyip cennetten kovulmasına sebep olan ağaca rastlıyacaklar. Budakları.... meyvası beyazdır. Havva anamız Adem babamızı kandırıp, şeytan'ın iğvasiyle bu meyvadan yedirmiştir, işte o sebeple Rabbim karı kısmına öfkelenmiştir. Demiştir ki: «Ey avratlar. Ben akılda, dinde, mirasta sizi

natemam ettim. Hayatınızda cefa ve keder çekeceksiniz. Sizi esîr eyledim. Oğlanların sizden doğmasını mukadder eyledim ki ölüm acısını ölmeden tadasınız. Cemaate girmiyeceksiniz. Şahadetiniz makbul olmıyacak. Size yalnız haya ve merhamet verdim. Oğlan doğuracak ve çamaşır yıkayacaksınız ki ikisini de erkekler yapamaz. Doğururken ölürseniz sizi şehitlerle bir tutarım. İşte o kadar.» demiştir. Arkadaşlar, avrat kısmı ne müslümandır ne frenk. Lâkin bir tanesi bir müslümana gerek. Rabbim cemi cümleyi avrat şerrinden emîn eyleye. Amin.

Koğuşu kindar bir inilti dolaştı. Karadayı bir sayfa daha çevirdi. Orada bir korkunç ve pis şey görmüş gibi suratını astı:

— Cehennem'e geldik. Dedi. Cennetin bir de cehennem'i var. Hak'ka şerik koşanlar adam öldürenler, namuslu kadınlara orospu diyenler, zina edenler, düşman önünden kaçanlar, sihir ve büyü yapanlar, yetim malı yiyenler anasına, babasına, Şeyhine asî olanlar, fesat çıkaranlar, rüşvet yiyenler, hırsızlık edenler, şarap, içenler cehennemliktir. Lâkin sıtku sadakatle töbe ederlerse, kurtulsalar gerektir. Haktaalâ cehennemi halkeyleyip bin yıl yakut kırmızı olarak yaktı. Sonra bin yıl yakut beyaz olarak yaktı, sonra bin yıl yakut siyah olarak yaktı. El'an siyahtır. Alevinde asla ışık yoktur ve ateşi sönmez. Cehennemden iğne deliği kadar bir delik açılsa ehli dünya yanar, kül olurdu. Ve eğer ehli cehennemin esbablarından birisi gök ile yer arasına asılmış olsa, hararetinden ve kokusundan cümle halk ölürdü. Cehennem elbisesi katrandan olup cehennemliklerin vücutlarına yapışır, alevlenir ve cehennem ateşini ziyadeleştirir. Eğer cehennem zincirlerinden bir endazesi ulu dağlar başına, meselâ bizim Bey dağı gibi bir dağın tepesine konulsa yedinci kat yere kadar erirdi. Cehennemin yedi kapusu vardır. Ve yedi kattır. Her katta ateşten yetmişbin şehir vardır ve her şehirde yetmişbin mahalle vardır, her mahallede ateşten yetmişbin bahçe vardır, her bahçede yetmişbin kuyu vardır, her kuyuda ateşten yetmişbin tabut vardır ve her tabutun içinde yetmişbin akrep vardır. Ve her akrebin ateşten, hurma ağacı kadar kuyruğu vardır ve her tabutun üzerinde bin zakkum ağacı vardır. Ve her birinin uzunluğu yetmiş arşın'dır ve her birinin yanında yetmiş yılan vardır, her yılanın ağzında bir zehir deryası vardır, işte bunların hepsi gâvurlar içindir. Bir de namaz kılmıyanlar, oruç tutmıyanlar, zekâta mâni olanlar, zina ve livata, livata yani oğlancılık edenler, şarap içenler ve zulmedenler ve yetim malı yiyenler

içindir. Lâkin müslüman kısmı dünyada tobe edip gitmişse, Rabbin merhameti hadsiz, hesapsızdır. O'nu cehennemden kurtarır. Gâvurların derisi cehennemde o kadar kaim olacak ki üç günlük yol kadar. Bu deri kamilen yanıp tükenecek ateş etine ve kemiğine dayanınca yeniden deri peydahlanacak. Kâfirlerin bir dudağı başının üzerine, bir dudağı göbeğine inecek, Boyunlarına ateşten birer değirmen taşı asılacak ki ateş bu taşı sağa sola savurup göğüslerine çarpacak. Gavurlar cehennemde herzaman aç olacaklar. Ama dayanılmaz derecede aç olacaklar.... Ekmek diye çığrıştıklarında zebaniler, zakkum ağacının mey vasım verecekler. Bu ağacın meyvası şeytan başına benzer. Her tarafı dikenli ve boynuzludur. Bunlar küffar'ın gırtlağına takılır. Aşağı zorlasalar gırtlakları paralanır. Kendilerini bir hararet sarar. Su diye yalvarırlar. Zebanilerin verdikleri su kan ve irin'dir. Gayya deresinden gelir. Gayya deresi cehennemin öteki derelerinden hararetçe o kadar fazladır ki öteki dereler onun sıcaklığından ve pisliğinden günde bin kere Allah'a sığınırlar. Cehennem ne zaman sakinleşse Haktaalâ O dereden su serper, ateşi hızlandırır. Suyunu içenin barsakları doğranır. Arş'tan cehenneme beş dere daha akar ki bunlar erimiş kurşun ve erimiş bakırdır, ikisi gündüz üçü gece akar. Cehennem'den bir katra, katra yani damla su çıkarıp dünya dağlarının üzerine bıraksalar cemi sular ve taamlar onun pisliğinden maazallah fasit olurlar. Karadayı kocaman bir körük gibi içini çekti.

— İşte kardeşler, cehennem böyle bir cehennemdir. Müslüman kısmı cehenneme gitse bile günahı kadar yanıp cennete geçecektir. Lâkin küffar için cehennemden çıkmak yoktur. Ebedi.... Yalnız, cehennemden gelen müslümanın alnı ortasında bir siyah damga bulunacaktır. Kardeşler bizim dinimiz Hak dinidir. Peygamberimiz Hak Peygamberidir. Ahır zaman Peygamberidir. İslam dini hem kolaydır, hem de zordur. İkiyüzlü bir kılıçtır. Hepiniz Elhamdülillah Islanışınız. Kaza kader kurbanı olarak bu dar yere düşmüşsünüz. Az cezalılar çıkacak, çok cezalılar çilesini dolduracak. Hepiniz dünya yüzünde, evladınızdan uzak cehennem azabı çekiyorsunuz. İçinizde suçlu var, suçsuz var. İşte dünyanız berbad olmuş. Hiç olmazsa ahretinizi âbâd ediniz. Allah size lütfetti Bir mürşid'i kâmil gönderdi. O'nun eline, eteğine sarılınız Gösterdiği yola giriniz. Bakın işte kitap ne yazıyor. Birkaç sayfa çevirdi ve adeta okudu: Herkim vaktin imamını bilmeden ölse cahiliyet ölümü ile ölür. Çünki mezhebi sünnette müminler üzerine şer'an vacip oldu ki: Bir mürşid'i kâmil bulup Ana bîat edeler. Bizim mürşidi

kâmilimiz Şeyh Süleyman Efendi hazretleridir. Şeyhlik bir büyük mertebedir. Her kula müyesser değildir. İşte kitap ne yazıyor. Sayfaları çevirerek aradı ve nihayet buldu: Şeyh'ine yalan söyliyen, O'nun gösterdiği yola gitmiyen, O'nun arkasından sözünü eden cehennemlik kullardandır. Euzubillâh.... Karadayı kitabı kat'î bir hareketle kapattı. Dinleyenlere gülümsedi. Silo ağa bile O'nun okumadan yazmadan bihaber, bir kara cahil olduğunu bildiği halde elindeki kitabı olsun hiç yadırgamamıştı. Çünkü senelerden beri duymaya alıştığı ve aksini hiç işitmediği şeyleri söylüyordu. Ve işine gelen şeyleri.... Tayına topal Sefer, sakat ayağının üzerinde seke seke Murat'ın odasına girdi.

— Bey.

— Merhaba Sefer oğlum.

— Aman yatı vır bey. Yatağa giriver.

— Hayr'ola. Bir güzel karı mı geliyor?

— Hacı Hüseyin Efendi geliyor. Yat haydi.... Ben (UYUYOR) derim.

— Sebep.

— Sen bilmiyorsun beyim. Sabahtan beri çay hazırlıyorlar.

— Nerede?

— Koğuşta.... Koğuşta çay hazırlıyorlar. Seni davet edecekler.

— Yatağa girip kendimi naza mı çekeyim?

— Niyetleri kötü bey.... Seni imtihana çekecekler.... Şeyh Süleyman Efendi ile seni biribirinize koyuverecekler....

— Anlamadım....

— iş kötü beyim.... Sen kitaplara falan atıyorsun ya.... Şeyh Süleyman Efendi seni berbad edecekmiş.

— Ciddi mi?

— Vallaha.

— Eyvah.... iyi öyleyse.... Yatağa girsem kurtulur muyum?

— Bugünü atlatırız.

— Yarın?

— Yarma Allah kerim bey.... Yarma kadar sen kitapları devredersin. Gece koğuşlarda hep seni konuşuyorlar. (Haydi, erkekse Şeyh'efendi'nin karşısına çıksın. Biz cahil olduğumuzdan....) Diyorlar. Ortalığı karıştıran hep Hacı Hüseyin Efendi....

Hacı Hüseyin Efendi, bu esnada kapuyu açtı.

— Burada mısın Murat Bey? Diye sordu.

— Sağlığına duacıyız.... Seni almağa gel

— Nereye?

— Bize gideceğiz. Çay pişirdik te.... Şeyh Süleyman Efendi var.... Silo ağa var. Asıl buraya toplanacaktık. Başgardiyan müşade etmedi.

— Ne zahmet... Ben gelirim. Sefer oğlum.... Şuradan teşbihi ver. Topal Sefer, suratını bir karış asarak teşbihi öfkeyle uzattı.

— Çabuk gel beyim.... Tevfik uğrayacak. Belki aşağıdan da gelen olur.

— Gelen olursa (Evde yok) dersin eşek. Hacı Hüseyin Efendi, belini bükerek yol verdi. Üzerinde şişman vücudüne hiç yaraşmıyan bir çeviklik vardı. Adeta ayakları yere değmiyor, takma dişlerini meydana çıkaran gülümsemeyi belli etmemek için zorla kaşlarını çatıyordu. Merdiveni inerlerken Murat sordu:

— Şeyh'efendi alıştı mı mahpusluğa?

— Alıştı. İyidir. Selâmı var.

— Sağolsun.... Ben de kendisiyle zaten görüşmek istiyordum.

— İşte gördün mü, fırsat elverdi. Aç bakalım kapuyu Ömer Efendi. Gardiyan küçük Ömer, telâşla anahtarları şaşırmış desteyi şıkırdatıyordu. Her zaman büyük bir dalgınlık içinde bulunan, biraz mahcup ve sessiz bir adamdı. Bir taraftan anahtarı kilide sokarken bir taraftan Murat'ın kulağına fısıldadı:

— Aman beyim. Bir sırasını düşürürsen bizim meseleyi aç. Şu işi bitirelim. Kölelerin sefil düştü, bit bizi yiyecek.

— Meraklanma açarım.

Murat, takunyalarını kapu dibinde bırakıp, oturmalarına işaret ederek ve bazısını okşaya okşaya Şeyh Süleyman Efendi'ye yaklaştı. Ve kalkmak için davranan Şeyh'i omuzuna bastırarak oturttu:

— Rica ederim rahatsız olmayın.

— Olmaz, şöyle buyuracaksın. Sağ tarafa....

— Estağfurullah.... Siz daha misafir sayılırsınız. Burası bizim evimiz. Murat oturdu. Şeyh Süleyman Efendi sesinde ağdalı bir ciddiyetle fakat yüzü gülümser:

— Merhaba.... Dedi.

— Merhaba.... Merhaba arkadaşlar.... Nasılsın dede?

Adam öldürmekten onbeş seneye mahkûm kocaman kırçıl sakallı

Hüseyin dede:

— Gönlümüz hoş... Dedi, seni gördük daha sevindik.

— Şeyh'efendi'yle aranız nasıl?

— iyidir. Sağolsunlar....

— Duyduğuma göre Şeyh'efendi'nin hatırı için namaza başlamışsın.

— Hâşâ bey....

— Hâşâmı?

— Murat, Şeyh Süleyman Efendi'ye gülerek döndü: Duydunuz mu?

— Duydum ve üzüldüm. Namazla şaka olmaz.

— Şaka etmiyor ki.... (Ben Allah'ın bir günahkâr kulu değilim. O sebepten bana bir vakit namaz iktiza etmez.) Diyor. Bunların namazlarım Hazreti Ali toptan kılmış imiş.

Şeyh Süleyman Efendi'nin yüzündeki tebessüm silindi. Sakalsız, muntazam yüzü ancak kırk yaşında gösteriyordu. Düşük siyah bıyıklan kaim dudaklarını gölgelemiş, kırmızılığını daha çok arttırmıştı. Büyük kara gözleri bir ışıkla parlıyordu. İpek entarisinin içinde vücudu zaif fakat kuvvetliydi. Parmakları beyazdı. Ve asla iş görmemiş olduğundan son derece nazikti. Karadayı'ya bir göz işaretiyle cigara vermesini emretti. Murat, birkaç günden beri hazırlandığını duyduğu bu imtihana umduğundan daha sakin girdiğine şaşıyordu. Bu rahatlık herhalde kendi evinde olmaktan gelmişti. Cigarayı yaktıktan sonra:

— Geçmiş olsun efendim, dedi, kusura bakmayın, biz dede ile her zaman lâtife ederiz.

— Estağfurullah....

— Tabi kusur ettik. Daha evvel ziyaretinize gelecektim. Rahatsız etmiyeyim dedim. Yerleşmek te bir mesele.... Nasıl rahatsınız ya....

— Rahatız....

— Üç ay mı verdiler?

— Hayır hepsi altı ay. Üç ay da evvelden vardı. Temyiz1 den evrak gelmişti de, bir münasip zaman bekliyorduk. Allah bu sırayı takdir buyurmuş.

— Öyle....

— Sizin nakadar?

— Onbeş sene....

— Vah, vah.... Epi oldu mu?

— Beş sene oldu.

— Asrî ceza1 evi diye bir şey icad etmişler. Oradan istifade edilemiyor mu?

— Hayır.... Biz hükümet'e karşı geldiğimizden nizamname bizi kabul etmez.

— İyi olur inşallah.... Mesele neydi?

— Komünistlik.

— Vah, vah.... Tabi iftira....

— Hayır iftira değil. Ben komünist'im.

— Komünistlik nedir? Vatan hainliği. Bize göre en kısaltılmış tarifi şu: Biz, insanın insanı her ne suretle ve her ne bahanesiyle olursa olsun soymasına razı değiliz. Şeyh Süleyman Efendi başıyla tasdik etti ama hiç inanmadığını da saklamadı. Murat umurlamadı. Dede'ye:

— Temyiz’den haber çıktı mı erenler? Diye sordu.

— Daha bir şey yok.... Şeyh Süleyman Efendi,

— Aslen nerelisiniz bey? Diye sordu.

— İstanbulluyuz.

— Peder sağ mı?

— Sağ.

— Valde?

— Sizlere ömür.

— Birader falan yok mu?

— Birisi asker. Birisi mahpus.

— Vah, vah.... Bari namerde muhtaç olmuyorsunuz ya....

— Hayır. Şimdilik namerde de merde de muhtaç değiliz. Çalışıyoruz.

— Bir zanaat mı tuttunuz?

— Bizim eski zanaat. Romanlar yazıyorum. Saçma, sapan şeyler. Eğlenceli romanlar.

— Ekmek parası çıksın da efendim. Çayları verdiler. Murat, mahpuslara kendi hususiyetleriyle biraz takıldı. Karısını öldürene «Karı öldürmeğe töbe mi Abuzer?.» Diye soruyor, bir taraftan da Şeyh Süleyman Efendi'yi tetkik ediyordu, insana ağırlık veren bir adam değildi. O kadar kibar bir hali vardı ki binlerce cahil köylüyü peşi sıra nasıl sürüklediğine akıl erdirmek kabil değildi. Tarikat'ını sordu. Nakşibendî imiş. Menemen isyanından, bu isyanla hiçbir alakası olmadığı halde, idam edilen Anadolu kavağındaki Nakşibendî der surat asan Karadayı ya işaret ederek:

— Arkadaşınız mı efendim? Dedi.

— Evet. Bizim yar'ı garibimiz. Adı Karadayı'dır.

— Dayı, Amca demiyorlar getiriyorlar.

— Evet. Getiriyorlar. Getirsinler bakalım.... Hacı Hüseyin Efendi bir şey mi diyecektin?

Hacı Hüseyin efendi, Murat'a bakmamağa çalışarak yarım yırtık anlattı:

— Karadayı ile bir münakaşamız var Şeyh'im. Ruh üzerine bir münakaşa....

— Neye karar verdiniz?

— Hiçbir şey'e karar veremedik. Size danışacağız. Arkadaşlar da dinler istifade eder.

— Fena olmaz, fena olmaz. Sorun bakalım müşkülünüzü.... Beyfendi cevap versin....

Asıl maksada o kadar acemi girmişlerdi ki Murat, eğlenmek için olsun işi uzatmadı.

— Karadayı neyi öğrenmek istiyor Hüseyin efendi? Diye sordu.

— Ruh'u.... Ruh nedir?

— Çok zor bir meseleye parmak basmışsınız. Fen henüz Ruh'un esasını keşfetmiş değil. Bir şeyin esası ilmen tesbit edilememişse onun üzerinde münakaşa etmek biraz da beyhudedir. Bakın bu neye benzer: Hoca Nasrettin zamanında Akşehir'e bir Keşiş gelmiş. Hocayla imtihan olmak istemiş. Meydana çıkmışlar. Keşiş: (Dünyanın orsası neresidir?) Diye sormuş. Hoca hiç tereddüt etmeden ayağını yere vurmuş, (işte tam burası.) Demiş. Keşiş itiraz etmek isteyince (Dilersen ölç efendim.) Diyivermiş. Ben de böyle bir şey söyliyebilirim. Durun canım. Hemen telâşlanmayın. Ruh'un tarifini kendimce de yapacağım, Karadayı W bildiği ve inandığı gibi de yapacağım. Yalnız daha evvel anlaşılması lâzım gelen bir noktada mutabık da kalsak bu hiçbir şey halletmez. Meselâ: Ruh hakkında ihtilâfat'ı kesîre vardır ruhun hakkında bahsolunmamak doğrudur. Veya ruh cismi lâtiftir. Bedene sirayet etmiştir ve hasete müşabik ve müşabihtir. Desem herhalde Karadayı itiraz etmez. Veyahut dönsem de ruh maddenin bir şeklidir ki henüz vücudümüzdeki hangi azanın ve hareketin neticesinde

meydana geldiğini fen keşfedememiştir. Fakat günün birinde belki bunu da bulacak ve bize gösterecektir desem Karadayı somurtur. Veyahut iki diz üstüne gelsem de İmam mücahit, ibni eba şebih, Hafız ibni kesîr, İbni mende, İmam kurtuba bin Malik, îmam bezzar, ebuheride derler ki bir gün eshab Hazreti Muhammed'e Ruh'dan sordular. «Müminlerin ruhları yeşil kuşlar kursaklarındadır, orada cennet yemişlerinden yerler, cennet şerbetlerinden içerler, sonra dünya'ya gelip Ezrail marifetiyle Arş altında bulunan altın kandillere rücu ederler.» Buyurdu diyecek olsam Karadayı «İşte bu doğru....» Diyerek gülümser Murat birden bire Şeyh Süleyman Efendi'ye döndü: işte böyle Şeyh'im. Dedi, ben Karadayı'ya hiçbir şey söylemiş olmadım. Ruh bahsi da maal'esef üçbin senelik karanlığında kaldı. Arş'ı azimde muallak kandillerde ârâm ettiği rivayet olunmasına rağmen karanlıkta kaldı.

— Evet... Mevzuu bahis kuşlar ve kandiller tabirinden dünyadaki kuşlar ve kandiller gibi bir şey zannetmemeli. Zira bu başka bir keyfiyettir ki hakikati fânî insanlar tarafından idrak olunamaz.

— Yani müşahede olunmaz, bilinmez....

— Evet...

— Bu Rabbin bir hikmetidir öyleyse....

— Tabiî....

— Şu halde, O'nu yerinde rahat bırakmalı. Madem ki bizdeki (Terazu) çekemiyor. Biz şimdi çektiklerine bakalım. Mesela: Rueyter diye bir kelime var. Bir de D.N.B. diye bir işaret. Karadayı sen bunları hiç duydun mu?

— Hâşâ. Duymadım.

— İşte olmadı Karadayı.... Eğer bunları hiç duymadınsa gazete okumandan, radyo dinlemenden hiçbir şey hasıl olmaz. Gazete oku maktan ve radyo dinlemekten hiçbir şey hasıl olmazsa bu dünyada yaşamak hakikaten zordur. Öyle değil mi Şeyh'im?

— Efendim?

— Malûm ya, Rueyter İngiliz Ajans'ıdır, D.N.B. de Alman Ajansı. Bu iki ajans ta, tıpkı bu iki milletin orduları gibi senelerden beri boğuşuyorlar. Havalarda, sayfalarda, Hoparlörlerde, Filmlerde, Tiyatrolarda ve Şiirlerde boğuşuyorlar. Bilenler Rueyter'i görünce İngiliz menfaatim D.N.B.'yi görünce Alman menfaat mı anlarlar. Ossaat... Binaenaleyh hiç şaşırmazlar. Ufak bir gayretle akıl erdirilecek faydalı şeyler ortada dururken Peygamberin bile hakkından gelemediği meseleleri kurcalamak akılsızlık olur. Ya akılsızlık yahut ta bir maksat gütmek. Milletin zihnini karıştıracak, onun fikrini hayırlı şeylerden hayırsız şeylere çekmek için bir oyun.... Buraya Karadayı geleli on gün oluyor. Bizim Hüseyin Efendi de iki senedir mahpus, ikisi baş başa verip Ruh'u merak etmişler. Halbuki mahpusa nasıl gelmemeli? Mahpusta kimleri nasıl kurtarmalı? Diye düşünseydiler. Bize şimdi onu sorsaydılar....

— Bu mukadderat bey. Takdiri tedbîr bozamaz. Bizim buraya gelişimiz alnımızın yazısı. Belki yüz defa münakaşa ettikleri bir noktaya gelmişlerdi. Şeyh Süleyman Efendi olmasaydı, Hacı Hüseyin efendi bu bahsi tekrar açmağa cesaret edemezdi. Murat öfkelendi:

— Yani bizim buraya gelmemizi Allah mı takdir etmiş? Diye sordu.

— Elbette. Şüphen mi var?

— Öyleyse, sen beraat etmek için Ağır ceza azasına beşyüz lira rüşveti neden teklif ettin. Beşyüz lira ile Allah'ın takdirine karşı mı gelecekdin?

— Hâşâ.... Yani biz.... Tabi kendimizi kurtarmak istedik. Rabbim, (Sen sıdkile yapış ben sana sebep halkederim.) Buyurmuyor mu?

— Şuhalde mesele mukadderat değil, sıdk'ile yapışmak. Makbuzlarda tahrifat yapmamak, iyi ama çalan yalnız sen değilsin ki.... Eskiden beri bir takım hırsızlar var. Şeyh'efendi, Ziya Paşa'yı galiba tanıyorlar. «Milyonla çalan mesned'i izzette serefraz.»

— Evet. «Birkaç kuruşun mürtekibi çayı kürektir.

— Yani Ziya Paşa isminde bir şair, bundan şukadar sene evvel Abdülhamit devrinde, demiş ki: «Milyonla çalan baş üstünde gezer, birkaç

kuruş irtikâp eden mahpusu boylar.» Demiş.

— Öyledir.

— Öyleyse.... Mukadderat da yalnız fıkaralar için mi? hiç bir zengini mukadderat neden çarpmıyor.

— Onlar da çekecek.... Onlar da bu dünyada çekmezse ahrette çekecek.

— Ahreti karıştırma. Ben ahrette hepinizin günahını çekmeğe razıyım. Kanun iki türlü olmaz. Hele Allah'ın kanunu. Ya bu dünyada yaptığımızın cezasını çekmek vardır. Öyleyse fakir, zengin herkes cezasını bu dünyada çekecektir. Yani Allah'ın kanunu böyle yazmıştır. Yahut ta Haktaalâ'nın kanunu yalnız fıkaralar bu dünyada ceza çeker, zengin kullarım ahrette hesap vereceklerdir. Demiştir ki eğer böyleyse Allah'ın kanunu bizim kanundan daha kötü. Hiç olmazsa bizimki sıkılmıştır da, sureta bir müsavat göstermiştir. Uzatmıyalım her şey takdiri ilâhî ile mi olur?

Hacı Hüseyin Efendi, Şeyh Süleyman Efendi'den imdad istedi. Gözlerinden bir şey anlamayınca telâşla tasdik etti:

— Amenna ve saddakna....

— Öyleyse.... Nebicim bir iş. Meselâ ben komşunun namuslu karısını

iğfal ediyorum. Baştan çıkarıp ırzına geçiyorum. Bu günah mı?

— Elbette günah.

— Bunun azabını Allah bana ahrette çektirecek mi?

— Çektirecek.

— İyi ama bunu kendisi takdir etti ya.... Ben âciz bir kul, Allah'ın takdirine nasıl karşı gelebilirim.?

— İradeyi cüz'iyyen var.

— Şu halde, takdiri İlâhî yok.... Takdiri ilâhi varsa ahrette sorgu sual olamaz. Allah'ın hiçbir fil'im için beni cehennem'e sokmağa hakkı yoktur. Şu halde cehennem lüzumsuzdur. Ve yalandır. Cehennem yalan olunca Din'in tam yarısı yalana çıkar. Bir şeyin tam yarısı yalana çıkarsa öteki yansından şüphe etmek haklı bir şeydir. Ne dersiniz Şeyh'im?

— Haklısınız. Bunların aklı ermediğinden takdiri İlâhî'yi yanlış tefsir ediyorlar. Eğer her şey ezelden mukadder ise, Peygamberlere de lüzum kalmazdı. Haktaalâ, dünyayı ve insanları yaratmış, iradeyi cüz'iyemizi elimize vererek bizi yaşamağa bırakmıştır. Gösterdiği yollardan gidersek kendimizi kurtaracağız, kötüye saparsak mahvolacağız.

— Şu halde, insanların ıstırab çekmesi, sürünmesi, rezil olması Allah'tan değil.

— Hâşâ. Allah zâlim olamaz.

— Siz iyi bir Şeyh'siniz. Sizinle anlaşacağız. Zulüm Allah'tan değil de insanlardan geliyorsa mücadele edip zafer kazanmak kabildir öyle ya....

— Tabiî....

— Lütfen Şeyh'efendi. Şunlara günde yüz defa bunu anlatınız. Ben iki senedir inandıramadım. Bunlar bir de kendilerine müslüman derler. Şarap.... içiyorlar. Zina ediyorlar. Komşularını vurup öldürüyorlar Müslüman Allah'tan başka kimseden korkmıyacak. Bunlar, hemen hepsi adam öldürmüş oldukları halde, gardiyan küçük Ömer bîçaresinden ötleri kopuyor. Korktukları için de yalancıdırlar. Elleri tutar, dilleri dönerken her işi kendileri yapmağa kalkarlar. Tabi tek başlarına yüzlerine gözlerine bulaştırırlar. Sonra buraya gelip esîr oldular mı, tevekkül'e saplanırlar. Mukadderat imiş. Yok takdire tedbir uymazmış. Her şey Allah'tan.... Gülme Hüseyin efendi.... Biz bunu sizinle kaç kere konuştuk? Çok şükür Süleyman Efendi hakiki bir âlim. Dinleri hiçbir şey câhil müminler kadar çabuk batıramaz. Öyle değil mi Şeyh'im?

— Evet...

Hacı Hüseyin efendi son bir gayretle davrandı:

— Şeyh'im dünya'nm yuvarlak olmasına ne dersin?

Şeyh Süleyman Efendi, birdenbire ciddileşti. Gözlerini telâşla kırpıştırdı. Bu bahsi evvelce görüştükleri anlaşılıyordu. Murat ihtiyatla hazırlandı.

— Ne olmuş. Yoksa dünya yuvarlak değil mi? Şeyh Süleyman Efendi çekinerek cevap verdi:

— Bu da ruh bahsi gibidir. îdrak'i maâlî.

— Hayır Şeyh'im.... Bu ruh bahsına benzemez, idraki maali ile hiçbir alâkası yok. Dün ya portakal gibi yuvarlaktır ve fırıl fırıl dön mettedir.

— İşte buyrun....

Hacı Hüseyin Efendi, böyle söyliyerek Şeyh'in yüzüne baktı, işte o anda Murat, Şeyh Süleyman Efendi'nin deminden beri farkedemediği diğer bir cephesini, tezgâhtarlık tarafını görüyordu. Hazretin güzel yüzüne bir derin keder, hatta biraz acıma çökmüştü. Keder ve acıma Murat'ın hesabına görünmüş şeyler olacaktı. Murat tecavüzkâr bir hareketle kımıldadı ve gözlerini kırpıştırdı:

— Lâkin Süleyman Efendi, ilk mektepteki çocuklar bunu biliyorlar.

— Evet... Şimdi çocuklara okuttukları bu.

— Yani yalan mı?

— Efendim, söz uzağa varacak. Malûm'u âlîniz.... Şeyh'efendi bıyıklarına rağmen bir mahcup kadın gibi gülümsedi: Başka manalar verebilecek bir muhitte bulunuyoruz. Maksat millete faydadır. Şüphesiz millete faydalı olmak için konuşuyorsunuz. Fakat yanlış anlaşılırsa.... İlim herke'sin harcı değil. Ayet'i Kerîme ve ehadîs'i şerife tefsir ve rivayeti ülema'yı kiram vazifesidir. Hemen cahillere sükût ve istîma lâzımdır. Zira küfürden korkulur buyrulmuştur. Anladın mı Hüseyin Efendi?

Hüseyin Efendi, şaşkın şaşkın bir Murat'a, bir Şeyh'efendi'ye baktı. Alevî dedesi Hüseyin, kırçıl sakallarını sıvazlıyarak kurnaz kurnaz gülümsüyordu.

Murat, ertesi gün, Şeyh Süleyman Efendi'nin kendisi için «Akıllı bir delikanlı ama, mahpusta çok yattığından biraz sapıtmış zavallı. » Dediğini işitti. Murat, mahpusanede böyle ufak tefek lâfların hiçbir değeri olmadığını, umumiyetle lâfın bir manada değersizliğini öğrenmişti. İnsanları biribirine dost veya düşman eden kâr ve zarar meselesiydi. Ötekiler hep vesileden ibaretti. Yüzlerce insan kapalı yerde bomboş oturmağa «Mahkûm» edilirse dedikodu'dan başka bir iş kalmaz, iki gün evvel birisini ölesiye söven arkadaşların iki gün sonra methü senadan usanarak biribirleri aleyhinde söylendiklerine pekâlâ raslandığı gibi, durup dururken iki ahbabı kıskanan bir üçüncü ahbabın arada lâf götürüp getirmeğe başlıyarak bir dargınlığa sebep olduğu da çoktur. Böyle dargınlıklar ekseriya diğer arkadaşların bir çay ziyafeti verip ikisini naz etmelerine rağmen adeta zorla davet etmesine, eğer yakınsalar Bayramlardan birisine kadar sürer. Akıllı ve tecrübeli mahpuslar hatta bunu da beklemezler. Adeti bildiklerinden arkadaşlarının kendi aleyhinde kötü bir söz söylediklerini duyar duymaz, gidip «Yatağına» otururlar. «Ağa, sen bana şöyle, şöyle demişsin. Ayıptır.» Derler. Türk milleti yüzyüze iken kötü sözden ekseriya utanır. Söylediyse tevil eder, söylemediyse söylemedim der. Böyle haller koğuşun yeknesaklığını giderdiğinden ötekiler de alâkadar olurlar, iki arkadaş derhal barışır ve arada lâf taşıyan müzevvir'e, bir ağızdan fena fena söğerler. Daha akıllı ve daha tecrübeliler ise, dedikodu 'yu hiç duymamış gibi davranırlar. Murat ta öyle davranmıştı. Zaten Şeyh Süleyman Efendi'ye mürid'leri ve takdirkârları huzurunda öyle yüklenmesi de doğru değildi. Burnu kanamadan şapkayı giyen, Medreselerin, tekkelerin kolayca kapanmasına ses çıkarmıyan, kadın kıyafetlerine yavaşça söylene söylene pekala alışan türk milleti, zaten bazı münevverlerin bilhassa Sebilürreşat'çıların zannettikleri gibi müteassıp Mürteci değildi. Bunun kabahati, herhalde, Tanzimat'tan beri sürüp gelen inkılâplardan ziyade, Hocaların, Şeyhlerin pek cahil ve korkunç derecede menfaatperest olmalarındandı. Velhasıl, koğuşun ortasındaki din münazarasında yenmek te yenilmek te pek ehemmiyetsiz bir şeydi. Zira herkes olabildiği kadar müslümandı. Bu olabildiği kadar ölçüsü de gitgide azalıyordu. İşte bütün bu sebeplerden ve bilhassa, yeni karşılaşanların duyduğu manasız yadırgama hissi geçtikten sonra Bu his ekseriya trende kompartmanlarda ve bir de mahpusanede pek şiddetlidir Şeyh Süleyman Efendi ile Murat pek iyi dost oldular. Hele Şeyh'efendi'nin biraz şair ve pek çok şiir meraklısı olduğu, meydana çıkınca anlaşmaları daha kolaylaştı. Efendi, Fuzulî'ye bayılıyor,

hele Dîvân edebiyatının mısra'ı bercistelerinden bir sürüsünü ezber biliyor ve icab ettikçe lâf arası sarfediyordu. Zaten ham sofu değildi. Eğer binlerce müridi ve bunlardan gelen hudutsuz menfaat olmasaydı pek sevimli bir komşu, iyi bir kahve arkadaşı, hatta, her zaman aranır bir meyhane ahbabıydı. (Murad'a henüz açılmamıştı ama, evde bazı bazı «İlaç içtiği» rivayet olunuyordu.) Hele cinsî münasebetin hıfzıssıhha meseleleriyle son derece alâkadardı. Buna dair yazılmış bir Fransızca kitabı Murat mahsustan iki gün masanın üzerinde bırakmış, bu vesileyle lâfı açarak tam bir saat her erkeğe lüzumlu bazı fenni malûmat verivermiş O zamandan beri aralarında adeta hususiyet ve dostluk başlamıştı. O kadar ki Şeyh Süleyman Efendi artık hergün Murat'ı ya bir tek Armut, yahut üç tane ceviz, yahut ta iki tane gülle ziyarete geliyor, kendisi gelmezse bu küçük hediyeleri Silo ağa ile yolluyordu. Şeyh'efendi'nin gösterdiği yakınlık köylü mürid'ler üzerinde de iyi tesir yapmıştı. Yalnız Karadayı, bu ahbaplıktan memnun değildi. Murat'ı her görüşte esmer suratını asıp, siyah ipekten Arap meşlah'ına bir kat daha bürünerek savuşuyordu. Bu adamın Şeyh Süleyman Efendiye karşı adeta bir köpek sadakati vardı. Efendisini bir hayvan muhabbeti ile hiç konuşmadan yalnız gözleriyle seviyor, yalnız dudaklarını aralayıp bembeyaz dişlerini gösteren hayvanı bir hareketle koruyordu. Murat onda sadakattan fazla hilekarlık ta sezmişti. Herhalde, Şeyhin maddî menfaatlarını bu adam kolluyor, mucizeye yakın keramet propagandasını da gene bu adam idare ediyordu. Tayıncı topal Sefer'in sözüne inanmak lâzım gelirse Şeyh Süleyman Efendi de, Silo ağa da mahpusun fakirlerine yardım edeceklerdi ama O kara herif aman vermiyordu. Geçenlerde Arslan'a Bir kısa dondan başka elbisesi ve bir tek eski çuvaldan başka yatacak şeyi olmıyan bir mahpus Silo ağa para verecek olmuş ta, kara herif bîçareyi tersleyivermiş.

Silo ağa herhalde bu dervişlerin arasında böyle şaşırıyor olmalıydı. Yoksa elli hanelik bir köyü senelerden beri idare etmesine, büyük bir servet sahibi olmasına imkân mı vardı. O gün öğle üzeri Silo ağa elinde iki tane armutla Murat'ın odasına girdi.

— Merhaba beyim.

— Merhaba Silo ağa.... Buyur. Murat yattığı yerden doğrulup kitabı yanma koydu Şeyh'efendi nerde? Nasıl, iyi mi?

— İyidir selâmları var. Sana armut yolladı. İşte.... Bu armut Şeyh hazretlerinin hediyesi. Bu da benim....

— İkiniz de sağolun. Şöyle otur bakalım.

— Yok oturmıyacağım bey.... Namaz vakti. Daha abdest almadım. Silo ağa oturdu. Her gelişte yaptığı gibi kitap raflarını biraz hayretle ve çok çok hürmetle baktı:

— Bunları hep okudun mu bey?

— Okudum.

— Sen hep okuyorsun. Ne zaman gelsem elinde bir kitap....

— Ne yapalım. Vakit geçmiyor. Malûm ya boş oturanı Allah sevmezmiş.

— Orası öyle.... Sevmez, insan bir vakit boş oturmamalı. Boş oturmak haşa sümme haşa şeytan'a mahsus. Şimdi bu kitap ne yazıyor bey? Bu okuduğun kitap.

— Bu Fransızca bir kitaptır, Silo ağa, gâvurca bir kitap. Bir büyük gâvur var. Böyle kitaplar yazar. Adı. Pol Valeri.... işte onu yazıyor.

— Ne yapmış O kâfir?

— Maniler, koşmalar yazmış.

— Maniler, koşmalar.... Allah, Allah demek gâvurda da âşık var.

— Var, olmaz mı?

— Kulak verme beyim. Gâvurun âşıkı, hak âşıkı değildir. Avrat âşıkıdır.

— Bizimkiler hep hak âşıkı mı?

— Töbe de beyim.... Bizimkiler elbette hak âşıkı,.

— İyi ama, Karacaoğlan bak ne diyor: Ak gerdanı ab'ı zemzem pınarı verdi ağzıma da kandırdı beni.... Diyor. Daha neler söylüyor. 12 yaşında kız sevmiş köpoğlusu....

— Onlar hep temsil beyim.... Rahmetli mutlak mesel getirmiştir. Yani, şöyle şöyle yapılmasın, günahtır diyerek....

— Haydi öyle olsun ağa efendi.... Haddim olmıyarak bir lafım var. Sen neden namaz kılmıyorsun?

— Üşeniyorum.

— Töbe de.... Namazdan üşenmiyeceksin. Ben duydum. Senin baban müslüman bir adammış.

— Çok müslümandır. Namazını hiç bırakmaz.

— Gördün mü? Allah selâmet versin. Namaz kıldığını duyarsa sevinir mi?

— Elbette.

— Öyleyse namaz kıl. Baba duası almak gibi yok. Cennet babaların ayakları altındadır.

—Her babanın değil. Bak, sizin koğuşta Adıyamanlı Mehmet var. Babasiyle karısını bir yatakta yakalamış ta ikisini de öldürmüş. Şimdi cennet Mehmed'in babasının ayağı altında mı demek?

— Haşa.... O herif dünyasını da, ahretini de kaybetti. Biz iyi babalardan konuşuyoruz. Senin akim ermiyor bey. Bileşen Haktaalâ sana büyük bir nimet gönderdi.

— Nasıl nimet?

— Bizim Şeyh'efendi'yi sana yolladı. Şeyhlefendi ele mi geçer. Seni de pek seviyor. Haydi bey, kalk bir abdest alalım. Beraber namaza gidelim. Namaza haydi. Kapıya bakarak sesini alçaktı: Bir kere namaza başla, Şeyh

Efendi sana da el verir, teşbih verir, ismi âzam duası verir. Geceleri, Oooohh. Kendi başına mırıl mırıl teşbih çekersin. Yüreğin ferahlar.

— Fena değil.... Bak bu hiç aklıma gelmemişti.

— Gördün mü? Şeytan senin yüreğini mühürlemiş. Aman fırsatı kaçırmıyalun. Bu dünya ibadet üzerine duruyor. Sen mektepte okutulan gâvur lâflarına kulak asma....

— Hani, ağaçlar, dağlar, evler hep yerli yerinde duruyor.... Bunlar gâvur sözü beyim.... Sana günahtır. Namaza başlarsın. Ben Şeyh'efendi'ye söylerim, sana teşbih verir.

— Bunu Şeyh'efendi ile görüştünüz mü?

— Hayır. Geçen gün düşünürken aklıma geldi. Sen razı ol gerisine karışma....

— Baş üstüne Silo ağa, sen hele bir kere Şeyh'efendi'ye kendiliğinden danış. Olur derse, hay hay....

— Allah razı olsun beyim. Şeyh'efendi ne diyecek. Sevinir. Sana esma'i şerîfeyi belletir. Bir de el verir.

— Hiç ummuyorum Silo ağa. Şeyh'efendi biraz hasisçe.... Baksana, O bir aydan beri gardiyan küçük Ömer yalvarıyor da, vermiyor.

— Töbe Yarabbî.... Mûlevves, sana da mı açtı?

— Bana da açtı. Yalvarıyor.

— Töbe Yarabbî. Tekrar kapıya baktı, sesini bu sefer daha çok kıstı. Sağolsun Şeyh iyidir, hoştur, lâkin yüzü yumuşaktır. O rezili müridliğe kabul etmiyecekti. Vay başıma gelenler....

— Neden razı olmuyor sanki.... Sevaptır.

— Sus beyim.... Günaha girersin. Hiç öyle iş sevap olur mu?

— Neden? Ben O işte fena bir şey görmüyorum.

— Elbette fenalık yok. Lâkin dünya bir kere bozulmuş. Herkes bir lâf ediyor. Bizim Şeyh'in düşmanı çok. Karılara el verdiğinden zaten ileri, geri söyleniyorlar.

— Adam sen de ağa efendi, elin ağzı torba değil ki büzesin. Ömer'in işi başka, bu iş başka....

— Nasıl başka beyim. Karda pusta ne işi var? İcab etmez.

— Pekâlâ icabeder. Keyfetmeğe gelmiyor ki.... Murat fena halde şaşırmıştı. Fakat şaşkınlığını sezdirmeden Silo'nun ağzını aramağa devam etti:

— Hem Şeyh'efendi'ye namahrem olur mu? Birdenbire Ömer'in yeni aldığı kızın da Şeyh'in mürid'lerinden olduğunu ve bu hususta dolaşan dedikoduları hatırlamıştı: Kıza da yazık....

— Yazık ama ne yaparsın? Silo, biraz eğilerek korka korka konuştu:

— Ömer köpek gibi yalvarıyor. Bana da yalvardı beyim, herkese yalvardı. Şeyh acıdı da razı geldiydi. «Olur, Pazar günü, tenhada, iyice sarınsın da uğrasın. Lâkin çok oturmıyacak ha. » Dediydi. Sen bizim Karadayı'yı bilirsin. Dünyada O herif kadar gaddar pezevenk yoktur beyim. Şeyh'efendi'ye nerdeyse çıkışacaktı. Olmaz dedi. Bir kere olmaz derse nafile.... Şeyh'efendi «Sen karışma. » Diye tersledi. Hiç utanır mı? Şeyh hazretlerini koğuştan dışarı çekti. İki saat aralıkta gidip geldiler. Konuştular. Neticede Şeyh'in aklını çeldi. Haşa sümme haşa, bu bizim Karadayı olacak ta Şeyh'in şeytanı beyim. Kürtlük devri olsa da bunlar bir gün bizim köye misafir gelseler ben Vallaha Karadayı'yı Fırat'a attırır geberttiririm.

— Yok canım.... Belki O'nun da bir düşündüğü vardır.

— Düşündüğü ne olacak? Alem bize mi bakıyor. Kız, Şeyh Efendi'ye pek düşkün beyim. Zaten elinde büyüdü gibi bir şey. Hafakan'ı varmış. Şeyh Efendi nefes etmeyince yatamıyor, oturamıyor. Ömer'e Şeyh Efendi nikâh

ediverdi. Eskiden de, haftada bir Şeyhe getirir nefes ettirirdi. Şimdi şuraya gelse de okımuverse fena mı olur canım?

— Kabahat hep Karadayı'daymış.

— Karadayı'da elbet... Şeyh'efendi iyidir beyim. Yüreği temizdir. Bir nefesi var, Peygamber gibi mübarek. Bir nefes etse.... Tamam.... Ömer’e de yazık. Hafakan'ı tuttu mu kızın aklı başından gidiyormuş. Bir ağlama, bir bayılma.... Yatağa girmek ne mümkün. Sabaha İcadar öyle oturuyormuş. Sabahleyin biraz bayılıyor. İşte uyuması o kadar. E bu herif genç herif. Yeni evli. Eski karı öleli iki sene oldu. Bunu alalı altı ay. Benden bir şey saklamaz. «Karıya doyamadım Silo ağa. İslâm dini aşikâre. Sen benim tarikat kardeşimsin. Ağabeyimsin. Halden de anlarsın. Ben ağlıyorum bir tarafta, karı ağlıyor bir tarafta. Bu iş öyle kolay mı bakalım. Altı ay nefes etmezse karı ölecek. Bize de «günah yahu» diyerek kafasını yumrukluyor. Zaten beyim, aklı biraz oynaktır. Görmez misin, dalar dalar gider fıkara.

— Bilirim. Bilmezmiyim. Sen gene bir daha söyle.... Kızcağız madem ki Şeyh'in nefesine bir kere alışmış, duramaz. «Alışmış kudurmuştan beterdir» derler. Lâkin, tabi bu konuştuğumuzu Şeyh'efendi duymasın.

— Hiç duyar mı? Sen ağzı sıkı bir adamsın beyim.

— Bir kere daha yalvar. Ömer'e de dediğin gibi yazık.

— Yalvaracağım. Lâkin Karadayı müsade etmez. Ben adamımı bilirim. O ne domuzdur. Bir de bizim Şeyh bu yüreksizi birinci halife yapmış. Demin sana namaz kıl dememin sebebi ne? Haydi bil bakalım. Sen bizim tarikata girsen beyim, Şeyh'efendi, belki seni birinci halife yapar. Şu Karadayı rezilinden kurtulurduk. Evvelki gün gardiyan Ömer, kanlı gibi yalvardı. Lâf aramızda «iş Karadayı ile bitecek» dedim de, sonunda bir de yalan uydurdu. (Mağribî Yasin'i istiyor.) Dedi. Mağribî Yasin'ini bîçare neylesin.... Yalana bak, yalana....

— Mağribî Yasin'i ne oluyor. Bildiğimiz Yasin'den başka mı bu?

— Başka mı ne demek beyim? Asıl Yasin bu Mağribî Yasin'i. Bu Mağribî Yasin'i.... Adam korkar.... Töbe Yarabbî. Töbe, töbe....

— Neden?

— Sus beyim. Ben abdestsizim, sen abdestsizsin. Mağribî Yasin'i abdestsiz ağza alınmaz. Adam çarpulur.

— Pekâlâ, bu Mağribî Yasin'i Karadayı'da var mı?

— Olmasa, Şeyh'e sözünü o kadar geçirir mi A, beyim?

—Şeyh'te O Yasin'den yok mu?

— Şeyh'te de var elbet. Lâkin Şeyh Efendi öyle cin işine, şeytan işine girmez. Karadayı'ya da yasak etti. (Seni mahfederim.) Dedi. Besbelli gizliden kullanıyor. Dedim ya, kurtluk devri olsa ben O herifi gâvur niyetine keserdim beyim. Hem de sevaba girerdim. Lâkin neylersin. Zamane kötü....

— Demek, bu Mağribî Yasin'i müthiş bir şey, ha?

— Sen ne diyorsun. Hele bir kere mürit ol. Tesbih'e başla. Şeyh'efendi sana her sırrı söyler.

— İyi öyleyse.... Hani söz verdi ya.... Şeyh'efendi'ye iltimas edeceksin.

— Orası kolay.... Aman namaz gidiyor. Haydi abdest al da cemaata yetişelim.

— Bugün Salı. Farkında değil misin. Uğursuz bir gün. inşallah yarın başlarız.

— Başüstüne....

Silo ağa, kibirli bir ciddiyetle ayağa kalktı. Kapunun önünde durup döndü ve:

— Merak etme beyim, dedi, seni tarikata kabul ettiririm.

— Allah senden razı olsun müslüman.

Namazdan sonra Şeyh Süleyman Efendi gülümsüyerek odaya girdi. Selâm verdi, hiçbir mukaddemeye lüzum görmeden:

— Silo'nun kusuruna bakmayın, dedi, hem O'nun kusuruna bakmayın.... Hem de.... Tabi böyle bir teklifi size benim yaptıracağımı

zannetmezsiniz elbette.... Bahusus bunu Silo vasıiasiyle yaptıracağım....

— Yok canım.... Ben O'nu severim. İyi ahbabız. Size meseleyi nasıl açtığı enteresandır. Ne dedi Allah aşkına....

Şeyh Süleyman Efendi, müridiyîe, alay etmek istemiyordu. Sözü ustalıkla çevirdi:

— Kusuruna bakmayın. Bu zavallılar beni her şeye muktedir sanıyorlar. Cahilane bazı rivayetlerin kulağınıza kadar geldiğine eminim. Bazı hallerde, kendimi alâkadar ettiği halde, maal'esef müdahale edemiyorum. Geçen gün bir doğru lâf söylediniz. Aklınızda mı?

— Nasıl?

— Herkes'in Allah'ı kendisine göredir, gibi bir söz. Herkes'in Şeyhi de kendisine göre oluyor. Siz beni başka türlü methedersiniz, Silo başka türlü metheder. Meselâ. Gülümsiyerek gözlerini kaçırdı: Sizin nazarınızda benim kıymetim, kibar bir adam oluşumdan ve şiirden biraz anlayışım ibarettir. Murat, Hacı Hüseyin efendi'ye Şeyh Efendi için böyle söylediğini hatırladı. Kaba olmak kolaydır da, kibar olmak ve şiirden anlamak zordur.

— İşte gördünüz mü? Ben de sizin kanaatmızdayım. Halbuki Silo'ya bunlar hiç bir şey ifade etmez. O'nun nazarında benim değerim kerametle ölçülür. Halbuki ben keramet sahibi değilim. Böyle bir iddiada bulunmadığıma siz şahitsiniz. Gelin de, ama, bunu Silo'ya anlatın. O'nun nazarında ben bir çeşit Allah'ım. Haberim var. Erzincan zelzelesini ben yaptırdım, insanları bir okuyuşta türlü illetlerden kurtarıyorum. Şu anda istesem bu mahpustan kendimi de, müritlerimi de, sizi de kurtarırım. Fakat nedense bunu istemiyorum.

— Şimdi anladım. (Şeyh'i Şeyh eden mürittir.) Ne demek?

— İşte bu dernek. Şimdilik böylece, kör, topal gidiyoruz. Ama, aşağıya doğru. Geçenlerde gene bir söz söylediniz: Dini kötü ve cahil dindarlar bugünkü hale getirmiş. Dediniz. Haklısınız.... Yokuş aşağı kayıyoruz. Artık bizi hiçbir kuvvet durduramaz. Oğullarım bana inanmıyorlar ki.... Şeyh Süleyman Efendi'nin güzel yüzü kederlenmişti. Bütün bunları bildiği ve bildiklerinden İstırap duyduğu halde, şeyhefendi sözüne nasıl tahammül ettiğini Murat biran düşündü. Aklına birdenbire (Ar yılı değil, kâr yılı.) Diyen darbımesel geliyordu. Öyle ya, şu adam, eğer Şeyh Süleyman Efendi olmasa da yalnızca Süleyman Efendi olsa.... Belki bakkallık eder.... Lâkin erkekler üzerinde de kadınlar üzerinde de hiçbir değeri kalmaz. Sözlerinde, gözlerinde, hareketlerinde hiçbir sır, hiçbir kıymet vehmetmezler. Tahtından inmiş olur. Süleyman Efendi, dikkatli Murat'ın yüzüne bakıyor, düşüncelerini sezmeğe uğraşıyordu. Birdenbire pek ileri gittiğini de galiba farketmişti. Herhalde Murat'a karşı, Silo ağa ile beraber olmanın kederiyle bukadar samimî konuşmuştu. Ağzında garip bir değişme oldu. Dudakları hemen de hiç kıpırdamadıkları halde, insanların birkaç kademe üzerinde yaşamanın, buna senelerdir alışmanın kibrini ifade ediverdiler. Deminden beri dimdik bakan şehvetli siyah gözlerini kırpıştırdı. Velhasıl Şeyh Efendinin içinde, Murat'ı öfkelendiren bir geri çekilme hadisesi vuku buldu. Nitekim fetva verir gibi ağır bir ses tane tane konuştu:

— Mamafi, gene de bir büyük hizmet yapıyoruz, dedi, bu iptidaî insanlara yol gösteriyoruz. Onları fenalıktan kabil olduğu kadar kurtarıyoruz.

Bir başka zamanda olsaydı, Murat, bu kadarcık bir iddiayı hoş görürdü. Fakat mahvolan samimiyete acıdığından insafsız davrandı:

— Hiçbir şeyden kurtulduklarını zannetmiyorum, diye cevap verdi, bu devirde din onların ümitsizliğinden istifade ediyor ve bu istifadenin hatrı için onları ümitsizlikte bırakıyor. İçini tamamiyle dökmüş gibi ferahlayıverince kendisini topladı. Gülümsedi. Mamafi siz, olmasanız Şeyh Yusuf sizin işinizi yapacak. Hiç değilse.... Ne bileyim. Şiiri seviyorsunuz. Akıllısınız. Ve bütün zaaflariyle bir iyi insansınız. Yerinizde bir başkası olsa af buyrun, kendi kanaatımla, açık açık konuşuyorum, bunlara daha çok büyük fenalıklar edebilirlerdi. Siz sadece onları, dediğim gibi, ümitsizlikleri içinde bırakıyorsunuz. Size geldikleri yerde....

— Hayır zannetmem.... Ümitsizliği ahretteki hayatla biraz olsun gideriyorum.

— İyi ama bakalım Ahret var mı?

— Töbe diyin Murat bey.

— Töbe mi? Anlaşıldı Şeyh'im.... Töbe.... ikimiz de sınırlarımıza geldik. Ne siz bir adım geriliyebilirsiniz, ne de ben....

— Günaha giriyorsunuz. Ya ahret varsa.... Varsa ben bir şey kaybetmiyorum ki.... Varsa yok dememden bir şey çıkmaz. Yoksa, yok demek malûmu ilâm olur. Ya ahret varsa?.... Oluversin şeyhim. Ben kendimden eminim. Ahrete, falan hiç inanmadığım halde, inanmış görünenlerden daha doğru yürüyorum. Ben Kur'an'ı merak ettim de okudum. İçinde dünyanın yuvarlak olduğu, güneşin etrafında döndüğü de yazılı değil. Nüzhet Efendi'nin çok sevdiğiniz bir beyti var: «Fena bulmaz, zeval ermez bu çarkın var bir üstadı.

— Aman Nüzet... Sakın ayrılma bu azm'ü kararından.» Diyor. Üstad, kendi yarattığı şey hakkında nasıl bukadar cahil olabilir? Bu sualin de hazin bir cevabı var üstadım. Dünyanın yuvarlaklığı ve döndüğü Muhammed'in zamanında henüz keşfedilmemişti. Yani Galile henüz doğmamıştı. Mesele bu kadar basit. Mesele bu kadar basit olunca ben Kur'an'ı bazı güzel mısralar yazılı bir şiir kitabı sayıyorum. Zamanında Arap milletine iyiliği dokunmuş bir kitap.... Fakat eskidikçe zarar vermeğe başlamış. Galiba bugün zararı o kadar yığılmış ki, eski iyiliklerini ileri sürmek biraz müşkül.

— Dinin bir ahlâk tarafı var ki hiç değişmez.

— Kusura bakmayın, siz demin bir an samimî oldunuz. Eğer samimiyetim hususunda birisinden bir santim aşağı kalsam kendi kendime hakaret etmiş gibi bir şeyler hissederim. Ahlâk değişir.... Daha beş ay kadar bir aradayız. Ben sizin sohbetinizden lezzet alıyorum. Siz de benim görüşmemden hazzediyorsanız böyle bir konuşma lâzımdı. Artık biribirimizi kollamayız. Sözlerimizden başka başka manalar çıkarmayız. Öyle ya, siz beni Nakşibendî tarikatine celbetmek istemezsiniz artık, artık

ben de sizi komünist partisine aza yazmağa tabi çalışmam. Şiirden, kadınlardan, yani dünyadan konuşuruz. Olmaz mı?

— Hoş bir adamsınız Murat bey.

— Teşekkür ederim. Ben de sizi öyle buluyorum Şeyh'im. Şeyh Süleyman Efendi, o gün Murat'ın odasından kalbi kırılmış ayrılmadı. Murat bir saat kadar Froydizm'den bahsetmiş, Şeyh Efendi de dikkatle dinlemişti. Bilhassa Libido bahsinde birçok sualler sordu ve neticede galiba (Froyd)e hak da ver di. Gardiyan küçük Ömer'in son günlerde boynu çöp gibi incelmiş, bacakları bir misli daha çarpılmıştı. Kılığı, kıyafeti eskisinden daha perişandı. Bütün ufak tefek insanlar gibi, yaşını göstermiyor, 45 ini çoktan geçtiği halde henüz 30, 35 inde gibi duruyordu. Bu halinde simsiyah, gür saçlarının da pek tesiri olmalıydı. Böyle kederli ve korkmuş olmasa, şirin bir adamdı. Ama şimdi, gözleriyle Murat'a yalvarır ve bir şeyler sorarken pek acaip, insanı kızdıran bir mahlûktu.

— Şeyh'efendi bugün benim omuzuma vurdu, omuzuma, dedi, iyi olacak diye bana güldü. Söyledin mi beyim?

— Yahu ben ne söyliyeceğim? Hem beni elçi tayin edersin hem de meseleyi anlatmazsın....

— Aman yoksa söylemedin mi?

— Tabi söyledim. (Şu bizim Ömer'in işini lütfen görüver.) Dedim, (Görülecek bir iş değil ki....) Dedi. Hep böyle söylüyorum. O da böyle cevap veriyor. İşin iç yüzünü bilsem, elbet ben de bir karşılık bulurum.

— Senden saklı bir şeyim yok beyim. Haklısın. Lâkin tenbihi var. (Birisine bir şey çıtlatırsan bak sen düşün.) Dedi. Yemin verdirdi.

— Ulan, benden sır çıkar mı? Şuna bak.... Meseleyi Silo ağa biliyor, Karadayı biliyor.... Herkes biliyor. Benden saklıyorsun.... Zaten bizim millet böyledir, fayda göreceği yere yardım etmez....

— Şimdi gene (Yapılacak bir iş değil) mi dedi beyim.

— Öyle söyledi. (Olmaz) diyor vesselam....

— Olmaz mı? Neden olmaz mış. Aman Hey Allah.... Aman Yarabbî.... Ben ölürüm beyim....

— Canım, şunu anlatsana.... Ben gene bilmemiş olurum. Hani ben söyleyince senin bana her şeyi anlattığın meydana çıkacaksa başka türlü yaparız. Meselâ ben sana akıl öğretirim. Yahut Silo ağa'ya yolunu gösteririm. Velhasıl bir çare buluruz. Hem bu şeriat üzerine bir mesele.... Şeriatta ayıp yoktur öyle ya....

— Sahi beyim.... Derdini söylemiyen derman bulamaz.

— Yoktur. Şeriatta, doktorlukta, ayıp yok.

— İyi söyledin. Bu da bir hastalık.... Biz bir derde düştük bey.... Bir fena derde düştük. Yahu biz karıdan yana demek ki talihsiz bir herifiz bey.... Allah'ım gayrı canımızı al.... Al canımızı Allah'ım.... Ömer nerdeyse ağlıyacaktı. Elleri titriyor, galiba demincek biraz hızlı konuştuğundan kanburca göğsü körük gibi hışlıyordu. Murat, O'nun yumruklarını bu hastalıklı göğse vurarak kendisini yerden yere atacağından korktu.

— Hele otur şuraya.... Nöbette misin? diye sordu.

— Nöbetten çıktım beyim.... Dinle.... Ben sana anlatacağım. Artık senin namusuna, vicdanına.... Şeyh Efendi'ye rica edersin. Bizim derdimize Allah rizası için bir çare.... İskemleye oturup ellerini, Ettehiyyat'ta oturur gibi dizlerinin üstüne koydu. Kederli bir çocuğa benziyordu: Karıdan yana bu bizim derdimiz bey, dedi, yetimlerin anasını aldığım zaman ben kaç yaşındaydım bakalım.... Onyedi yaşındaydım. Hasta olduğumuzdan biz de fıkara olduğumuzdan bize dul kan aldılar. Kan ferah ferah otuzunda vardı beyim.... Allah rahmet eylesin çok iyiliğini gördüm. Makineyle dikiş dikerdi. Beni adam gibi adam eden O'dur. Bizim on sene çocuğumuz olmadı. Hitamında bu Şeyh Süleyman Efendi'yi söylediler. Gittik. Karı da Ben de el aldık. Bize teşbih verdi. Gece sabahlara kadar yalvardık. Oğlan doğdu, ardından kız doğdu. Lâkin avratın talihi yokmuş. Tam rahat edeceğimiz sıra sizlere ömür....

— Allah rahmet eylesin....

— Amin beyim.... Yetimlerle kaldık. Çocuk kısmı bakılmak ister. Bekârlık rezalet. Gittim bizim Şeyh'efendi'ye dehalet ettim. Bize bu karıyı aldı. Bu da müritlerdendir. Tarikattan.... Namazını kılar, orucunu tutar, teşbihine sağlam. Hem de körpe.... Onaltı yaşında beyim.... Biz de körpe kan görmemişiz. Bir taraftan nikâhta keramet oluyor. Lâkin bunun babası ayyaş bir herifti.... Gece gündüz içer bir herif.... Sülâlesi deli.... Hitamında ağzı köpürdü, it gibi kudurdu da öldü. Kızda meğer illet varmış. Arada bir (Ayyy.) diyerek düşüyor. Sar'ah besbelli. Bu bizim kan, Şeyh Süleyman Efendi'nin nefesiyle yaşar beyim.... Haftada, onbeş günde bir kere Şeyh'e gitmezse derde düşer. Ağzından bir san su boşanır. Elleri kilitlenir. Dişlerini gıcırdattığı zaman duysan korkarsın beyim.... Bir gülme tutturur bir eyyam, döner bir ağlama tutturur. Bir de beyim, O işe müptelâ değil.... Cuma gecesinden Cuma gecesine Allah'ın emrini icra edeceğiz. Sen yabancı değilsin bana kalsa, her gece canım çekiyor. Lâkin Cumadan Cumaya da razı olduk. İstemez bir türlü.... Yalvarmak, sızlanmak bende.... Elimden naçar kalınca yallah, namaza durur. Boynumu büker beklerim. Namaz kaç rekeal olur yahu. On kılar, yirmi kılar, elli kılar, sonunda teşbihe oturur. (Suphanallah) demiye bir başladı mı, horoz öter. Ben bakarım. Kızarım. Üstüne varsan bayılacak. Şeyh'e gittiği zaman üçgün iyidir. Şeyhin nefesi şifa canım.... Yüzü bile kırmızı elmaya döner karının.... Türkü söyler, keyiflenir.... Sesi de fena değil.... Lâkin üçgün sonra o işe geldi mi gene domuzlaşmış bakarsın.... Taşta hararet var, Onda hararet yok beyim.... Buz gibi.... Söylemesi ayıp, sen yabancı değilsin, yüzünü örter, başını duvara çevirir. Karı benden kendisini çektikçe bizim1 muhabbetimiz artıyor, beyim. Deli olacağım. Bazan sana büyü mü yaptılar? Diye sorarım. Anası da tarikat'tan.... Bir şey demezler.... Hitamında meseleyi öğrendik. Bir gece Ana, kız teşbih çekerlerken iyi saatta olsunlar tutmuş bunu.... (Ana beni götürüyorlar.) diye bağırarak gece vakti sokağa düşmüş. Karanlıkta kaybolmuş. Ertesi sabah, namaz vakti, Şeyh'in kapusunda bulmuşlar. Her insanın bir perisi var ya.... Bunu da bizim Şeyh'efendi'nin perisi tutmuş meğer.

— Öyle şey olmaz.

— Töbe de beyim.... Olmaz ne demek? Bazı bazı gelir. Halbuysa evlendikten sonra gelmiyecek. Şartı bu. Ya gerdek gecesi boğar öldürür, yahut ayağın bağını çözer bırakır. Ne öldürdü, ne bıraktı. Üstüne bu hal neden geldi, tesbih'ten geldi. Ondört yaşındayken bir Ramazan1 da 99 bin kere esma çekmiş. İşte bunun üzerine bizim Şeyh'in perisi musallat oldu. Uyku arasında (Süleyman.... Süleyman.... Ölüyorum Şeyh'im....) Diye söylenir. Uyandırsam kızar, uyandırmasam da sabahleyin söylesem, (Beni neden uyarmadın, işte sabaha kadar bana bir etmediğini bırakmadı.) Diye gene kızar. Sen böyle şeylere inanmazsın. Başına gelmedi ki nerden bileceksin. Peri kısmı, adamdan azma beyim.... Kapuya bakarak sesini alçaktı: Daha Türkçesi, biz bunu kız diye aldık. Dul çıktı. Ertesi sabah Şeyh'e gittim. (Sonra öğrenirsin. Sabret...) Dedi. Meğer Süleyman peri'nin kaçırdığı gece, Abdülvahap gazi tepesinde bunların düğünü olmuş, peri düğünü. Sabahleyin namaz vakti getirmişler de Şeyh'in kapusuna alıvermişler.

— Pekâlâ sen şimdi ne istiyorsun?

— İstediğim şu: Süleyman Efendi mahpus. Bir aydan beri karıya nefes edemedi. Bir aydan beri ben neler çekiyorum beyim. On gündür gayrı yatağa da girmiyor. El sürmemeğe razı olduk, şeriatta ayıp yoktur. İslam sözü aşikâre, yanımda yatsa, razıyım. Kokusuna alışmışım beyim. Lâkin ne mümkün.... Şeyh'e yalvarıyorum. (Şuraya getireyim bir nefes ediver.) Diyorum. Razı olmuyor. Dedikodu yaparlarmış, kim ne bilsin halbuysa.... Kim ne bilecek? Şuraya getiriveririm. (Beni götür yoksa ben ölürüm.) Diye ağlıyor. Üç günden beri dört kere bayıldı. Şaştım kaldım.... Çocuklar bakımsız.... Ben dersen işte böyle.... Gardiyan küçük Ömer, ellerini dua eder gibi açıp müthiş bir ümitsizlikle tekrar dizle rine bıraktı. Murat büyük bir nefretle bıyıklarını dişliyordu. Dejenere belki de frengili bir babanın ondört yaşındaki kızma bir ramazanda 99 bin defa teşbih çektirmek, sonra da tutup ırzına geçmek....

— Anlamıyorum bu nasıl bir iş... Dedi.... Ben de şaştım Ömer efendi.

— Neye beyim?....

— Ümit vermenin bu çeşidine....

— Ne çeşidi.... Hiç.

— Yani Şeyh hazretlerine yalvarmıyacak mısın?

— Yal varmaz olur muyum. Tabi bir kere söyliyeceğim. Eski bir şey örtünüp gelsin. Sen de aşinalık etmezsin. O da Şeyh'efendi'ye geldiğini söylemez. Başka bir isim verip yukarı çıksın. Buraya, benim odama gelir. Sen de gelirsin. Şeyhi de çağırırız. Nefes ediverir.

— Benim yanımda nefes edilmez.

— Ya, anası da mı gelmeli.

— Anası da olmaz. Halvet'te nefes edilecek.

— Bu halvet işine şeyhin karısı ne der?

— Hiç ne diyecek? Arada bir fenalık yok ki beyim.... Haşa.... Sen düşman lâfına bakma.... Şeyh hazretleri ahır zaman Peygamberi sayılır. Töbe yarabbi.... Başını kaldırıp bakmaz. Baksa da mürit ne demek? Öz kızından ileri....

— Sahi.... B en bunu düşünmemiştim.

— Düşün beyim, aman ellerini öperim düşün. Bu işte pekâlâ.... Buraya gelsin.

— Buraya gelsin ama, bak ben ne diyorum. Şimdi benim söylemem icab etmez. Yani tarikat meselesi olduğundan, ben de mürit değilim, sırrı faş edersek, şeyhin perisi belki büsbütün öfkelenir. Gene sen söyle. Benim odamı, zarar yok, söyle. Hem Silo'ya da bunu açarsın, belki şeyhi edersiniz.

— Razı olmazsa.... Razı olmadı mı, haber vermeden getirmeli. Karıyı buraya kaparız. Arkadan şeyhi bir usulla içeri sokarız. Haa?....münasip görürsen.

— Eksik olma beyim.... Tamam.... işte bu doğru.... Eniyisi böyle yaparız. Bu ziyaret günü getiririm. Yarın değil, öbür gün....

— Getir. Hangi saat geleceğinizi ben de bileyim de, burada kimse bulunmasın. Anahtarı sana veririm.

— Allah seni sevdiğine kavuştursun Murat bey. Canım sana kurban....

— Estağfurullah.... Yalnız Şeyh'efendi benim haberim olduğunu bilmesin emi? Ayıp düşer.

— Nerden bilecek? Bildirmeyiz.

— İyi ama kızarsa.... Canı sıkılırsa....

— Kızmaz. Bana kızsa da bizimkine hiç kızmaz. Gülüverir. Elinde büyümüş beyim. O da bir evlât...

— Yani.... Öyle aklıma geldi. Sen kızmazsan tabi O da kızmaz. Doğrusu bu....

— Nefes etse.... Bir kere nefes ediverse.... Al gözünden peynir helvasiyle kâat kebabım beyim....

— Bu da oda kirası mı?

— Ne münasebet... Yeriz anasını satayım. Sonra.... Gözünü keyifle kırptı: Şeyhi alıştırdık mı her hafta gelsin. Her hafta....

— Aferin.... işin kolayını bulduk Ömer efendi....

— Senin sayende beyim.... Hep senin sayende.... Allah senden razı olsun. Gardiyan Ömer, çarpuk bacaklarının üzerine sıçradı. Sanki birdenbire gençleşmiş, mesut olmuştu. Cebinden dört tane ceviz çıkarıp Murat'a uzattı:

— Buyur beyim. Kır da afiyetle yiyiver.

— Zahmet ettin.

— Ne zahmeti. Hele işimiz hayırlısıyla yoluna girsin, ben bu iyiliğin altında kalmam.

— Ne münasebet... Burada yük mevzuubahis olamaz. Müslüman kısmı müslüman kardeşine elinden geldiği kadar yardım edecek.

— Nerde o müslüman beyim.... Hani O müslüman. Göster de ayak turab'ı olalım.... Müslüman mı kaldı?

— Sahi O da doğru. Dünya bozuldu.

— İyi bildin beyim.... Hem de fena bozuldu, dünya.... İş işten geçti. Bu sözle hiçbir münasebeti olmadığı halde, gardiyan küçük Ömer, Murat'ın omuzuna dostça vurarak yürüdü.

Sakin gecenin içinde betonda sürüdüğü ayakları yılan gibi hışırdıyordu. Murat dünyaya akıl erdirdi erdireli ilk defa birisine iyilik mi, fenalık mı etmekte olduğunu kestiremedi.

Bağırarak içeri girdiler. İzollu'nun İmik uşağı köyünden İmik ağa önde, Şeyh Süleyman Efendi, O'nu munis bir gülümsemeyle iterek arkada. İmik ağa, Murat'ı görünce, yardımcı bulmuş bir haklı adam gibi tekrar ayak diredi. Ve dönüp kapudan dışarı haykırdı:

— Efendi.... Efendi diyoruz. Ulan eşek. Senin akim erse, eşek, eşek, akim biraz erse ya, efendi demek senin anana söğmekle birdir. İmik ağa, mahpusa, eski bir şalvarla gelmişti. Sapan çaldığı iddiasiyle mahkemeye verildiğinden ve muhakemesi gayrı mevkuf cereyan ettiğinden, sulh ceza'ya iş kıyafetiyle gidip geliyormuş ki.... «Birden, evrak tasdik dediler. Nahiye müdürü, Karakol kumandanı, Köy bekçisi, Köy kâtibi, İmam, Muhtar, köyün yetmiş hanesinden atmışdokuz hanesi bize düşman olduğundan....» O kılıkta, mahpusa getirmişler. Bir sene cezasının tamam altı ayını, yırtık şalvarı, Geldiği zaman kış olduğu halde alpaka ceketiyle titriyerek kendi tabiriyle «Çay kuvvetine yaşıyarak» geçirmişti. Bir haftadan beri evrakı Vekâletten gelip Belediye işlerinde çalışmağa hak kazandığından şimdiki elbiselerini satın almıştı. Sırtında, Halep'ten kaçak getirildiği dayanıklılığından, biçiminden ve renginin solmazlığından belli, fevkalâde şık bir kahverengi kostüm, ayaklarında, aynı renkten podösüet iskarpinler, göğüs cebinde mavi kenarlı bir ipek mendil, yazma, okuma bilmemesine rağmen demir çenberleri altın suyuna batırılmış bir dolma kalem, başında Tavşan tüyünden bir fötr şapka, gözünde numarasız gözlükler, elinde baston

ve bir de krokodil taklidi Portmen vardı. Bütün bunlar, pek ince, pek uzun boyuna ve pek esmer yüzüne hiç yaraşmıyor, ensesin bakılınca, bostan korkuluğuna, asrî bir mankene falan benziyordu. Son derece asabî ve kibirli bir adamdı. Nesli münkariz olmağa yüz tutmuş, Kürt ağalarından, tanıkan bir numuneydi. Diğer emsalinin yüzde doksanı, on, onbeş senedir olup biten işler karşısında fena şaşırıp ipin ucunu kaçırarak, yarı divane uşak eskilerine döndükleri, bir acaip yaltaklanmaya ve korkuya kapıldıkları halde, «Çift atla, Pullukla ve biçme makinesiyle ziraat yaptığı için» asabiyeti ve kibri üstünde kalmıştı. «Biz Ağa'yız ama, Cumhuriyet ağasıyız.» Diye bir lâfı vardı ki, söylerken kendi kendisiyle mi, karşısındakiyle mi alay ettiğini anlamak imkânsızdı. Yemek pişirmeğe, her şeyin daima turfandasını Yani ilk çıkaniyle, son kalanını bulundurmağa meraklıydı. Kahve fincanı denilen küçük şeylerdekilerden mada, mahpusanede, dört, beş çeşidini daima yanında bulundurmakla iftihar ediyordu. İçeri geldi geleli, sabah, öğle ve akşam yemeklerinde, yalnız yediği vaki değildi. Mutlaka, birisini, yahut birkaç kişiyi, kalabalıktan kaş göz işaretiyle ayırıp kenara çekerek davet eder, gelmiyenlere dakikalarca yalvarır, alıp yemeğe götürürdü. Misafirlerini iki kap yemekle tıka basa doyurduktan sonra, şeker sandıklarının Bunlar üç tane idiler önüne çömelir, boy boy tabaklar, kâseler, kese kâatları, tahta kaplar, mukavva ve teneke kutular, çıkarıp önlerine sıralardı. Bunlarda, tuzsuz yağ, çökelek, peynir, zeytin, süzme yoğurt, türlü türlü turşular, bal, pekmez bulunurdu. Karnı iyice doymuş misafir yahut misafirler, bunlardan yemeğe zorlanır, yemiyenlere bir haftadan on güne kadar küser di. Hepsini kaldırdıktan sonra, karyolasının altından kavun, karpuz, mışmış, elma, armut, kızılcık, ayva, aluç, yenidünya, dut pestili, köpük pestili, kurudut, kuru üzüm, kuru incir, ceviz, badem, aşılı mışmış çekirdeği, leblebi, kabak çekirdeği, ahlat kurusu ile dolu torbalar, sepetler, kâatlar çeker, bunları da and vererek tattırıp yerine iade eder, en arkadan sıra gaz ocağı'na gelirdi. Bu ocak parıl parıl tertemizdi. Sanki hiç kullanılmamış gibi parlardı. Ocak harlamağa başlayınca üstüne misafir adedine uygun bir cezve koyulur, kahve pişirilir, kahveler ellerdeyken çaydanlık ateşe sürülürdü. Burada itirazın zerre kadar faydası olmazdı. Çay demlenip kadehlere koyulur koyulmaz, imik ağa ortaya bir kocaman bakır tas, bir tahta kaşık getirerek, incecik vücudunu ırgahya ırgahya ayran döğmeğe girişirdi. Kimin haddi ise, artık kahveyle çayın üzerine ayran içilemiyeceğini ileri sürsün.... ister istemez ikramın tadına bakılacaktı. Hepsi gösterilip hepsi tadıldıktan sonra, İmik ağa, yüzünde birdenbire

peydahlanan derin bir nefretle ilk gözüne ilişen mahpusu huzuruna çağırır, çaydanlığı ve ayran kâsesini uzatarak: «Şunları bizim kapu köpeklerine götür. Ziftlensinler. » Diye nöbetçi gardiyanlara yollardı. Bu son hareket misafirler için «Kalk git... » işaretiydi. Bunu anlayamıyanın yay haline.... Oturup yeniden yeniye lâf açmak imik Ağa'yı çileden çıkarmağa elverirdi. O zaman derhal asabileşir, incecik kemik parmaklan titremiye başlar, suratı asılırdı. Böyle sıralarda, gardiyanları çekiştirmek bile gardiyanları çekiştirmeğe başka hiçbir zaman dayanamazdı O'nu teskin edemezdi. Sık sık kapuya bakmak başvurduğu son kibar çareydi. Bu da fayda vermezse, dişlerini gösteren bir gülümsemeyle yerinden sıçrar, dışarı çıkıp tekrar döner, birkaç saniye sonra da koridorda raslayıp talimat verdiği herhangi bir mahpus, içeriye «İmik ağa.... Seni daireden çağırıyorlar....» Diye seslenirdi. Misafir de kaç kere, ağanın perişan ve acele istirhamlariyle başka misafirleri böylece deflemek işine yardım etmişlerdi. Kapudan seslenen de(bu seslenme üzerine «Bize artık müsade imik ağa» diyenler de, belli etmeden gülümserler, suç ortaklığından gelme, kısa bir samimiyetle biribirlerine kurnaz kurnaz göz kırparlar dı. Misafirleri dağılır dağılmaz, İmik ağa, bahçeye koşar, yahut başka bir koğuşa seğirtir, orada kim olursa olsun birisini karşısına alarak var kuvvetiyle bağırmağa başlardı: «Sen neredesin? Bir saattir seni aradım. Yemeğe davet etmek için.... Pilâv vardı. Halis kurt pilavı. Benim küçük tencereyi bildin mi? İşte ona tamam yüz dirhem yağ koydum. Ben pilavı yavan sevmem. Pilavdan başka patates pişirmiştim. Etli patates... Allah kabul etsin, ismet Paşayı, Mehmet Emin'i bir de Kayserili Tevfik efendiyi çağırdım. Yediler. Karınlarını bir güzel doyurdular. Sonra tuzsuz yağ gelmiş. Karıştırdım balı. Ekmeklerine çalıverdim. Peynir getirmişler. Şöyle şöyle el kadar kesip yedirdim. Yağlı davar yoğurdu da vardı. Allah eksik etmiye, ayran yaptım. Kahveleri içtik. Çayları demledik. Biz babadan böyle görmüşüz. «Ağalık yedirmekle, yiğitlik vurmakla....»

Herkes hürmetle susup dinler, «Ağalık yedirmekle....» diyerek kalabalık bir aksi şada gibi cevap verirdi. İlk günler, bu âdet mahpusaneyi şaşırtmışsa da giderek hepsi de alışmışlardı. Artık davetliler, nakadar gizli çağırılırlarsa çağrılsınlar, «Sen git, biz geliyoruz. » diye ağayı gönderdikten sonra etraftakilere «Hele gidelim de İmik ağa karnımızı doyursun. Ne yedirdiğini birazdan gelip size hikâye eder. Sayar tek tek. » Derlerdi. Birisi hastalansa da, bir kaşık yoğurt istese, arkadaşlardan biri şeker almayı unutmuş, yahut

ısmarladığı henüz gelmemiş te borç olarak on tane şeker talep etse İmik ağa bunları ne getirir, ne de birisiyle gönderirdi. İlle yatağının başına kadar bizzat gitmek, oradan alıp gelmek lâzımdı. Asri rençber olmasına rağmen, Derebeği âdetine uyarak, üzerinde para gezdirmeği, parayla bir şey satmayı, parayı borç vermeği hiç sevmez, mecbur kalsa dişini çektirecekmiş gibi suratını asıp, ağzını bir karış açardı. Şimdi, Murad'ın odasına girdiği zaman, kapudan dışarıya, kendisini öfkelendiren gardiyana Mutlaka gardiyana kızmıştı. Efendi ve eşek demesinden belli pek işittirmeden, ihtiyatla bağırırken gene ağzını iki kere açmıştı. Murat:

— Bu herifler aylık alalı üç gün olmadı. Şimdi borç istemenin sırası mı ya. Dedi. Mesele bu sefer borç istemek değilmiş. Ağa'yı dışarıya salıvermemişler. Belediye'de çalışanlar gideli bir saat olduğundan.... öyle herkes'in keyfine burada hizmet edilemiyeceğinden bahsederek O'nu alıkoymuşlar.

— Neden? Diye hayret ediyordu, ben kaçar mıyım? Ben çiftliğimi, hayvanlarımı, oğlanları ve düşmanları bırakıp nereye kaçar mışım bakalım.... Ulan eşek.... Kaçılacak bir yer olsa evvelâ sen kendin kaçacaksın. İçeriye yetmişiki lira borcun var. Dağda nakadar ayı tutmuşlarsa getirip buraya gardiyan etmişler beyim.... Ayıları tekmil gardiyan yazmışlar. Yahu burası Bizim köye, bizim nahiye'ye, bizim Elâzız Vilâyetine benzemiş. Sen köyleri bilmezsin beyim.... Şeyh Efendi de bilmez. Köy yeri, rezil yatağıdır. Bizim nakadar rezilimiz varsa, İmam, Muhtar, Bekçi, Kâtip olur. Ulan Şeyh Sait... Ulan Şeyh Sait...

— Şeyh'ten ne istiyorsun ağa, Allah rahmet eylesin.... İmik ağa, böyle söyliyen Şeyh Süleyman Efendiye, hayretle baktı:

— Rahmet mi? Ne rahmeti.... Bırak Şeyhim sen O mendeburun bize ettiğini bilmezsin. Biz, hep O'nun sürdüğü lekelerin altındayız. Buraları isyan mıntıkası.... Kürdüstan.... Bizi sapan hırsızlığından bir seneye mahkûm ettiren Nahiye müdürüyle uğraşıyoruz. Duydum ki Dahiliye Vekâletinden Müfettiş gelmiş. Atlatıp buraya koştum. Vali makamında oturuyor. Kapuyu vurup girdim. Bir de baktım ki bizim Fazıl bey. Eskiden burada Vali muavini idi. Aslı da buralı. O'nu görmemle dünya bana verildi sandım. Eteğine vardım. «Hele buyur İmik ağa.... Hayır mı? » Diye sordu. «Sayende hayır elbet beyim. » Dedim. Çantaya davrandım. İstidalar,

celpnameler, ademi takip kararları, zabıt varakaları, köy mazbataları, makbuzlar, vekâletnameler. Bizim çanta ağzına kadar evrak dolu. Hepsini tomarıyla önüne koydum. «Bize bir Nahiye müdürü yollamışsınız.... Anasının adıyla anılır bir Nahiye müdürü....» Diyerek lâfa girişecek oldum. Meğer, Dahiliye Vekâletine yazHığım bütün istidalar Fazıl beyin eline varmış. Yüzünü astı da bana ne dedi bakalım. Bana dedi ki: «İmik Ağa, dedi, Dahiliye Vekâleti, dedi, İzollu ağalarını iyi tanıyor, dedi, size Şeyh Sait'ten başka Nahiye müdürü, Kaymakam, Mutasarrıf, Vali yaramaz.» Dedi. Eliyle kâatları itiverdi, işte orada aklım başımdan gitmiş. Benim aklım başımdan bir kere giderse kendir, sehpa gözüme görünmez.... Kâatları topladım. Çantaya koydum. Gözlüğümü bir kere düzelttim: «Bana bak bey, dedim, biz, dedim, biliyoruz, dedim, isyandan buyana bizim hakkımız var da alacağımız yok....» Dedim. Arkamdan «Hele gel. Hele otur.... Kızma, ben şaka ettim. » Diye bağırdıysa da durur muyum? Meğer bize gönderdikleri Nahiye müdürü, dördüncü müfettişin karısının yeğeni imiş. İzolluya demişler ki, birkaç ay sonra kaymakam yapacaklarmış. Biz baltayı taşa çalmışız.... Bizi mütegallibe damgasiyle sapan hırsızlığından hapse atınca «Tamam, müdürlüğü işte hatmetti. Artık kaymakamlığa lâyık....» diyerek terfi etmişler. Şimdi İzmir tarafında kaymakam. Üç aya kadar Siirt vali vekili olur. Sürt Vilâyet sayılalı, hiç Vali görmemiştir. Hep vekillikle idare ederler. Orası sanki, ...haşa huzurunuzdan çingene eşeği. Acemi nalbant, çekicini, keskisini nasıl kullanacak orada öğrenir. Tekrar kapuya döndü: Eşek. Eşek. Diye içini çekti, haydi ikiniz de buyrun. Dün bize et getirmişler. Akşam pişirdim. Yeriz.

— Eyvallah.... Lâkin bugün bana misafir gelecek. Yemeğe....

— Kim?

— Şefik bey, karısı kızları....

— işte du olmadı. Öyleyse şeyh erendi buyursun.

— Ben de niyetliyim. Sağol ağa.

İmik ağa, ikisine de, hayret ve kederle baktı. Murat gülümsedi:

— Bizi yemeğe davet edeceğine, ben senin yerinde olsam, aşağı iner de, pencerede beklerim. Şimdi nerdeyse arkadaşlar öğle paydosunda yemeğe gelirler. Sen de beraber gidersin.

— Töbe. Töbe Yarabbî. Hiç gider miyim?

— Artık bizden gitmek geçti.

— Kabul etmem. Benim haberim yok mu sanki.... Hanım yengemiz Malatya’daymış. Senin bu kadar süslenmen, bu kadar öfkelenmen....

— İftiradır. Ne karısı. Karı köyde....

— Canım benden gizli mi? Hanım yenge dün geldi ya....

— Kim söyledi? Yalana bak.... Duydun mu şeyhim?....

— Duydum.

— Yahu.... Bizim karıya gideceğimiz demek ki mahpusa yayıldı, iyi vallaha.... Karı keyfe gelmedi ki.... Hastaneye geldi. Karnı ağrıyormuş. (Gelsin de doktora çıksın.) Dedim.

Durup, başını uzattı. Fabrikanın canavar düdüğü öğle paydosunu haykırmağa başlamıştı. Yan yana koşan iki askeri kamyon uzaklaşınca düdüğün sesi büsbütün arttı. İmik ağa, yerinden sıçrayıp çantasını yakalamıştı:

— Ameleler şimdi gelir. Bana müsade. Onbaşıyı bulalım da.... Meseleyi anlatalım.... Nöbetçilere tenbih etsin.... Ben onbaşıdan, jandarmadan bıktım. Şu cezayı bitirsem, Malatya'ya yerleşeceğim....

— Neden Elâziz'e değil....

— Töbe.... Töbe Yarabbî.... Haydi Murat bey sorsa bilmez de sorar. Sen bari bilirsin şeyhim. Elâziz neresi? Dersim'in hududu. Abdullah Paşa adam asıyor. Elâziz'i ben vilâyet saymam. Ha bizim İmik uşağı, ha Elâziz.... İsyandan beri EIâzizrde adama istida verdirmezler. Ben buraya yerleşeceğim. Tevkifimden bir ay evvel ekin satmağa gelmiştim. Ekini

Allah'ın izniyle sattık. «Güneş çekilsin de köye gideyim diyerek Han'ın önüne bir iskemle atıp oturdum. İlerden bir otomobil geldi. İçinden iki herifindi. Bastonlu iki efendi. Yürüyüp geldiler. Yanımda durdular. Sağa baktılar, sola baktılar, yukarıya, aşağıya baktılar. Sonra savuştular. Ben ayağımı ayağımın üstüne atmış oturuyorum. Hancı'ya «Kim bunlar. » Diye sordum. (Birisi Vali, birisi emniyet müdürü.) demez mi? İnsan vilâyette oturacak, vilâyette. Bir de düşündüm. Bizim imik uşağı'na bir jandarma gelse bizim nefesimiz daralır. Gölgeye iki yatak sereriz. Tavuğu, yumurtayı pişirir karşısında, Allah divanı gibi el bağlarız. Burada Vali'yi adam hesabına alan yok. Köy demek mahpusane demek beyim.... Mahpusane gardiyanı neyse, köyde jandarma odur. (Efendi) diyeceksin. El'in eşeklerine tekmil (Efendi) demeli.

— Yakında, korkma, efendiyi de beğenmezler de, (Bey) demeni isterler. Hele Almanya kazansın....

— Bize efendilik beğlik Almandan mı geliyor?

— Almandan.... Aspirin Bayer gibi....

— Öyleyse Almanda (efendi) tükenmiştir.

— Ne zararı var. Zaten Almanya bizim için döğüşüyor. Kardeşimiz değil mi? Hele harbi kazansın.... Balkanları, Kafkasya'yı, Ada'ları, Arabistanı hep bize verecek. Nüfusumuz ikiyüz milyona çıkacak.

— Kendisine ne kalıyor? Bana cenneti âlâ ve Peygamber Muhammed'in şefaati elverir diyormuş.

— Zaten kitaplar yazıyor. Bir büyük muharebe olacak. Kâfirler biribirlerini kıracak. Hitamında bir taraf kazanacak, kazanan da hak dinini kabul edecek....

— İşte gördün mü? Hepimiz hak dinini kabul edeceğiz.

— Şapka gider öyleyse....

— Şapka gidecek....

— Eski harfler de gelir.

— Gelmez mi? Gelmeyip te ne halt edecek? Vızır vızır gelir. Oymıyarak....

— İyi.... Ne dersin şeyhim.

— İnşallah İmik ağa....

İmik ağa, ortasına parmağıyla dokunarak, siyah bağa çerçeveli gözlüğünü burnunun üstüne iyice yerleştirdi. Bastonunu birisine vuracakmış gibi kaldırdı:

— Alman'a Allah kuvvet versin öyleyse.... Tuttuğunu altın eylesin....

— Amin....

İmik ağa, bu akıl almaz zaferi sanki daha şimdiden çantasında taşıyormuş gibi azemetle çıktı.

Murat gözlerini kısarak Şeyh'efendi'ye sordu:

— Neden mürid'iniz değil?

— Kim İmik ağa mı?

— Evet.

— Köyü suyun ötesindedir.

— Yani?

— Yani isyan mıntıkasında.... Görüyorsunuz, gevezenin biri. İki kere müracaat etti, iki keresinde de Karadayı el vermedi.

— Halbuki ben Elâziz'i başka türlü hayal ediyordum. Orasını bana buradan daha «asrî» anlattılar.

— Ne sebepten?

— İsyan sebebiyle. Bir işin baş tarafında haklıyken sonuna doğru haksızlık etmek kötü bir huy. Bu huy bizde fazlasiyle mevcut. İsyan, haydi diyelim, fena bir şey. Tabi Şeyh Sait isyanını konuşuyoruz. Bu fanî dünyada şimdilik galip gelenler haklı görünüyor. Pekâlâ.... Şimdi anlatacağımı siz muhakkak duymadınız. Kimse de duymadı. Bilenler de unuttular. (Şeyh Şerif Palu'yu bastı) haberi geldiği zaman ben de Elâziz'deydim. Bir Salı günü akşam üzeri Fırat'ı geçti. Alişam köyüne geldi. Köy ikiyüz haneliktir. Elâziz'de Dellal çağrıldı ki bir kul dışarı çıkmıyacak. Şehir Alay merkezi. 12 Top sahra top'u, 350400 asker var. Ertesi sabah, şefakla beraber toplar patlamağa başladı. Dört top bey yurdu tepesine tayin edilmiş. Dört tanesi askeri depo gerisinde. Mitralyöz'ler de bu deponun önünde. Depo aynı zamanda cephaneliktir. Şehirden dışarda ve ovaya hakim bir mevkide. Ova 6 saat çeker. Palo'ya kadar yumurta yuvarlasanız gidişini seyredersiniz. Mitralyözler ve avcı koluna yayılmış askerler durmadan kurşun sıkıyorlar. Toplar, aşağı, yukarı 200 mermi yaktılar. Kuşluk zamanı gürültü biraz kesildi. Sonra anladık ki topların ağzını Karakaya mevkiine çevirmişler. Gülleler muttasıl kayaları tarıyor. Öğle yaklaştı. Vali, jandarma kumandanı otomobille şehirde dolaşıyorlar. Ayrıca idareyi örfiye müfrezeleri de kol geziyor. Emre itaatsizlik edip sokağa çıktığı için Vali Hilmi bey bir küçük çocuğu tabancasiyle gözümüzün önünde öldürdü. Ahali damlara çıkmış. Biz dürbünle harekâtı seyrediyoruz. Karşı tepeden bir karaltı bu tarafa atladı. Bir karaltı daha atladı. Meğer bunlar eşkıya Yado'nun maiyeti imişler. Yada, Dersim'in meşhur eşkıyası. Maiyetinde sekiz süvari var. Zaten Elâziz de isyan edenlerin topu topu 37 kişi olduğu sonradan anlaşıldı. Bunların da dört tanesi tüfekli. Gerisi omuzlarında birer sopa, uçlarına çarıklarını asmışlar. Bellerinde çıplak kılıç taşıyanları da silâhlı sayarsanız 1520 kişiyi geçmezler. Yado cenuptan kayaları dolaştı. Piyadeler de tepeyi atlayıp beıi yakaya, geçiyorlar. Herifler eskiden beri soyguncu olduğundan, araziyi bildiklerinden, Güney çay mevkiinden top menzilinin altına geçivermişler. Dere boyundan, depo önündeki mitralyözlere doğru, bir tek kurşun sıkıldı. Neferlerden birisi kolundan yaralanınca ötekiler de, her şeyi bırakıp kaçmağa başladılar. Kaçanlar, Yado'yu, ricat hatlarında görünce (Sarıldık) diye bağırdılar. (Canını kurtaran kaçsın.) diye bir feryad duyuldu. Alay çil yavrusu gibi dağılıverdi. Silâh sesleri birdenbire kesilmişti, insan, böyle hengâmede sükûttan daha çok ürküyor. Ben, beyim, bozgunu işte orada gördüm. Asker, hem kaçıyor, hem ceketini, pantalonunu çıkarıp atıyordu. Kapu tokmaklarına yapışıp kelimeyi şahadet getirerek içeri

alınmasını istiyen hangisi, oturup başını yumrukluyarak ağlayan hangisi.... Meğer Vali ile kumandanlar ailelerini, eşyalarını zaten beşkardeşler mevkiinde hazırlamışlar. Otomobile atladıkları gibi hey Malatya nerdesin....

— Halk ne yaptı?

— Halk ne yapsın? Evvelâ kim geliyor belli değil ki. Bizim Elâziz, eskiden beri Dersim çapulcularından korkar. Herkes Bismillah diye silâhlarını hazırladı. Depo yağma ediliyormuş lâfı ortalığa yayılınca evlerden uğradılar. Silâhları, cephaneleri bölüştüler. Zaza'ların hiçbirinde tüfek yoktu ya birden baktık, beheri dörder tüfek omuzlamış. Halbuki kulaktan duyduğumuza bakarsanız bunlar üzerinde Kur'an'ı kerimlerle geleceklerdi. Ön saftakilere asla kurşun ve gülle tesir etmez deniliyordu. Baktık ki bizim Dersim eşkıyası.... Kur'anı bırakalım, salâvat getirmesini bilmezler. (Senin dinin nedir?) diye sorun. (Ben din bilmem, Ali ağanın çobanıyım.) diye cevap verirler.

— Halbuki adı şapka isyanı....

— Esası tabi din uğruna.... Fakat kalabalığa malumaliniz her çeşit insan karışır. Meselâ gelenler, 3035 kişi iken bir hamlede dörtyüz kişi oldular. Esasında, Dersim aşiretleri, Palu'ya da, Çemişkezek'e de evvelden beri düşmandırlar. İsyan havadisi üzerine bu iki kasabayı çevirmişler de (Bizde Şeyh Said'in mektubu var. isyana biz de iştirak ediyoruz. Gelin teslim olun.) Demişler. Lâkin Palu ve Çemişkezek razı gelmemiş. Palu, mecburen oranın deposunu basmış, iki eşek yükü silâh alıp halka dağıtmış. Palu Kaymakamı Hakkı bey Dersimli olduğundan bize kancıklık yapar diyerek onu uzaklaştırıp yerliden birisini Kaymakam nasbetmişler. Yado, Palu'ya giremeyince, Şeyh Şerife haber yollamış. Posta ile müzakereden sonra, eşkıyayı, (Elâziz'e hücum et) bahanesiyle başından defetmiş. Ben Yado'yu gözümle gördüm. Uzun boylu, yakışıklı bir adamdı. Sırtında zabit elbisesi vardı. Şaşılacak bir şey, ağzında da altın dişleri parlıyor. Şu halde, büsbütün yabani değil. Herhalde cinayet işleyip Surye'de yaşıyanlar dan.... Başına Kalpak, Keçe külah, fes giymeden yanma gidenleri falakaya yatırdı. Eskiden dersim içinde Nahiye müdürlüğü falan yapmış. Ne olursa olsun, eşkıyayı görünce Elâziz'in abdesti Hozuldu. Bir taraftan da kuvveyi maneviyeyi kırıcı haberler geliyor. «Malatya Şeyh Said'e iltihak etmiş. Sivas ta iltihak etmiş. Ordu kamilen Şeyh Sait efendiler Sancak'ı şerif

çıkarmışlar. Helîfe hazretleri İngiliz zırhlıları ile İstanbul'a dayanmış.» Yado, Hükümet konağına girdi. Atını direğe bağladı. Bir iskemle vermişler, salonda oturmuş. Adamlarına emir verdi. Evvelâ kolordu merkezini, ahzı asker şubesini dağıttılar. Defterleri, kitapları yakıyorlar, halıları topluyorlar. Aynalar, masalar, iskemleler, koltuklar pencereden aşağı atılıyor. Dersim çapulculuğu tarihlerde meşhur. A, baldırı çıplaklar.... der'akap katırları, haşa huzurunuzdan eşekleri nereden buldunuz? Yükte hafif, pahada ağır malları hayvanlara yükletiyorlar. Yado kahveyi içer içmez tekrardan atladı. Hemen mapushaneye gitti. Kapuları arkasına kadar dayadı. Mahpuslara umumî af verdi. Ağlayan, yere kapanan, yatağını bırakan, sandığını yüklenen savuşuyor. Mahpusaneyi yakacaktı bırakmadılar. Bereket versin, mahpusane kâtibi esas defteri evine aşırmış. Bir de baktık, Reji dairesinin ambarını yağmalamışlar. Beylik battaniyelere paketleri doldurup sokakların köşesine devirdiler. Serkliler, Yeniceler, Baframaden'ler, ahaliler yerlerde. Dersim'li paket fiatını nerden bilecek. Umumuna üst üste 3 kuruş paha biçmiş. 3 kuruş verdi mi bir paket, 30 kuruşa on paket. Yağma, hazin oluyor beyim.... Mal rüsvay oluyor. Bizim Elâziz eskiden beri şarkın ticaret merkezidir. Harput ermenileri Amerikaya kadar nam salmış tüccar idiler. Çapulu görünce tüccar taifesi aklını başına devşir di. «Bu gidiş hayırlı alâmet değil. Davranın....» diye bir fısıltı yayıldı. O zamana kadar evlerinde oturan Elâziz'liler, silâhlanıp dışarı uğradılar. Herkes ikişer üçer çarşıyı tuttu. Dükkânların daramaları (Kepenkleri) kapalı. Esnaf kol geziyor. «Hani Şeyh Sait? Nerde şeriatçılar?» derken «Şeyhi şerif hazretleri geliyor». Tekbir çekenin, salâvat getirenin haddi hesabı yok. Meydan feslerden sarıklardan görünmüyor. O'nu da Vilâyete misafir ettik. Bir taraftan yerli Milis teşkilâtı kuruluyor. Delikanlılar, eli silâh tutanlar, Milis'e yazıldık. Bu esnada Yado, askerî teçhizat anbar mı bastı. Çapulcular üst üste birkaç ceket, birkaç pantalon giyiyorlar. Kaputları, battaniyeleri çuvallara doldurmuşlar. Şehrin ayanı, Şeyh'i şerife müracaat etti. Mallarından korkan tüccarlar, müsade alıp dükkânlarını evlerine taşıdılar. Bunlardan iş çıkmıyacağı anlaşıldı.

— Siz şeyhi şerifi gördünüz mü?

— Gördüm. Türkçe bilmez bir ihtiyar. Seksen yaşındaymış ama, kara sakallı. Uzun boylu. Akşama doğru nihayet lisana geldi: «Biz burada durucu değiliz. Ankara'ya kadar yolumuz var. Elâziz'e Vali tayin edeceğim.

Kimi münasip görüyorsunuz?» diye sordu. Şehirli beyzade Mehmet Efendi’yi seçtiler. Mehmet Efendi Vali makamına geçti, kuruldu. Bir dua okudular. Amin dediler. Şeyhi şerif Kürtçe bir şeyler söyledi. Tercümanı Türkçeye çevirdi. Diyormuş ki: «Biz kitapta yerini gördük. Seksen bin Mason olup Padişahımızın tahtına hücum edecekler. Padişahı indirip başlarındaki zındığı Şah yapacaklar. Üç sene sürecek. Sonra kurt aslından bir mehdî gelecek. îşte üç sene tamam oldu. Bunlar Firavun tohumudur. Eğer fırsat bulsalar, Allah diyeni kesecekler. Dini bir uğruna cihad farzoldu. » Demiş. Söz doğru ama, iş doğru değil. Şeyhi şerif çapul istemiyor. «Günah, haram. » diye fetva çıkardı. Lâkin Dersim'li kulak asar mı? Aklı erenler, «Marifet bu geceyi geçirmek. Görelim sizi delikanlılar. » diyerek bizim sırtımızı sıvazlıyorlar. Akşamüzeri Milis teşkilâtı tamamlandı. Başları, çavuşlar, Bölük başları seçildi. Herkes kendi mahallesinde bekliyecek. Tüccar: «Aman çarşı. Çarşıyı koruyun. Ücreti bizden.» diyorlar. Biz bu tarafta uğraşırken birdenbire bir patlama Elaziz'zi temelinden sarstı. Cephanelik ateşlendi sandık. Cephanelik ağzına kadar top mermisi dolu. Meğer Baruthane ateşlenmiş. Yirmi metre mesafedeki adamlar kamilen berhava olmuş. İkiyüz kişi zayiat var. Dediler. Gece iki saatte bir değişerek devriye gezdik. Her mahalleye Yado'nun çapulcularından da iki silâhlı geldi. Herif fısıltıyı sezmiş, herhalde şehirliye emniyet etmiyor. Gece yarısı, Hükümet arkasından silâh açıldı. Sese koştuk. Yado'nun adamları, ermeni doktoru Piyer'in evini basmışlar. Mevcudunu cebren almışlar. Daha da istemişler. Feryadına bizim Milisler yetişmiş. (Çık.) (Çıkmam.), (Bırak.) (Bırakmam). İş zora binmiş... Milisler, çapulcuları önlerine katmışlar. Akıllılar araya girdi. (Ayıptır, günahtır.) dedi. Sabahleyin birkaç eve daha girmek istediler. Halk meydan vermedi. Şeyhi şerife davacı gitti. Şeyh hazretleri emir veriyor ama, Dersim'li kulak asar mı? Dersim'li evvelden beri (Elaziz'zi bir talan etsem.) diye Allaha yalvarıyor. Ogün akşama kadar Bankalarla meşgul oldular. Kasalara tüfek ile ateş ediyorlar. Üstlerine gaz serpip yakıyorlar. Lâkin kasaları açmak mümkün olmadı. Akşamüzeri Vilâyette akıllılar toplandı. Karar: «Bunları telefatsız Elâziz'den çıkarmanın kolayı.... Ortada şeriat yok, rezalet var.» Türkocağı'nda misafir edilen Şeyh'i şerife başvurdular. Şeyh hazretleri de razı. Milis'e davran emri verildi. Biz mahallede onbeş delikanlıyız. Cadde üzerinde dururken baktık ki Yado'nun adamlarından" üç kişi büyük bir örtü içinde bir şey getiriyor. Arkadaşlardan biri önledi. «Durun bakalım ağalar.... Nedir bu taşıdığınız?» Herifler hâlâ tütün paketi çekiyorlarmış, arkadaş: «Paketleri de, silâhları da bırakın. »

Dedi. Üçüncüleri mışlı'ya davranacak oldu. Kurşunu tam gırtlağından yedi. Hırlıyarak düştü. Ötekilerin silâhlarını aldık.

— Siz de attınız mı şeyhim?

— Biz o zaman henüz tarikata intisap etmemiştik. Rabbim günah yazmasın ben de ateş ettim ama, kimseyi öldürmedim.

— Sonra?

— Sonrası.... Elâziz'li çapulculara girişti beyim. Her tarafta silâh sesleri. Şehir yanıyor. Bizim arkadaşlar teslim olan iki Dersim'liyi de hemen temizlediler. Yado, halkın galeyan mı görünce taban tutturamadı. Asıl adamlarım topladı. (Biz Malatya'yı teslim almağa gidiyoruz.) dedi. Malatya caddesini tuttu. «Aman çevirin. Kaçırmayın. » dediler. Bizim mahalle yol üstünde olduğundan Önünü kestik. Yado, maiyetini üç bölüğe ayırdı. Avcıya yayıldılar, İki bölük önlü arkalı döğüşüyor, üçüncü bölük, ortalarında, talan eşyasıyla beraber ağır ağır yürüyor. İki taraftan yedi, sekiz kişi düştü. Beşkardeşler'de yaktıkları mektep binasının yanından dereye saptılar. Orada Yado'yu ayağından vurdular. Adamları ata bindirip kaçırdılar. İlk silâh seslerini duyunca şeyhi şerifte savuşmağa yeltenmiş. Fakat şehirli yakaladı. Bir odaya hapsetti. Bereket bütün çapulcular asker kıyafetinde olduğundan Milislerden ayırt ediliyor. Şehrin merkezinde toplananlar, döğüşe döğüşe harice çıktılar. Fakat dağa doğru yolu açamadılar. Elâziz'in şarkın da kırmızı konak denilen bir taş bina vardır. Oraya iltica ettiler. Milis konağı çevirdi. 30 odalı bir mevkii müstahkem. Öyle bir yerde bulunuyor ki Hem Diyarbekir yoluna, hem de Harput caddesine hâkim. Elâziz'deki adamların birçoğu Harput'ta oturduğundan, bina zaptedilmezse o akşam evlerine gidemiyecekler. Milis çetelerinin Reisleri muhasarayı tamamladılar. Hepimiz siperlere girdik. Lâkin Dersim'liler pek silâhşor heriflerdir beyim. Hem de kurnazdırlar. Keçe külahlarını bir sopaya takıp pencereden gösteriyorlar. Bizim nişancılar vurmak için davranınca alnından, omuzundan kurşunu yiyiyor. Orada, bizim taraftan 100150 adam telef oldu. Acıkanlar şehire dönüp karnını doyuruyor, sonra tekrar harbe dönüyor. Karılar dua ediyorlar. Bir kıyamet ki sorma, gitsin. Hitamında akıllılar «Top getirmeli. Yoksa Dersimli şakiler bizi hep kıracak....» dediler. Toplan sürüdük lâkin kamalanın hep yok etmişler. Kamasız top kullanılmaz. Mecburen Bayram toplarını getirdik.

Belediyenin Ramazanda kumsıkı attığı fitilli bir top. Tekerlek üzerinde duruyor. Yuvarlak taş gülle endaht eder bir cins... Sesi dehşetli ama, bîçareler hiçbir işe yaramaz. Fatih Sultan Mehmet efendimizin döktürdüğü balyemezlerden.... Güllesi yok. Taş dolduruyoruz saçma gibi etrafa dağılıyor. Nihayet yağlı paçavralarla sıkıladılar. Evi yakacaklar. Lâkin bmsi pencereden içeri girse onu girmiyor. Ümidimiz kesildi. Başladık yalvarmağa:

«Haydi defolun gidin. Size bir zararımız dokunmaz.» Gitmezler.

«Yahu. Savuşun. » Ne mümkün. Akşam oldu. Gece bastırdı. Arada sırada top ateşleniyor, ortalığı yanmış paçavra kokusu alıyor. Gece yansına doğru Milis'i uyku bastırdı. Zaten kaç gecedir millet uykusuz. Tüfeği kucağında serilen serilene.... Horlayanları, çete Reisleri bacağından çekiyor. Bereket versin, sabaha karşı, eve iltica eden eşkıya huruç hareketi yaptı. Dersim'li mavzer'i makineli tüfek gibi atar beyim. Bir yaylım ateş dünyayı sarstı. «Bre koman.... Bre....» birkaç tanesini tesadüfen düşürdüler. Geri tarafı dağa sardı. Ankara'yı buldu. Şöyle bir telgraf çekti: «Palu'dan kopup gelen Şeyh Sait avenesinden Şeyh Şerif nam çapulcu Elaziz'i işgal etti ise de, Allah'ın inayeti ve halkımızın gayretiyle hayyen istihsal edildi. Vilâyet merkezi sakindir. Hükümet iade olunmuştur. Emri alilerine muntazmz.» Mustafa Kemal, bizzat «Elaziz'lilere teşekkür ederim.» diye cevap verdi. Tam kırkiki gün vilayeti, Valisiz, memursuz, Elâziz'li idare etti. Kırkiki gün sonra asker geldi.

— Çabuk gelmişler.

— Evet. Hem çabuk geldiler. Hem de hizmete mukabil Milis çeteleri Reislerini, vak'ada yaralananlarla beraber topyekûn istiklâl mahkemesine verdiler. Hepsi isyanla alâkadar gösterildi. Çoğu mahkûm oldu. Cumhuriyetin bânîsi sayılmak lâzım gelirken Elâziz'de, Elâziz'liler de hâlâ âsî farzedilir. İmik Ağa'nın dediği gibi hakkı vardır, alacağı yok.

— Yado'ya ne yaptılar?

— Tuhaf bir iş beyim. Dersim Şeyh Said'e iltihak etmedi. Asker Elâzize gelince, Hükümet'ten yana görünüp, Dersim'liler Palu'yu bastılar. Palu'nun Dersim'li kaymakamı Hakkı Bey her tarafı kendi aşiretine yağmalattırdı.

— Fena olmamış.

— O zaman fena olmadı ama, sonunda elbette sıra onlara geldi. Geçen tedip hareketinde de Dersim'i temizlediler.

— Bu hükümet pek kurnaz beyim. Milleti biribirine kırdırdı.

— Evet kurnaz.

— Sade Hükümet'in kurnazlığından değil. Dersim tekmil Alevî'dir, Şeyh Sait isyanında Alevî'lik, Sünnîlik davası açarak din uğruna harekete geçmedi. Şeyh Said'in yenilmesine yardım etti. Bana (Alevî düşmanı) derler beyim. Evet, ben Alevî düşmanıyım. Lâkin sebebi işte bu....

— Lüzumsuz bir düşmanlık gibi geliyor bana.

— Neden?

— Çünki Dersim de iltihak etseydi, gene sonu mağlubiyetti.

— Zannetmem.

— Ediniz. Muntazam orduya karşı çete sökmez. Derebeyliğ'i ihya etmek ise, dana beter budalalık. Bir nokta daha var: Şapka istemiyenlere, gâvurluğa karşı ayaklananlara Allah neden yardım etmedi dersiniz? Bu ciheti hiç düşündünüz mü?

— Düşündüm. Akıl er diremedim. Elbette bizim ihata edemediğimiz bir hikmeti mevcuttur.

— Bizim ihata edemediğimiz hikmet: ingiliz lirası Şeyh'im.... isyanı Entelicens servis çıkardı. Şeyh Sait, falan hep yaldızı. Emperyalizm diye bir ifrit var. Hiç duydunuz mu? Biz bu ifriti Lozan'da memleketimiz için muvakkaten zararsız hale getirmiştik. Şarkta biraz kımıldadı. Kürt ağalarının mallarını kamilen kurt fıkarasına dağıtıp işin kökünü kazıyacağımıza ağaları İstanbul’a sürgün edip fıkarayı temizledik. 1926’daki isyanın 1941’e kadar devam etmesi bundan.

— Anlıyamadım. Mallan fıkaraya mı dağıtacaklardı? Buna Bolşeviklik derler.

— İşte O sebepten dağıtmadılar ya....

— Tuhaf insan inanamıyor. Fabrikanın düdüğü ötmeğe başlamıştı. Susup sonuna kadar dinlediler. Sazlı Mustafa'nın karısı Emey, kocasının demirlerin arasından uzattığı elini hürmetle öpüp başına koydu. Sonra, ürkek ürkek duran oğlunu arkasından hafifçe babasına doğru itti. Çocuk yüzünü buruşturdu.

— Gel sene oğlum.

— Gelmem.

— Niye? Bak sana para vereceğim.

— Olmaz.

— Olmaz mı?

— Olmaz. Ben para istemem.

— Şeker alırsın. Kuru üzüm alırsın.

— Anam döğer....

— Ne haddine köpoğlusu.... Gel şuraya....

— Para almam.... Anam dedi ki.... (Para alırsan, sen düşün.) Dedi.

— Haltetmiş. Gel....

Emey, oğlunu koltuklarından tutup pencerenin içine bastırdı. Kenara çekildi.

Kocasına öyle kuvvetli bir saygıyla bakıyordu ki gözlerinin bu manasiyle olduğundan birkaç misli daha güzel görünüyordu. Ufak tefek bir kadındı. Bu sebeple insan sekiz yaşındaki oğluna rağmen O'nu küçük bir kız çocuğu

zannederdi. Üzerindeki ciddiyet, herhalde, uğruna kan dökülmüş ve hapse girilmiş bir kadın olmasından, bir de sekiz yıldan beri erkeksiz yaşamanın verdiği ağır can sıkıntısından ve mahzunluğundan ileri geliyordu. Sazlı Mustafa 24 seneye mahkûm edilmek için gidip karakola teslim olduğu zaman Emey ondört yaşındaydı ve bir senelik gelindi. Sazlı Mustafa bacanağını öldürmüştü. Bunu kendisi hemen daima aynı kelimelerle, aynı telâşsız ifadeyle şöyle anlatır:

— Meğer bizim karıya göz koymuş. Baldız demek, bacı demek ama dünyada yüreksiz mi ararsın. Bu karıyı alalı bir sene oldu olmadı, benim oğlana da yüklü.... Bacanağın babası muhtar olduğundan odasında misafir çoktur. Bizimkini ikide bir, hizmete çağırırlar. Bir gün çiftten geliyorum. Muhtar önümü kesti. (Ulan sen mi tenbih eyledin kopuk.) Dedi. Benim bir şeyden haberim yok. (Hayır mı Emmi?) Dedim. (Karma haber yolladım. Ekmek yapılacak. Gelmedi.) Diye başını şu tarafa çevirdi. Öfkelendim bilir misin? (Şuna bir güzel kötek atayım) dedim. Yani gelip karıyı döğeceğiz. Köy yerinde, bilmez misin, böyle şeyler ayıptır. Adama ne derler? (Bir karıya sözünü geçiremiyor.) Derler. Eve girdim. Seğirtti çarıklarımı çıkarmağa önüme çömeldi. Yüklü karının göğsüne bir tekme vurdum. Şuraya kadar yuvarlandı. Benim karının anası edepsizdir, büyük ablaları edepsizdir. Sanki birader, bir sülâlenin edepsizliği tekmil onlara gitmiş te buna hiç bir şey kalmamış. Ağlamayı da bilmez fıkara.... Adamın yüzüne hasta köpek gibi bakar, durur. Bir taraftan da, İslam dini aşikâre, seviyorum karıyı.... Kızdığım zaman da seslenmediğine büsbütün öfkeleniyorum. (Niye gitmedin enişten gile?) Dedim. (Ben oraya bir daha gitmem.) Dedi. (Sebep?) Başını yere eğdi. (Sebep?) Ses yok. işte gebert, o kadar. Lâkin bereket versin daha cahil. Cahil de söz mü daha çocuk. Gece yatakta, surdan burdan lâf getirdim. Ağzından meseleyi aldım. Bacanağım olacak namert, tenhada etini sıkmış. Kolunu gösterdi. Nah mecidiye kadar simsiyah.... O gece sabah olmaz.... Cigara içerim. Bir cigara daha içerim. Bir cigara daha.... Karı işi sezdi. Başladı içini çekerek ağlamağa.... Sabah oldu. Gün doğunca göğsümün üzerinden sanki bir değirmen taşı kaldırdılar. Hani gidip öldürecektik ya.... içim bir ferahlasın, bir ferahlasın.... Bayram günü gibi keyifliyim. Karı büsbütün korktu. Bizi delirmiş sandı besbelli. «Vurma, seni hapse götürürler.» Diyerek başladı yalvarmağa.... «Vurmam.... Ne demek. Senin yüreğin temiz olduktan sonra....» Dedim. Yemin ettim.

Şart ettim. Sordum. «Ablanı boşayacağım da seni alacağım. Kurtuluş yok.... Mustafa vururum ha....»

Demiş. Ben fıkaraymışım. Onlar zenginmiş... Onlara gelin giderse bir köyün bir karısı olurmuş. Boyuna beş tane de altın takacakmış. (Sen ne dedin bakalım kan?) Dedim. (Mustafaya söylerim.) Dedim dedi. Ogün odada bacanakla kâat oynadık akşama kadar. Önce gözümün içine korkak korkak bakıyordu ya, bizden bir şey anlıyamayınca rahatladı. Bir taraftan da, farkındayım, (Karı kocasına bir şey söylememiş. Gönlü var.) Gibi seviniyor. Günlerden songüz. Bağlar bozuldu, bozulacak. Onların bir de bağı var, köye yarım saat çeker. Şose'nin üzerinde olduğundan bizim bacanak bekliyor, insan odadan dağılınca, eve gittim, çifteyi aldım, iki gözünü de domuz saçmasıyla doldurdum. Karı işi anladı. Ayağıma sarıldı. Bir tekme daha. Kapudan çıktım. Bacanak beni çifteyle görünce biraz bozuldu ama baktı ki sırıtıyorum durmadan, rahatlaştı. Avcı olduğumu herkes bilir. Onların bağın üzerinde bir keklik var. Ben bağa uğramışım ki biraz üzüm yiyeceğim, sabaha yakın da kekliğe gideceğim.... Üzüm kesti. Getirdi. Yedik. Şuradan, buradan konuşurken lâfı birdenbire karı işine getirdim. (Hüseyin, bizim karının etini sıkmışsın bacanak.) Dedim. Ay ışığı tam yüzüne vuruyordu. Ağzı açılıverdi. (Yalan, iftira) Bile diyemedi. (Beni vurup, karıyı kendine alacakmışsın bacanak.) Dedim. Boğazı kesilmiş gibi bir hırıltı koyuverdi. Ben o sıralarda güreşiyorum efendi, tuttuğumu koparıyorum. Birden elini beline attı. Tabancaya davranıyor. Bileğinden kavradım. Tutar tutmaz kolunu dirseğinden kırmışım. Yuvarlanmağa başladı. Dönüyor. Araba tekeri gibi. Kuşağından tutup sırtüstü yatırdım. Dizimi göğsüne dayadım. Ay ışığı tam gözlerine vuruyor. Gözleri yumruğum gibi fırlamış dışarı. Belli bir şey. Korkmuş. Bıçağı çektim. (Sen benim karıya altın takacakmışsın bacanak ben de sana bir altın takayım.) Dedim. Gırtlağını hafifçe kestim. Hâlâ bakıyor. Bir damla kan çıkmadı ne dersin. Deri yağ gibi açılıverdi o kadar.... Gözleri hâlâ o biçim.... öldü de kurtuldu diye korktum. Ayağa kalktım. Ne yapsam Hey Allah, ne yapsam. Aklıma su geldi. (Şuralarda bunun destiyle suyu vardır elbette) Dedim. Gideceğim ama, (Kaçarsa) diyorum. Arka arka yürüdüm. Gözlerim üzerinde.... Arka arka.... Beni görmeyince ümitlenmiş besbelli.... Kafasını kaldıracağını sezdim. Aklıma geldi. Kütüğün birine siper alarak çömeldim. Başını kaldırdı. Beni göremeyince oturdu. «Lâilâhe illallah.... Lâilâhe illallah....» Diyor. Ben hiç görünmüyorum. Vay kurnaz vay.... Ayağa

kalkmadı da, dizlerinin üzerine döndü. Bana farkettirmeden kaçacak.... Kolunu kırdık ya, iki diziyle sol eline dayanarak topal Kudret gibi sürünerek gidiyor. Kırılan kolu, yanı başımda sallanıyor, içime bir gülme geldi. Dişlerimi sıktım. Lâkin ne mümkün.... Sıktım dişlerimi. Sıktım. Karnım çatlıyacak. Gülüversem yok mu, duman olup havaya çıkacak sanıyorum. Şaşırmışım. Biraz süründü.

Artık bilmem, ya kuvvetten kesildi, yahut durup bana kulak verdi. Başını döndürmeden biraz dikildi. Bereket suya girerken tüfeği yanıma almışım. Vallaha farkında değilim. Öyle dikilince, elimden kurtuluyor gibi, yüreğime bir korku düştü. Gülmem geçiverdi. Çifteyi gözüme alıp sıktım. Kurşunu tam bel kemiğinden yemiş... Murdar ilikten.... Bir kere yüzü üstüne gâvur gibi kapandı. Sonra beli yukarı doğru kanburlaştı. îki kere kalkıp indi. (Hıhhh....) Dedi bir.... Arkasının üstüne geldi. Barut kokusunu duyuyorum. Suratıma da rüzgâr çarpıyor. Suratıma çarpıyor ama, sanki rüzgâr değil, pisin kanını getirip ıslak ıslak, sıcak sıcak vuruyor etime.... Kalktım, kana doğru koştum. Tepesine dikildim. Gözleri hâlâ açık. Bir şeyler söylüyor, mırıl mırıl.... Eğilip kulak verdim. (Mustafa. Mustafa.) dedi. (He.) Dedim. (Mustafa) Dedi. (Buyur bacanak.) Dedim. (Ben bu yaradan ölmem. Beni öldürme.) Dedi. işte o zaman beni bir gülmedir aldı. Gülüyorum ama dağlar çın çın ötüyor. Artık nakadar gülmüşüm.... Öyle, yüzüm, yüzüne iki parmak mesafede gülüyorum. Derken hızlı nefes almış olacak, kanı yüzüme sıçradı. Geri çekildim. Ağzımın içi birhoş... Çiğ et çiğnemişim gibi.... Tuzsuz çiğ et... Etrafta iki kere döndüm. (Allahuekber.... Allahuekber....) Diye tekbir getirerek.... Hani kurban keser hesabı.... Gene birden aklıma geldi. (Ulan ölmesin ha.) Dedim. Destiye koştum. Destiyi bulamadım.... Ulan desti. Hey Allahım bir avuç su.... Yok da yok.... Meğer ayağımın dibindeymiş te biz sevinçten görmemişiz. Tekrar başına dikildim. Hâlâ söyleniyor. (Ölmedin mi?) Diye sordum. (Ölmedim.) Dedi. (iyi öyleyse) Dedim. Tüfeği Bismillah diye kaldırdım. O da sağlam elini, can korkusuyla yüzüne tuttu. Bir kere çaldım. Ateş almadı. (Boş gözün tetiğine bastım. Hele bekle bacanak....) Dedim. Öteki horozu kaldırdım. Bir daha çaktım. Gene ateş almadı. Eyvah.... kapsül düşmüş. Cebimden bir kapsül daha çıkardım. Memeye geçirdim. Bir daha çaldım. Gene patlamadı. Gördün mü, memedeki barut dökülmüş mutlaka.... Cebimde barut var bir kâadm içinde.

Ay ışığı, mübarek gündüz gibi.... Memeye barut koydum.... Ellerim titriyor. Ne mümkün.... Uğraşmışım bir saat. Yorulmuş ta elini yüzünden indirmiş. Başına dikildim tekrardan.... Tüfeği gözüme aldım. Tam alnına hizaladım. Elini gene kaldırdı. Siper ediyor. Sanki domuz kurşunu, el ayası dinler gibi.... Aklıma geliverdi. Mahsustan boş gözün tetiğini çektim. Horoz şak diye düştükçe gözlerini kırpıştırıyor. Horoz düştükçe gözlerini kırpıştırıyorum du. Bir zaman da böyle eğlendik. Uzaktan bir köpek uludu. Aklım başıma geldi. (Aman, elimden biri alır. Ölmeyiverir.) Dedim. Domuz kurşununu alnının ayasına sıktım. Mübarek kurşun, kafayı tuz kabağı gibi dört parçaya böldü. Meğer dizlerini bükmüş imiş. Kafa dörde ayrılınca ayaklan da boşandı.... Şurama Sazlı Mustafa sağ dizinden üç parmak aşağısın gösterir bir tekme indirdi. (Zarar yok bacanak. Canın sağolsun.) Dedim. İki adım öteye oturup bir cigara yaktım. Bu zehir bana bir tatlı geldi efendi, bir tatlı geldi. Bal da öyle değil.... Yüreğim sevinçten çatlıyacak. Türküyü nerdeyse tutturacağım.... «Yılan akar kayadan Ben ölmem bu yaradan» Diye bir türkü.... ölmez misin? Haydi yiğitsen ölme bakalım bacanak. Birden aklıma geldi. Kürt isyanı zamanında.... Dersim'de bir kurt beyi varmış. Bizim zabitleri vurunca bilmem nesini keser de ağzına sokarmış. Bizim bacanak da, bu işe bilmem nesinden uğramadı mı? Bıçağı çıkardım. Şalvarın uçkurunu kestim. Donu sıyırdım. Meret haşa huzurundan ufalmış gitmiş. Nah şöyle.... Düğme gibi başı görünüyor. Tutup çektim. Lâstik gibi uzadı. Dibinden kesiverdim. Bu sefer, ağzı açılmaz. Ağzı.... Zaten gözler falan kalmamış ya.... Bıçakla dişlerini araladım. (Buyur Allasen bacanak.... Buyur afiyet olsun.) Dedim de dilinin üstüne koyuverdim. Yaylı gibi kendiliğinden kapandı, işte ozaman dizlerime bir kesiklik geldi. İki adım attım atmadım, dizlerim büküldü. Yere çöktüm. Tüfeğe dayanırım, kalkmak nerede? (Bizi kan tuttu mutlaka.) Dedim. Üç kulhuvallah okudum. Bir de Elham. Etrafına üfledim. Ay ışığı elimdeki çıplak bıçağı parlatıyor. Boğazım kurumuş. Nefesim daralmış. Ben de bacanağın yanma arka üstü yatıverdim. Ay tepsi gibi mübarek.... Ay tepsi gibi incecik bulutların arasından yuvarlanıyor. Köyden bir horoz öttü. Demek ki sabah yaklaşmış... Şimdi beni aldı mı bir düşünce.... Bir, diyorum, gidip karı ile son defa yatsam nasıl olur ki.... Bize cezayı çok verirler.... Bir, diyorum, karı ile yatmak olmaz.... Bizden sonra başkasına elverir de çocuğa kalır. Alemin piçini bize yamar vesselam. Başladım hesaplamağa.... (Bu gecenin tarihini aklımda tutarım. Dokuz ay on günü hesaplarım. Onbir gün olsa kabul etmem.) Diyorum. Lâkin bu gecenin

hesabını bulmak ne mümkün. (Yahu. Bugün günlerden neydi?) Aklıma gelmez. (Dün neydi?) O da aklıma gelmez. Velhasıl, günü de, tarihi de bulamadık. Bulamayınca.... (Başka çare yok Mustafa, dedim, haydi karakola....) Halbuysa.... Karı yedi aylık gebe.... Gebe karı hiç yeniden çocuğa kalır mı? Bizde cahilliğe bak.... Adam öldürmüşsün, tavuk ölüsü değil. Elbet tarihini bir yere yazarlar. Sen günleri şaşırdınsa Onbaşı, Mustantik şaşırmaz ya.... Bunları şimdi düşünüyorum, efendi, o zaman işin içinden çıkamadık ta karakola gidip teslim olduk. Bizim mesele bal gibi idamlık. Bereket versin yaşımız müsait çıkmadı. Onsekizi bitirmişiz de, yirmibiri bitirmemişiz. Yaştan indirdiler de yirmidört sene verdiler.... Sazlı Mustafa, macerasını hikâye etmedikçe ruhunun büyük bir parçasını insanlardan inatla saklıyan bir adamdır. Aylarca yan yana yatanlar, O'nun böyle bir tam delilik batağından tepeden tırnağa kana bulanarak sürüne sürüne çıkıp geldiğine ihtimal vermezler. O kadar uysal, terbiyeli, sakin bir çocuktur. Okumayı mahpusta öğrenmiştir. Cezası temyizden tasdik edilip gelmeden evvel gece gündüz durmadan namaz kılarmış. Sonra önüne kat kat çekilen mahpusluk senelerini unutmak için bir müddet esrar içmiş. Sonra saza başlamış. Kurtulmak ümidi kalmayınca karısını mahpusaneye çağırıp meseleyi anlatmış. Şeriatçası şimdi artık biz birbirimize namahrem olduk. Demiş. Lâkin Emey Şeriatça ile namahremden anlıyacak kadın değildi. Oğlunu sımsıkı tutup yere bakarak kocasını dinledi. Hiç bir şey söylemedi. Giderken gene eskisi gibi çamaşırlarını yıkamağa götürdü. Yedi senedir hâlâ eskisi gibi, her ay mutlaka mahpusa gelir, her ay çamaşırları götürür.

Uzaktan bir bakışta durgun bir kadın gibidir. Lâkin biraz dikkat edilirse, bu durgunluğun yalancı bir şey olduğu meydana çıkar. Emey, asla bulanmıyan bir akar suya benzer. Onun kadar hareketli ve temizdir. Güzel çocuk yüzü hiçbir zaman sükûnetini kaybetmediği halde, her sözde ruhu gizlice ürperir ve bu ürperti seyredenler için belli belirsiz bir şehvet titremesini andırır. Şimdi de kocasını öylece dinliyordu. Köyden kötü havadis getirmek âdeti değildi. Her zaman hayırlı şeyler anlatmak istediğinden böyle susuyordu. Muhtar düşmanlık edip ofis hissesini fazla yazmış, salmayı fazla yazmış, elleri Hükümet hissesini götürmeğe bir kere yolladıysa O'nu üç kere yollamıştı. Öküzün tekini de kurt paraladı.

Halbuki, Mustata ağır bir ciddiyetle neler söylüyor. Geldi geleli bir Şeyh tutmuş. Bir Süleyman Efendi.... Bir Karadayı.... Hele bir magrib Yasin'i Hele magrib Yasin'i.... Mustafa:

— Bu Yasin-i şerif, diyordu, bir mübarek kitap.... Bizi kurtarsa bu kurtaracak sen ne anlarsın. Beni dinle.... Bu kitap.... Bu kitabı alacağız karı. Bu kitaba tam bir ay hizmet edeceğim. Sonunda tashihi karar yapacağım. Evrak bozulacak. Bir gardiyan Ömer var. Bilirsin, küçük Ömer.... Tam ikiyüz lira veriyor. Karadayı razı değil. Koca gardiyan köpekler gibi yalvarmakta.... Halbuysa, hükümet adamı olduğundan ona satmak icab etmez. Biz alacağız. Mısırdan bir Arâbî gelmiş. Yasin-i şerif onun malı. Yedi senede bir gelir, bir kitap getirir satarmış. Karadayı kime alalım derse ona satıyor. Şimdi Arap'ın gelmesi yakın. Ben diyorum ki.... Öküzün tekini satarız.... ikiyüz lira eder. Ötekine bir ortak buluruz. Tarlaları birlikte ekersiniz. Köyde öküzünün teki ölen çoktur ha.

— Çook....

— İyi öyleyse.... Ben çıkınca.... Ben bir kere buradan çıksam öküz kolay.

— Kolay elbet.

— Ben de Allah'ın izniyle çıkarım. Karadayı....

— Karadayı da mahpus mu?

— Mahpus...

— O kitaba baksa da çıksa ya....

— Sus töbe de.... Onun burada bulunması bize bir devlet... Biz onbeş gündür seni bekliyoruz. Sen razı olursan ben el alacağım. Yani parayı bulursan. El aldım mı, mağribî Yasin'i hazır.... Öküzün tekini sat gitsin....

— Öküzün teki öldü. Kurt paraladı....

Mustafa'nın ağzı açık kalıverdi. Emey onun dehşetli üzüldüğünü zannederek telâşsız ve emniyetli konuştu:

— Ali Emmi bize ortak oluyor. Meraklanma. Bu yıl zahire fiyatlı. Mahsul iyi. Allah bir âfet vermezse, öküz parası çıkar. Ben çırçır Yusuf gülere iplik eğiri veriyorum, iplik isteyen kıyamet gibi. Yiyeceğimizi oradan alacağım....

— Öküz öldü ha.... O öküz mü? Tamam.... Karı. Sen bilir misin. Hey Yarabbi Karadayı'ya malum olduydu.... Töbe estağfurullah.... «Eğer Haktaalâ, sana hidayet eriştirirse bir taraftan bir işaret zuhur eder.» Dediydi. Bak karı gider gitmez öküzü satarsın. Sat gitsin. Kolunu demire dayamış, fısıl fısıl konuşurken birden durdu:

— Hele bekle.... Dedi, şuradan Karadayı'ya seslenmeden olmıyacak. Karadayı, siyah meşlâh'ına sarılmış, ağır adımlarla Mustafa'nın bir adım önünde pencereye yaklaştı. Oğlanın yanağını okşadı.

— Senin adın ne yeğen?

— Hüseyin.

— Kaç yaşındasın.

— Dokuz.

— Aferin. Gözlerini lütfeder gibi Emey'e çevirdi: Kızım safa geldin. Mustafa bize bir haber verdi. Öküzü kurtlar paralamış. Biz zaten rüyasını görmüştük. Canın sıkılmasın. Her işte Allah'ın bir hikmeti vardır. Bu da bir hikmet, inşallah, efendini kurtaracağız.

— İnşallah....

— Şimdi öküz tek kaldı. Köyde barınacak mısın.

— Barınırım. Barınılmaz mı? Cırcıların ipliğini büküyorum. Komşulara ekmek yapsam, bir oğlumu Allah sayesinde geçindiririm. Biz geçiniriz. Karadayı, alt dudağını ısırarak düşündü:

— Öyleyse.... Pekâlâ. Kocan sana, ne yapacağını söyler. Sen de kimseye bir söz açmazsın. Böyle şeyler gizli olacak. Hiç kimseye anladın mı?

— Anladım.

— Aferin.... Biz Mustafa ile gayrı ahret kardeşi olduk sayılır. Sakın bir şeye canın sıkılmasın. Tarikat yoldaşlığı bildiğin gibi değildir. Sen artık bizim kızımız yerindesin. öz kızımızdan da ilerisin. Bir şey iktiza ederse gel, Mustafa'ya söyle, O da bana söyler, ben de Şeyh'efendi'ye söylerim, icabına bakarız. Paradan yana, ekinden yana, basmadan, kunduradan yana sakın canını sıkma.... Anladın mı?

— Anladım.... Lâkin....

— Lâkini neymiş?

— Ben borçtan korkarım. Zarar yok. Yalın ayak gezeyim de kapuma borçlu gelmesin....

— Borç nasıl söz.... Biz sana kızımızsın dedik. Baba ile evlât arasında borç olur mu? Her ne iktiza ise, bugünden sonra, bizden istiyeceksin.

— Öküzü satsak, kurtulur mu?

— Mutlaka çıkar. Kul cezası, Allah'ın emrine karşı mı gelirmiş...

— Kul cezası Allah'ın emrine karşı gelmez.... Parayı mahkemeye mi vereceksiniz?

— Sen oralarına karışma. Mustafa'ya döndü: Nakadar getireceğini söyledin mi?

— Söyledim. Ikiyüz lira dedim.

— İyi demişsin. Tamam.... işte o kadar bulunursa Mustafa'nın işi olur. Ben size acıdım. Şeyh hazretleri de acıdı. Bu parayı sokağa atmıyacaksmız ki.... Bir veren, Allah indinde, hayırlı bir işe.... Yüz kazanır.

— Eksik olma amca.

— Daha ne var ki.... Asıl sonuna bakılacak.... Sonunda Şeyh'efendi sana da el versin. Hem dünyanı, hem ahretini kurtar. Ne dersin Mustafa?

— Olur Dayı.... Versin ya....

— Ben Şeyh’efendiyle konuşurum. Pekâlâ. Bakalım Şeyh'efendi ne diyecek. Bugünden sonra sen oğlu, bu da kızı sayılırsınız. Bakalım, kızımızı köy yerinde bir başına bırakır mı? Sen çıkıncaya kadar buraya gelsin. Şeyh hazretlerinin evinde misafir olur. Duydun mu?

— Sen bilirsin. Çocuklu bir kan. Rahatsızlık vermesin de....

— Rahatsızlık ne demek.... Babası değil mi? Bugün senin başına bir hal gelmiş oğlum. Sen daha tarikata girmediğinden bilmezsin. Baksana şeyhin müritlerine.... Onbeş kişi. İçlerinde bir Silo ağa zengin, öyleyken ellerini ceplerine attırıyor muyuz. Tarikat ehli böyledir.... Benim malım senin, seninki benim. Müslüman dardaki kardeşine yardım edecek. Tabi bunları sonra görürsün, öğrenirsin. Bir şey mi diyeceksin, kızım?

— Ben köyü bırakamam. Evimizde kimsemiz yok bizim.

— Eviniz.... Ben senin yerinde olsam onu da satarım, merkebi de satarım. Yalnız tarlalar durur. Toprak satmak Allah'ın gönlüne güç vardığından toprak dursun. Ötekileri hep sat. Parayı cebine sok. Şeyh hazretlerinin hanesi, Saray gibidir. Senin gibi kaç kişi barınır. Hanımı da tarikatten.... Sana usul, erkân öğretir. Sen de onlara elinden geldiği kadar çalışırsın.

— Çalışırım. Ben işlemekten bir vakit yılmam.

— Gördün mü ya.... Oğlan maşallah büyümüş. Onu mektebe yazdırırız. Mektebe gider misin yavrum?

— Giderim.

— Aferin sana.... Bak kızım.... Bir de bu burada.... Kocan tabi.... Bakılmak ister. Sonra.... Şeriatta ayıp yoktur. Mahpusluk bir taraftan, sizin hasretiniz bir taraftan. Akşamlan ellerin yemeği gelir. Bunun burada boynu bükülür. Çocuk babasının ekmeğini ne güzel, akşamları getiri getiriversin. Sevaptır.... Evlâdı babaya, babayı evlâda kavuşturmak. Hem senin köy yerinde bir başına durmanı da ben beğenmedim. Muhtar düşmanınız olmasa ne alâ.... Şimdi zamane bozuldu.

— Bozulmaz mı? iyi bildin.... Köy yerinde....

Emey sustu. Karadayı'nın anlattıklarından o kadar sevinmişti ki az kalsın, köyde çektiklerini, hele yeni yetişen delikanlılardan nakadar korktuğunu bir solukta anlatı verecekti.

Mustafa, sözün hiç ummadığı bir tarafa doğru nasıl olup ta döndüğüne şaşakalmıştı. Yüreği hızlı hızlı vuruyor, yedi seneden beri ilk defa, içine düştüğü karanlık ve havasız kuyudan kurtulmak üzere olduğuna inanıyordu. Dünya üzerinde artık yalnız değillerdi. «Şeyh'efendi razı gelse.... Şeyh’efendi razı gelse.... Elini öper yalvarırım....» Diye yutkundu. Karısını çok düşünüyor, çok kıskanıyordu. Her ayın onbeş günü, ayrılık hasretiyle, onbeş günü, «Ya gelmezse.... Ya bizi bırakır başkasına giderse....» azabiyle geçmekteydi. Şimdi başına şeyhefendi gibi bir baba.... Hey Allah'ım Hey Allah'ım....»

Karadayı, kaim sesiyle kızıyla konuşan çok daha yaşlı bir dedeye benziyordu. Hüseyin'in beş, altı senede kocaman jandarma ça vuşu olacağım, karakol kumandanlığına geçeceğini müjdeledikten sonra karıkoca'yı baş başa bıraktı. Şeyh’efendi o gün diş doktoruna gittiğinden akşam görüşüp meseleyi halledecekti.

Emey yedi seneden beri ilk defa, şehirde iki gün kalıyordu. Gece Şeyh Süleyman Efendi'nin evinde misafir olacaktı. Mustafa'ya bir şey söylemedi ama, buna memnundu. Erkeklerden ziyade karılarla geçineceğini biliyor, Şeyhin karısını gördükten sonra karar vereceğine seviniyordu. Emey, ertesi sabah mahpusaneye bir sürü iyi havadisle geldi. Bir kere Şeyh'efendi'nin evi camiye benziyordu. Malatya'nın, ulu camii gibi büyük bir ev. Büyüklüğü bir tarafa, her odanın duvarında Kur'an yazıları asılı. Şeyhin karısı da iyi yürekli bir kadındı, ihtiyardı. Biraz da illetliydi. Bir kere bacakları, nah, Emey'in beli kadar şişmişti. Tuzlu suya koymazlarsa, oğuşturmazlarsa yatamıyordu. Evde hizmetkâr mı ararsın. Bir kere Hüsniye Hanım vardı ki, «Vay yavrum, sen ne de güzelsin. » diyerek yanağını on defa öpmüştü. Hüseyin'i de pek sevmişlerdi. Şeyhin karısı doğurmadığından küçük çocuklardan pek hazzediyordu. Köyü bırakıp oraya yerleşeceğini haber vermişler besbelli, Hüsniye hanım «Gördün mü ne âlâ. Burada oturur keyfine bakarsın. » demişti. Hüsniye hanımla bir odada yattığından karının sabaha kadar ağzını aradığını söylerken Emey kurnaz kurnaz göz kırpıyor,

«Erkekler böyle şeyden anlamaz, diyordu, illetli karı bir lâf eder mi ki ola. » Hüsniye hanım «Töbe. Günaha girdin. » diyerek ağzını şakadan şamarlamıştı. Şeyh'efendi Peygamber gibi bir adamdı. Hem de kendisine el vereceğinden.... Bu el vermek her neyse, arada kaç, göçte kalmazmış.

Emey orada gardiyan küçük Ömer'in karısını da görmüştü. Bu da pek körpe bir kızdı. Biraz somurtkandı. Kendisine ters ters bakmış, bir laf etmeden başını öteye çevirmişti ama, Hüsniye hanım «Kusuruna bakma.... Cinlidir. Arada sırada bayılır» demişti.

Mustafa iki günde hayatının bu kadar değişebileceğine bir türlü inanamıyor, derin derin içini çekerek, başını sallayıp duruyordu. Dün gece sabaha kadar uyuyamamıştı. Artık, Emey'in, malları ucuz pahalı satması için bile köye gitmesine razı değildi. Sanki oraya giderse bir umulmadık felâket vuku bulacak, kız asla geri dönmiyecekti. Bir çare olsa da, artık buradan hiç ayrılmasa.... Malın ne değeri var.... Uç aşağı, beş yukarı.... Şeyh Süleyman Efendinin, eğer isterse, kendisini tasdik edilmiş 24 sene cezadan kurtaracağına emindi. Bütün müritleri, buna yemin ediyorlardı. Tabi, Mustafa da biraz gayret sarf edecekti. Gayret te, Şeyh’efendi için değil ya.... Hep kendisi için.... Verdiği dersleri gücü yettiği kadar yapmak. Hem dünyasını, hem ahretini kurtarmağa elverir. O kadar sabırsız diki, karısıyla çocuğunu Şeyh'efendi'nin evine almağa razı olduğu müjdesini Karadayı kulağına fısıldar fısıldamaz, bir takım vazifeler yüklenmek, bu minneti daha şimdiden ödemeğe başlamak arzuları duydu. Gözleri yaş içinde, Karadayı'nın ellerine kapandı. Yol göstermesini, derslerin en zorunu, en ağırını vermesini rica etti. O zaman Karadayı, insanın içini ürperten esrarlı bir gülümsemeyle «Yook.... Böyle acele değil.... Sana tarikatın yolunu ben anlatacağım. Hepsinin sırası var. Lalan madem ki ders istedin. Pekâlâ.... ilk ders: Sırrımızı saklamaktır. Ehli tarikat sır tutacak. Cennet'in kapusu, dille açılır, dille örtülür. Dünya münafık oldu. Her kafadan bir ses çıkıyor. Yabancılar sana bizim için bir şey söylerse, O lâf nasıl bir lâf olursa olsun bana haber vereceksin. Biz sana bir şey söylersek, O lâf nasıl bir lâf olursa olsun “İcarına bile söylemiyeceksin.” demişti.

Mustafa zaten 350 kişilik mahpusanede bir başına yaşayan adamlardandı. Kara Dayı, ona, huyuna göre ders vermiş oluyordu. Mustafa gizlice sevindi. O dehşetli Arapça yasini için ikiyüz lira istenmesi, doğrusu neden

saklamalı, bir az karnını bulandırmıştı. Şimdi artık duyduğu bu şeylerden utanıyor, Kara Dayının yüzüne bakamıyordu. Çocuğuyle karısını bedavadan besleyecek insanlar kendisini elbette dolandıracak değillerdi. Çok şükür, yüreği düzelmiş, ayrılırken Mustafa kim bilir kaçıncı defa aynı sözü tekrarladı.

— Bak ben bekliyorum karı! Beş gün dedi mi burada olmalısın. Altı güne kalırsan gerisini artık sen düşün. Oğlanı mektebe verecekler.... Paraya bakma.... Öküzü, merkebi.... kabı, kaçağı sat... Sana bir kat yatak elverir. Bir kat yatak.... İkiyüz lirayı da bekliyorum, Yasin-i şerifi gardiyan Ömer alırsa.... Muazzep yasinini.... Senin akim mı erer.... Dur hele nereye kız?. Dön bir.... Yüzüne bakmayalım mı eşşoğlusu.... Gülersin.... Sevinirsin de.... Çabuk gelmeli.... beş günde.... Ulan kan!.... Yiğitsen dört günde gelirsin.... Seni göreyim.... Babanın kızı isen.... Baban, Allah rahmet eylesin....

Emey’in babası, yaman bir herifti, dört muharebeye girmiş, İngiliz’de esir kalmış, orada, Arap içindeyken, hikmeti hüda, vücudunu bir çıban kaplamıştı. Acımaz cinsden bir çıban. Etrafı cerahatli de başının ortası başının ortası siyah kabuklu. Batan, çıkan soyu.... Batınca yerinde yılan zehri gibi mosmor lekeler lekeler bırakmış ve sağ baldırında bu lekelerden bir yazı hasıl olmuş. Hocası okuduydu. Eski harflerle (Allah) yazısı. Zaten rahmetli son zamanlarda dünyadan elini çekti, iyi saattelere, ecinnilere karıştı idi ya.... Kendi kendine söylenir, işaretler eder, dağları bayırları gezerdi. Duymuşlarda, derin hocalardan ikisi taa Erzincan’dan baldırındaki yazıyı okumaya gelmişlerdi. Allah’ın bir hikmeti canım.... Bir hikmeti!. Emey’in babasına lütfettiği Allah’ın bu hikmeti, her halde, «frengi» olmalıydı. O cumartesi, şeyh Süleyman Efendi, dişlerini yaptırmaktan erken dönmüştü. Koğuşa gitmeden Muradın odasına çıktı. O sıra Murat yemek yiyordu. Beraber yediler. Şeyh Efendi, temiz elbisesi, kunduraları ve fötr şapkasiyle orta yaşlı bir mektep muallimine benzemişti. Yorgun değildi. Yemekten sonra, adeta bir borç ödüyormuş gibi, cebinden Muradın defterini çıkardı. Sahifaları ayırıp uzattı:

— Buyurun bu da bizden bir hatıra olsun.

Murat defteri aldı. Fevkalâde güzel bir yazıyla sabık mebuslardan Nüzhet efendinin şu gazeli yazılmıştı:

Siyah bahtın nedir farkı cihanın bahtiyarından

Feragat etmedik var mı hayatmüstearından

Felâket bağbânın ektiği tohmu felâkettir

Anınçım kurtulan yoktur felâket intehamından

Ne sırdır hayret efza böyle yokluk içre bu varlık

Ne duyduk bu hayatın devreden leyi-ü niharından

Mutalsam bu vücudun asimi idrak eyleyen kimdir

Sual ettim bilen yık nevcivan-u ihtiyarından

Düşün bu kasvetabâdı felekten kâm alan var mı

Bütün şekva ederler hasta hali intizarından

Nebilerden şada gelmez delilerden eser yoktur

Haber çıkmaz safvet-ü garibanından

Gelenler bize ban eyvah gidenler ebkem olmuşlar

Bağırsan kimse kaldırmaz başın mermer mezarından

Gel ey dil gezme sahrayı beyaban! teallukda

Acep kimdir haber vermiş bu deryanın kenarından

Kurulmuş hayme-i nuru mesaffa içre âşıklar

Temaşayı cemalengiz geçip dar ü diyarından

Fena bulmaz zeval ermez bu çarhın var bir üstadı

Aman Nuzhet sakın ayrılma bu azm-ü kararından.

Murat bunu yüksek sesle vezne uyarak okudu. Bitirince Şeyh Efendi sordu:

— Nasıl beğendiniz mi efendim?

— Teşekkür ederim. Ne güzel yazınız var. Bana bir de levha yazacaktınız. Vadinizde duruyor musunuz?

— Siz bu şiiri beğendiniz mi?

— Hayır! Pek ümitsiz bir havası var! Nüzhet baba işin farkında. Hatta kendisi, bizzat kendisi de pek beğenmiyor ki (Bu herifin üstadını aman inkâr etme!) diyerek yüreğine kuvvet vermeğe çalışıyor. Deftere bakarak sustu. Garip bir tesadüfle bu şiirin yazıldığı sahifanın karşısında cumhuriyetten evvel ve cumhuriyetin ilk senelerinde Kürdistan'daki dere beylik âdetlerine ait notlar vardı, «candarmalara (çözün şunu teresler!) diye bağırdım. O zamanlar kurtluk devri bey!. Candarma bize karışmazdı. Oturdum taşın üstüne mahkeme ettim. Haksız taraf beş altun verdi....» Murat gülümsedi:

— Bu şiir, şeyhim.... Ümitsizlikle dolu. Halbuki ben ümitli bir adamım. Dokuzuncu beyiti neden işaretlediniz?

— İşte onu levha yapıp size hediye edecektim. Siz de bir şeyler hazırlayacaktınız.

— Aklıma gelen bazı beyitleri, mısraları bir yere kaydetmiştim. Yalnız bu şiir karşısında ümidim kırıldı.

— Neden?

— Sizin hislerinize uymayacak. Malûm ya bizim hattatlığımızda bir güzel sanatlar şubesidir. Beğenmediğiniz bir şey üzerinde ruhunuzla çalışamazsınız....

— Zarar yok. Bir bakalım.

Murat, kitap rafının üzerinde duran bir kâğıdı aldı. Buna bir haftadan beri aklına gelen bazı şiirleri kaydediyordu.

— Buyurun. Pek acele kaydettim. Ben okuyacağım. Hangisini münasip görürseniz. Temize çekiveririm. Bunun şairini unutmuşum:

— Bu güzel.

— Bir kaç tane daha var. Onları da okuA yayım da gene siz bilirsiniz. Akif beyi şu mısraını ben pek severim:

Olsa haşa dâğm çoktan ederdim çâk çâk

Böyle mi birlik yarab sadhezaran yarabbi

Avni beyden:

Kimse idarak etmedi manasını davamızın

Biz dahi hayranıyız davayi bimanamızın

— Pek âlâ o kâğıdı bana verin. Birisini seçerim.

— Öyleyse.... Ben onları temize çekeyim. Mamafih siz de ham sofulardan değilsiniz şeyhim. İnsanların zaaflarına, ben anlıyorum merhametiniz var onun için sevimli bir adamsınız. Hem de ben nerdense bir kanaat peydahlamışım: Bana, sanki mistik insanlar, yani ruhaniyete fazla bağlanmış olanlar, şehevi hislere pek fazla düşkün gibi geliyor, öyle ki Allah muhabbetinde bile bir çeşit aşk, ama bütün ihtiraslariyle maddi bir aşk ihtiyacı seziyorum. Bilmem nasıl anlatayım: Meselâ. İsa’nın kadın düşmanlığı ile Muhammed’in kadın düşkünlüğü bile bence hemen hemen ayni şey: Ayni behimi his coşkunluğunun iki zıt tezahürü. Malum ya, çoklukla yokluk nihayet bir yerde buluşuyorlar. Ne dersiniz?

Süleyman Efendi, parlak, kara gözlerini kırpıştırarak düşüncelerini saklamağa çalıştı.

— Zannetmem, diye tane tane cevap verdi. Allah sevgisi maddiyatla izah edilir bir duygu değildir.

— Ben bilâkis zannediyorum. Çünkü bizzat Allah fikri —yani Allah tarifi— bile pek çok beşeri. Allah, adeta iyi ve kuvvetli taraflariyle, hatta

kötülükleri ve zalimlikleri ile pek alâ büyütülmüş bir insandan, tıpkı, tıpkı muhayyel bir insandan ibaret. Ona izafe edilen sıfatları ben hep böyle düşündüm. Zaten insanlar tarafından hikâye edilen ve diğer insanların idrakine arzolunan hiç bir hayal yok ki esasını maddeden almış olmasın. Cennet, cehennem, miraç, agraf, kıyamet, terazi, mahşer, sur, hepsi akıl almaz derecede büyütülmüş. Bazı kitaplar, ruhu bile (siz ruhu pek merak ediyorsunuz) ölüm esnasında bir insan gibi tehayyül etmişler. Melekler onu vücudümüzden nazikâne çıkarıp izzet ve ikramla gökyüzündeki yerine götürürler: Bu bana her zaman koltuk merasimindeki bir taze gelini hatırlattı.

— Bunların aslını pek bilemiyoruz ki.... Basit insanların aklına sokmak için....

— Değil mi ya.... Başka çare yok. insan nihayet insanda kalmağa, gördüğü, ellediği, tattığı, lezzet aldığı, yahut ıztırap çektiği şeylerle konuşabiliyor. Mutasavvuflar, ne güzel bir çare bulmuşlar. Cemal âşıkı olmakla Allaha âşık olmak arasındaki farkı kaldırıvermişler. Bir çokları gulamperestliği dahi, manevi bir aşka karıştırmış.

— Haşa!

— Evet... Sevgilide Allah'ı, Allah'ta sevgiliyi görmek biricik çaredir: Bu, ikisi hatta üçü için de üçü yani Allah, sevgili ve âşık için de bir büyük kolaylık. İşte böyle düşündüğümde, kendisini, dine, ahrete, fazla ibadete verenlerde ben daima maddi bir aşk ihtiyacı görüyorum. Ahlâk kayıtlariyle kendisini öteki insanlardan daha fazla bağlamağa mecbur sayan hemcinsimiz, yüreğiyle daha hayâsız oluyor. Buna bir başka misal verirler. Fransızlar, cinsi münasebette son derece açık bir millettir. Edebiyatlarında hristiyanlığın kadın düşmanlığı yoktur, İngilizler, harici görünüşleriyle bilhassa edebiyat Katolik ahlâkına sim sıkı bağlı gibidirler. Halbuki ruhiyatçılar bu iki milletten İngilizlerin ruhî âlimlerinde yani cemiyetten ayrı tek başlarına kaldıkları zaman Fransızlarla kıyaslanamayacak kadar ahlâksız ve behimî hislere mağlûp olduklarını tesbit etmişler. Küfretmek nasıl bazı insanlarda ötkenin azalması, hatta tükenmesi neticesini veriyorsa, demek ki, şehevî hislerin lâfını etmek de, bu duyguyu bir miktar tatmin ediyor. Siz, mesleğiniz icabı, benim gibi konuşmamağa, bazı münasebetlerden kendinizi uzak tutmağa mahkûm olduğunuzdan şüphesiz,

benden daha fazla bunlara düşkünsünüzdür. Yok yok.... iddia edecek değilim. Ben belki yanılıyorum amma, yanıldığımız halde, değiştirmeğe lüzum görmediğimiz ne kadar düşüncelerimiz vardır.

— Böyle de düşünseniz.... Kendi içimde cereyan eden hislerin ancak bana zararı olur. Binaenaleyh gene Allah’a gönül vermek, vermemekten iyi.

— Lâkin her zaman kendinizi aynı kudretle kontrol edebilirsiniz.... Bakın şeyhim, sizin gözünüzde acaip bir parıltı var ki.... Nasıl diyeyim, en cahil bir kadın bile bunun manasını kolayca anlar. Umumiyetle memnu şeylere karşı duyulan acaip arzu ile, ne bileyim, kocaman bir şeyhi baştan çıkarmanın vereceği edepsiz zafer hissiyle.... Canım meselâ şeytan beni iğfal etse mi daha çok zevk duyar, sizi iğfal edebilse mi? Kadına da birçok kitaplar şeytan diyorlar. Şeyh Süleyman Efendi, saklamağa çalıştığı bir gururla gülümsedi:

— Hiç olmazsa ben bu dindarlardan değilim, dedi, böyle bir ceht yapmağa şimdiye kadar lüzum görmedim. Tabii, dünya pek ziyade bozuldu. İnsanlar hiç bir şey söylemezlerse iftira ediyorlar.... Siz....

— Yok şeyhim.... Samimiyetimi başka manalara çekmenize razı olamam. Ben hakkınızdaki dedikoduları böyle dolambaçlı bir yoldan anlatacak adam mıyım? Sizi hiç kırmadan, kendime küstürmeden de pek âlâ duyduklarımı anlatabilirim. —Karın her şeye razı.... Tek beni boşamasın da, üstüme ne halt ederse etsin diyor.

Şeyh birdenbire ayağa kalktı. Yüzü müthiş bir hal alıvermişti. Elini vuracak gibi kaldırdı:

— Defol.... Çık.... Hemen çık....

— Çıkmayacağım. Bütün Malatya duysun!. Dünyanın en alçak adamısın. Namussuz! Şeytan! Bana büyü yaptın. Beni baştan çıkardın. Beni yaktın.... Vur haydi vur.... Vursana. Hergele.... Ah, şeytan şeytan Yeni karıyı buldun beni.... koğuyor.... Haydi vursana.... Beni bu hale sen getirdin.... Bak.... entarisinin yakasını bir çekişde açtı: Etimi yedin.... Her tarafımda dişlerinin yeri var.... Ahlâksız.... Hayvan!.... Ses gittikçe kısılıyor, son sözleri nefes darlığına uğramış bir adam gibi göğsünden hırıltı ile çıkıyordu. Şeyh

Süleyman Efendinin eli öyle havada kalakalmıştı. Gardiyan Ömer’in genç karısı birden bire sustu. Bir kere etrafına bakındı. Sanki deminden beri aklını kaybetmişti de şimdi kendine geliyordu. Yüzü müthiş ve ümitsiz bir kederle sarktı. Mütecaviz dudaklarını bir titreme kapladı ve birden bire pek alışık bir hareketle kendisini şeyh Süleyman Efendinin ayaklarına attı. Yüzünü betona sürerek,

— Affet! affet! Sen benim Allah’ımsın.... Affet! diye yalvardı. Murat böyle bir kepazeliği asla beklemediğinden öyle şaşırdı ki müdahaleyi bile akıl edemedi.

Şeyh Süleyman Efendi, alışık bir hareketle kadını yerden kaldırmağa uğraşıyordu. Nasıl biteceğini bilemediği şaşırtıcı bir vaziyetten pek kolay kurtulmuş gibi yüzüne bir rahatlık gelmişti. «Ne yaparsın birader!» manasına Murada bakarak başını salladı. Kadın, yüzü toz içinde kalkmamakta inad ediyor, küçük vücudunu, Şeyh Efendi ümit edilmez bir kuvvetle yukarı çekerken dizlerine sarılıyor, başını, oyluklarının arasına saklamağa çalışıyordu. Murat arkasını dönmekten başka çare bulamadı. Fakat sanki sade kulak kesilmişti her fısıltıyı, her hışırtıyı, sonuna kadar duyuyor ve bir daha unutmamak üzere içine yerleştiriyordu. Pek ziyade beklediği halde ikisi de bir tek kelime olsun söylemediler. Demek ki gözleriyle anlaşmışlardı. Kadın ayaklarını sürükleyerek çıkıp gitti. Murat, bu acaip adamla nasıl yüz yüze geleceğini, baş başa kalmanın deminki vaziyetten daha beter olduğunu düşünüyordu ki şeyh Süleyman Efendi sakin bir sesle.

— İşte bunun için, bu biçarenin buraya gelmesini istememiştim efendim dedi. Yüzü eskisi gibi sakindi ve belli belirsiz gülümsüyordu.

— Siz elbette her şeyi anladınız diye devam etti, ilk önce belki alelade bir kadın kıskançlığı zannetmiştiniz. Halbuki sonunda biçarenin yarı deli olduğunu gördünüz. Evet, yarı delidir: Zaten pederi de ayyaştı: Rakıdan çatlayıp öldü. Bunu bana ısmarlamıştı. Gardiyan Ömer’e ben verdim. Galiba bu izdivaçla yanlış bir iş yaptık. Kendimi suçlu gördüğümden her sözüne katlanırım. Rahat gözlerle Muradın gözlerine dikkatli dikkatli baktı: Hata ettik. Malumu âliniz şeriatta ayıp olmaz. Kızı verdiğimiz zaman henüz onbeş yaşında idi. Gardiyan Ömer ise.... Ufak tefek olduğuna aldanmayın. Tenasül âleti son derece büyük imiş. ilk gece, birden bire zorlayinca....

Anlıyorsunuz değil mi? Bir anlaşamamazlık başlamış. Bu kendisini çektikçe öteki ısrarı arttırıyor, insanlar mahrum kaldıklarına haris olurlar. Uzun müddet bizden sakladılar. Nihayet sinir nöbetleri bu hale gelince duydum. Şimdi ikisi de benden imdat istiyor.... Halbuki ben ne yapabilirim!.... değil mi efendim?. Bir an gülümseyerek durdu: Müsadenizle.... elini uzattı. Eli ter içindeydi: Size Erzurumlu Hakkı efendiden bir mısrağ yazacağım: «Katreyiz âlemde lâkin dilde derya olmuşuz.» Bu kitabeyi okudunuz mu? tabii.... Ben de aptal gibi sordum. Size bu mısrağı hattı talik ile yazacağım. Murat şaşkın şaşkın teşekkür etti.